

Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik

Finansdepartementet

NAALAKKERSUISUT

GOVERNMENT OF GREENLAND

Tulleriaarineq pisariaqartinneqartoq

Nuna tamakkerlugu pilersaarusiamut nassuiaat 2016

Den nødvendige prioritering

Landsplanredegørelse 2016

Tulleriaarineq pisariaqartinneqartoq

**Nuna tamakkerlugu pilersaarusiamut
nassuiaat 2016**

Den nødvendige prioritering

Landsplanredegørelse 2016

UKA 2016/26
EM 2016/26

Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik
September 2016-mi

Finansdepartementet
September 2016

Tulleriaarineq
pisariaqartinneqartoq.
Nuna tamakkerlugu pilersaarusiarnut nassuiaat 2016

Nuna tamakkerlugu Pilersaarusiarnermik
immikkoortortaq
Aningaasaqarnermut Naalakkersuisoqarfik
Namminersorlutik Oqartussat

September 2016-mi

Aaqqissuussisoq:
Klaus Georg Hansen

Assit:
Helle Nørregaard, qupp. 2, 3, 4, 5, 21, 33, 48, 66, 69, 78,
95, 105, 108, 118, 142, 150,

Klaus Georg Hansen, qupp. 28, 37, 58, 72, 75, 81, 86,
123, 134, 145, 146, 154

Nipi Avis, qupp. 39

Kalaallisuunngortitsisoq:
Levi Absolonsen

Ilusilersuisoq:
Elisabeth Heilmann Vinther, Digitaltryk, Maniitsoq

Naqiterisoq:
Nuuk Offset, Nuuk

Den nødvendige prioritering
Landsplanredegørelse 2016

Afdelingen for Landsplanlægning
Finansdepartementet
Grønlands Selvstyre

September 2016

Redigering:
Klaus Georg Hansen

Fotos:
Helle Nørregaard, side 2, 3, 4, 5, 21, 33, 48,
66, 69, 78, 95, 105, 108, 118, 142, 150,

Klaus Georg Hansen, side 28, 37, 58, 72,
75, 81, 86, 123, 134, 145, 146, 154

Nipi Avis, side 39

Oversættelse til grønlandsk:
Levi Absalonsen

Layout:
Elisabeth Heilmann Vinther,
Digitaltryk, Maniitsoq

Tryk:
Nuuk Offset, Nuuk

Imarisai

Siulequt	5
Kapitali 1 Nunamik aningaasatigullu pilersaarusionerit ataqatigiissutaat	7
Kapitali 2 Pissutsitigut allaffissornikkullu killiliussat	13
Kapitali 3 Kommunini nunalu tamakkerlugu pilersaarusionerit	79
Kapitali 4 Ilinniartitaanerup qaffasissusia, suliffissanut attuumassuteqarneq, kiisalu pilersuisussaaneq	99
Kapitali 5 Najugaqarfiit ilusaat	109
Kapitali 6 Nikerarsinnaaneq	127
Kapitalil 7 Eqikkaaneq siumullu isigineq	143

Indholdsfortegnelse

Forord	5
Kapitel 1 Sammenhæng mellem fysisk og økonomisk planlægning	7
Kapitel 2 De fysiske og administrative rammer	13
Kapitel 3 Kommunal og national planlægning	79
Kapitel 4 Arbejdsmarkedstilknytning og forsørgerbyrde	99
Kapitel 5 Bostedprofil	109
Kapitel 6 Mobilitet	127
Kapitel 7 Sammenfatning og perspektivering	143

Siulequt

2016-mut Nuna tamakkerlugu Pilersaarusiarnut nasuiaatip "Tullerriiaarineq pisariaqartinneqartoq" pingaarnertut aallaavigivaa, ukioq kingulleq nuna tamakkerlugu pilersaarusiarnut nassuiaammuttapertaasussaalluni, tassaniami pitsaaneruseq ataqatigiissarinissaq ersarissarneqarmat.

Pisortanit aningaasaliissuteqartarnermi assigiinngitsunik peqquteqartumik tullerriiaarinissaq pisariaqaleraluttuinnarpoq, tamakkulu ataqatigiissutigut arlalitsigut allaaserineqarnikuupput, kingullermik Naalackersuisut 2016-mut Attassisinnaanermut Siuariartortitsinermullu Pilersaarumi. Namminersorlutik Oqartussat kommunillu aningaasartuuteqaleraluttuinnarput, namminersorlutillu suliffiutillit ineriartortinnissaat pisariaqaleraluttuinnarluni.

Tamatumani ataqatigiissaarinissaq pisariaqarpoq, taamatullu pisortat suliffiutaasa sunniuteqarnerunissaat suliasatigullu aaqqissuunneqarnerisa eqaallisaaffiginissaat pisariaqarlunittaaq, taamaaliornikkut aaqqiissutissanik ataqatigiissaagaanerusunik innuttaasunut iluaqutaasusamik tunniussaqaarsinnaaqqullugit, taamaaliornikkullu Kalaallit Nunaat unammillerluarsinaasoq pilersikkiartuartinneqassalluni. Taamaaliussagaannili kissaatigisat pisariaqartitallu tamarmik ataatsikkut pineqaarsinnaanngillat, taamalu immikkoortut akornanni tullerriiaarinerit ingerlanneqartariaqarput, taamatuttaarlumi ineriartortitsinikkut aningaasaliiffigisassat isummorsorfusariaqarlutik.

Immikkoortuni pilersaarusiornertit kiisalu nuna tamakkerlugu kommunillu immikkoortuisa pilersaarusiornertit ingerlanneqaleruttorput, tamakkuli immikkoortunut inissitsiternissaat suli suliassaalluni. Tamakkuuppulli sakkussat pingaarutillit, tassa ukiumi tulliuttuni sanaartugassat annertuut kommuninut nuutsikkiartuarnissaat eqqarsaatigalugit, tamannalumi politikkikkut ataqatigiissaarisut piareersarlugu ingerlatilereerpaat.

Sanaartugassat annertuut arlalissuit kommuninut nuunneqarpata, suliassanilu ataasiakkaanni aalajangiisarnertit tullerriiaarisanissallu kommunalbestyrelsinut tunniunneqartussaalluni. Tamannalu aaqqissuulluakkamik tutsuignarluartumillu ingerlanneqartariaqarpoq, tapiissutigut isumaqatigiissutissanut peqatigitilluinnarlugu, soorlumi tamanna missingersuusiortarneq pillugu toqqammavissatut isumaqatigiissutaasoq.

Forord

Landsplanredegørelse 2016 har som hovedtema "Den nødvendige prioritering" og bygger over på sidste års landsplanredegørelse, der fremhævede behovet for en bedre koordinering.

Et stigende behov for at prioritere de offentlige midler bunder i flere forhold, der har været beskrevet i en række sammenhænge, senest i Naalackersuisuts Holdbarheds- og Vækstplan fra maj 2016. Selvstyret og kommunerne står over for et stigende udgiftspres og et behov for at skabe vækst i den private sektor.

Det kræver en sammenhængende indsats og indretningen af en effektiv offentlig sektor med en god arbejdsdeling, som er i stand til at levere sammenhængende løsninger til gavn for borgerne og som bidrager til at gøre Grønland konkurrencedygtig. Det indebærer, at ikke alle ønsker og behov kan efterkommes og at der skal prioriteres både mellem sektorer og i forhold til hvordan investeringerne i udvikling bliver fordelt.

Brugen af sektorplaner og koordination mellem de nationale og kommunale sektorplaner er godt i gang, men der er stadig et større arbejde med at få disse på plads i visse sektorer. De er imidlertid vigtige redskaber, når der skal flyttes større anlægsområder ud til kommunerne i de kommende år, hvilket den politiske koordinationsgruppe har igangsat forberedelsen af.

Når flere tunge anlægsområder forventeligt bliver udlagt til kommunerne, vil beslutningskompetencen og dermed ansvaret for den konkrete prioriteringsopgave blive flyttet til kommunalbestyrelserne. Det skal ske på velforberedt og betryggende vis og i nøje sammenhæng med bloktilskudsaftalerne, som forudsat i budgetsamarbejdsaftalen.

Behovet for prioritering og grundige beslutningsoplæg er også stort, når der nu diskutere

Taamatuttaarli tulleriiaarinissamik pisariaqartitsineq aalajangiinissamullu toqqammavissat pingaaruteqassusiat aamma pisariaqartinneqartigivoq, kommunit agguataarsinnaanerit suliffissanillu nuussisinaanissat eqqartuiffiginerini.

Agguataarinissamik nuussinissamillu eqqarsaatit oqallisaasut, ataatsimut isigaluni innuttaasut atugaannik atugassarititaasunillu ajornerulersitsinninnissaat siunniuttariaqarpoq. Tamatumunngalu atatillugu pingaaruteqarluninartuuvooq, oqallinnermi piviusut aallaavigalugit oqallinnissaq. Oqallinnerit toqqammavilersorluaagaasumik ingerlanneqartariaqarput. Nunattami ineriartortinneqarnerani innuttaasunullu atugassarititaasutigut toqqammavissatut aalajangiinissami kukkusunit toqqammavigissaanngitsunilluunniit aallaavilinnit toqqammavilimmik aalajangiisoqassagaluarpat arlaannaataluunniit iluaqutigissanngilaa.

Nunatta aaqqissuussaaneratigut ajornartorsiutaasut aaqqiiviginissaanni, pisortat immikkoortullu akimorlugit ataatsimoorluta aaqqiissutissanik ujartuinissarput iluarsiinissarpullu pisariaqarpoq. Tamannalu 2015-mut Nuna tamakkerlugu Pilersaarusiarnut nassuiaatip siulequtaani oqaatigineqartutullu pisariaqarpoq:

”Taamatuttaaq maannamut ineriartorneq pillugu assigiikkannersumik isiginneriaaseqarluta suleqatigiinnissarput, siunissamilu ineriartornerup sammivissaa pillugu isumaqatigiikkannernissarput pingaaruteqarput. Naalakkersuisut nunatsinni equngassutaasussamik pilersitsiniangilat. Naalakkersuisut kommunini tamani ineriartortitsinissaq aningaasaqarnikkullu pisortat suliffiutaanni tamani ineriartitsitsinissaq kissatigivaat.”

res eventuel kommunedeling og mulig udflytning af arbejdspladser. Disse diskussioner om deling og udflytning må imidlertid ikke komme i vejen for bestræbelserne på at skabe øget vækst og velstand for befolkningen under ét.

Det er i den sammenhæng desuden helt afgørende, at der i diskussionerne tages udgangspunkt i fakta.

Diskussionerne må tages på et sagligt og vel underbygget grundlag. Ingen er tjent med at afgørende beslutninger om landets udvikling og befolkningens levevilkår tages på et forkert eller usagligt grundlag.

Løsning af samfundets strukturelle problemer kræver, at vi på tværs af myndigheder og sektorer står sammen om at finde og gennemfører brugbare løsninger. Dette skal som det allerede hed i forordet til Landsplanredigørelse 2015 ske:

”ud fra et nogenlunde fælles billede af den hidtidige udvikling samt med en vis enighed om retningen for den kommende udvikling. Naalakkersuisut ønsker ikke en skævvridning af landet. Naalakkersuisut ønsker en udvikling med vækst i alle kommuner og en holdbar økonomisk udvikling i hele den offentlige sektor.”

Kapital 1

Nunamik aningaasatigullu pilersaarusi- ornerit ataqtigiissutaat

Kapitel 1

Sammenhæng mellem fysisk og økonomisk planlægning

1.1 Nunamik attaveqaatitigut pilersaarusi- ornerit ullumikkumut naleqqutinngillat

Ullumikkumut nunamik pilersaarusi-ornerit arlalissuuartigut nunasiaanermi aningaasaqartitaanerup nalaaneersuupput taamanikkullu pilersaarusi-orneritaatsimeeramik qanganitsernikuupput. Taamani eqqarsartariaaseq ullumikkut aningaasaqarnikkut attaveqarnikkullu killissarititaasutigut pisariaqartitanut naapertuutinnigilaq, takuuk Naalakkersuisut Attassisinnaanermut Siuariartortitsinermullu Pilersaarutaanni 2030-p tungaanut sammisumi. Taamaamat attaveqaatitigut periarfissat ullumikkumut naleqqukkunnaarsimapput, taamaammallu ilutsinni nunalu tamakkerlugu attaveqaatitigut siunissaq eqqarsaatigalugu atorluarnerusinnaasunik naleqqussaanissarput pisariaqartillugu misigisalersimavarput, taamaalilluta aaqquissuullugaanerumik ingerlatsinikkut aningaasaqarnerput ineriartortissinnaaneruniarlugu, siunissaq eqqarsaatigalugu Kalaallit Nunaat aningaasaqarnermigut nammineerneruleqqullugu.

Assigiinngitsutigut ataqtigiissumik innuttaasut aningaasaqarnikkullu nukittunerusut pilersinniarlugit ingerlatsisoqalereerpoq, taamalu ingerlatat sunniuteqarnerusarlutik. Sunniuteqarnerunissamik pisariaqartitsineq ukiuni tulliuuttuni nukittunerulersinnaavoq, tassa Kalaallit Nunaat nunanut avatangiisinut unammillerluarnerulersinnaappat.

Avatangiisitsinnut nunarsuarmiunut unammilleriartornerusariaqalernissarput ilisimaarivarput. Aatsitassanut tunngasutigut aalisarnikkullu ukiorpassuannigortuni avatangiisitta piumasaqaataannut naleqqussartuarsimavugut.

Ukiulliuna kingulliit qulit iluinnaanni aatsaat, inuusutissar-

1.1 Den nuværende fysiske infra- struktur er ikke tidssvarende

Vores nuværende fysiske infrastruktur er på mange måder et historisk levn fra en tid med en kolonial økonomisk og infrastrukturel logik. Denne logik passer ikke længere til de behov for økonomiske rammer og infrastruktur, som vi har i dag, og som Naalakkersuisut lægger op til med sin Holdbarheds- og Vækstplan, der peger frem mod 2030 Infrastrukturen er derfor på en række områder ikke længere hensigtsmæssig, og vi oplever nu mere og mere et indre, nationalt behov for at tilpasse infrastrukturen til en nutidig og fremtidig, hensigtsmæssig arbejdsdeling og til stærke enheder, der skal give mulighed for den økonomiske vækst, som på sigt skal sikre Grønland større økonomisk uafhængighed.

I flere sammenhænge er der allerede fokus på at sikre menneskeligt og økonomisk stærkere enheder og dermed mere effektive enheder. Behovet for øget effektivitet bliver kun kraftigere i de kommende år i takt med, at Grønland i højere og højere grad kommer til at indgå i den globale konkurrence.

Vores bevidsthed om, at vi fremadrettet er nødt til at agere meget mere på den internationale konkurrences præmisser, er stigende. Råstofområdet og fiskerisektoren har i mange år skullet agere på det globale markeds præmisser.

siutitigut siammasinnerusumik isigaluta nunani avatangiisitsinni unamillernermut pulajartuaalersimasugut. Taamaammat pissutsit assigiinngitsut iluini aatsaat nuna-tsinni nunallu tamat akornanni unamminartut aaqiiviginiarlugit ilutsinni allannguiartuaalersimavugut, massakkullu aamma ilutsinni nunallu tamat akornanni unamillernerit akuuffigiartulerlugit, tassa nunatta iluani unamminartut aaqiiviginiarnerinut atatillugu.

Nunatta iluani, nunarput tamakkerlugu nunallu tamat akornanni unamillernerit eqqarsaatigalugit aaqiissutissat pisariaqartippavut. Tamatumani annertoorsuarnik ingerlatsinikkut iluaqutaasinnaasut aaqiissutaasinnaapput, taamatullumi aamma ataatsimoorussinerit kiisalu allanit sammineqanngitsut eqqarsaatigineqarsinnaallutik, tassa Kalaallit Nunaata ilisimatusarnikkut iluaqutigisinnaasai. Taamatuttaaq nunarput attaveqaateqarnikkut akikinnerusumik ataatsimoornerulersillugu. Aammattaarmi inuiaqatigiit ilutsinni qummut amullu sannarput kiffartuussinikkullu allanngorarnerput ersarinnerusumik allaaserinissaa pisariaqarami, tamannami piujuarnikuuvoq, toqqamavissaallunilu. Tamatumalu saniatigut aamma minnerit nukittuujusinnaasarnerat eqqaamasariaqarpoq, tassa sumiiffimmi alimasinnerusoq isigalugu inuttatigut inuusutissarsiutitigullu periarfissat atorluaraanni.

Inoqarfinni tamani naligiimmik kiffartuussinissaq qangaluunniit anguneqarsinnaasarsimannngilaq, aammalumi qaquguluunniit periarfissaqalernaviarani. Najugaqarfiit akornanni nikingassuseq piujuartoq, sumiiffinnit innuttatigut aningaasaqarnikkullu periarfissanit aallaaveqarpoq. Taamaammat ullutsinnut aningaasaqarnikkut, kiffartuussinertigut nikingassutitigut attaveqaatitigullu naleqqussartuarnissaq pisariaqarpoq, taamaaliornikkut kiffartuussinertigut naligiinnerulersitsinissaq qulakkeerniarlugu.

1.2 Allannguinnissamik piginnaaneq piumasuseqarnerlu piusimapput pisariaqarlutillu

Kalaallit Nunaanni attaveqaatitigut aaqjissuussinerit ukiut ingerlanerini ukiorpassuarni aningaasaqarnikkut periarfissanit killilersugaajuarsimapput. Ukiunili akullerni Kalaallit Nunaat Europami niuernikkut ingerlaqataajuarsimavoq. Kalaallit Nunaanniit inuulluarniutit, soorlu nannut amii, aarrit qilalukkallu kigutaat/tuugaavi, avammut ingerlanneqartarsimapput.

Men det er blot inden for de seneste ti år, vi mere bredt erhvervsmæssigt er blevet nødt til at forholde os mere konkret til den internationale konkurrence. Vi er derfor inden for flere sektorer endnu i en proces med et paradigmeskifte fra at kunne opstille løsninger for vort lands udfordringer alene ud fra indre, nationale behov til nu at skulle inddrage både de indre, nationale behov og den internationale konkurrences præmisser, når vi opstiller løsninger for vort lands udfordringer.

Der er behov for løsningsmodeller, som forholder sig til både de indre, nationale og de internationale udfordringer. En sådan løsningsmodel kunne være udnyttelse af stordriftsmuligheder og forskellige former for klyngedannelse samt nicheproduktudvikling, hvor Grønland har komparative fordele. Det skal ligeledes ske ved at binde landet bedre og billigere sammen infrastrukturmæssigt. Desuden er det vigtigt at have en præcis beskrivelse af den hierarkisering og servicedifferentiering, som altid har eksisteret, og som fortsat vil være et grundvilkår. Samtidig skal der være en understøtning af, at også mindre enheder kan være særdeles stærke, blot der sammen med de menneskelige ressourcer er et langsigtet og tilgængeligt erhvervsgrundlag det pågældende sted.

Det har aldrig været muligt at holde det nøjagtigt samme serviceniveau alle beboede steder, og det vil aldrig blive en reel mulighed. Det naturlige hierarki mellem bosteder hænger uløseligt sammen med geografiske forhold samt begrænsninger i både de menneskelige ressourcer og de økonomiske ressourcer. Det er derfor nødvendigt at opbygge en tidssvarende kobling mellem de økonomiske aktiviteter, servicedifferentieringen og en hensigtsmæssig fysisk infrastruktur, som skal sikre en mere lige adgang til ensartet service.

Arfanniat 1600-kunnili Kalaallit Nunaata imartaani piniartarsimapput. Arferit orsuat Europami qullernut atugassatut piumanegaqisoq, avalaattarsimavaat. Kingusinnerusukkut saarullit tarajortikkat avammut tunisaasarsimallutik.

Taamaalilluni Kalaallit Nunaat avammut niuernikkut peqataajuarsimavoq, naallu innuttaasa niuerniutit qanoq iluaqutaatiginerat pillugit ilisimaarisaat annikkikaluaqisoq, pisutigullu qanoq iliuseqarsinnaanerit killeqaraluaqisoq, atortutigut aaqqissugaanerit aningaasaqarneq avataanit pissutsinutiluarsaaneqarsimalluni. Ukiulli 200-t qaangiuttut aningaasaqarnikkut nunamilu pilersaarusiornikkut ataqatigiissitsineq piusimavoq. Nunami orsumik siatsiviit siullit Sisimiuni 1800-kkut missaanni pisimasut assersuutissaapput. Ukiullu 100-t qangiutinngitsut arfanniarnaq ataavartumik unitsinneqarsimalluni, tassa arferit orsuannik tunitsivissaarummat. Ilaatigut arferit nungutaangajannerat pissutaalluni, ilaatigullu atortussaqaq pitsaanerusoq uulia piassaalerat. Taamatorluinnaq ippoq orsugiammik piiaaneq, kiisalu saarullinnik tarajorterineq.

Nioqutissiornerup allanngortissinnaanera tamatumunngalu atatillugu aningaasaqarnerup nunamilu pilersaarusiornerup ataqatigiisinnissaat ullutsinni taamak pingaaruteqartigilerpoq. Ilaatigut soorlu mittarfeqarfiit allilerniarnerisa, kiisalu takornariaqarnerup qaffassarniarnerata takutippaat, inuiaqatigiinni nioqutissiornerup allanngortissinnaanissaata qanoq pingaaruteqatiginerat, taamaalilluni inuiaqatigiit aningaasaqarniarnerat attaveqaateqarnerallu toqqammavissinniarlugit, inuiaqatigiit piviusumik toqqammavissaqartinniarlugit. Allanngortissinisamat piginnaaneq, piunassuseq taamatullu attaveqaatit piginnikkutsigit, Kalaallit Nunarput Europap kangiatulli iluseqalertissavarput, tamakkumi suliffissuartigut tunisassiornerit piffissaagallartillugu allanngortissinnaasimannigilaat, taamaalillutillu aningaasaqarnermikkut nakkaattoorujussuarnikuullutik.

Allanngortiterinissaq assigiinngitsutigut ukiuni qulini kingullerni politikikkut eqqartorneqarpoq. Ilaatigut makkunatigut:

- Pisortat iluini Aaqqissuussaarnikkut allanngortiterineq, 2009-mi piviusunngortitaq.
- 2015-mut Nuna tamakkerlugu Pilersaarusiamut nasuiaasiornikkut, tamatumani immikkoortut akornanni ataqatigiissaarinnikkut, ingerlaavartumillu alimasissoq tikillugu akimortumik pilersaarusiornikkut. Tamatumuuna inuiaqatigiit iluanni aaqqissuussaarnikkut unaminartut nukis-

1.2 Evne og vilje til omstilling har været og er nødvendig

Gennem århundreder har Grønland haft sin infrastruktur indrettet efter hvilke økonomiske muligheder, en given tidsperiode gav. Allerede i middelalderen var Grønland en del af den kommercielle handel i Europa. Fra Grønland blev der hentet luksusvarer i form af skind og tand fra blandt andre isbjørn, hvalros og narhval. Hvalfangerne var aktive i de grønlandske farvande fra 1600-tallet. De bragte den eftertragtede hvalolie til de europæiske lamper. Senere blev saltet torsk en vigtig eksportvare.

Grønland var på den måde en del af en større handelsverden, og selvom landets beboere i starten kun i meget ringe grad var vidende om de større sammenhænge, som de grønlandske produkter indgik i, og kun havde meget lidt indflydelse på aktiviteterne, så var den fysiske indretning meget tidligt tilpasset de udefra kommende økonomiske aktiviteter. Allerede for mere end 200 år siden var der konkrete koblinger mellem den økonomiske og den fysiske planlægning. Anlæggelsen af det første landbaserede trunkogeri lige omkring år 1800 ved kolonien Holsteinsborg (nu Sisimiut) er blot et af flere eksempler.

Mindre end 100 år senere stoppede hvalfangsten helt, fordi markedsgrundlaget for hvalolie forsvandt. Det skyldtes, dels at hvalerne stort set var udryddede, dels at et bedre produkt kom på markedet i form af olie. På samme måde er det gået for kryolitbrydningen og produktionen af saltede torsk.

Evnen til at omstille produktionen og til dynamisk at koble økonomisk og fysisk planlægning er i dag vigtigere end nogensinde. Blandt andet de aktuelle planer om udbygningen af lufthavne og ønsket om at booste turismeerhvervet vidner om, hvor vigtigt det er, at samfundet kan omstille såvel sin produktion, der skaber samfundets økonomiske fundament, og sin infrastruktur, der skaber samfundets fysiske fundament. Har vi ikke evnen eller viljen

sarititaasut atorluarniarlugit.

- Kingusinnerpaamik Naalakkersuisut Attassisinnaanermut Siuariartortitsinermullu Pilersaarut aqququtugalugu inuiaqatigiit iluanni tunngaviusumik aaqqissuussaaniikkut sukumiisumik naleqqussarniarpaat, taamaaliornikkut pi-sortaqarfiit immikkoortuini aningaasaqarnikkut alimasisoq ilanngullugu patajaatsumik, namminersorlutilu suliffeqarfiit ineriartortinniarnisigut aaqqiinialutik.

1.3 Tulleriiarineq pisariaqarpoq

2016-mut Nuna tamakkerlugu Pilersaarusiarnut nasuiaatikkut aqququt atuqaqqinneqarpoq, tamatumuuna qulakkearniarlugu, Kalaallit Nunaat nunaassasoq, atuilluartunik kommuneqarfilik immikkoortortaqarfullunilu, nunap aaqqissugaanerata iluani allanngortitsinissamut piareersimaffiusoq, taamaalillutalu nunatta iluani avatangiisitsinnilu allanngorartunut malinnaasinnaaqulluta, allatummi ajornartumik peqataaffigisariaqaratsigit. Namminneq takkunnaviangillat. Alimasissumut aningaasaliissuteqarnissaq pisariaqassaaq, tamatumani aamma aningaasaqarnikkut innuttaasullu atorfissaqartinneri pinngitsoorneqarsinnaangillat, sunummi tamanut akissaqanngilavut.

Allanngortitsinissamut atatillugu oqariartuutit pingaarnerit ilagivaat, ukiuni qulikkaarani kingullerni nunarsuarmi tamani pisutuulli, annertoorsuarmik ingerlatsinerup iluaqutissartai allanillu sammineqanngitsunik nioqququtissiorneq. Maani europami, amerikkami avannarlermi asiamiluunniit anner-toorsuartigut ingerlatsineq pallikkunnaangilarput, soorlu illoqarfissuarni millionilikkaarani inulinni suliffeqarfissuarnilu annerpaani takuneqarsinnaasutuulli. Taamaakkaluartorli pisoqarfiit annertusinerat aamma uagutsinnut iluaqutissartaqarpoq. Ilaatigut aningaasartuutit appartinneqarsinnaapput, taamaalilluni nunatta unammillersinnaanera iluaqutserlugu, ilaatigullu suliffiup aaqqissuulluarnertigut, sulisullu peqatigiiffii nukittuut pilersinnerisigut, digitaliserinngillu atorluarnertigut, kiisalu angalatittakkat atornerisigut najugaqarfiit inuttakinnerusut tapersorsorluarneqarnerusinnaapput, taamatullu suliffeqarfiit najugaqarfinni taamaattuniittut. Taamaaliornikkut ullumikkut najugaqari-aatsitsigut ingerlatsivinni minnerusuni akornutaasut takusinnaasavut annikillisarinnavaavut, tamakkiisumik tamakartinnigikkaluarlugit.

Inuiaqatigiunitsinni suliassat tungaasigut pikkoriffeqarfe qarnerunerput, kiffartuussinikkut pitsaaffeqarnerput aningaasaqarnikkullu patajaassuserput iluaqutigissarpa-

til at omstille produktion og infrastruktur, risikerer vi, at Grønland ender som de østeuropæiske lande, der ikke formåede i tide at omstille deres industriproduktion og derfor oplevede en voldsom økonomisk nedtur.

Omstilling er på forskellig vis et gennemgående tema i mange af det seneste årtis politiske tiltag. Det gælder blandt andet:

- Strukturreformen for den offentlige sektor, som trådte i kraft i 2009.
- Landsplanredegørelse 2015, der beskrev behovet for at koordinere mellem sektorer og have en rullende, langsigtet og tværgående planlægning. Dette er nødvendigt for at kunne imødegå de strukturelle udfordringer, samfundet står over for, og for på den bedste måde at kunne udnytte landets erhvervsmuligheder.
- Senest har Naalakkersuisut med sin Holdbarheds- og Vækstplan taget ambitiøst fat på at tilpasse nogle af de basale strukturer i vores samfund for at skabe langsigtet økonomisk holdbarhed i den offentlige sektor og vækst i den private sektor.

1.3 Prioritering er nødvendig

Med Landsplanredegørelse 2016 følges der op i det samme spor for at sikre, at Grønland som et land, der består af bæredygtige kommuner og regioner, til stadighed udviser den nødvendige omstillingsparathed omkring landets fysiske indretning til, at vi kan holde trit med de skiftende, nationale såvel som globale forandringer og trends, som vi på godt og ondt er en integreret del af. Dette kommer ikke af sig selv. Det vil kræve langsigtede investeringer, og der er et behov for at prioritere både økonomiske og menneskelige ressourcer, for der er ikke råd til alt.

Blandt nøgleordene, som er koblet til meget af den omstilling, der er sket overalt i verden de seneste årtier, er udnyttelse af stordriftsfordele samt nicheproduktudvikling. Herhjemme kommer vi aldrig i nærheden af europæisk, nordamerikansk eller asiatisk stordrift, som det ses i millionbyerne og i de største virksom-

vut. Iluaqutissallu tamakku annertunerusumik suliffeqar-nertigut namminneq takkutarput, taamaaliornikkummi suliaasat ataqatigiinnerusumik nammassisinnaasaratsigit, nuna tamaat eqqarsaatigalugu. Iluaqutissallu allat qulak-kearniarlugit tunaartalimmik aaqqinniartariaqarlugit. Tamatumani ilaatigut aalajangiisarnernut ingerlatsinernullu tunngasut ataqatigiissaarnerunissaat eqqarsaatigalugu, taamatullu politikikkut aalajangiisartut innuttaasunut qanittuunissaat aamma eqqarsaatigalugu.

Aningaasaqarnikkut, pisinnaasatigut nunamilu inissisi-maneq apequtaatiinnarlugit, najugaqarfiit annertuumik ingerlatsivissatut, ataatsimoorussaqaqarfiussatullu, naju-gaqarfiillu tamarmik allanit sammineqanngitsunik inariar-tortitsivissatut toqqaannarsinnaanngilavut.

Inuiaqatigiinni aningaasaqarneq eqqarsaatigalugu iluaqutaasussamik sumi annertoorsuarmik ingerlatsise-qarnissaa ataatsimoorussaqaqarfiunissaalu kommunal-bestyrelsit pineqartut Naalakkersuisullu Inatsisartut pe-qatigalugit toqpartariaqaraat pisariaqarpoq. Sumiiffinni qitiusumilluunniit aalajangiisartumut kimulluunniit nalor-nissutaassanngilaq, akisussaaffik taanna pimoorullugu tigusariaqarmat, kivillugulu.

Tamannalu aningaasaliissuteqarnissamik aalajangiiner-tigut, kommuninilu missingersuusiornertigut, taamatullu aningaasanut inatsisiliornikkut, aammalu nunamik pilersaarusiornertigut aaqqitaasariaqassalluni.

Peqatigitillugu taamatuttaarli pingaaruteqarluni erseqqis-sumik pitsaasumillu pilersaarusiornikkut oqaatigissal-lugu, najugaqarfeqarmat ajoraluartumik tulleriiaarinermik salliutinneqarnianngitsunik. Najugaqarfiit salliutinneqar-nianngitsut tamakku, ukiuni aggersuni allatut ineriartorti-taanissaat oqaatigineqassaaq, tassa najugaqarfinnut sal-liutitaasussanut sanilliullugit. Tamannali nutaajungilaq. Tamatigut tulleriiaarisarneq pisariaqartarpoq, ukiunili qulik-kaani kingullerni tamaattoqavissimanngilaq, tassa ataqa-tigiissaagaasumik alimasissumut pilersaarusiortarneq i-ngerlalluarsimanngimmat.

Peqatigitillugulu aamma pingaaruteqarluni, alimasis-sumik pilersaarusiorneq eqaatsumik aaqqitaasariaqar-mat, tassa periarfissanik nutaanik takkuttoqartillugu iluarsiissuteqarsinnaanissaq inissaqartillugu. Pilersaarusi-ornermi allaffissorpallaarnerujussuarmik anuneqarner-tut misigisaqarfiussariaqanngilaq, allannguinnissamat inis-saqartitsinngitsutut.

heder. Alligevel er der også for os klare forde-le ved at pulje opgaver og ansvar i lidt større enheder. Dels kan dette nedbringe dealt for høje enhedsomkostninger og dermed øget landets konkurrenceevne, dels kan en hen-sigtsmæssig arbejdsdeling og etablering af stærke faglige enheder koblet med øget digi-talisering og anvendelse af rejsehold sikre en mere systematisk understøttelse af mindre bosteder og de institutioner, som er beliggen-de sådanne steder. Dermed kan de åbenly-se økonomiske smådriftsulemper ved vores nuværende bosætningsmønster reduceres, men de kan dog ikke fjernes helt.

Fordelene for os som samfund ses ved at vi opnår større faglighed, bedre borgerservice og mere sikkerhed i økonomien. De forde-le kommer næsten af sig selv alene ved at der etableres større enheder, der bedre kan håndtere en sammenhængende opgaveløs-ning, som dækker hele landet. Andre fordele er vi nødt til målrettet at arbejde på at sikre. Det gælder blandt andet sikring af transpa-rens omkring beslutningsprocesser og drift samt nærdemokrati ved politiske beslutnin-ger, som angår den enkelte borger.

Det ligger i sagens natur, at vi alene på grund af økonomiske, kompetencemæssige og de-mografiske begrænsninger ikke kan prioritere alle bosteder til at blive center for stordrift og klyngedannelse, og at ikke alle bosteder kan give grundlag for vækstorieret nichepro- duktion.

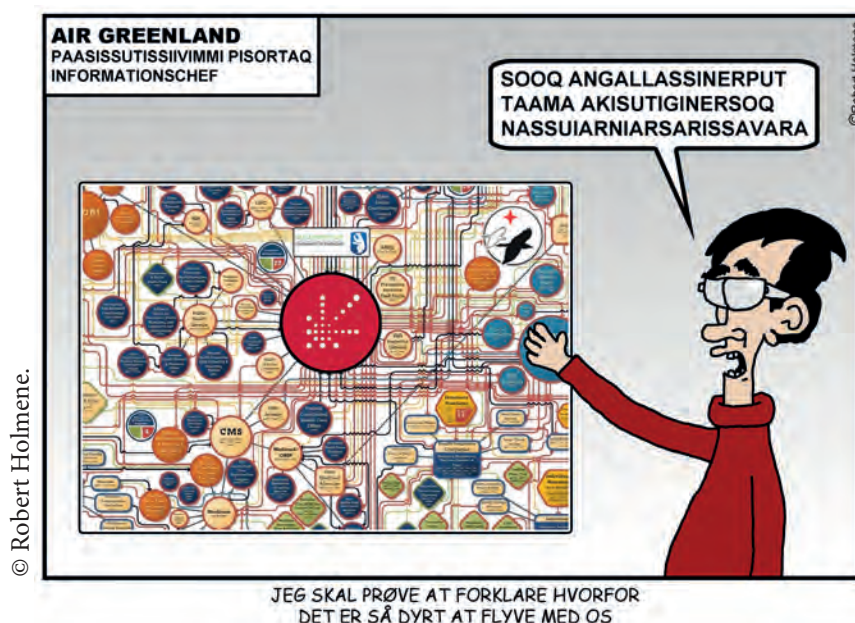
Det er nødvendigt, at de respektive kommu-nalbestyrelser og Naalakkersuisut sammen med Inatsisartut forholder sig aktivt til og eksplicit prioriterer de steder, som ud fra en samfundsøkonomisk vinkel med fordel kan styrkes og gøres til centre for stordrift og klyn-gedannelse. Det må og skal stå klart for enhver beslutningstager både lokalt og centralt, at dette ansvar skal taget meget alvorligt og, at det ansvar skal løftes.

Dette vil i praksis skulle ske til gennem kon-krete investeringsbeslutninger og den løben-

de økonomiske prioritering via kommunale budgetter og finanslovene samt ved udmøntning af den fysiske planlægning. Samtidig er det lige så nødvendigt eksplicit og med god planlægning at sige, at der er nogle bosteder, som ikke vil blive prioriteret. De bosteder, som ikke bliver prioriterede, vil få en anden udviklingshorisont i årene frem, end de bosteder, som bliver prioriterede. Dette er for så vidt ikke nyt. Det har altid været nødvendigt at prioritere, men det har de seneste årtier langt fra været normen, at dette er sket på baggrund af en sammenhængende og langsigtet planlægning.

Det er samtidig vigtigt, at en langsigtet planlægning er så fleksibel, at den kan tage højde for og indarbejde ændringer, når nye muligheder opstår. Planlægningen må ikke opleves som en bureaukratisk og stiv spændetrøje, der besværliggør ændringer.

2.1 Attaveqaatigut sanaartukkat

Nunap agguataarnerani pineqartut pingaarnersaasa ilagi-vaat attaveqaateqarnerput. Matumani umiarsualiviit, mit-tarfiit, tele atorlugu attaveqaatit erngullu nukinga atorlugu nukissiuutit eqqarsaatiginerullugit.

Attaveqaatit annertuut inissinneqarnissaat sanaartorne-qarnissaallu politikikkut aalajangerneqaraangat, siunis-samimi ukiopassuarni inuiaqatigiit aaqqissuussaane-rata kalluarneqarnissaa tamatumuuna pineqartarmat. Pingaartumik umiarsualiveqarnerput mittarfeqarnerpullu 1940-kkunni 1950-kkunnilu aalajangiiffiunikuupput, taa-manilumi inuiaqatigiit aaqqissuussaanerput allarujus-suulluni, ullumikkumullu sanilliullugit allarlunginnarnik pisa-riaqartitsiffiulluni.

Ullumikkut attaveqaatigut pisariaqartitsineq 2016-mi Aningaasaqarnikkut Ingerlatsineq pillugu Nalunaarummi atuarneqarsinnaavoq. 2016-mi Aningaasaqarnikkut Inger-latsineq pillugu Nalunaarummi Naalackersuisut Attassisin-naanermut Siuariartortitsinermullu Pilersaarutaat sisama-nik aallaviligaasoq ilaavoq. Aallaaviit aappaanni (nr. 2) angusimasat, anguniakkat attaveqaatigullu pilersaarutit pineqarput. Matumanilu pingaartillugit immikkut eqqaasa-riaqakkat ilanngunneqassapput.

2.1 Fysiske infrastrukturanlæg

En af de væsentligste faktorer, som har betydning den praktiske inddeling af landet, er vores fysiske infrastrukturanlæg. Det gælder i særlig grad de store infrastrukturanlæg så som havne, lufthavne, telekommunikation og vandkraftværker.

Når placering og anlæggelse af disse store fysiske infrastrukturanlæg besluttes politisk, så har det stor betydning for den videre indretning af vort samfund i rigtig mange år frem i tiden. Særligt den struktur, som vi har på havne og lufthavne blev besluttet i 1940'erne og 1950'erne og under helt andre samfundsmæssige betingelser og ud fra helt andre behov, end der er gældende i dag.

En nærmere beskrivelse af planerne omkring investeringer i den aktuelle fysiske infrastruktur findes i Politisk-Økonomisk Beretning 2016. I Politisk-Økonomisk Beretning 2016 indgår Naalackersuisuts holdbarheds- og vækstplan med fire reformspor. Reformspor 2 indeholder blandt andet beskrivelser af status, målsætninger og planer for den fysiske infrastruktur. Her skal blot trækkes nogle vigtige supplerende pointer frem.

2.1.1 Umiarsualiviit

1950-ikkunni nutarsaaneq aallartinneqarmat Grønlands Tekniske Organisationip (GTO) salliutillugit ingerlatarimasai tassaapput, umiarsualiviit imarpikkoortatinit taliffiqineqarsinnaasut. Aqqusineqanngitsumi attaveqaateqarneq najugaqarfiit akornanni pissutaalluni umiarsualiveqarnissaq pisariaqarsimavoq, naak inuussutissarsiutitigut annertunerusumik ineriartortitsinissami tamanna naammangikkaluartoq. Umiarsualiveqanngikkaannimi nioqqutissiassat pissarsiarineqarsinnaanngillat, nioqqutissiallumi aningaasatigut killissarititaasut iluanni akitigut naammaginaateqartut nassiunneqarsinnaassanatik. 1950-ikkut aallartinnerata kingorna umiarsualiviit pissutsinut arlaleriarluni malinnaatinneqarsimapput. Umiarsualiviit eqqarsaatigut iliuutsit ilagivaat SIKUKI-mik taaneqartoq, namminersorlutik suliffiutilinnit ingerlanneqartussa.

Umiarsualiviit eqqarsaatigalugit massakut tamatigoortumik umiarsualiveqarnissaq anguniagaavoq. Tamannalu imatut paasineqassalluni, umiarsualivimmi pineqartumi siammasissumik sullissisoqarsinnaanissaata qulakkeerneqarnissaa. Umiarsualivimmi nassiussanik suliaqartarinnissami, pingaarnertut umiarsualiveqarneq aallaavigineqarluni ingerlasuuvoq. Nunasiaataanerup kingunerisaanik qallunaat umiarsualiviat – Aalborg Havn – ullumikkutut ingerlatsinerimi Kalaallit Nunaanni pilersuinerimi tamani pingaarnertut atugaavoq. Taamatullu pissusitoqqanik ingerlatsiinnarneq ukiorpaaluunngitsut qangiuppata qimatartiaqarnera pinngitsoorneqarsinnaajunnaarluni.

Massakkumut misissuinerit ingerlanneqarput, tassa islandimiut umiarsualiviisa arlaat iluaqutaasumik taamatut atorineqarsinnaassannginnersoq, soorlu Royal Arctic Linep suliaasa ilaat eqqarsaatigalugit. 2016-mi maajimi Royal Arctic Linep aamma Eimskipip, islandimiut umiarsuaatileqatigiiffiisa annerit ilaat, akornanni atsioqatigiit-toqarpoq, tamatumani Kalaallit Nunaat Eimskipip nunat tamat akornanni assartuussinerani inissat ilaasa atorsinnaanissaat isumaqatigiissutaalluni, siunissaq eqqarsaatigalugu Kalaallit Nunaata nunarsuup sinneranut attaveqarnissaanut aqqutissiuussinikkut.

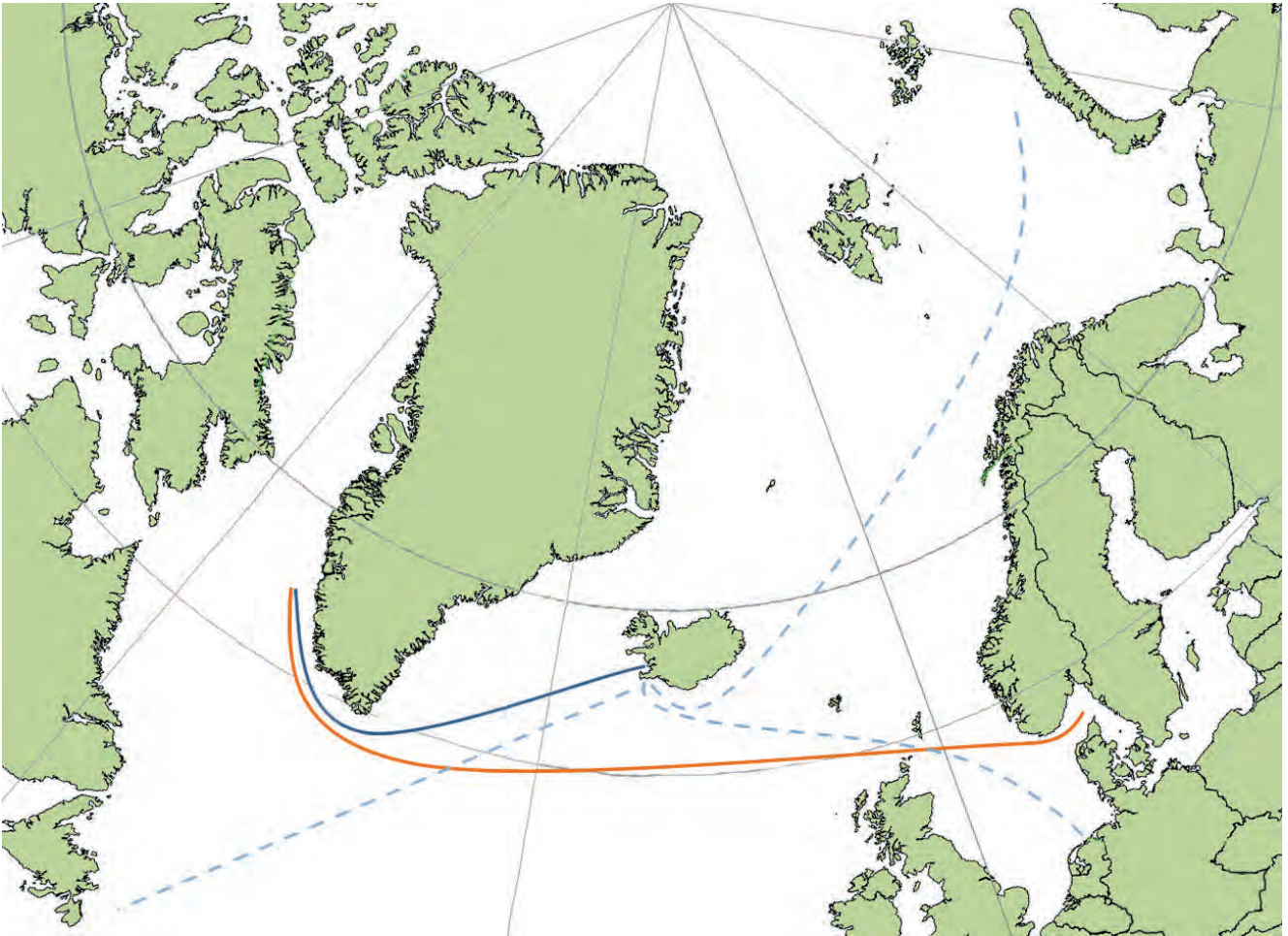
2.1.1 Havne

Noget af det, som Grønlands Tekniske Organisation (GTO) først gik i gang med, da moderniseringsprocessen blev igangsat i 1950-erne, var etablering af havne med såkaldt atlantkaj. Med en trafikinfrastruktur uden vejnet mellem bosteder var og er anlæggelse af havnefaciliteter en nødvendig men ikke tilstrækkelig forudsætning for erhvervsudvikling af større omfang. Uden passende havnefaciliteter vil tilførsel af råvarer og afsendelse af behandlede varer i større målestok ikke kunne lade sig gøre inden for rimelige økonomiske rammer. Havneområdet er der blevet fulgt op på flere gange siden starten i 1950-erne. Et nyt tiltag for havne er SIKUKI-havn, der skal drives i privat regi.

Strategien for havne lægger aktuelt vægt på multi-purpose havne. Det betyder, at der ved og på den enkelte havn skal sikres mulighed for en bred vifte af aktiviteter. Den overordnede havnefragtlogistik bygger på princippet om et hierarki af feederhavne. Som et levn fra kolonitiden ligger en dansk havn – Aalborg Havn – i den nuværende struktur øverst som er forsyningshavn for hele Grønland. Meget tilsiger, at denne forældede struktur inden for en overskuelig årrække kan begynde at ændre sig.

Der pågår på nuværende tidspunkt undersøgelser om, hvorvidt eksempelvis en islandsk havn med fordel vil kunne benyttes som øverste feederhavn for i alt fald en del af Royal Arctic Lines trafik. I maj 2016 underskrev Royal Arctic Line og Eimskip, som er et stort islandsk rederi, en hensigtserklæring om at tilslutte Grønland til Eimskips internationale sejlads gennem en aftale om kapacitetsdeling, der fremadrettet vil forbinde Grønland til resten af verden.

Titartagaq 2.1. Royal Arctic Linep Danmarkimi usinik immersuisarfianut aqputaa Islandimi taamatut immersuisarfeqarnissamiit takinerujussuuvoq. Islandimiit angallavigineqarsinnaasutut assersuutit kipisaartumik titarlugit takussutissaapput. Danmarkimiit avammut attaveqaatit ersersinneqanngillat. (Aallerfik: Baggrundskort: Nordregio).

Nuummi umiarsualivittaassaq naammasseriarpas, Nuuk nunatta sinneraniit pingaarnertut usilersuisarfissatut naatsorsuutigineqarpoq. Kommunini najugaqarfiit pingaarnertit kujataaniit avannamut Ilulissat tikillugit immikkut usilersuisarfissatut tulliusutut naatsorsuutigineqarlutik. Umiarsualiviit Ilulissat avanaanniittut tamalaanik angallassiffissatut taamaallaat atorveqarsinnaassallutik.

Figur 2.1. Royal Arctic Lines rute til feederhavn i Danmark er meget længere end til en feederhavn i Island. Eksempler på videredistribution fra Island er angivet med stiplede linjer. Videredistribution fra Danmark er ikke markeret. (Kilde: Baggrundskort: Nordregio).

Når den nye havn i Nuuk er klar, forventes havnen i Nuuk at blive den primære feederhavn for hele landet. De tidligere kommunehovedbosteder fra syd til og med Ilulissat mod nord forventes at blive det næste distributionsniveau. Havnene nord for Ilulissat kan kun tilsejles med stykgodsskibe.

2.1.2 Tele attaveqaatit

Attaveqaatinut tunngasoq alla tulleriiaarinermi salliutinneqaleraluttuinnartoq tassaavoq tele attaveqaatit. Kalaallit Nunaat alimasissumik telegrafii atorlugu attaveqaateqarnermigut tusaamasaavoq, taamatummi attaveqaat siulleq 1925-mi sanaartorneqarnikummat. 1970'kkunni Kalaallit Nunaat radio atorlugu attaveqarnikkut piorsaangaatsiarpoq. Taamatut iliuseq kingulleq tassalluni immap naqqatigut attaveqaatitaarneq, 2009-mi marsimi atulernerqartumik. Ullumikkumut Qaqortoq Nuullu kisimik toqqaannartumik immap naqqatigut kabelimut attaviligaapput.

Tele-Postimi siulersuisut 2016-mi aprillimi aalajangiipput, Nuummiit Aasiannut immap naqqatigut kabeli atavilernerqassasoq, taamatullu Aasianniit Ilulissanut radiop maligaasai atorlugit sukkasuumik attaviliisoqarluni. Sanaartugassaq 2017-ip aasaanerani ukiariartorneranilu ingerlanneqassaaq. Taamaaliornikkut nunatta innutaasa pingajorarterutaat marluk sukkasuumik attaveqalissallutik. Taamatuttaaq TELE-POST-ip siulersuisuisa aalajangerpaat, Uummannamiit Upernavimmut radiokkut attaveqaatit annertusassallugit, tamannalumi Upernaviup eqqaani attaveqarniarnikkut qaffassaataassaaq. Peqatigitillugulu Upernaviup eqqaani qaammataasakkut tigooraanikkut annikillisaataassaaq, illoqarfinnullu qaammataasakkut tigooraasunut iluaqutaasalluni. TELE-POST-ip attaveqaatitigut annertusaanissamik pilersaarutaat asseq 2.3-mi takuneqarsinnaavoq.

Imaalluarsinnaavorlu nunatsinni, nunani allani pisarneruulli, mobiiliniit internetsimut attaveqarneq suli annertuseriartooq. Tamannalu ataavartumik attaveqaatit mobiilillu akornanni internetsimut attaveqarnermi akitigut nalimmasaaneq peqatigalugu pisinnaassalluni. Taamaammat ullumikkut Tele-Postip mobiili atorlugu internetsimut attaveqaatitigut qanoq neqerooruteqarnera qimerluussallugu soqutiginaateqarpoq.

Mobiili atorlugu attaveqaatitigut neqeroorutitigut atugasarititaasutigit Tele-Postip immap naqqatigut kabelikkut periarfissarititaasut atunngilai. Mobiili atorlugu Attaveqaat Aasianni, Ilulissani, Ittoqqortoormiuni, Kangerlussuarmi, Kangaatsiami, Kulusummi, Maniitsumi, Nanortalimmi, Narsami, Narsarsuarmi, Nuummi, Paamiuni, Pituffimmi, Qaanaami, Qaqortumi, Qasigianguani, Qassiarsunni, Qeqertarsuarmi, Sisimiuni, Tasiilami, Upernavimmi aamalu Uummannami atugaavoq, Mobiilili atorlugu Attave-

2.1.2 Telekommunikation

Et andet infrastrukturområde, som i stigende grad må prioriteres højt, er telekommunikation. Grønland var blandt pionererne inden for langdistance telegrafi, da den første telegrafstation blev etableret i 1925. I 1970-erne satsede Grønland stort på radiokædeforbindelser. Det seneste store fremskridt var etablering af søkablet, som blev taget i brug i marts 2009. Indtil videre er det kun Qaqortoq og Nuuk, der er koblet direkte på søkablet.

Bestyrelsen i Tele-Post besluttede i april 2016, at der skal anlægges søkabel fra Nuuk til Aasiaat samt højhastighedsradiokæde fra Aasiaat til Ilulissat. Anlægningen forventes at finde sted i sommeren og efteråret 2017. Det vil bringe omkring to tredjedele af landets befolkning på højhastighedsforbindelse. Endvidere har bestyrelsen i TELE-POST besluttet at udbygge radiokæden fra Uummannaq til Upernavik, hvilket vil give et stort løft til telekommunikationen i Upernavikområdet. Samtidig frigives den eksisterende satellitkapacitet i Upernavikområdet som kan benyttes i de eksisterende satellitbyer. TELE-POST planlagte infrastrukturudbygninger fremgår af figur 2.3.

Det er rimeligt at antage, at brugen af mobil adgang til internet vil stige yderligere her i landet i lighed med, hvordan det er steget i andre lande. Det vil ske i takt med den løbende udligning af priserne på stationær og mobil adgang til internet. Det er derfor interessant at se nærmere på, hvor Tele-Post i dag udbyder mobil adgang til internet.

Lige netop udbuddet af mobilt bredbånd følger hos Tele-Post ikke de grænser, som søkabel og radiokæde giver. Mobilt Bredbånd udbydes i Aasiaat, Ilulissat, Ittoqqortoormiit, Kangerlussuaq, Kangaatsiaq, Kulusuk, Maniitsoq, Nanortalik, Narsaq, Narsarsuaq, Nuuk, Paamiut, Pituffik, Qaanaaq, Qaqortoq, Qasigianguit, Qassiarsuk, Qeqertarsuaq, Sisimiut, Tasiilaq, Upernavik og Uummannaq,

qaat Premium massakkumut taamaallaat Nuummi, Sisimiuni, Ilulissani, Maniitsumi, Kangerlussuarmi, Aasianni Qaqortumilu atugaalluni.

Naak attaveqaatinik atuinermi attaveqaatit angallattakkat atornerinisigut immap naqqatigut kabilip radiokkullu at-taviit piginnaasaannut naapertuutinnikkaluartut, taakku aamma najugaqarfinit tamaniit attaveqarnikkut atorne-qartussapput, taamaallunilu attaveqaatit angallattakkat atorsinnaanissaanni immap naqqatigut kabilip, radiokkut qaammataasatigullu attaveqaatit piginnaasaat apeqqu-taassalluni.

Takuneqarsinnaasutut najugaqarfinni Ittoqqortoormiit, Qassiarsuk aamma Qaanaaq mobiili atorlugu attaveqaat periarfissaavoq. Tamannalumi najugaqarfinni unammillernermut atatillugu sunniuteqarluarsinnaalluni. Mobiili atorlugu attaveqaammik atuisinnaanermi tele attaveqaatitigut periarfissarititaavoq, sumiiffinni inuutissarsiuteqarnikkut ineriartortisisinnaanikkut iluaqutaasinnaasoq, taamatulumi najugaq qimanngikkaluarlugu ilinniartitsinermut ilin-niaqqinnermullu periarfissaalluartoq. Periarfissarititaasutigtu tamakkunuuna attaveqaatit sukkasuut sunniuteqarlu-arsinnaapput.

2016-mi Qaqortoq Nuullu kisimik immap naqqatigoortumut kabilimut attaveqartuupput. 2016-milu taakkunani innutaasut innuttaasunit tamaniit 36,7 procentiullutik. 2030-mut si-umut innuttaasunik naatsorsuinerup takutippaa, illoqarfiit taakku marluk innutaat innuttaasunit tamanit 44,1-sasut.

Tamannalu imatut paasineqassaaq, innuttaasut nalingin-naasumik nikikkiartornerat Naalakkersuisut Attassisin-naanermut Siuariartortitsinermullu Pilersaarutaanni in-nuttaasut pingajuarterutaasa marluusut attaveqaatitigut sukkasuumik. Atugaqalernissaannik anguniagaannut naapertuunnaviannigilaq.

mens produktet Mobil Bredbånd Premium på nuværende tidspunkt kun udbydes i Nuuk, Sisimiut, Ilulissat, Maniitsoq, Kangerlussuaq, Aasiaat og Qaqortoq.

Selvom udbuddet af mobilt bredbånd ikke følger grænserne for søkabel og radiokæde, så skal også al trafik på det mobile bredbånd gennem de eksisterende forbindelser til og fra det enkelte bosted, så i den forstand er kapaciteten på mobilt bredbånd helt afhængig af den større infrastruktur med søkabel, radiokæde og satellit.

Som det fremgår, er der i bosteder som Ittoqqortoormiit, Qassiarsuk og Qaanaaq også adgang til mobilt bredbånd. Det er en faktor, som kan vise sig at have medindflydelse på de pågældende bosteders konkurrenceevne. Adgang til mobilt bredbånd er nemlig en telekommunikationsydelse, som forventes at få øget betydning for lokalt at kunne skabe erhvervsudvikling samt mulighed uddannelse og videreuddannelse uden at skulle rejse. Selvsagt vil båndbredde også have afgørende indflydelse på disse muligheder.

I 2016 er det kun Qaqortoq og Nuuk, som er koblet direkte på søkablet. Befolkningen i de to bosteder udgør i 2016 36,7 % af den samlede befolkning. En prognose med fremskrivning af indbyggertallet i 2030 anslår, at befolkningen i de to byer til den tid vil udgøre af den samlede befolkning.

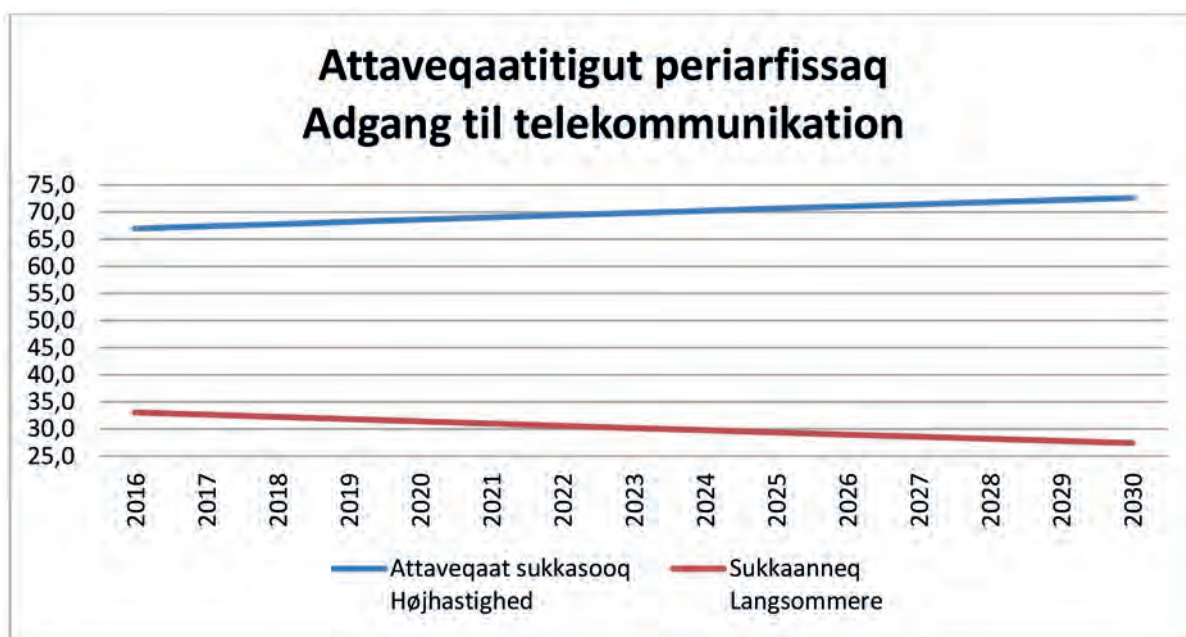
Det betyder, at den almindelige befolkningsudvikling ikke kan forventes at være tilstrækkelig til at Naalakkersuisut kunne nå målsætningen i holdbarheds- og vækstplanen om, at to tredjedele af befolkningen skal have adgang til højhastighedsforbindelse (44,1%.

Tamanna anguniagaq angussagaanni, najugaqarfiit amerlanerusut ilannguttariaqarput, tamannalumi immap naqqatigut kabilip Aasiannut radiokkullu attaveqaatit sukkaasut Ilulissanut anngunnerisigut pisariaqarpoq. 2017-ip naajartorneranut annertusaaneq taanna atuutileriarpat, Qaqortumi, Nuummi, Maniitsumi, Sisimiuni, Aasianni, Qasigianguani Ilulissanilu innuttaasut innuttaasunit tamanit 66,9 procentiussapput. Taamaalillunilu innuttaasut tamarmik pingajorarterutaat marluusut sukkaasumik attaveqaateqalissallutik.

Najugaqarfinni tamakkunani innuttaasut siumoortumik naatsorsorneri Asseq 2.2-mi takuneqarsinnaasutut, 2030-mi innuttasut sukkaasumik attaveqaatillit 73 procentinngorsimassapput, tassa innuttaasut tamarmiullutik si-samararterutaat pingasuussasut.

For at kunne nå denne målsætning er det med andre ord nødvendigt at inddrage flere bosteder, og det er netop det, som sker med udbygningen af søkablet op til Aasiaat samt højhastighedsradiokædeforbindelse videre til Ilulissat. Når denne udbygning er taget i brug i slutningen af 2017, så vil befolkningen i Qaqortoq, Nuuk, Maniitsoq, Sisimiut, Aasiaat, Qasigianguit og Ilulissat udgøre 66,9 % af den samlede befolkning. Dermed vil to tredjedele af befolkningen have direkte adgang til højhastighedsforbindelse.

Ved en fremskrivning af befolkningstallet for de pågældende bosteder ses det i Figur 2.2, at i 2030 forventes det, at den del af befolkningen, som har adgang til højhastighed, vil nå op og udgøre 73 %, altså næste tre fjerdedele af befolkningen.

Titartagaq 2.2. Immap naqqatigut kabilip siamarternernut atatillugu Ilulissanullu iattavissat Naalakkersuisut 2017-mi pisussatuut inissereernikuuaat, tassa Attassinnaanermut Siuariartortitsinermullu Pilersaarummut atatillugu innuttaasut pingajorarterutaasa marluusut sukkaasumik attaveqalernissaat anguniarlugu, innuttaasut nikikkiartornerat toqqammavigalugu 2030-mi 73 procentinngorsimassallutik.

(Aallerfik: Naatsorsueqqissaartarfik)

Figur 2.2. Med udbygningen af søkabel og den udvidede forbindelse til Ilulissat har Naalakkersuisut udsigt til allerede i 2017 at kunne indfri sin målsætning i holdbarheds- og vækstplanen om, at to tredjedele af befolkningen skal have adgang til højhastighedsforbindelse, og med befolkningsudviklingen vil det øges til 73 % i 2030. (Kilde: Grønlandsk Statistik).

Titartagaq 2.3. TelePost 2017-mi immap naqqatigut kabelip Nuummiit Aasiannut Maniitsoq Sisimiullu aqqusaarlugit ilanissaa aalajangiuppaat, taamatullu radiop maligaasai atorlugit sakkortuumik Aasiaat Ilulissallu akornanni attaviliinissaq. (Aallerfik: Tele-Post).

Figur 2.3. Tele-Post har besluttet i 2017 at forlænge søkablet fra Nuuk til Aasiaat med forbindelser ind til Maniitsoq og Sisimiut samt at forstærke radiokædeforbindelsen mellem Aasiaat og Ilulissat. (Kilde: Tele-Post).

2.1.3 Mittarfeqarfiit

1950-kkunnili Kalaallit Nunaata iluani avammullu innuttaasunik angallassinerup annersaa qulimiguullit timmisartullu ingerlatarilernikuuaat. Oqaluttuarisaanermik peqquteqartumik Kangerlussuaq, Narsarsuaq aamma Kulusuk ulloq manna tikillugu nunarput tamakkerlugu qitiusumik nunatta iluani avammullu aallaaviusimapput. 1979-mi Nuummi mittarfeqalernikkut, nunatta iluani sumiiffinni mittarfeqalertiterneq aallartinneqarpoq, ullumikkumut najugaqarfinni qulingiluani mittarfeqarluni.

Inatsisartut mittarfeqarfiit ineriartortinniarlugit nutaaliorniarlutiluunniit 2015-imi aalajangiipput, ullumikkumut timmisartunik atuineri atuuttoq oqaluttuarisaanermeersorlu pissuseq nutaangililluinnartorlu allanngortinniarlugu. Ilulissat aamma Nuuk siunissami nunarput tamakkerlugu isaavittut aallarfitullu atorneqalissapput.

2.1.3 Lufthavne

Siden starten af 1950-erne har helikopter- og flytransport overtaget en stadig større del af den samlede persontransport såvel internt i landet som til og fra Grønland. Af historiske årsager har Kangerlussuaq, Narsarsuaq og Kulusuk indtil nu været de centrale ind- og udfaldsveje for hele landet. Åbningen af en lufthavn i Nuuk i 1979 var startskuddet til gradvis etablering af lokale lufthavne ved nu ni bosteder.

Inatsisartuts vedtagelse i 2015 om at udbygge eller anlægge fem lufthavne er et opgør med den gældende, historiske betingede og nu forældede flytrafikstruktur. Ilulissat og Nuuk vil fremover blive de primære ind- og udfaldsveje for hele landet.

Titartagaq 2.4. Nuummi Ilulissanilu mittarfiit tallinerisigut, taamatullu Qaqortumi mittarfeqalernikkut, nunarsuit akornanni timmisartutigit attaveqarnikkut periarfissat nutaat atorneqalissapput. Titartakkami takuneqarsinnaavoq, Nuummi 2.200 meterimik mittarfittaarnikkut Airbus 320 atorlugu tikinneqarsinnaasut (Aallerfik: "Mittarfeqarfisigut atugassarititaasut allangortinnerisigut takornariaqarnikkut inerisaaneq annertusisaanerlu", Rambøll, 2015).

Figur 2.4. Når landingsbanerne i Nuuk og Ilulissat er blevet forlænget samt lufthavnen i Qaqortoq er blevet etableret, vil nye muligheder for internationale flyforbindelser blive taget i brug. Kortet viser beflyvningsradius for en Airbus 320 på den kommende 2.200 meter landingsbane i Nuuk. (Kilde: "Turismeudvikling og vækst gennem ændret lufthavnsstruktur", Rambøll, 2015).

Naalakkersuisut Attassisinnaanermut Siuariartortitsinermullu Pilersaarutaanni qulakkiikkamik anguniagasat ilagivaat, 2020-miit Qeqertarsuup Tunuaniit illoqarfiit pingaarnersaanniillu Amerikkami Avannarlermi Europamilu illoqarfinnut pingaarnernut toqqaannartumik timmisartorsinnaanissaq, . Taamatulli anguniakkami Ilulissani Nuummilu mittarfiit 2.200 meterimut tallinerisigut anguneqarsinnaalissalluni.

Inatsisartut 2015-ip ukiaanerani ataatsimiinneranni (UKA2015/167) tamatuma saniatigut aalajangerneqarluni, nunat tamat akornanni timmisartutigut attaveqarnermut ilanngullugu sumiiffinni timmisartutigut ornitassat tullit-tutut ataatsimoortumik iliuuseqarfiginissaat:

"Inatsisartuni aalajangiiffigisassatut siunnersuut, Naalakkersuisut ukiumi matumani qinigaaffiusumi piumaffigineqassasut, sumiiffinnut angallavissat iluini ataatsioortumik timmisartukkut angallassisarnerit iliuuseqarfigeqqullugit, tassa nunatta angallasinikkut aningaasartuutaasa appartinnissaat eqqarsaatigalugu, kiisalu angallassisarnerit akulikillisaqqullugit. Sumiiffinni pilersaarut sumiiffinni tulleriarinikkut aaqinneqassaaq, soorlu mittarfeqarfiit qulimiguulinnik atuiffiusut pioreersut annikillisaaffiginerisigut annertusaaffiginerisigulluunniit."

I Naalakkersuisut holdbarheds- og vækstplan er en af målsætningerne at sikre, at der fra 2020 er direkte flyforbindelser mellem Diskobugten og hovedstaden samt hovedbyer i Nordamerika og i Europa. En forudsætning for denne målsætning er en forlængelse af landingsbanerne i Ilulissat og Nuuk til 2.200 meter.

Med Inatsisartuts beslutning på efterårssamlingen i 2015 (EM2015/167) blev følgende forslag herudover vedtaget for at binde de internationale flyforbindelser sammen med de interregionale og regionale flyforbindelser i en samlet lufthavnsinfrastruktur:

"Forslag til Inatsisartut beslutning om, at Naalakkersuisut i indeværende valgperiode pålægges at indarbejde en samlet regional luftfartsinfrastruktur i sektorplan for luftfart med henblik på at nedbringe vort lands samlede transportomkostninger og øge beflyvningsfrekvensen. I sektorplanen indarbejdes således en regionaliseret prioritering af nedgradering henholdsvis opgradering af eksisterende lufthavne og heliporte/helipads til regionale landingsbaner."

Mittarfeqarfeqarneq Lufthavnsstruktur 2016 (takissusia) 2016 (banelængde)	Innuttaasut Indbyggere (2016-mi kisitsisit) (2016 tal)	Mittarfeqarfiup qanoq ittuunera Lufthavnstyp	Innuttaasut Inbyggere (2016-mi kisitsisit) (2016 tal)	Mittarfeqarfissatut pilersaarut (takissusia) Lufthavnsstruktur planlagt (banelængde)
Kangerlussuaq (2.815) Narsarsuaq (1.830)	615 1,10%	Nunat tamat akornanni mittarfik Interkontinental lufthavn	22.373 40,30%	Ilulissat (2.200) Nuuk (2.200) Kangerlussuaq (ca. 2.200) Narsarsuaq (1.830)
Ilulissat (845) Nuuk (950) Kulusuk (1.199 grus) Nerlerit Inaat (1000 grus)	22.010 39,40%	Nunani Avannarlerni mittarfik Nordatlantisk lufthavn	5-107 9,20%	Qaqortoq (1.500) Tasiilaq (1.500)
Qaanaaq (900 grus) Upernavik (799) Qaarsut (900 grus) Aasiaat (799) Sisimiut (799) Maniitsoq (799) Paamiut (799)	14.563 26,10%	Sumiiffimmi mittarfik Regional lufthavn	23.702 39,00%	Qaanaaq (900 grus) Upernavik (799) Uummannaq (650 grus) Qaarsut (900 grus) Qeqertarsuaq (650 grus) Qasigiannugit (650 grus) Aasiaat (799) Kangaatsiaq (650 grus) Sisimiut (799) Maniitsoq (799) Paamiut (799) Narsaq (650 grus) Nanortalik (650 grus) Alluitsup Paa (650 grus) Kulusuk (1.199) Ittoqqortoormiit (650 grus)
Ca.60-t missaat	18.659 33,40%	Qulimiguulinnut mittarfilik Lokal Heliport eller helipad	6.434 11,50%	Ca.50-t missaat

Titartagaq 2.5. Mittarfeqarfiutitsigut massakkut qaflissutsit sisamat atorlugit tassa nunavissuit akornanni mittarfinnut, atlantikap avannaani mittarfinnut, sumiiffinni mittarfinnut, taamatullu sumiiffinni qulimiguulinnut mittarfinnut agguataagaapput.

"Piffissami 2016-imit 2022-mut attaveqarnermut sinaakkutissatut aningaasaliissutissat pillugit isumaqatigiissut"-mi, 2015-mi decembarip 2-ani Naalakkersuisut Siumut, Demokraatit aammalu Atassutip akornanni isumaqatigiissutaasoq anguniagassanik imaqarpoq, tassa siunissami silaannakkut attaveqarneq ukiut qulit missaani qaangiuppata qanoq isikkoqarnissaanik.

Isumaqatigiisummilu allaqqavoq, anguniagaq allanngor-sinnaassariaqartoq, immikkuualuttunut tamanut aningaasaliissutissanik pissarsisinnaassanngikkaanni. Immikkoortumi ammoortumi "Mittarfeqarfissatut pilersaarutit (takissusia)" Titartakkami 2.5-mi mittarfeqarfinni pilersaarutit immikkuualuttortai tamarmik ilaapput, politik-kikkut isumaqatigiisummi ilaasut.

Figur 2.5. Der er i vores nuværende luftrafikstruktur en hierarkisering på fire niveauer mellem interkontinentale, nordatlantiske, regionale lufthavne samt lokale heliporte eller helipads.

I "Aftale om rammer for finansiering af infrastrukturinvesteringer i perioden 2016-2022", som blev indgået den 2. december 2015 mellem Naalakkersuisut og Siumut, Demokraatit og Atassut er der opstillet nogle mål for, hvordan den fremtidige luftrafikstruktur skal se ud om ca. 10 år. I aftalen anføres det, at målsætningen måtte kunne ændre sig, hvis der ikke kan skaffes finansiering til alle delprojekterne. I kolonnen "Lufthavnsstruktur planlagt (banelængde)" i Figur 2.5 er medregnet samtlige de delprojekter for lufthavne, som er med i den politiske aftale.

Innuttaasut amerlassusiini ilaasut, nunarsuarmut timmisartukut toqqaannartumik ilaasinnaasut 1,1 procentiniit 40,1 procentinut innuttaasuniit qaffariassapput. Tamatumalu saniatigut qulimiguulinnut kiffartuunneqartut ullumikutut 33,4 procentiniit 11,5 procentinut appariassallutik.

Andelen af befolkningen, som har direkte adgang til interkontinentale fly vil stige fra 1,1 % til 40,3 % af befolkningen. Desuden vil andelen af befolkningen med helikopterbetjening falde fra nuværende 33,4 % til blot 11,5 %.

	Imarpik qulaallugu timmisartut mittarfiat Atlantlufthavn	Nunat Avannarliit timmisartunut mittarfiat Nordatlantisk lufthavn	Sumiiffinni timmisartut mittarfiat Regional Lufthavn	Qulimiguulinnut mittarfiat Heliport eller helipad
2016	40,30%	9,20%	39,00%	11,50%
2017	40,70%	9,30%	38,70%	11,30%
2018	41,20%	9,30%	38,40%	11,00%
2019	41,70%	9,40%	38,20%	10,80%
2020	42,10%	9,40%	37,90%	10,50%
2021	42,60%	9,50%	37,60%	10,30%
2022	43,10%	9,50%	37,30%	10,10%
2023	43,50%	9,60%	37,00%	9,90%
2024	44,00%	9,70%	36,70%	9,60%
2025	44,50%	9,70%	36,40%	9,40%
2026	45,00%	9,80%	36,10%	9,20%
2027	45,40%	9,80%	35,70%	9,00%
2028	45,90%	9,90%	35,40%	8,80%
2029	46,40%	9,90%	35,10%	8,60%
2030	46,90%	9,90%	34,80%	8,40%

Titartagaq 2.6. Eqitsimmi takuneqarsinnaasutut, 2030-mut innuttaasut amerlassusissaattut naatsorsuutaavoq, ataatsimut isigalugu najugaqarfinni innuttaasut amerliartusassut, tassa imarpik qulaallugu mittarfeqarfilinni nunallu avannarliit akornanni mittarfeqarfilinni, innuttaasulli ataatsimut isigalugit ikiliartussallutik, nunap iluani mittarfeqarfilinni qulimiguulinnullu mittarfeqarfilinni. (Aallertik: Naatsorsueqqissaartarfik). 2016-miit 2018-mut ilanngunneqarput naleqqiussisinaanissaq eqqarsaatigalugu. Aatsaalli 2018-mi mittarfittaassaq isikkunikkiartuaalissalluni.

Figur 2.6. Som det fremgår af tabellen, er forventningen i befolkningsprognosen frem til 2030, at befolkningsandelen samlet set stiger i de bosteder, hvor der kommer atlantlufthavn og nordatlantisk lufthavn, mens befolkningsandelen samlet set falder, hvor der kommer regional lufthavn og heliport/helipad. (Kilde: Grønlands Statistik). 2016-2018 er taget med for sammenligningens skyld. Det vil tidligst være efter 2018, at en ny lufthavnsstruktur vil kunne begynde at tage form.

2.1.4 Nukissiornikkut pilersuiffiit

Naalakkersuisut Kalaallit Nunaata eqqiluinnerulernissaa kissaatigivaat. Nukissiutit tungaasigut tamanna naalakkersuisooqatigiinnermi isumaqatigiissutikkut eqqiluitsumik imminut pilersornerulernissamik siunertamiilluni.

2.1.4 Energiforsyning

Naalakkersuisut ønsker at skabe et grønnere Grønland. På energiområdet afspejler det sig ved målet fra koalitionsaftalen om fuld selvforsyning med grøn energi.

Naalakkersuisut 2016-mi upernaakkut 2016-imut Attassinnaanermut Siuariartortitsinermullu Pilersaarutimikkut suli toqqammavilimmik anguniagaqarput, tassalu "nukinnik piujuarsinaasunit nukissiorneq 2030-mi 90%-inngorsimassasoq".

Kalaallit Nunaanni naatsorsueqqissaartarfiup kisitsisaa taasa takutippaat, ullumikkut nukinnik piujuarsinnaasunik atuinerput Nukissiorfiit nukissiuutinik atuinerisigut (2014-mi kisitsisit atorlugit) 64 procentimittoq. Tamatumani erngup nukinganik nukissiuutit tallimaasut nukissiornerat peqqutaalluinnartuuvoq. Taakku saniatigut Nukissiorfiit kommunit eqqakkanut ikuallaaviiniit kissamik pilersuinerat peqqutaataallunittaag.

Kalaallit Nunaata suli eqqilunnerulernissaa qulakkeerniarlugu aningaasaliissuteqarnissaaq pisariaqassaaq, taamaalilluni pisortat Nukissiorfiit aqqutigalugit nukinnik pilersuganerat suli eqqilunnerulersinniarlugu. Taamatuttaarli aamma inuinnaat nukinnik atuinerisa eqqilunnerulernissaat pisariaqassalluni. Ullumikkummi assersuutigalugu angerlarsimaffippassuit suli imminni kissarsuutinik uuliatortunik atuisuupput, taamaalillunilu nukimmik atuinerput ataatsimut isigigaanni suli eqqilunnerulersinneqarsinnaagalualuni.

Titartagaq 2.7-mi 2.8-milu takuneqarsinnaavoq, Nukissiorfiit nukinnik piujuarsinnaasunik atuinerat nuna tamakkerlugu atuinerput sanilliullugu qanoq isikkoqarnersoq.

Nukinnut piujuarsinnaasunut nutaamik aningaasaliissuteqarnissat teknikkikkut periarfissaniiginnassanngilaq. Aningaasaqarnikkulli aamma imminut akilersinnaasariaqassalluni. Nukitsigummi piujuaannartussatigut aningaasaliissuteqarneq akitigut imminut akilersortuusarpoq, taamalu pilersuineq nukinnik piujuaannartussanik akisuuneersuupput, ukiut arlallit ingerlanerisigut takusutissalimmik, tassa piusunit uuliamik atuisunit akisunerussalluni, soorunalimi tamanna nukissiornekkut inuinarnut suliffeqarfinnullu akisunerussaaq. Taamaammat Kalaallit Nunatta eqqilunnerulernissaa anguniartillugu siumut alimasissumik isiginissarput pingaaruteqarlunartuuvoq, tamatumani toqqammavigissallugu nunatsinni nukissiornekkut pisariaqartitassavut qanoq ineriartorsissanerivut, aammalu nukissiuutit pigisavut qaqugu taarsertariaqalertussaansut.

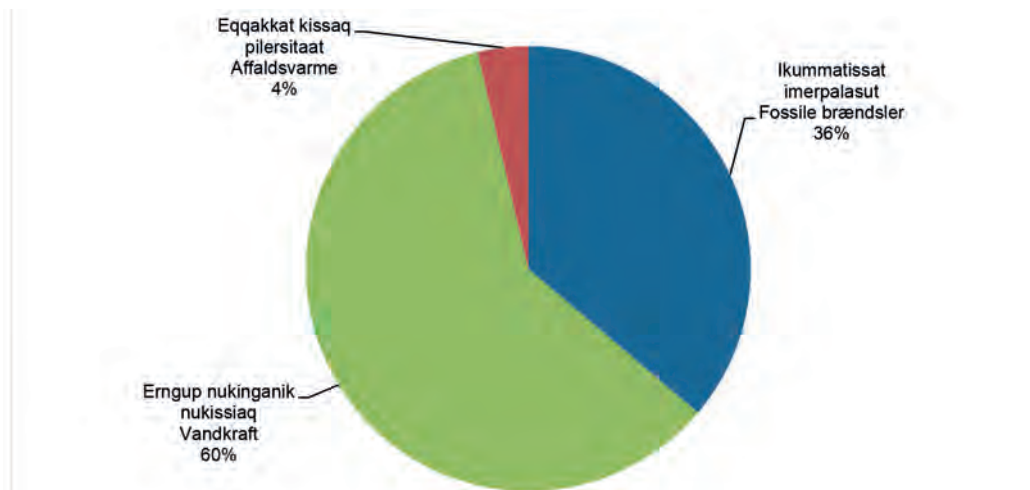
Naalakkersuisut har med Holdbarheds- og Vækstplanen fra foråret 2016 fastsat et konkret mål om, at "energi fra vedvarende energi skal udgøre minimum 90 % af Nukissiorfiits energiproduktion i 2030".

Tal fra Grønlands Statistik viser, at i dag udgør vedvarende energi omkring 64 % af Nukissiorfiits energiproduktion (2014-tal). Det er først og fremmest produktionen på de fem vandkraftværker, der giver den høje vedvarende energiandel. Dertil kommer varme, som Nukissiorfiit aftager fra de store kommunale affaldsforbrændingsanlæg.

For at sikre et stadig grønnere Grønland vil der være behov for investeringer, der gør den offentlige energiforsyning, fra Nukissiorfiit, grønnere. Der vil imidlertid også være behov for tiltag, der gør den private energiforsyning grønnere. Der benyttes for eksempel private oliefyr til opvarmning i mange private hjem, hvilket betyder, at energiområdet ikke er helt så grønt, når man ser på det samlede billede.

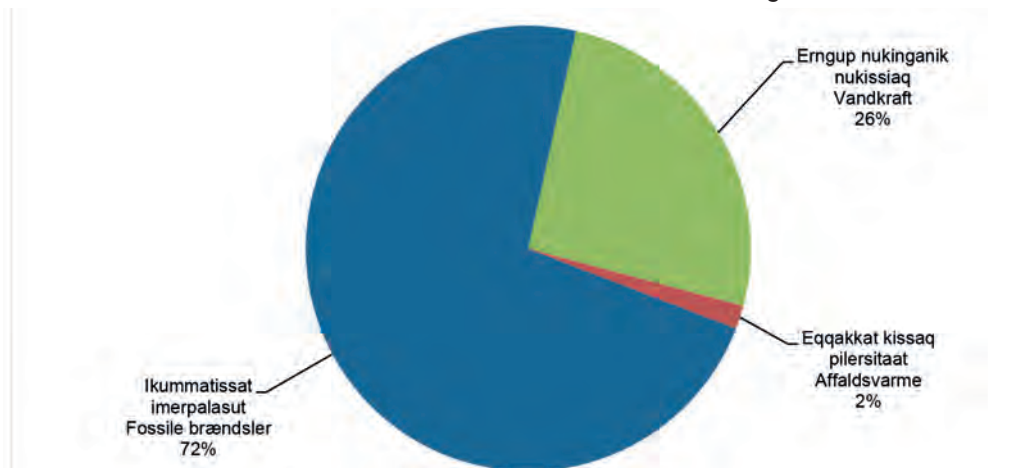
Figurer 2.7 og 2.8 viser, hvor meget vedvarende energi udgør af henholdsvis Nukissiorfiits produktion og den samlede energiproduktion for hele landet.

Nye investeringer i vedvarende energi skal ikke blot være teknisk mulige. De skal også være økonomisk rentable. Investeringer i vedvarende energi finansieres nemlig via energipriserne, så hvis forsyningen fra et vedvarende energianlæg er dyrere, set over en længere årrække, end forsyning fra et traditionelt dieselværk, vil det føre til højere energipriser for private og virksomheder. Derfor er det i processen med at skabe et grønnere Grønland vigtigt med langsigtet planlægning, der tager udgangspunkt i, hvordan energibehovet forventes at udvikle sig i landet, og hvornår anlæg i forvejen planlægges udskiftet.

Titartagaq 2.7. Nukissiorfiit 2014-mi innaallaagiaq kiallu pilersitarisimasaat.

Figur 2.7. Energikilder i Nukissiorfiits produktion af el og varme, 2014.

Titartagaq 2.8. 2014-mi innaallagissiornikkut kissamillu pilersitsinikkut nukiit nuna tamakkerlugu pilersitaasimasut.

Figur 2.8. Energikilder til samlet produktion af el og varme i hele landet, 2014.

Nukissiorfinnut nukinnik piujuartussanik atuisunut aningaasaliissuteqannginnitsinni, eqqumaffiginiagassarpur pingaarutilik tassa, siunissami sumiiffinni assigiinngitsuni ullumikkumut sanilliullugu nukik qanoq annertutigisoq pisariaqartissagippur. Tamanna sulii nunatsinni pingaaruteqarneruvoq, nukinnimmi atuinerpaaffippur qeqertanik pilersuinerinnerummat. Imaapporlu, najugaqarfii akornanni nukinnik atuinerput ataqatigiissaagaanngilaq. Qaqortoq Narsarlu kisimik pinnatik taamaappoq, taakkumi Qorlortorsuarimi nukissiorfimmur marluullutik attaveqarput.

Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup inunnik si-umut naatsorsuinerata takutippaa, imatut isikkoqartoq, inuit najugaqarfinnit minnerniit annernut nutsertut. 2030-p tungaanut Nuummi Sisimiunilu kiisalu annikinnerusumillu Aasianni Tasiilamilu inuttusiartussasut. Taamatut ittoqartillugu Nukissiorfiit nukinnik piujuartussanik pilersuinerat annertusisinnaavoq.

Før der investeres i nye vedvarende energianlæg er det nødvendigt at være opmærksom på, hvordan behovet for energi vil være i fremtiden på de enkelte lokaliteter i forhold til i dag. Det er særligt vigtigt her i landet, fordi energisektoren er præget af ø-drift. Det betyder, at energiforsyningen ikke er koblet sammen mellem bostederne. Den eneste undtagelse er Qaqortoq og Narsaq, som begge er koblet til Qorlortorsuaq vandkraftværk.

Befolkningsfremskrivninger fra Grønlands Statistik viser, at der umiddelbart er en tendens til, at folk flytter fra de mindre til de større bosteder. Frem mod 2030 ventes indbyggertallet at stige i Nuuk og Sisimiut og i mindre grad i Aasiaat og Tasiilaq.

Inunnimmi katersuutsitsinerup isumagimmagu, najugaqarfinni minnerusuni uuliatortunik pilersuinerup annikiliartornissaa, taarsiullugulu erngup nukinganik atuinerulernissaq, taamatullu aamma najugaqarfinni annerusuni nukimmik eqqakkaneersumik. Tamatumani pisariaqarlunnassaaq, erngup nukissiorfiisa tunniussinnaasaasa annertusinissaat, najugaqarfinnilu annerusuni eqqakkanik ikuallaaviit eqqarsaatigalugit, soorunalimi aamma tamatumani nukissiuuteqarnertigut ataatsimoortumik isiginiartoqartariaqarluni.

Titartagaq 2.9-p 2030-p tungaanut Nukissiorfiit nukiit piujuartussat atorlugit tunniussinnaasassai siumoortumik naatsorsuinerup takutippaa, tassa inuit siumoortumik nikikiartornissaat toqqammavigalugu. Nukiit piujuartussaasut tunniussinnaasassaasa siumoortumik naatsorsuinermit naatsorsornerat Nukissiorfiit ataatsimoortumik nukissiornerannut atatillugu erngup nukinganik eqqakkallu kissaannik pilersuinissatut naatsorsugaavoq. Naatsorsuinerit Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup inuit najugaqarfiit akornanni nuttarnissaannik naatsorsuinerinik toqqammaveqarpoq, taamatullu aamma inuussutissarsiuuteqarnikkut ineriartortitsinerup inuit nikerarnerinik malinnaanissaa eqqarsaatigalugu.

Titartakkallusoq takutikkaa, inuit nunap iluani nikerarnissaata siumoortumik naatsorsornera naapertorlugi piujuartussamik nukinnik atuinerut tamanna annikinnerusuinartigut sunniuteqartussaassasoq. Aammalumi titarneq ammut aallartittussaalluni, taamalu sunniutaa piffissap ingerlanerani illuatungaanut saqissalluni, tamanna pissaaq sumiiffinni naammattumik imartussuseqanngitsuni imaluunniit inuit amerliartorfiini nutaamik aningaasaliisoqanngippat. Tamatumani ilaatigut peqqutaassaaq, Nuummi Sisimiunilu erngup nukinganik nukissiorfiit, inutusiartorfiunerusuni, ullumikkulli piffissap ilaani tunniussinnaasaat killeqalereertarmat. Peqatigitillugu, siumut naatsorsuinermit atorneqartumi isumaqartoqarpoq, Ilulissani inuttussuseq appariartulissasoq, taamalu Paakitsumi nukissiorfiup tunniussinnaasai sippoqalissallutik. Tamanna assersuutaavoq siumoortumik naatsorsuinerit killiliinerannut. Matumani tulluartaussaaq mittarfiup allineqarnerata kiisalu takornarissat amerlinerisa kingunerinik, innuttaasut ineriartornissaannut naatsorsuutigisat ilanngunneqarpat.

Taamaammat qanoq iliuuseqarnissaaq pisariaqalissaaq, nukissiuuteqarnikkut piujuartussamik atuinnissamik siunertaq eqqortinneqassappat. Kalaallit Nunaat eqqiluinnerusooq nukissiornikkut qulakkeertariaqarpoq, tamatumani najugaqarfiit annerusut minnerusullu iliuuseqarfiginerisigut,

Denne tendens kan øge Nukissiorfiits vedvarende energiandel. For urbaniseringen vil betyde, at en nedgang i energiforbrug i mindre bosteder med dieselværker erstattes af øget brug af vandkraft, og affaldsvarme i større bosteder. En forudsætning vil dog være, at der er yderligere kapacitet at udnytte på vandkraftværker og affaldsforbrændingsanlæg i de relevante større bosteder, ligesom det vil afhænge af det samlede energiforbrugs udvikling.

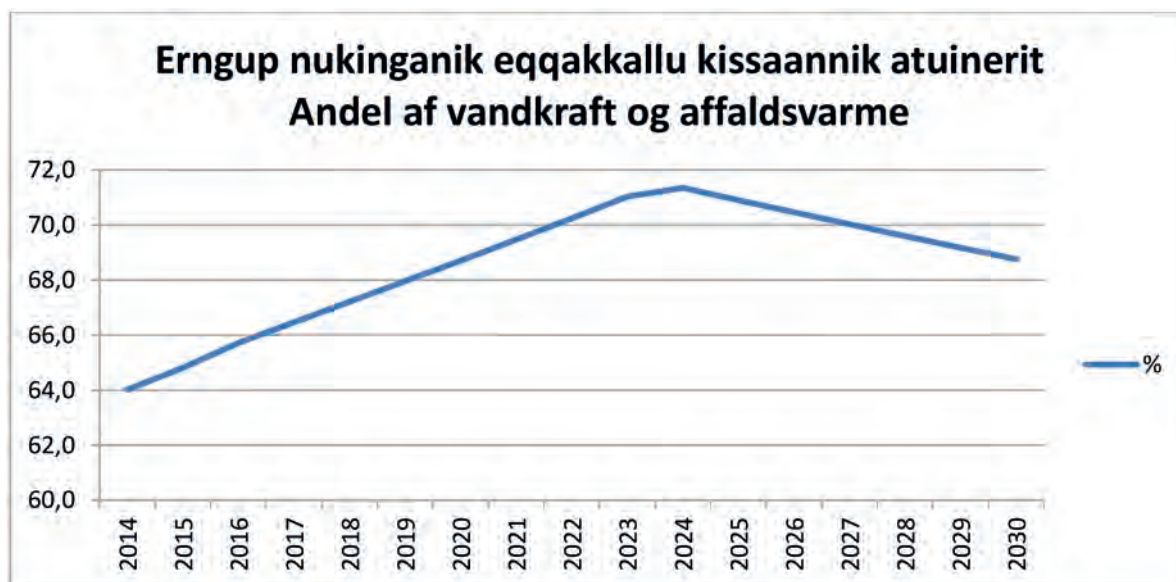
Figur 2.9 viser en fremskrivning til 2030 af vedvarende energis andel af Nukissiorfiits energiproduktion, der tager udgangspunkt i befolkningsfremskrivningerne. Andelen af vedvarende energi er i fremskrivningen beregnet som produktionen af vandkraft og affaldsvarme i forhold til Nukissiorfiits samlede energiproduktion. Beregningerne er baseret på antagelser om, at energibehovet vil følge Grønlands Statistiks befolkningsprognose for de enkelte bosteder, og at erhvervsudviklingen følger befolkningsudviklingen hvert sted.

Som figuren viser, vil befolkningens interne migration ifølge fremskrivningen kun have en lille effekt på den samlede andel af vedvarende energi. Kurven knækker desuden, så effekten på et tidspunkt bliver negativ med mindre, der forinden foretages nye investeringer de steder, hvor der ikke er ledig kapacitet, eller hvor der er befolkningstilvækst. Det skyldes blandt andet, at vandkraftværkerne i Nuuk og Sisimiut, hvor indbyggertallet stiger mest, allerede når deres kapacitetsloft i perioder i dag. Samtidig antages det i den fremskrivningsmodel, som er anvendt, at indbyggertallet vil falde i Ilulissat, hvor Pakiitsoq vandkraftværk har ledig kapacitet. Dette er blot et af mange eksempler på de rene fremskrivningers begrænsninger. Her vil det være oplagt at lave et scenarium, som inddrager forventninger til befolkningsudviklingen baseret på en forlænget landingsbane samt en øget turisme.

Der vil således være behov for nye tiltag for at indfri målet om en større vedvarende energiandel.

nukinnik atuinikkut ileqqaarfiusinnaasumik nukinnillu pi-
ujuartussanik atuinikkut annertusaaffiginerisigut.

Et grønnere Grønland skal på energiområdet sikres gennem tiltag i både større og mindre bosteder, der kan give energibesparelser og øget energiproduktion baseret på vedvarende energi.

Titartagaq 2.9. 2014-miit 2030-mut inuit nikerarnerisa kingunerisigut Nukissiorfiit nu-kissiornerisa siumoortumik naatsorsornerat.

Figur 2.9. Fremskrivning af vedvarende energis andel af Nukissiorfiits energiproduktion som følge af forventet befolkningsudvikling 2014-2030.

Nukik ileqqaassallugu pilersinneraninngaanit akikin-
rugajuppoq. Aamma taamaalluni nukik piujuartus-
saq asersuutigalugu erngup nukinganik nukissiorfik
eqqarsaatigalugu, sanaartormimi aningaasartuutit
qaffasittaqigamik. Taamaammat ukiuni aggersuni
Naalakkersuisut kissaatigivaat nukinnik atuinikkut
ileqqaarniarnissaq. Nukinnik atuinikkut ileqqaarnerit
inunnut ataasiakkaanut aningaasaqarnikkut,
inuiaqatigiit aningaasaqarnerisigut taamatullu
avatangiisitigut iluaqutaasarput. Nukinnik atui-
nikinnerunerip kingunerissavaa, erngup nukissiorfiisa
atorluarneqarnerulernissaat, taamalu siunissaq
eqqarsaatigalugu eqqilunnerulersitsisoqarsinnaalluni.

Nukinnik piujuartussanik tamakkiisumik atuilernissamik
isumaq timitalerniarlugu, nukit piujuartussat
eqqarsaatigalugit nutaanik aningaasaliissuteqartariaqarpugut.
Ullumikkut kissaq ikuaallaavinneersaq tamakkiisumik
iluaqutiginianngilarput. Tamanna aaqiiviginiarlugu
kommunit Nukissiorfiillu suleqatigalugit Naalakkersuisut
iliuuseqarusupput.

Det er ofte billigere at spare en enhed energi, end det er at producere den. Det gør sig også gældende for vedvarende energi fra for eksempel vandkraftværker, fordi anlægskostningerne er så høje. Naalakkersuisut ønsker derfor i de kommende år at sætte fokus på energibesparelser. Energibesparelser er gode både for den enkelte borgers økonomi, for samfundsøkonomien og for klimaet. Et lavere energiforbrug vil betyde, at vandkraftværkerne kan udnyttes endnu bedre og dermed kan dække behovet for grøn energi længere ud i fremtiden.

For at nå målet om fuld selvforsyning af vedvarende energi, er vi nødt til også at lave nye investeringer i vedvarende energi. I dag udnytter vi ikke varmen fra affaldsforbrændingen i fuldt omfang.

Taamaammallu nukissiornikkut attaveqaatitigut toqqamavissanut aningaasaliissuteqarnissaq pilersaarutavoq. Qorlortorsuarmi erngup nukissiorfik, Qaqortumik Narsamillu pilersuisuusoq, annertusisarneqalerpoq. Imatut paasillugu, sumiiffinni illoqutigiit amerlanerusut eqqilunnerusumik kiassalersinnaapput, tamarmik immikkut kissarsuuteqanngikkaluarlutik. Oqaatigineqartut naatsorsuutigineqarpoq, Tasiilami Aasiannilu innuttasut amerlissasut. Aasianni erngup nukissiorfeqalersinnaanissaq sisinnerusukkut misissuiffigineqarnikuvoq. Misissuinerigullu paasinarsimmat sanaartornikkut aningaasartuutissat annertooujussuussasut pilersaarut unitsinneqarnikuulluni. Aasianni Qasigiannuanilu erngup nukissiorfeqalersinnaanissamik misissuineq 2016-mi Naalakkersuisut ingerlateqqilerpaat. Peqatigitillugulu Naalakkersuisut sumiiffinni allatigut piujuartussanik nukissiuteqalersinnaanissamik misissuinerit allartillugit. Aammattaaq Tasiilami erngup nukissiorfiup allineqarsinnaanissaanik periarfissat misissuiffigineqarlerlutik, tamaaalluni illoqarfimmi nukik pisariaqartitaq tamakkiisumik matussusersinnaanilarlugu.

2016-mi ukiaanerani Ataatsimiinissami Naalakkersuisut Kalaallit Nunaata nukissiuteqarnikkut eqqilunnerulernissaanik eqqarsaatersuut saqqummiunniarpaat. Nukissiutitut tunngasutigut immikkoortuni pilersaarummi, 2017-mi saqqummiunneqartussatut naatsorsuutigineqartumi, nukissiuteqarnikkut anguniakkat ataasiakkaat iliusissallu sukumiinerusumik allaaserisaapput.

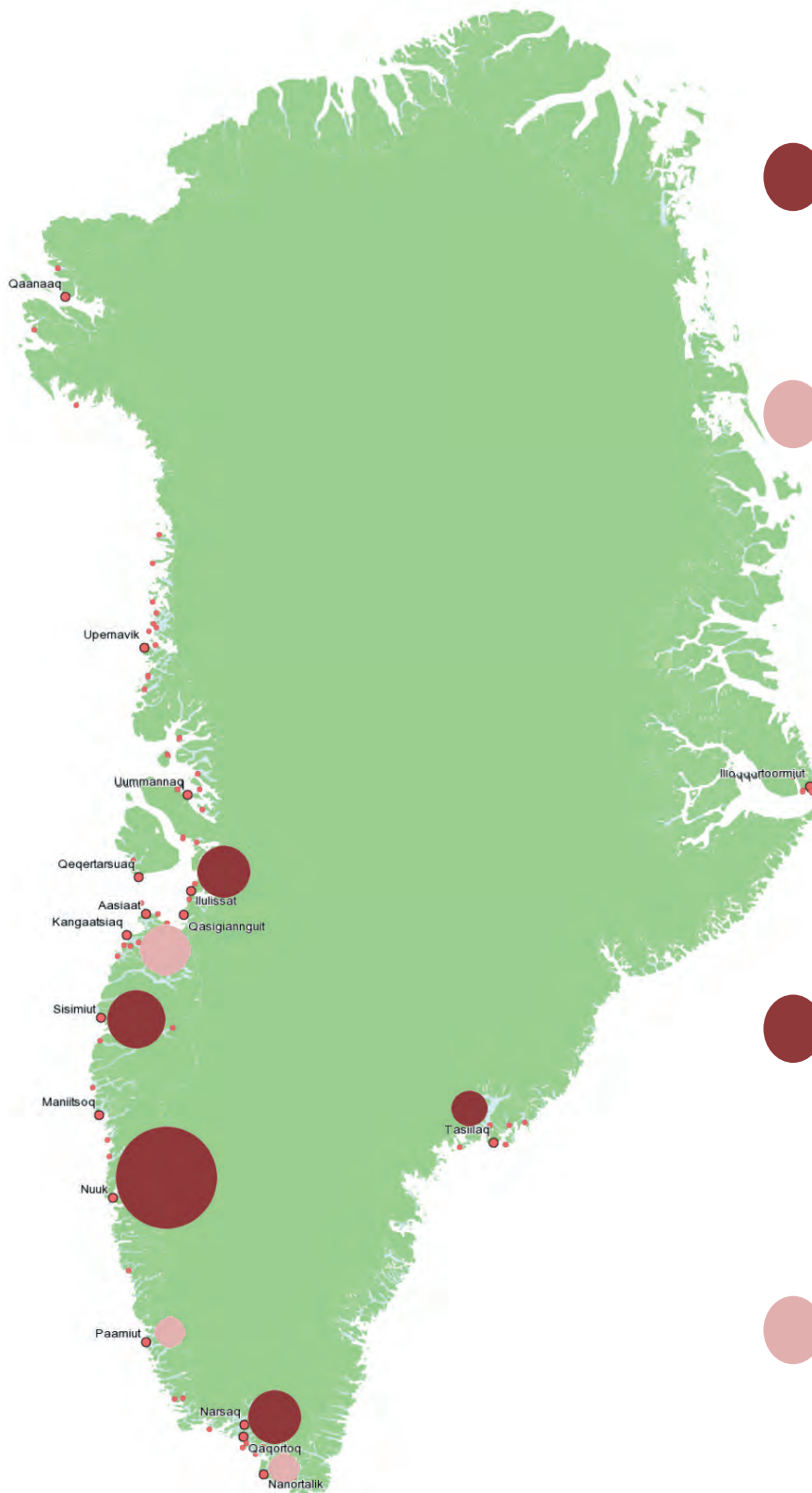
Naalakkersuisut vil, i tæt samarbejde med kommunerne og Nukissiorfiit, rette op på det.

Det er også planlagt investeringer i ny energiinfrastruktur. Qorlortorsuaq vandkraftværk, som forsyner Qaqortoq og Narsaq, er i gang med at blive udvidet. Det betyder, at flere hustande i området vil kunne bruge grøn varme i stedet for oliefyrr.

Som nævnt forventes der en befolkningstilvækst i Tasiilaq og i Aasiaat. Muligheden for at etablere vandkraft ved Aasiaat har tidligere været undersøgt. Projektet blev sat i bero, fordi undersøgelserne viste, at anlægskostningerne ville blive meget høje. Naalakkersuisut har i 2016 genoptaget undersøgelserne af muligheden for at forsyne Aasiaat og Qasigiannugit fra et vandkraftværk. Samtidig har Naalakkersuisut igangsat en separat undersøgelse af muligheden for at finde andre kilder til vedvarende energi i området. Der er også indledt undersøgelser af mulighederne for at udvide Tasiilaq vandkraftværk, således det kan dække hele det voksende energibehov i byen.

På Efterårssamling 2016 fremlægger Naalakkersuisut en vision for et grønnere Grønland på energiområdet. I sektorplanen for energiområdet, der ventes præsenteret i 2017, er de enkelte målsætninger for energiområdet samt tiltag til at nå målene beskrevet nærmere.

Najugaqarfiit erngup nukinganik atuiffiusut (2016-mi innuttaasut amerlassusii)
 Tasiilaq: 2.018
 Qaqortoq aamma Narsaq: 4.581
 Nuuk: 17.316
 Sisimiut: 5.539
 Ilulissat: 4.442
 Katillugit: 2016-mi innuttaasut 67,7 %

Najugaqarfiit erngup nukinganik atuiffiulersinnaasut (2016-mi innuttaasut amerlassusii)
 Aasiaat, Qasigiannuillu: 4.249
 Paamiut: 1.429
 Nanortalik: 1.264
 Katillugit: 2016-mi innuttaasut 12,4 %

Bosteder med eksisterende vandkraftbaseret energiproduktion (Indbyggertal i 2016)
 Tasiilaq: 2.018
 Qaqortoq og Narsaq: 4.581
 Nuuk: 17.316
 Sisimiut: 5.539
 Ilulissat: 4.442
 I alt 67,7% af befolkningen i 2016

Bosteder som potentielt vil kunne få vandkraftbaseret energiproduktion (Indbyggertal i 2016)
 Aasiaat og Qasigiannuit: 4.249
 Paamiut: 1.429
 Nanortalik: 1.264
 I alt 12,4 af befolkningen i 2016

Titartagaq 2.10. Titartakkami najugaqarfiit takuneqarsinnaapput, tassa erngup nukinganik atuiffioreersut, imaluunniit erngup nukinganik atuiffilernissamut periarfissallit. Paamiut aamma Nanortalik takussutissiami ilanngunneqarput, naak taakkunani erngup nukissiorfeqalernissaanik massakkut pilersaaruteqarfiunngikkaluartut.

Figur 2.10. Kortet viser bosteder, der allerede har adgang til, eller, som potentielt vil få adgang til vandkraftbaseret energiproduktion. Paamiut og Nanortalik er inkluderet i oversigten her på trods af, at der ikke er aktuelle planer om at se på muligheden for at etablere vandkraftværker de to steder.

2.1.5 Nunap assingi

Inuiaqatigiinni moderniusuni nunap assingi akeqanngitsut pitsaasut toqqammavissaapput, taamatullu aamma inuiaqatigiit akornanni assigiinngitsutigut pisuni ineriartortitsinikkut killissarititaasuni piumasaqaataallutik, soorlu illoqarfiup ineriartortinnissaani pilersaarusiornermi, aatsitassarsiornermi imaluunniit piaanermi, piareersimanissami, attaveqaatit nutaat ineriartortinnerini, pilersuinerikkut imaluunniit nukimmik pilersitsiniarnermi, silaannaap allanngorarnernut naleq-qussarnermi, avatangiisitigut pinngortitamillu ingerlatsinermi, silami sammisassaqaarfinni, takornariaqarnermi il.il.

Kalaallit Nunaat aatsitassarsiornermi piaanermilu uuliasiornermilu avataanit aningaasaliisussarsiornermini allanut unammillertuuvooq. Unammillernermilu nunap assingi nutaajusut sukumiisumillu suliaasut aatsitassarsiornermi unammilleqatigiinnermi pingaaruteqartuupput. Tamatumani nunap assingi toqqammavissaallutik, tassa aningaasaliisussat aningaasartuutissaminnik nalilersuinerini, suliasaminnik pilersaarusiornerminni, kiisalu sumiiffimmi attaveqaatitigut aaqqissuussinerminni, assersuutigalugu qaarusummi piaanermi pinngitsoorneqarsinnaanngimat.

Taamatuttaaq nunap assinga Namminersorlutik Oqartusaat aatsitassarsiornermi pisortaqaarfimmik ingerlatsineranni piumasaqaataavooq, tamatumanimi eqqortumik sumi akuersissuteqarnersoq nalunaarsorneqartussaammat, taamaaliornikkut suliffeqarfiit aningaasaliisuteqarnermik illersorsinnaaniassammassuk.

Kalaallit Nunaanni nunaannarmik assiliorneq suli qal-lunaat nunaanni oqartussaniippoq. Tamatumani nunamik imaanillu assiliorneq eqaarsaatigalugit. Ukiunilu qulikkaani nassuerutigineqartarluni, nunap assingi pigineqartut sukumiisuunngitsut nutaangilinikuullutillu. 1990'kkunni qallunaat oqartussaasa tamanna ilisimaarivaat, 2000'llu missaani Kort- og Matrikelstyrelsimiit nutaanik nunap assiliornissaq tunniussinissarlu pilersaarutaalerpoq.

2002-mili Kalaallit Nunaanni nutaamik uuttortaanikkut nunap assiliornissamik taamani pilersaarutaasooq taamaatinneqarluni. Kalaallit tungaanniit ukiuni nuulukkunni arlalerarluni pilersaarutaasutut Kalaallit Nunaata nutaamik assiliorneqarnissaa sammisami ministeriusartut ataatsimeeqatiginerini qaqqineqartaraluarpoq. Ajoralu-artumilli kalaallit ukiuni arlalinngortuni amigaataasumik uparuaasarnerat annertunerusutigut kinguneqartarsimanngilaq.

2.1.5 Kort

Gratis offentlig adgang til gode kort er en grundsten i et moderne samfund og en rammebetingelse for ny vækst og udvikling inden for en lang række forskellige samfundsakti-viteter, det være sig planlægning af byudvikling, råstofeftersøgning eller udvinding, beredskab, udbygning af nye infrastruktur-, forsynings- eller energiproduktionsanlæg, klimatilpasningstiltag, miljø- og naturforvaltning, friluftsliv, turisme mv.

Grønland er i hård konkurrence med andre om at tiltrække udenlandske investeringer til eftersøgning og udvinding af råstoffer og olie. Aktuelle og detaljerede kort er en vigtig konkurrenceparameter ved råstofaktiviteter. Kortene er i den sammenhæng et grundvilkår for, at investorerne kan estimere omkostninger, planlægge operationer og etablere den ofte omfattende lokale infrastruktur, som er nødvendig for, at for eksempel en mine kan fungere.

Kort er samtidig en forudsætning for, at Selvstyret kan udvikle sin råstofforvaltning og foretage en nøjagtig registrering af koncessionsområder og rettigheder, sådan at virksomhederne kan beskytte deres investeringer.

Ansaret for kortlægning af det åbne land i Grønland ligger fortsat hos de danske rigsmyndigheder. Det gælder både landkort og søkort. Det har i flere årtier været erkendt, at de gældende kort er upræcise og forældede. Det var de danske myndigheder opmærksomme på i 1990'erne, og omkring år 2000 blev en plan for levering af nye kort udarbejdet i Kort- og Matrikelstyrelsen.

Den allerede dengang færdigplanlagte igangsættelse af nyopmåling til og produktion af nye kort for Grønland blev dog skrinlagt i 2002. Fra grønlandsk side blev den planlagte men endnu manglende igangsættelse af arbejdet med nye kort for Grønland flere gange op gennem nullerne taget op på møder med de skiftende ansvarlige ministre på området.

Ukiunili kingulliunerusuni qallunaat naalagaaffiata Kalaallit Nunaanni nunap assiliornissamik akisussaani qaffatsit-taleqqippaa.

Ajoraluartumilli qallunaat naalakkersuisuisa aalajangiinerata kinguneranik Geodatastyrelsimik Københav-nimiit Aalborgimut nuutsinerata kinguneranik, Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussanik nunap imartallu assiliornissaanik 2018-mi piareertussamik isumaqatigiissut nammassiuminaatsinneqalerluni.

Nunap assingi nutaat atorfissaqartinneqarnerujartuinnarput. Nutaamik pilersaarummi qaammataasat atorlugit modernimik digitali aqcutigalugu assiliornissaq toqqammavuisinnaassaaq. Tamatumani pineqarluni Aningaasaateqarfik 'A.P. Møller og Hustru Chastine McKinney Møllers Fond til almene Formaal', Kalaallit Nunaanni nutaanik assiliornissamut 15 millioner koruuninik aningaasaliissuteqarnissaminik akuersissuteqarsimasooq. Pilersaarummi ukiunut pingasunoortumi (2014-2017) qaammataasat atorlugit nunap assiliornissami misiliutaasussatut sisamat toqqa-gaasimapput – Zackenberg aamma Daneborg, Tasiilaq, Kalaallit Nunaata Kujataa kiisalu Qeqertarsuup Tunua.

Pilersaarut annertuumik iliuusissap ilagiinnarpaa, tamatumani topografi atorlugu Kalaallit Nunaata sermeqanngitsortaanik nunap assiliornissaq siunertaralugu. Misiliutis-sat sisamaasut nutaamik assiliornissaanni suliaasaq pilersaarut naapertorlugu ingerlanneqarpoq. Tamatumani Danmarkimi Geodatastyrelsi akisussaavoq. Tamatuma saniatigut Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartus-sat suliap akisussaasumik sukumiisumillu ingerlanneqar-nissaanni akisussaapput. Tamatumani siunertaalluni nutaanik assiliornikkut sumiiffinni pineqartuni nunap as-singanik atuisunut sukumiisumik iluaqutaanissaasa inis-sinneqarnissat.

2.2 Nukiit inuutissarsiuteqarnermi atugassat

Inuussutissarsiuteqarnikkut nukiit atugassat eqqarsaati-galugit inuiaqatigiinni aaqqiiniarnerit sukumiisumik inis-sinnissat pingaarnertaavoq. Matumani atorussiassan-ut tunngasut nutaaliortuunngitsut eqqarsaataapput, nukiillu nutaaliortuusut pinngortitameersut, atornerluinik-kut nungutitaanngikkunik. Nukiit tamakku nunap avam-mut niuernerani toqqammavissaapput. Toqqammavissallu pingajoralugu nukiit inummeersut.

Desværre havde de grønlandske påbegynder af manglen i mange år ingen væsentlig effekt. De senere år er den danske stat igen begyndt at løfte sig ansvar for kortlægning af Grønland.

Desværre betyder den danske regerings beslutning om at flytte Geodatastyrelsen fra København til Aalborg, at de danske myndigheder ikke kan overholde den aftale, som man ellers har indgået med Grønlands Selvstyre om, at nye søkort for en del af de grønlandske farvande skulle ligge klar i 2018.

Der er et stadigt voksende behov for nye kort. Et nyt pilotprojekt vil skabe grundlag for at udvikle digitale topografiske kort baseret på moderne satellit teknologi. Det er Fonden 'A.P. Møller og Hustru Chastine McKinney Møllers Fond til almene Formaal', der har givet tilsagn om at yde økonomisk støtte på 15 millioner kr. til ny kortlægning i Grønland. Det 3-årige pilotprojekt (2014-2017) vil anvende moderne satellitbaseret billedteknologi til at kortlægge fire udvalgte testområder – Zackenberg og Daneborg, Tasiilaq, Sydgrønland samt Diskobugten.

Pilotprojektet er en del af en større satsning med det formål at tilvejebringe et nyt moderne topografisk kortværk over hele det isfrie areal i Grønland. Arbejdet med fremstilling af de nye kort over de fire testområder skrider planmæssigt frem. Ansvar for dette arbejde ligger i Geodatastyrelsen i Danmark. Desuden er Grønlands Selvstyre ansvarlig for at gennemføre en effektmåling omkring de nye kort. Formålet er at identificere og beskrive den potentielle positive effekt, som tilvejebringelse af de nye kort vil have for brugere af kort over de pågældende områder.

2.2 Erhvervsrelevante ressourcer

En anden faktor, som har afgørende betydning for samfundets indretning er den fysiske placering af vores mest erhvervsrelevante

2.2.1 Takornariaqarneq

Takornariaqarneq inuutissarsiutinit pineqartunit marluusunit allaaneruvoq, tassalu inuit toqqamavigigamigit. Taa-maammata takornariaqarnikkut sumiiffinni qanittuni sam-misassatigut ineriartortitsinissaq naatsorsuutigineqarpoq. Ineriartortitsinissarli sumi tamani pisussaannigilaq.

ressourcer. Her er tale både om mineralske ressourcer, der ikke er fornybare, og om biologiske ressourcer, der er fornybare, såfremt de ikke overudnyttes. Disse ressourcer udgør en meget væsentlig grundsten for den største del af landets eksporterhverv. Den tredje grundsten er de menneskelige ressourcer.

2.2.1 Turisme

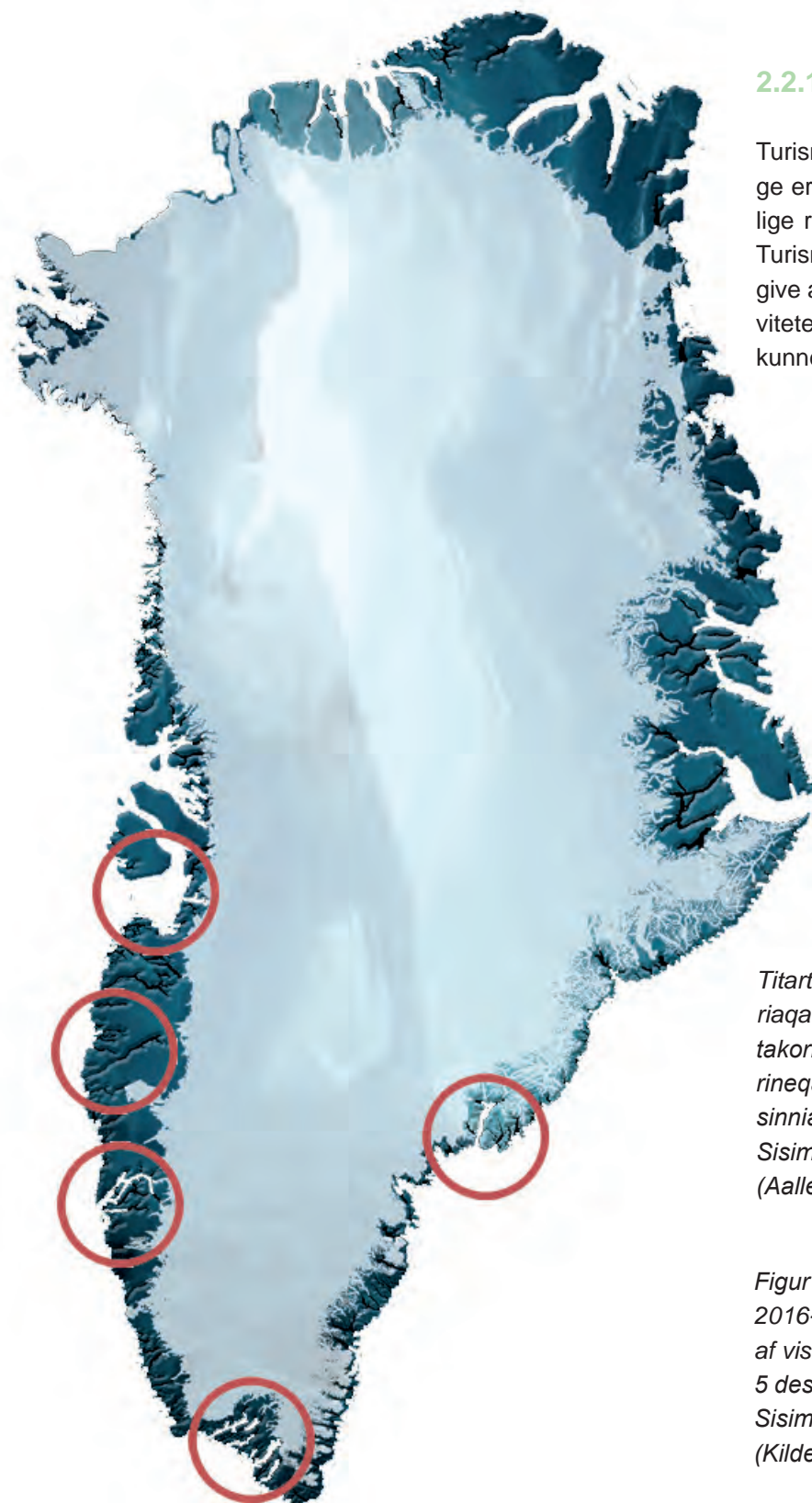
Turismeerhvervet adskiller sig fra de to øvrige erhvervsområder ved at have menneskelige ressourcer som sin primære grundsten. Turismeudviklingen forventes derfor også at give anledning til bosteds-nære erhvervsaktiviteter i alle regioner. Udviklingen vil dog ikke kunne ske alle steder.

Titartagaq 2.11 Naalackersuisut takornariaqarnikkut 2016-2020 pilersaarutaanni takornarissat katersuuffii ilaatigut allaasireneqarput, tamakkulu piffinni tallimani pilersinniarneqarlutik: Tasillaq, Qaqortoq, Nuuk, Sisimiut Ilulissallu.

(Aallerfik: Turismestrategi 2016, side 51.)

Figur 2.11. I Naalackersuisuts turismestrategi 2016-2020 er der blandt andet en beskrivelse af visitrocentre, som planlægges etableres af 5 destinationer: Tasillaq, Qaqortoq, Nuuk, Sisimiut, Ilulissat.

(Kilde: Turismestrategi 2016, side 51.)

Takornarissat ornittagaat annerusut minnerusulluunniit, tikikkuminarnerusunut inissitassaapput, pinngortitami kulturikkulluunniit soqutiginaateqartunut qanillillugit, takkuuk aamma Naalakkersuisut takornariaqarnikkut 2016-2020 pilersaarussiaat, matumanilu ilanngullugu immikkoortoq *"Takornarissanut katersuuffiit – misigisaqarnissamut atattillugu ataatsimoorfiusussatut neqeroorutissatut ineriartortitassat"* (takuuk Titartagaq 2.11).

Takornarissanut katersuuffinni pioreersuni unamminartut ilagissavaat misissuinissat, tassalu piusuni nutaani namminersortunik malinnaatitsillutik pisunillu nutaanik soqutiginnittuni aningaasaleerusuttoqassanersoq.

Større eller mindre turismedestinationer vil typisk knyttes til steder med en god tilgængelighed og i nærhed af naturmæssige eller kulturelle attraktioner, jævnfør også Naalakkersuisuts turismestrategi 2016-2020, herunder afsnittet om *"Visitorcentre – et centralt element i udbygning af oplevelsestilbuddene"* (se Figur 2.11). En af udfordringerne med de skitserede visitorcentre vil være at undersøge, om man kan sikre private følgeinvesteringer og engagement i disse nye enheder, så der kan skabes en selvforstærkende synergi-effekt.

2.2.2 Mineralske ressourcer

Vi råder over store og potentielt værdifulde

2.2.2 Atortussiassaatiit

Atortussiassatigut periarfissanik ulikkaarpugut. Atortussiassat inissisimani annertussusiilu, inuiaqatigiisugut qanoq iliuseqarfigisinnaanngilavut. Atortussiassat atasiaannarlutik atorreqarsinnaapput, pinngorteqqinneqarsinnaanatillu. Allatut oqaatigalugu atortussiassat nutaaliortuunngillat.

Ukiut 200-t sinnerlugit geologit taarseraattut atortussiassaaterpassuagut assigiinngitsut nunap assingatigut nalunaarsornikuuaat. Atortussiassat ataasiakkaarlutik sumiinneri, qanoq annertutigineri qanorlu issusii, ilisimaarisallugu pisariaqartuuvoq, inuiaqatigiittulli aningaasaqarnikkut iluaqutissatut piumasaqaatinut naammagani. Alla piumasaqaatitut pisariaqartoq tassaavoq, nunarsuarmi oqatitsinnit atortussiassatut piumaneqarnissaa. Sorsunersuit aappaanni annertuumik piumaneqartuusimasoq tassaavoq, orsugiak sorsuutunik timmisartunut atugassatut aluumiiniuliornermi tunngaviusumik atortussiassaammat.

Ukiut kingulliit qulit malunnaateqarsimavoq, nunami maani aatsitassanik piiaanissami nunarsuarmi tunitsivinni aningaasatigut qanoq inissisimasoqarnera. Tamatumani Kalaallit Nunaata aatsitassanik piiaanermi inissisimaneera patsisaavoq. Tamatumani malunnaataalluarsimaluni, nunarsuit akornanni 2008-mi aningaasarliulernerq. Atortussiassat akii nunarsuarmi annertooujussuarmik appariaateqarsimapput, akillu tamatuma malitsigisaanik appasissumi inissisimaannalersimallutik, 2008-mut sanilliullugit.

Taamaammat atortussiassat pigisatta atulernissaanni sumi inissisimanagerat qanorlu annertutiginerat kisimik apeqqutaaginngillat. Tamatumani iluamik ingerlariassagutta pisariaqarluinnarpoq, tamakku iluini akitigut nikerartoqarnissaa piareersimaffiginissaa. Pilersaarutit piaartumik aallartissinnaanissaannut piareersimasariaqarpugut, aningaasatigut inissisimanagerat kajumminnaateqalersimappat. Imaassanngilarli, akuersissuteqarnissamut atatillugu piumasaqaatitigut nakkaannartoqassasoq, soorlu impact assessments (SIA il.il.) innuttaasullu peqataatinnerisigut.

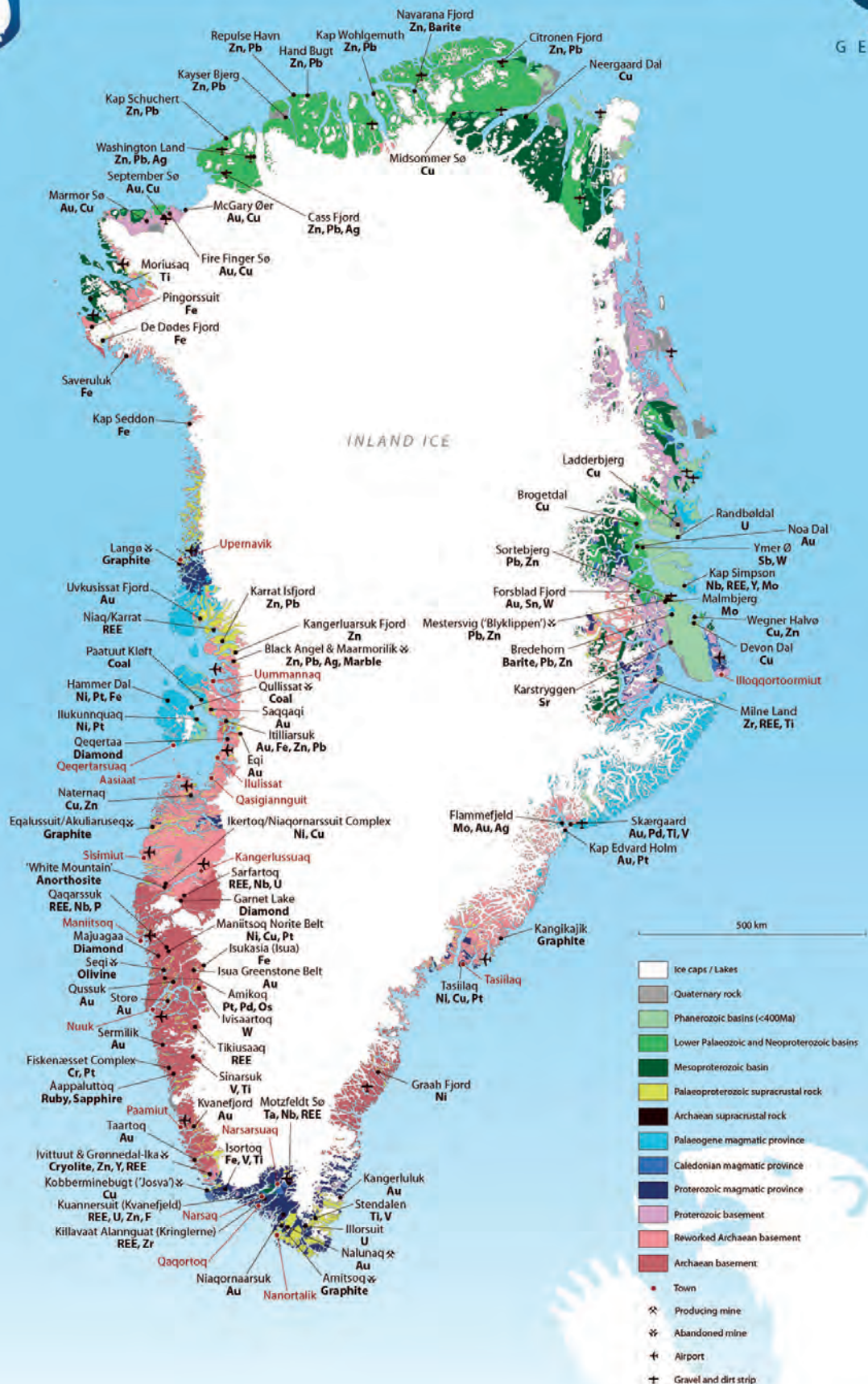
mineralske forekomster. Placeringen og mængden af de mineralske forekomster, har vi som samfund ingen indflydelse på. De mineralske forekomster kan kun udnyttes én gang, og de kan ikke genskabes. De mineralske forekomster er med andre ord ikke fornybare.

Gennem mere end 200 år har generation efter generation af geologer kortlagt de mange forskellige forekomster af mineraler. Viden om, hvor de enkelte forekomster er, deres størrelse og beskaffenhed, er en nødvendig men ikke tilstrækkelig forudsætning for, at vi som samfund kan få noget økonomisk nytigt ud af ressourcerne. En anden nødvendig forudsætning er, at der på verdensplan er en efterspørgsel efter et mineral. En markant efterspørgsel sås eksempelvis under anden verdenskrig, hvor kryolit var et helt essentielt bidrag til produktionen af aluminium til krigsflyindustrien.

De seneste 10 år er det blevet klart, at mineraludvinding her i landet er særdeles afhængig af konjunkturerne på verdensmarkederne. Det skyldes, at Grønland er et frondierland inden for mineraludvinding. Det var særligt mærkbart, da den internationale økonomi i 2008 blev ramt af en alvorlig krise. Verdensmarkedspriserne på mineraler styrted ned, og priserne har efterfølgende lagt sig til rette på et noget lavere niveau end før 2008.

Udnyttelse af vores mineralske ressourcer handler derfor om meget mere end blot at vide, hvor det befinder sig, og hvor meget, der er i de enkelte forekomster. Hvis vi ønsker succes indenfor denne sektor er det nødvendigt, at vi er forberedt på de udsving i priserne, som vil komme inden for de forskellige råstoffer. Det skal gøre os bedre forberedte, så vi kan være klar til hurtigt at behandle og igangsætte projekter, når konjunkturerne virker fremmede herfor. Det må dog ikke betyde, at vi går på kompromis med de krav der er omkring godkendelsesprocesserne så som miljøundersøgelser, impact assessments (SIA m.v.) og borgerinddragelse.

GREENLAND GEOLOGY AND SELECTED MINERAL OCCURRENCES

Titartagaq 2.12. Nunatsinni atortussiassatigut ilisi-
maarisatta annertussusianik takussutissiaq. (Aaller-
fik: GEUS).

Figur 2.12. Oversigt over vores omfattende viden
om de mineralske forekomster i vort land. (Kilde:
GEUS).

2.2.3 Uumassusillit

Uumassusillit nukii killup tungerluinnaanik pissuseqarput. Atortussiassatuulli sumiiffinni aalajangersimasuni inis-sisimangillat, uumassusillillumi atortussiassat aklerluinnaanik nutartertuartuupput. Uagummi atorluaanikkut atuinnaasagatsigit piujuarnissaat uumassuseqarfigisaasaluunniit annertunerusutigut innarlinginnissaat eqqarsaatigalugu. Tamatumani puiussanngilarput, atortussiassatuulli akii allanngorarsinnaammata, taamalumi uumassusillit immap kissassusia najoqqutaralugu akitigut allanngorartarlutik.

Kalaallit Nunaata aningaasaqarnerani aalisarnejq ul-lumikkut toqqamavittut pingaarnersaavoq, siunissamilumi qularnanngitsumik ukiorpasuarni aalisarnejq aningaasaqarnitsigit napatitsisuujuartussaalluni. Nunami aalisakkerivinni naammattunik sulisoqarnissap qulakkeersimaarniarnissaa unamminartut ilagivaat.

Nunami pilersaarusionermut atatillugu soqutigintuuvuq ilisimaarissallugu, aningaasaqarnikkut toqqamavippu-taanna qanoq inissisimanersuq. Matumanilu unamm-nartussaq tassaalluni, pisuussutit nikerartarnerat, pinia-riutsit allannguuteqarsinnaallutik, taamatullumi tunitsivis-sat aamma allanngorarsinnaasarlutik. Tamannalu imatut paasisariaqarpoq, uumassusillit nukiit inissisimanagerat pif-fissap ingerlanerani nikissinnaasartoq. Tamannalu taku-arpurput, saarullik 1990-kkut missaanni avannaata kititsinniit kujammut illuariat.

Raajat

Ukiuni kingulliunerusuni qulini, raajat ikileriarujussuar-nikuupput, taamatullumi aamma TAC. 2016-mi innersuus-sutigineqarpoq, pisassatigut 90.000 tonsi killigitinneqas-sasoq. 2013-mi 2014-lu siunnersortinit kitaani 80.000 tonsi siunnersuutigineqarluni, 2015-lu 60.000 tonsi siun-nersuutaalluni. Taamaammat taamatut appariartortitsi-neq nanginneqaannassanersuq nalornissutaasimavoq. 2007-miilli raajanut TAC 60 procentip missaanik appari-artortitaasimavoq. 2007-mi TAC 134.000 tonsiusimavoq, 2016-milu TAC 88.000 tonsiulluni (Qimusseriarsuarmi mi-siliinermi pisassat ilanngullugit).

Siusinnerusukkut kitaata sineriaa tamakkerlugu raajarni-arfiuvoq, ukiunili kingulliunerusuni raajat avannamut illi-karsimapput. Nunap sineriaata qanittuani aalisarnejq Qe-

2.2.3 Biologiske ressourcer

Det forholder sig næsten lige omvendt med de biologiske ressourcer. De er ikke på samme måde fast stedbundne, som de mineralske ressourcer er, og de biologiske ressourcer er i modsætning til de mineralske ressourcer fornybare. Vi skal blot sørge for, at vi ikke overudnytter en forekomst udover den biologiske bæredygtighed eller markant forringer leveområder. I den sammenhæng må vi ikke glemme, at ligesom priserne på mineralske råstoffer kan svinge, så kan de biologiske ressourcer også udvise cykliske udsving på baggrund af blandt andet svingende havvandstemperaturer.

Fiskeriet udgør i dag grundstammen i Grønlands økonomi, og fiskeriet vil formentligt fortsætte med at være en meget vigtig del af vores økonomi mange år frem. En af udfordringerne er at sikre tilstrækkelig med arbejdskraft i fiskeindustrien på land.

For den fysiske planlægning er det interessant at vide noget om, hvor dette økonomiske grundlag er fysisk placeret. Her er udfordringen, at bestande kan flytte sig, fangstmetoder kan forandre sig, og afsætningsmuligheder kan ændre sig. Det betyder, at den fysiske placering af de biologiske ressourcer over tid kan flytte sig. Det så vi, da torsken omkring 1990 trak sig længere sydpå fra sine nordligste forekomster op langs vestkysten.

Rejer

I de seneste 10 år er der sket en drastisk nedgang i rejebestanden og TAC for rejer. Det blev anbefalet i 2016, at fangster ikke skulle overstige 90.000 tons. I 2013 og 2014 var rådgivningen om fiskeri efter rejer langs vestkysten på 80.000 tons, og i 2015 var rådgivningen på 60.000 tons. Det hersker derfor usikkerhed om den nedadgående trend i bestanden forsætter eller ej. Siden 2007 er TAC for rejer blev sat ned med ca. 60 %. I 2007 var TAC på 134.000 tons, og i 2016 er TAC

qertarsuup tunuaniunerusoq ingerlanneqarpoq. Ukiuni kingulliinerusuni Kalaallit Nunaata Tunuani raajarniar-toqalaartarsimavoq. Ukiuni 2013-2015 nunatta iluani EU-llu pisassai ilanngullugit ukiumut pisassarititaasunit katillugit 10 procentiisa missaat kisiisa pisarineqarsimallutik, tassa Kalaallit Nunaata Tunuani pisassaniit. Raajarniutit katillugit 2008-mi 50-t missarisaat 2016-mi 30-t ataallugit amerlassuseqalersimapput. Ullumikkut raajanik tunitsiviit sisamaannangorsimapput.

Taakkulu Nuummi, Sisimiuni, Aasianni aamma Ilulissani inissisimallutik. Siornatigut aamma Maniitsumi, Paamiuni, Alluitsup Paani aammalu Narsami suliffissuaqarsimalluni. Pisassarititaasut tunineqarsinnaanerisigut raajarniarneq imaalersimammat, aningaasatigut atugas-sarititaasut allangorarnemisigut piaartumik malinnaasin-naaneq apeqqutaalerluni, taamatumalu kingunerisaanik aalisarneq annertuumik sinneqartoorutaalluni ingerlanne-qarsinnaalerluni, ukiuni kingulliinerusuni toqqaannartu-mik pisortanit tapiiffigineqangitsumik.

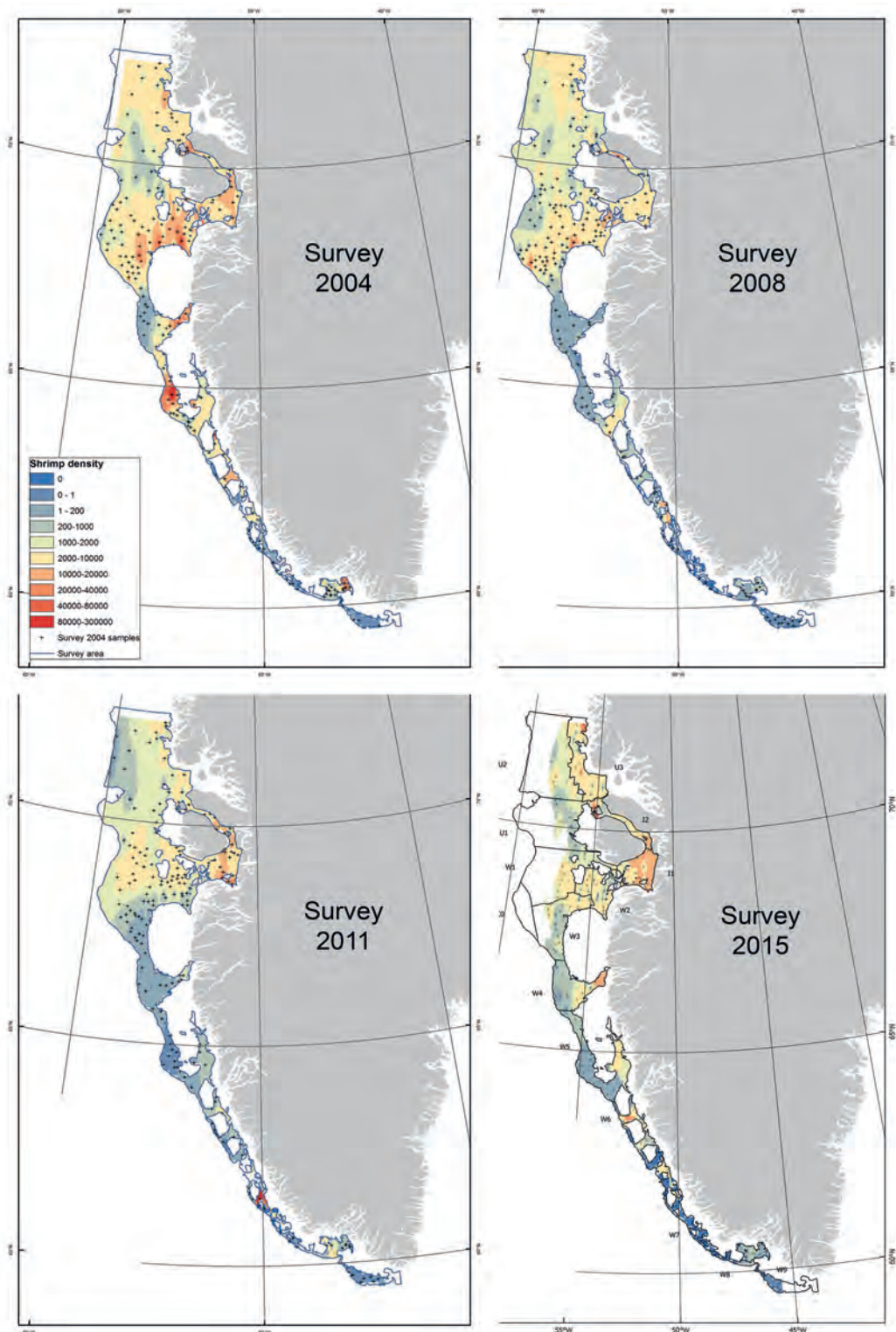
på 88.000 tons (inklusive forsøgskvote i Melvillebugten).

Tidligere var der rejefiskeri langs hele vestkysten, men i de senere år har rejen flyttet sig nordpå.

Det kystnære fiskeri forgår primært i området omkring Diskobugten. Der har kun eksisteret ubetydeligt fiskeri efter rejer ud for Østgrønland i de seneste år. I årene 2013-2015 er der årligt med den nationale flåde samt EU's andel i alt kun blevet fanget omkring 10 % af den kvote, som er blevet givet for Østgrønland. Den samlede rejeflåde er reduceret fra omkring 50 fartøjer i 2008 til under 30 i 2016.

I dag er det kun fire rejefabrikker tilbage. De er placeret i Nuuk, Sisimiut, Aasiat og Ilulissat. Tidligere var det også fabrikker i Maniitsoq, Paamiut, Alluitsup Paa og Narsaq. Det er de omsættelige kvoter som gør det muligt for rejefiskeriet at tilpasse sig meget hurtigt til de skiftende økonomiske konjunkturer, og det har på denne baggrund vist sig muligt at opretholde et rentabelt fiskeri med en høj grad af overskud og inden for de seneste år uden direkte offentlige subsidier.

Titartagaq 2.13. Kalaallit Nunaata aningaasaqarnikut iluaqtigilluarlugit uumassusilinnik pigisai tassapput raajat. Aningaasaqarnikkut soqtiginartumik uumassusilinnik pigisaqarnikkut assersuut alla tassaavoq, uumassusillit sumiinneri. Assitigut takuneqarsinnaavoq, ukiumoortumik misissuinertigut 2004-miit 2015-imut sumi raajaqarfeqarsimanersoq. (Aallerfik: Pinngortitaleriffik).

Figur 2.13. Grønlands økonomisk vigtigste biologiske ressource er rejerne. Et andet eksempel på, hvor den økonomisk interessante biologiske ressource fysisk er placeret. Kortene viser, hvor surveys årligt har lokaliseret rejeforekomster i årene 2004-2015. (Kilde: Grønlands Naturinstitut).

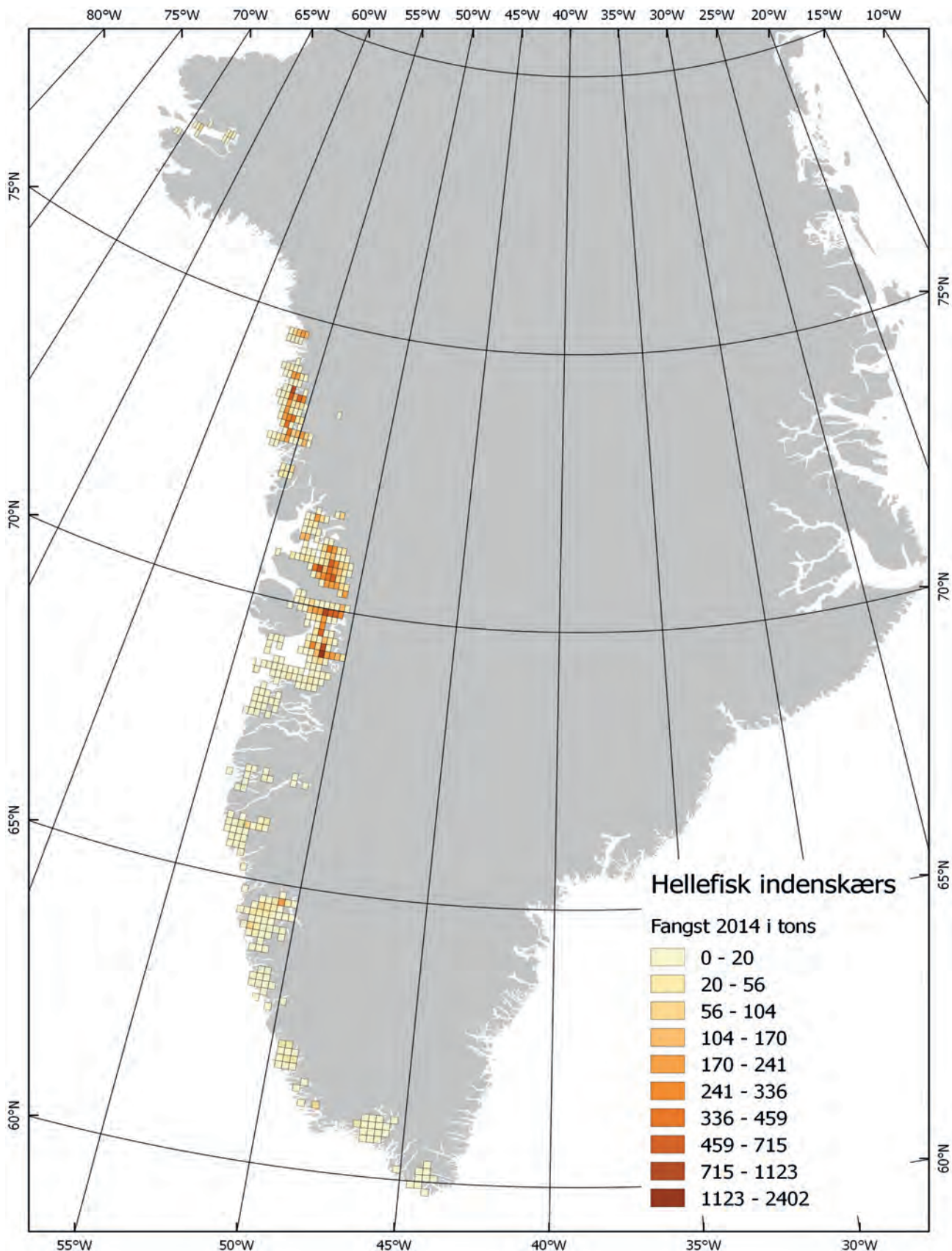
Qalerallit

Sinerissap avataani qaleralinniarnermi pisassat TAC-lu ukiuni kingullerni taamaaginnangajavissimavoq, tassa aalisagaq Kitaata Avannaatungaani, Kitaata Kujataatungani kiisalu Tunup sineriaani pisineraqartarsimalluni. Kiliisaatit avataasiortut Kalaallit Nunaata nunalluunniit allat imartaanni, sinerissap avataani qaleralinniartut, allanik aamma aalisarsimapput, soorlu sarullit, saarullit ilaqutaat (kuller), saarullit arlaat kiisalu suluppaakkat.

Hellefisk

Bestanden og TAC for det udenskærs hellefiskefiskeri har været nogenlunde stabil de seneste år, hvor fisken stadig bliver fanget inden for de tre kvoteområder i Nordvest, Sydvest og Østkysten. De havgående trawlere, der fisker hellefisk udenskærs, fisker også andre arter såsom torsk, kuller, sej og rød fisk enten ved Grønland eller i udenlandske farvande.

Titartagaq 2.14. Aningaasaqarnikkut soqutiginaartumik uumassusilinnik pigisaqarnikkut assersuut allaavoq qaleralik. Assilissap takutipppaa, sinerissami 2014-mi aalisarnikkut qaleralik sumi pisarineqartarnersoq. (Aallerfik: Grønlands Naturinstitut).

Figur 2.14. Hellefisk er et andet eksempel på en økonomisk interessant biologisk ressource. Kortet viser, hvor hellefisk fysisk blev fanget ved det indenskærs fiskeri i 2014. (Kilde: Grønlands Naturinstitut).

Sinerissamut qanittumi qaleralinniarluni aalisarnej, sumiifinni aalajangersimanerusuinnarni pisarineqartarpoq. Anertunerusumillu Upernaviup, Uummannap aammalu Qeqertarsuup Tunuani ingerlanneqartuni. Taakku avataanni annikitsuinnaat suliffissuarnut tunisaasimapput. Ukiuni kingulliunerusuni sinerissamut qanittumi qaleralinniarnermi pisassiissutit annertuseriarujussuarsimapput. Tamatumalu kinguneranik, ukiunilu kingulliunerusuni aalisartut tatisinerisigut pisassiissutit uumassusilinnik siunnersuisartut siunnersuutaannit amerleriarnernungaatsiarsimallutik.

2016-mi ataatsimut katillugit sinerissami 28.500 tonsit pisassiissutaasimallutik. Tassa siunersortit siunnersuutaannit 40 procentinik annertunerullutik. Peqatigitillugulu avannarpasinnerusuni peqarluarsinnaalluni, suli tamakkiisumik atornejqanngitsunik. Taamatuttaarlu pisassiissuteqarfiumngitsunik ilaneqarsimallutik, tamatumuunalumi pisassarinnaasat aamma naqinneqarsimallutik. Tamatumanilu takussutissaalluni, massakut tonsimut aalisakkat amerlanerusut pisarisariaqartarnerat. Pisassiissutaasartut atuilluartaunissamut aaqqinnissaat pisariaqavippoq, peqatigitillugulu aalisarnej taamatulli naleqqussarlugu. Taamatummi iliuuseqartoqanngippat pisassatigut kingunipiloqalersinnaammatt, imaluunniit immikkoortuniit pisortanit tapiiffiqineqartalernissamik piumasaqartoqartalersinnaalluni.

Saarullik

Kalaallit Nunaata eqqaani ukiuni kingulliunerusuni saarulqarnera pitsanngoriarsima-voq. Tamatumanilu takussutissaalluni, ukiuni kingulliunerusuni saarullinniarnernup aallunneqarneruleranik. Avataani saarullinniarneq 2005-mi 2 tonsiniit 2015-mi 23.000 tonsinut qaffariarsimavoq. Avataani aalisarnej aalisakkat amerliartornerat aalisapilunnginneqarnissaallu qulakkearniarlugit misiliinertut ingerlatsivimmi pilersitsinikkut ingerlanneqarsimavoq. Innersuussutaasimavorli avataani toqqaannartumik aalisartoqannginnissaa. 2016-mi siullermeertumik Kujataata Kitaani Tunumilu siunnersortinit innersuussisoqarsimavoq, tamatumanilu innersuussutaalluni, pisassatigut 7.577 tonsi qaangerneqassanngitsoq. Piffimmili pineqartumi TAC 2016-mi 16.000 tonsinut killilerneqarluni, tamanna siunnersortit siunnersuutaanniit annertunerungaatsiarpoq. Kalaallit Nunaata Kitaani 2016-mi TAC 5.000 tonsinut killilerneqarpoq, naak Kalaallit Nunaata Kitaani toqqaannartumik aalisartoqannginnissaa suli innersuussutaagaluartoq. Avataani aalisartunit tunisat amerlanersaat Nanortalim-

Det kystnære fiskeri efter hellefisk har været og er meget stedbundet. Det har hovedsagligt forgået i områderne ved Upernavik, Uummannaq og Diskobugten. Kun beskedne mængder bliver indhandlet til fabriksanlæg uden for disse områder. Der har over de seneste år været en kraftig stigning i udstedte licenser til det kystnære hellefiskefiskeri. Konsekvensen af det er, at kvoten, efter pres fra fiskerene, i de senere år har været sat betydeligt over den biologiske rådgivning.

Den samlede kystnære hellefisk kvote er i 2016 på 28.500 tons. Det er ca. 40 % over rådgivningen. Samtidig kan der i de nordlige områder være forekomster, som ikke endnu ikke udnyttes fuldt ud. Ligeledes er der oprettet kvotefrie områder, som sætter yderligere pres på bestanden. Dette afspejles i, at der nu skal fiskes et større antal fisk per tons end tidligere. Der er et stort behov for at tilpasse kvoten til et bæredygtigt niveau og samtidigt tilpasse fiskerikapaciteten. Alternativet er en reel risiko for et bestandskollaps i bestanden eller krav fra sektoren om endnu mere offentlig støtte til dette fiskeri.

Torsk

Torskebestanden omkring Grønland har i de seneste år vist tegn på forbedring. Dette afspejles i, at torskefiskeriet er vokset en del de senere år. Det havgående fiskeri efter torsk er vokset fra 2 tons i 2005 til ca. 23.000 tons i 2015. Det havgående fiskeri har været forvaltet som forsøgsfisker igennem en forvaltningsplan for at sikre, at bestanden vokser, og at den ikke bliver overfisket. Det har dog været anbefalet, at der ikke fiskes direkte på den udenskærs bestand. Der blev for første gang rådgivet for bestanden i Sydvest og Øst i 2016, hvor det blev anbefalet, at fangsten ikke oversteg 7.577 tons. TAC i samme område blev dog sat til 16.000 tons i 2016, hvilket er betydeligt højere end rådgivningen anbefaler. Der er i 2016 sat en TAC for torsk på 5.000 tons ved Vestgrønland på trods af, at det forsat anbefales, at der ikke fiskes direkte på bestanden ved Vestgrønland.

mut, Qaqortumut aamma Paamiunut tulaanneqarsimapput.

Tamatuma peqataanik sinerissamut qanittumi saarullinniarnikkut pisat aamma amerleriarsimaqaat. Aalisarneq kitaata sineriaani siammarsimaqaaq. Qeqertarsuulli avannaatungaani pisat annertugisassaasimanatik. 2015-mi sinerissamut qanittumi tunisat amerlanersaat Nuummi, Maniitsumi, Sisimiuni, Ilulissani Aasiannilu nalunaarsugaasimallutik. 2009 tikillugu sinerissamut qanittumi saarullinniarneq killilersugaanngilaq. 2009-mi siullermeertumik pisassiissutit atugaalerput. 2009-mi pisassiissutinit 10.000 tonsiusuniit 8.000 tonsit pisarineqarput. Akuersissummik peqarnissaq 2010-mi atuutilersinneqarpoq. 2013-mi siullermeertumik uumassusilinnik siunnersortit atornerput, tamatumani innersuussutigineqarluni annerpaamik 8.000 tonsit aalisarneqarsinnaanissaat. 2013-miilli pisassiissutit 50-120 procentinik siunnersuutaasuniit amerlanerularlutik. 2015-mi pisassiissutinit 27.500 tonsiusuniit 25.000 tonsit pisarineqarput. Sinerissamut qanittumi qaleralinniarnertuulli akuersissutit annertusiartuinnarsimapput. Taamaammat aamma sinerissamut qanittumi saarullinniarnermi pisassiissutaasartut atuilluartaunissamut naapertuunnerulertariaqarput, peqatigitillugulu aalisarneq pisarineqarsinnaasunut naapertuuttunngorsarnerullugu.

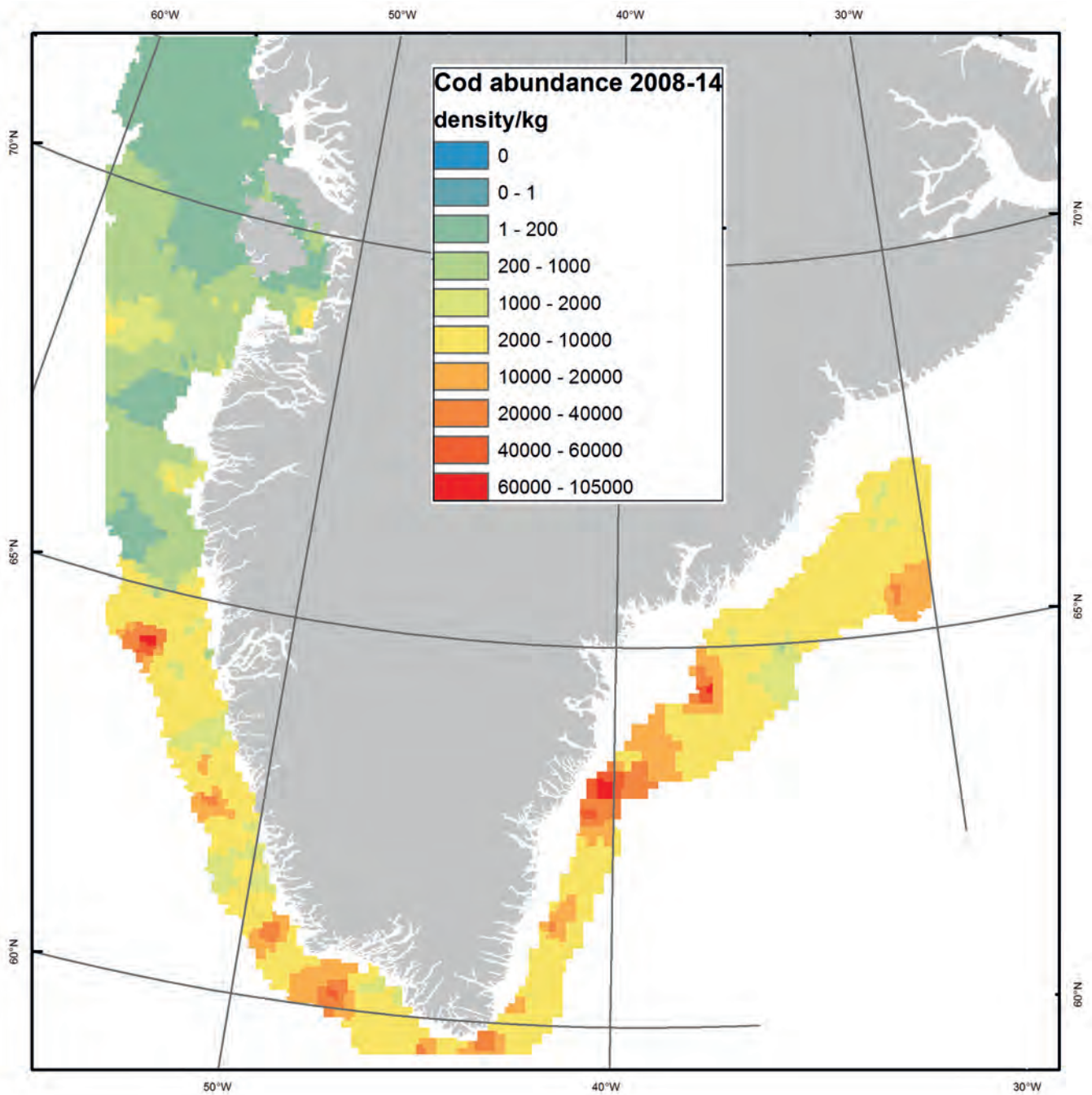
Saarullit pisarineqartartut amerliartoraluartut, aalisagaqassusialu pitsanngoriaraluartuq, aalisakkat nutaanik perulersunik amerliartuuteqarnersut uumassusilinnik nalilersuinikkut annertuumik nalornissutaavoq. Siunissami aalisagaqaannarnissaanik nalornisoqarnera peqquutigalugu, inuutissarsiutillit nutaanik aalisariutitaarnissaminnut aningaasaliissuteqarnissartik nalornissutigivaat, taamatullu aamma nunami suliffissuit eqqarsaatigalugit. Taamaammat apeqqutaajuassaaq, ukiuni kingulliinerusuni pisaasut peqqutaallutik aalisagaqarnera ukiuni aggersuni suli taamatut peqaannassanersoq, inuiaqatigiinnut iluaqutaaneruniartussamik.

Den største del af de indhandlede mængder fra den havgående torskeflåde bliver landet i Nanortalik, Qaqortoq og Paamiut.

Tilsvarende er der sket en kraftig stigning i fangstmængder i det kystnære fiskeri efter torsk. Fiskeriet er relativt spredt over vestkysten. Det er dog kun beskedne fangstmængder nord for Diskobugten. De største fangst- og indhandlede mængder i 2015 i det kystnære torskefiskeri er registreret ved Nuuk, Maniitsoq, Sisimiut, Ilulissat og Aasiaat. Indtil 2009 var der frit fiskeri efter indenskærs torsk. I 2009 blev fiskeriet kvoteret for første gang. Det blev fanget 8.000 tons i 2009 ud af en kvote på 10.000 tons. Licenspligten blev først indført i 2010. Der blev lavet biologisk rådgivning for det indenskærs torskefiskeri for første gang i 2013, hvor det blev anbefalet et maksimalt fiskeri på 8.000 tons.

Kvoten i 2013 blev dog sat til 15.000 tons hvilket er ca. 90 pct. over det anbefalede bæredygtige niveau. Siden 2013 har kvoten ligget mellem 50-120 pct. over rådgivningen. I 2015 blev der fisket ca. 25.000 tons ud af en kvote på 27.500 tons. Tilsvarende om med det kystnære hellefiskefiskeri har det været kraftig stigning i udstedte licenser. Så i det kystnære torskefiskeri er der også et stort behov for at tilpasse kvoten til det bæredygtige niveau og samtidigt tilpasse fiskerikapaciteten.

Trods stigende fangstmængder i torskefiskeriet og synlige forbedringer i bestanden hersker der i den biologiske vurdering stor usikkerhed om, hvorvidt bestanden vil udvikle sig positivt med nye årgange. På grund af usikkerhed om bestandens fremtidige eksistens har erhvervet være tilbageholdende at fortage nyinvesteringer i flåden og landanlæg. Det er således et åbent spørgsmål, om de seneste års torskefangst reelt fjerner grundlaget for et kommende langt større torskefiskeri, der ellers kunne gavne samfundet bedre.

Titartagaq 2.15. Saarullit siusinnerusukkut aningaasaqarnikkut iluaqutaasaqaat. Saarullinniarnertu imaasinnaavoq pisarnermisut annertuumik soqutiginaateqaleqqittoq. Assilissap takutippaa, 2008-miit 2014-mut saarullit siammarsimassusiat. (Aallerfik: Pinngortitaleriffik).

Figur 2.15. Torsk har tidligere være af stor økonomisk betydning. Muligvis bliver torskefiskeri igen af væsentlig interesse. Kortet viser torskens udbredelse i årene 2008-2014. (Kilde: Grønlands Naturinstitut).

Aalisakkat allat

Aalisakkat allat aalisarneqarsinnaanissaata misissuiffiginissaa Kalaallit Nunaannut pingaaruteqarpoq. Pingaarutumik raajat saarulliilluu taamatut nalorninartoqartiginerat eqqarsaatigalugu. Atlantikup Avannarpassissuani aalisagarpassuaqarpoq, ukiullu ingerlanerani tamakku imartani nikerartuusarlutik, nunat tamalaatimartaanni aamma. Nunat aalisakkanik tamakkuninnga imartaaniiffiusut, imavimmut sineriaqartuusutut taaneqartarput, nunallu tamakku akunnerminni aalisakkat agguataarnissaat aalisarnissaallu pillugit isumaqatigiinniartarput.

Ukiuni kingullerni tallimani aalisakkat aalisagassatut nutaatut saqqummertalerput, soorlu ammassassuit, blåvilling aammalu avaleraasartuut, kalaallit nunaata imartaanut takkuttalerput. Nikerartuusut tamakku, piffissap ilaani nunat ilaasa arlaata imartaanut imavinnullu nuuttartut, sinerissamut imartallit akornanni isumaqatigiissutigut agguataarniarneqartarput. Kalaallit Nunaat immamut sineriaqarfiusoq Irmingerhavet aqutigalugu suluppaagaqarfiuvoq, ammasaqarfiullunilu, uagullumi taakku aalisarneqarnerini 1990'ikkunniilli imavimmut sineriallit peqatigalugit ingerlatsisooqataalluta.

Massakkumuugallartorlu annerpaamik avaleraasartuut aalisarneqartarlutik. Avaleraasartuut eqqarsaatigalugit kalaallinut immikkut siunnersorteqanngilaq. Avaleraasartuut eqqarsaatigalugit nunat tamat akornanni siunnersortit nunani avaleraasartooqarfiusuni Avannarlerni Kangillerni tamarmut atuuttuupput, matuma ataani Kalaallit Nunaata Kangiata imartaani. Kalaallit Nunaallu avaleraasartuut ammassallu eqqarsaatigalugit imavimmut sineriallittut sulii akuerineqanngilaq. Taamaammat Kalaallit Nunaat avaleraasartuut ammassassuillu eqqarsaatigalugit nunat tamat akornanni ingerlatsinikkut sulii peqataanngilaq. Tamanna imatut paasineqassaaq, sulii Kalaallit Nunaanni aalisartunut nunat avannarliit pisassaannik ataavartumik pisassiisuteqartoqarnikuunani. Kingulliit eqqarsaatigalugit Naalakkersuisut kisimiillutik aalajangersaaffigisarpaat.

Avaleraasartuunik misiliilluni aalisarneq 2011-mi aallartineqarpoq. 2011-mili 2012-imilu annikitsuinnarmik aalisarneqarlutik. 2013-imi, 2014-imi 2015-imilu tulluuttut aalisarneqarput katillugit 50.000 tonsit missaat, 80.000 tonsit missaat aammalu 30.000 tonsit missaat. 2014-imi, 2015-imi 2016-imilu tamakkuninnga aalisarnissamut piareersimavinninnami avaleraasartuut akuersissutaasut tamakkerlugit aalisarneqarneq ajorpaaut. 2016-imi taamaallaat 58 procentii aalisarneqarlutik.

Andre arter

Det er vigtig for Grønland at udforske fremtidige nye fiskerimuligheder. Specielt når usikkerheden omkring udviklingen i reje- og torskebestanden er så stor. Der findes i Nordatlanten en række store bestande, som i løbet af året opholder sig i flere forskellige landes havområder og også i internationalt område. De lande, som har bestanden i deres havområder kaldes kyststater, og forhandlingerne om fordelingen og forvaltningen af disse bestandene foregår mellem kyststaterne.

I de sidste 5 år er nye arter, som primært her bestået af pelagiske bestande såsom sild, blåhvilling og makrel, vandret ind i grønlandsk farvand. Disse vandrende bestande, som periodevis opholder sig i forskellige landes havområder og i internationalt farvand, søges fordelt imellem kyststaterne ifølge aftaler. Grønland er kyststat til rødfisk i Irmingerhavet samt kyststat til lodde, og vi har på den baggrund været med til at forvalte disse bestande sammen med de øvrige kyststater siden 1990'erne.

Det største nye pelagiske fiskeri indtil videre er makrelfiskeriet. Det eksisterer ikke en særskilt grønlandsk rådgivning for makrel. Den internationale rådgivning for makrel dækker hele bestandens udbredelsesområde i Nordøstatlanten, herunder farvandet ud for Østgrønland. Grønland har endnu ikke fået status som kyststat i forhold til makrel og lodde. Grønland deltager derfor endnu ikke i den fælles internationale forvaltning af makrel eller sild. Det betyder, at det grønlandske fiskerierhverv endnu ikke fået en varig andel af den nordatlantiske kvote for så vidt angår makrel og sild. Kvoten for sidstnævnte fastsættes indtil videre af Naalakkersuisut.

Forsøgsfiskeri efter makrel startede i 2011. Der blev dog kun fisket beskedne mængder i 2011 og 2012. I 2013, 2014 og 2015 blev hhv. fisket i alt ca. 50.000 tons, 80.000 tons og 30.000 tons. Grønland har i årene 2014, 2015 og 2016 stadig ikke den nødvendige

Taamaammallu qaqitat annerpaartaat nunat allamiut aalisariutaannit qaqitaallutik, aalisariutit kalaallinit aalisariutaatilinnit attartukkat. Kalaallit Nunaannut pisassiisutit amerlanersaasa qaqqinnissat pingaaruteqarsimavoq, tassa aalisakka kalaallit nunaata imartaaniinneranik takussutissiiniarluni. Taamatut takussutissiineq Atlantikumi Avannarlarmi ataavartumik pisassinneqarsinnaanissamut uppersaataaalluarsinnaammat, ataavartumik pisassinneqarneq ukiuni kingullerni pisarineqartartunut sanilliullugu annikinnerussagaluarpalluunniit.

Piffissaq alimasinnerusoq eqqarsaatigalugu Kalaallit Nunaata aalisakkanik tamakkuninnga aalisarfiulersinnaanissaa eqqarsaatigalugu taamaatut ineriartortitsinissaq pingaaruteqarpoq, tassa aalisariutinik attartortarneq unitsillugu ukioq kaajallallugu nammineq aalisariutit atorlugit aalisarsinnaalernissami. Aalisakka taamaattut nikerartuupput, takkutivinersullumi nalorninartuulluni, aammalumi qanoq annertutigisumik isumaqatigiissuteqarnikkut angusaqassanersugut. Taamaammallumi tamakku pillugit annertuallaamik aningaasaliisoqarnissaa ingalassimaarniarneqartariaqarluni.

Imavissuarmi aalisakka eqqarsaatigalugit qanoq iliuusis-saqarnissaq pilersaarusiortariaqarpoq, avaleraasartuut aalisarneqarsinnaasullumi nutaat allat eqqarsaatigalugit uumassusilinnik ilisimasat misissuiffigisariaqarput, nutaamik aalisariuseqalernissami, matumani blåvilling ammassassuillu ilanngullugit. Uumassusilinnik misissuiner-tigut Kalaallit Nunaata isumaqatigiinniarnissami piginnaasaqarfii ilisimaarisallu nunat tamat akornanni pisassaareersut pisassiissutaasinnaasullu eqqarsaatigalugit isumaqatigiinniarnissami atorluagassatut annertusarneqassapput.

Avaleraasartuut ammassassuillu pillugit isumaqatigiinniarnerni Kalaallit Nunaat alaatsinaattutut isumaqatigiinniarnerni ukiorpaalunni ataatsimeeqataasarnikuvoq. Atlantikup Avannaani nunat allat, tassalu EU, Norge, Savalimmiut, Rusland Islandilu, qangali oqartarput, isumaqarlutik Kalaallit Nunaat imavimmut sinerialittut inisittariaqartoq, taamalu isumaqatigiinniaqataasalerluni. Pissutsit assigiinngitsut pissutigalugit Kalaallit Nunaata avaleraasartuut ammassassuillu pillugit isumaqatigiinniarnerni peqataasalernissaa pingaaruteqarlunnarpoq, Atlantikup Avannaanni ataavartumik avaleraasartuunik ammassassuarnillu pisassiissutinik pissarseqataasaler-nissaa siunertaralugu. Taamaaliornikkut Kalaallit Nunaata imavimmut sineriallit allat imartaanni aalisarsinnaalernissaa qulakkeerneqassaaq, taamalu imavissuarmi aalisakka ineriartortinneqarnissaanni peqataasinnaalerluni.

pelagiske fiskerikapacitet til at udnytte den fastsatte makrelkvote. For 2016 er kapaciteten blot på 58 % af kvoten. Langt hovedparten af kvoteoptaget blev derfor fisket af udenlandske fartøjer, som var ind-chartret af grønlandske rederier. Det har været vigtigt for Grønland at fiske så meget af kvoten, som det har været muligt, med henblik på at dokumentere bestandens eksistens i grønlandsk farvand. En sådan dokumentation vil kunne udgøre et egnet grundlag for at forhandle sig til en varig andel af kvoten i Nordatlanten, om end den varige andel med al sandsynlighed vil være lavere end de senere års fangster.

Udvikling af en langsigtet strategi for samtlige pelagiske fiskeressourcer er afgørende for at sikre udviklingen af et grønlandsk pelagisk fiskeri, udfasning af ind-chartring af udenlandske fartøjer og en helårsaktivitet for den grønlandske pelagiske flåde. De pelagiske arter er vandrende bestande, og det er usikkert, om de er kommet for at blive, og hvor store kvoter, vi vil kunne regne med at kunne forhandle os til. Derfor er det vigtigt at undgå investeringer i overkapacitet.

En af forudsætningerne for udarbejdelse af den pelagiske strategi er at indhente mere viden om størrelsen af de nye bestande igennem biologiske undersøgelser af makrel og andre bestande med potentiale for nye fiskerier, herunder blåvilling og sild. Resultatet af de biologiske undersøgelser kan bidrage til at styrke Grønlands forhandlingsposition i internationale forhandlinger om både de eksisterende kvoter og om nye fremtidige kvoter.

Grønland har i en årrække deltaget som observatør i forhandlingerne om makrel og sild. De øvrige lande i Nordatlanten, dvs. EU, Norge, Færøerne, Rusland og Island, har længe givet udtryk for, at de synes, at Grønland bør blive kyststat og tilslutte sig forhandlingerne. Det vil af flere årsager være hensigtsmæssigt, at Grønland tilslutter sig forhandlingerne med det formål at få en varig andel af de samlede nordatlantiske kvoter for makrel og sild. Det kan sikre Grønland adgang til at fiske disse arter i de andre kyststaters farvand

Tamatigoortumik aalisarneq

Kalaallit Nunaanni ullumikkut aalisakkat ineriartortarne-ri eqqarsaatigalugit, aalisagaq aalajangersimasoq ki-siat tunaartaralugu aalisarneq, qanganitsernikuuvoq. Taamaammat aalisariutaatillit tamatigoortumik aalisarsin-nalernissaminut aningaasaliissuteqarsinnaanngorlugit inatsisitigut periarfissiisoqartariaqalerpoq.

Aalisakkat suugalulluunniit imaapput, atorluanissamik isuma sipporlugu pisassiissuteqartarneq ingerlatiinnar-neqarpat, siunissami inuussutissarsiutip inuiaqatigiillu isertitaqarnikkut suliffissaqartitsinikkullu periarfissaat ulo-rianartorsioritaaalissapput. Ajornerpaamimmi nalaatsigutta aalisakkat kinguaassiorlutik nutaaliorsinnaanerit innar-lerluinnarneqarsinnaammat. Tamanna eqqarsaatigalugu qanittuinnarmut isigaluni aalajangiisarneqarnerit unitsinneqarta-riaqarput, siunissarmi alimasissaq aalisagaatittalu atorlu-arnissaat isigalugit aalajangiisarneqarnerit salliuinneqartariaqa-lermata.

Nunaqarfinni isorliunerusunilu aalisarnikkut inuussutissarsiteqarneq pillugu misissueqqissaarneq

Naalakkersuisut suleqatigiinnissamik isumaqatigiissutaat naapertorlugu, Inuussutissarsiornermut, Suliffeqarnermut-Niuernermullu Naalakkersuisoqarfiup nunaqarfinni isor-liunerusunilu aalisarnikkut inuussutissarsiteqarneq pillugu misissueqqissaarneq aallartinnikuuaa. Nalunaarusiarlu massakkut suliarineqarpoq. Misissueqqissarneq immik-koortut akimorlugit uuttuutit assigiinngitsut annertuumik atussallugit pingaaruteqarpoq. Misissueqqissaarnermilu apeqqutit soqutiginaateqarsinnaasut makkuusinnaallutik:

- Aalisakkeriviliornissami aalisakkat suut toqqammaviginia-arneqarsinnaappat?
- Sumiiffimmi aalisakkerinermit nunamilu suliffeqarnermit su-lisussat qulakkeerniarlugit inuiaqatigiit qanoq inissisi-mappat?
- Aningaasartuutitigut ataasiakkaanut aningaasartuutit ilu-anaaruteqalaarnissarlu eqqarsaatigalugu aningaasartuu-tuutit qanoq inissisimappat?
- Suliffeqarfiup aningaasaqarnera taamatullu inuiaqatigiit aningaasaqarnerat eqqarsaatigalugit qanoq isikkoqar-pat?
- Annertunerusumik aningaasaliissuteqarnermit Namminer-sorlutik Oqartussat akiitsoqarneq aningaasaliissuteqar-tarnerlu pillugit aalajangersagaat qanoq sunnuteqassap-sappat?

og være med til at sikre udviklingen af det pe-lagiske fiskeri i Grønland.

Kombinationsfiskeri

Med den nuværende udvikling i fiskebestan-dene i Grønland forventes fiskeri, som retter sig kun mod en art ad gangen, at høre forti-den til i Grønland. Derfor bør der fokuseres på at skabe de lovmæssige rammer for at gøre det muligt for rederierne at investere i og drive kombinationsfiskeri.

Det er gældende for alle arter, at fortsættes der med at fastsætte kvoter over det bære-dygtige niveau, så er der en forøget risiko for at skade erhvervets og samfundets fremtidi-ge indtjenings- og beskæftigelsesmuligheder. I værste tilfælde forårsages der uoprettelige skader på fiskebestandens evne til at rege-nerere sig. Det bør undgå at lade kortsigtede beslutninger vægte tungere end de langsigt-ede forsvarlige selv bæredygtige udnyttelser af vores fiskeribestande.

Analyse af beskæftigelsen i fiskerierhvervet i bygder og yderdistrik-ter

I henhold til Naalakkersuisuts koalitionsafta-le har Departementet for Erhverv, Arbejds-marked og Handel igangsat en analyse af beskæftigelsen i fiskerierhvervet i bygder og yderdistrikter. Redegørelsen er under udar-bejdelse. I analysen er det oplagt at inddrage en bred vifte af parametre på tværs af sekto-rer. Relevante spørgsmål for analysearbejdet kunne eksempelvis være:

- Hvilket ressourcegrundlag er der for etable-ring af fiskeforarbejdning?
- Hvad er det demografiske grundlag for lokalt at sikre arbejdskraft til såvel fiskeriet som forarbejdningen i land?
- Hvilke enhedsomkostninger og marginalom-kostninger er der for produktionen?
- Hvad viser virksomhedsøkonomiske og sam-fundsøkonomiske analyser?
- Hvilken betydning har større investeringer i

2.3 Sulineq suliassanillu agguataarineq

Paasisutissaq 2.1

Allaffissoriaaseq oqaluttuarisaanikkut isigalugu

1721-mi Hans Egedip nunasiaateqarneq aallartimaguli nunaqarfiit amerliartuinnaalersimapput 1779-imilu 15-ullutik. Nunaqarfiit tamarmik immikkut qitiusumik aallaaveqarput. Taamaallunilumi allaffissornikkut aaqqissuusseriaaseq ullumikkut ilisimaarisarput toqqammaviligaalluni. Qallunaat-Norskillu nunasiaateqarnermi Peqqussutaat 1782-meersaq aqquutigalugu Kalaallit Nunaata Kitaani allaffissornikkut immikkoortiterineq, tassalu Kujataani Avannaanilu inspektøreqarneq atuulerpoq. Inspektørit oqartussaaffii nunaqarfinni Sisimiuni Aasiannilu avitaapput. Nunamik avitsineq taanna 1950-i tikillugu atuuppoq.

Kalaallit Nunaat pillugu kommissionip 1835-meersup suliia aallaavigalugu Kongelige Grønlandske Handelip 1830-mi nunaqarfinni suliffeqarfissat pilersiortulerpai. Paarsisutoqqallu 1857-imi ivertinneqarnerannut atatillugu Kalaallit Nunaata Kitaa kommuninut 62-inut aggulugaalluni.

Kalaallit Nunaat pillugu kommissioni 1948-meersaq, 1950 (G50) nalunaarusiorpoq. Nalunaarusiap kinguneranik allaffissornikkut allanngortiterisoqarluni. Aaqqissuusseqqinneq imatut kinguneqarpoq, taamani Kalaallit Nunaata kitaani kommunit 50-t missaannut avitaasut, ataatsimoortinneqarlutik kommuninut 16-nut agguataarneqarput. Aatsaallu 1961-mi Thule Tunulu kommunit inissitaallutik. 1973-mi Vaigatsi kommunia taamaatinneqarpoq. Kommunit sinneri 18-iusut 2009-mi januaarip aallaqqaataani ullumikkutut kommuninut sisamanut katiterneqarlutik.

2.3.1 Allaffissornikkut agguataarineq ilullu iluani suliassanik agguataarineq

Allaffissornikkut agguataarinissaq pisariaqalertarpoq, inuit amerlasuut suleqatigiissillertillugit, imaluunniit nunat anertuut ingerlatsiviusussaalersillugit.

Paasisutissaq 2.1-mi takuneqarsinnaasutulli, ukiut 200-t sinnerlugit allaffissornikkut assigiingitsunik agguataarisoqartarsimavoq. Siusinnerusukkut allaffissornikkut agguataarinerit siullermik nunaqarfinni pisortasunit kingusinnerusukkullu naalagaaffeqatigiinnermi pisortasunit ersarissumik suliassimapput. Namminersorneruneq aallartimmalli ataqatigiissaagaangitsumik ingerlatsineq

henhold til Grønlands Selvstyres gælds- og investeringsprincipper?

2.3 Arbejds- og rollefordeling

Info Box 2.1

Den administrative dynamik i historisk lys

Fra Hans Egedes etablering af den første koloni i 1721 voksede antallet af kolonier til i alt 15 frem til 1779. Hver koloni var center for et kolonidistrikt. Dermed var grundstammen lagt til den administrative struktur, som vi har i dag. Med den dansk-norske kolonimagts Instrux af 1782 fik Vestgrønland sin første administrative inddeling i Sydgrønlands inspektorat og Nordgrønlands inspektorat. Grænsen mellem inspektoraterne lå mellem Holsteinsborg kolonidistrikt og Egedesminde kolonidistrikt. Denne inddeling af landet var gældende helt frem til 1950.

Som udløber af arbejdet i Grønlandskommissionen af 1835 begyndte Kongelig Grønlandske Handel i 1830-erne at anlægge udsteder til kolonierne. I forbindelse med forstanderskabernes oprettelse fra 1857 blev Vestgrønland inddelt i 62 kommuner.

Grønlandskommissionen af 1948 kom med sin betænkning i 1950 (G-50). Betænkningen gav anledning til store administrative omlægninger. Reformen betød, at de på det tidspunkt ca. 50 vestgrønlandske kommuner blev sammenlagt til 16 kommuner. Først i 1961 fik Thule og Østgrønland kommunal inddeling. I 1973 blev Vaigat kommune nedlagt. De 18 tilbageværende kommuner blev fra den 1. januar 2009 sammenlagt til de fire nuværende kommuner.

2.3.1 Administrativ inddeling og intern arbejdsdeling

Behovet for at oprette administrative inddelinger opstår, når der er rigtig mange personer, som skal administreres, eller når der er store landområder, som skal administreres. Som det fremgår af Info Box 2.1, har vi haft forskellige administrative inddelinger i mere end 200

ineriartulersimavoq, tassalu immikkoortortat namminneq iluminni allaffissornikkut agguataarisarsimagamik.

Taamatut ataqatigiissaagaangitsumik iluarsartuussineq ilaatigut imatut kinguneqarsimavoq, immikkoortortat iluminni akimortumik suleqatigiinnissartik aaqkikkuminaat-sittarsimallugu. Ataqatigiissaagaangitsumik ingerlaaseq ajornartorsiutaavoq, soorlu tamanna 2015-mut Nuna tamakkerlugu Pilersaarusiamut nassuiaammi oqallisaasoq. Qujanartumilli pisortat suliffeqarfiisa iluini innuttaasunik kiffartuussinermi ataqatigiissaarinertup qanoq pisariaqartiginera paasineqaleraluttuinnarpoq, matumani allaffissornikkut aaqjissuussineq ilanngullugu.

år. Tidligere har de administrative inddelinger været skarpt koordinerede af først de koloniale myndigheder senere af rigsmyndighederne. Siden starten på hjemmestyret har der udviklet sig en ukoordineret praksis med, at de enkelte sektorer har etableret deres egne administrative inddelinger.

Denne praksis med manglende koordinering betyder blandt andet, at det er vanskeligere for de enkelte sektorer at etablere et praktisk samarbejde med hinanden på tværs af de sektorielle opdelinger. Den manglende koordinering var en problemstilling, som blev diskuteret i Landsplanredegørelse 2015. Heldigvis ser der ud til, at der i den offentlige administration er en voksende forståelse for, at det er en fordel såvel fagligt som i forhold til borgerbetjeningen at sikre en høj grad af koordinering, herunder koordinering omkring den administrative inddeling.

En sektors administrative inddeling, som er koordineret både med andre sektorer og med den basale samfundsmæssige infrastruktur vil kunne opnå såvel en effektivitetsbesparelse som en forbedret borgerbetjening.

Ud over offentlige myndigheder opererer også større infrastrukturelle virksomheder med administrative inddelinger af landet. Den basale administrative inddeling er de fire kommuner. Politiet, domstolene, sundhedsvæsenet, kirken og havnemyndigheden har i store træk en administrativ inddeling, som følger den kommunale inddeling.

Grønlands Domstole har fra januar 2010 haft en inddeling i fire kredsretter, som følger den kommunale inddeling. Politiet i Grønland fra april 2012 haft en inddeling fire politikredse, som følger den kommunale inddeling.

Sundhedsvæsen har siden januar 2011 haft en administrativ inddeling i fem sundhedsregioner, hvor den kommunale inddeling følges. Blot er Qaasuitsup Kommunian delt i to. Region Avannaa omfatter "Ilulissat, Uummannaq, Upernavik, Qaanaaq og bygder". Region Di-

Immikkoortortap allaffissornikkut agguataarnera, immikkoortortanut allanut taamatullu pisariaqartitanut ataqatigiissitaasumik, kiffartuussinermi sullissilluarnikkut ileqqaarutaasinnaavoq.

Pisortat suliffeqarfiisa saniatigut, aamma suliffeqarfinni nunamik agguataariffiusartuni aqqissuussinert ingerlanneqartarput. Kommunit sisamaasut agguataarnerat tassaavoq, tunngaviusumik allaffissornikkut agguataarineq. Politiit, eqqartuussiviit, peqqinnissaqarfik, oqaluffiit kiisalu umiarsualiveqarfiit annertunerpaamik ataasiusutut allaffissornikkut agguataagaapput, kommunini periuseq malillugu.

Kalaallit Nunaata Eqqartuussiveqarfii 2010-mi januaarimiit sumiiffinni eqqartuussiveqarfinnut sisamanut agguagaapput, kommunit agguataarnerat naapertorlugu. Kalaallit Nunaanni Politiit 2012-mi apriliimiit politeeqarfinnut sisamanut agguagaapput, kommunit agguataarnerat naapertorlugu.

Peqqinnissaqarfik 2011-mi januaarimiit allaffissornikkut immikkoortunut peqqinnissaqarfinnut tallimanut agguagaapput, kommunit agguataarnerat naapertorlugu. Qaasuitsup Kommuniali marlunnut avitaavoq. Immikkoortoq Avannaaniillutik "Ilulissat, Uummannaq, Upernavik, Qaanaaq nunaqarfiilu". Immikkoortoq Disko "Aasiaat, Qeqertarsuaq, Qasiqannguit, Kangaatsiaq nunaqarfiilu".

Kalaallit Nunaanni Oqaluffeqarfik Danmarkimi Folkekirkip ataani biskoppeqarfiuvoq. Kalaallit Nunaanni Biskoppeqarfik 2010-mili provsteqarfinnut pingasunut agguagaavoq. Provsteqarfiit taakku pingasut ilaatigut kommuneqarfiit aggornerat malittarivaat. Provsteqarfik Avannaata Qaasuitsup Kommunია assigivaa. Provsteqarfik Qeqqa Tunulu tassallutik Nuuk, Maniitsoq, Sisimiut, Tasiilaq aamma Ittoqqortoormiit. Qeqqata Kommunია kiisalu Kommuneqarfik Sermersooq assigalugit, Paamiut eqqaasannngikkaanni, taannami Provsteqarfik Kujataanut ilaagami, makkuullutik Nanortalik, Qaqortoq, Narsaq aamma Paamiut.

Umiarsualiveqarfiit 2015-miit aserfallatsaaliinissamut agguataarineq malillugu allaffissornikkut agguataagaapput. Tallimanut immikkoortitaallutik. Qaasuitsup immikkoortunut marlunnut ukununga Avanna aamma Disko avitaavoq. Qeqqata aamma Sermersooq Kitaa Paamiut ilanngunnagu Immikkoortoq Qeqqaapput. Kujalleq kiisalu Paamiut Immikkoortoq Kujataajullutik. Tunumi aserfallatsaaliineq Immikkoortoq Kanganut ilaavoq.

sko omfatter "Aasiaat, Qeqertarsuaq, Qasiqannguit, Kangaatsiaq og bygder".

Folkekirken i Grønland er et stift under Folkekirken i Danmark. Grønlands stift har siden 2010 været inddelt i tre provstier. De tre provstier følger delvist den kommunale. Provsteqarfik Avanna er sammenfaldende med Qaasuitsup Kommunია. Provsteqarfik Qeqqa Tunulu omfatter Nuuk, Maniitsoq, Sisimiut, Tasiilaq og Ittoqqortoormiit. Det falder sammen med Qeqqata Kommunია samt Kommuneqarfik Sermersooq lige med undtagelse af Paamiut, som er en del af Provsteqarfik Kujataa, der omfatter Nanortalik, Qaqortoq, Narsaq og Paamiut.

Havnemyndigheden har fra 2015 beskrevet en administrativ inddeling for vedligehold af havne. Der er fem regioner. Qaasuitsup er opdelt i to regioner Nord og Disko. Qeqqata og Sermersooq Vest på nær Paamiut er samlet i Region Midt. Kujalleq samt Paamiut udgør Region Syd. Vedligeholdelse af havnene i Østgrønland er placeret i Region Øst.

Som kontrast til de her oplyste administrative inddelinger kan nævnes skattemyndighederne, der ingen administrativ inddeling har af landet. Skattestyrelsen udgør således en administrativ enhed for hele landet. Til gengæld har Skattestyrelsen lavet en decentralisering af sin organisation. Skattestyrelsen har hovedsæde i Nuuk som en del af centraladministrationen, men har samtidig kontorer i Ilulissat, Sisimiut, Maniitsoq, Qaqortoq og i Danmark, der hver især varetager bestemte landsdækkende funktioner. Det er således et eksempel på, at landsdækkende administrative funktioner kan placeres uden for Nuuk, når de nødvendige forudsætninger er til stede. Det er dog vigtigt at erindre i denne sammenhæng, at en sådan decentral organisation kræver en stor ledelsesmæssig indsats af både lokale og centrale ledere, såfremt det hele skal kunne passe sammen og fungere i praksis.

Helt i den modsatte ende af skalaen er skolevæsenet. Skolevæsenet er aktuelt et kommunalt anliggende, så der er en naturlig administrativ opdeling mellem kommunerne,

Allaffissornikkut agguataarinninnernut taagukkanut illua-tungiliuttut akileraartarnermut tunngasut aqqitaapput, tassa nunatsinni allaffissornikkut agguataagaannginna-mik. Taamaalilluni Akileraartarnermut Aqutsisoqarfik allaf-fisornikkut nunamut tamarmut atuuttuuvog. Taamaattorli Akileraartarnermut Aqutsisoqarfiup aaqqissuusaanini immikkoortortanut tunniunnikuuvaa. Akileraartarnermut Aqutsisoqarfik pingaarnertut Nuummi allaffeqarfeqar-poq qitiusumik allaffeqarfimmu ilaalluni, peqatigitilluguli aamma Ilulissani, Sisimiuni, Maniitsumi, Qaqortumi Dan-markimilu allaffeqarfeqarluni, tamarmillu immikkut nuna tamakkerlugu attuumassutilinnik suliaqarfiullutik. Nunalu tamakkerlugu allaffissornikkut suliaqarfiit Nuummi inissi-simasariaqannginnerinut assersuutissaalluni, tassa pisa-riaqartitat sumiiffinni pissarsiassaappata. Tamatumunngali atatillugu oqaatigissallugu pingaaruteqarluni, aaqqissuus-saanermik taamatut siammarlugu inissiineq sumiiffinni qiti-usumillu pisortaqarnikkut tamaviaarnartuuvog, ulluinnarni suut tamat pitsaasumik ingerlanneqassappata.

Atuarfeqarfili pissutsit tamakku akerlerluinnaani inissi-simavoq. Atuarfeqarfik massakkut kommuninit susas-saqarfiuvog, taamaattumillumi kommunit akornanni all-affissornikkut inissisimaqataalluni, tamatumali saniatigut atuarfeqarfiit ataasiakkaarlutik allaffissornikkut aallaavitut namminneq ingerlasutut inissisimallutik, kommunimi atu-arfeqarfimmik ingerlatsivimmu akisussaaffeqaannarlutik. Taamaalillunili atuarfiit kommunillu akornanni suleqatigiis-sinnaaneq aqqitaalluni.

Taamaammat massakkut takujuminaappog, qanoq kom-munit ilaatigut atuarfeqarfiit eqqarsaatigalugit aaqqissuus-saanersut, imatut paasillugu, atuartut aaqqissuusanit minnerusuniit atuarfinnut annerusunut nuutsinneqartar-nersut, assersuutigalugu angajullerniit imaluunniit 9. klas-simiit, ilaatigut ingerlatsivittut aaqqissuutamut, imatut paasillugu, atuarfinni annerni pisortat ilaat atuarfimmu ataasiinnaanngitsumu akisussaasuunersoq, matumani najugaqarfiusuni minnerni atuarfiit aamma akisussaaffi-gineraat. Ingerlatsivittut aaqqissuutaq, tassa angajullit atuarfinnut annernut inissillugit, kiisalu atuarfiit annerusut atuarfinnik arlalinnik akisussaaffeqassasut Akileraartar-nermummi Atugarissaarnermullu kommissionip tamanna innersuussutigaluaruarmagu.

Immikkullu pingaaruteqarpoq, atuarfeqarfiit aaqqissuus-saaneri ataatsimoortumik takussutissaqartilernissaat. Taa-matummi qulaajaanissaq meeqqat atuarfiinik atuartunul-lu inissialionerni sanaartugassatigut pilersaarusionerni

men derudover er hver skole i udgangspunk-tet nærmest at betragte som sin egen admi-nistrative enhed, som blot refererer til skole-forvaltningen i den pågældende kommune. Etablering af et samarbejde imellem skoler og kommuner begrænses på denne vis.

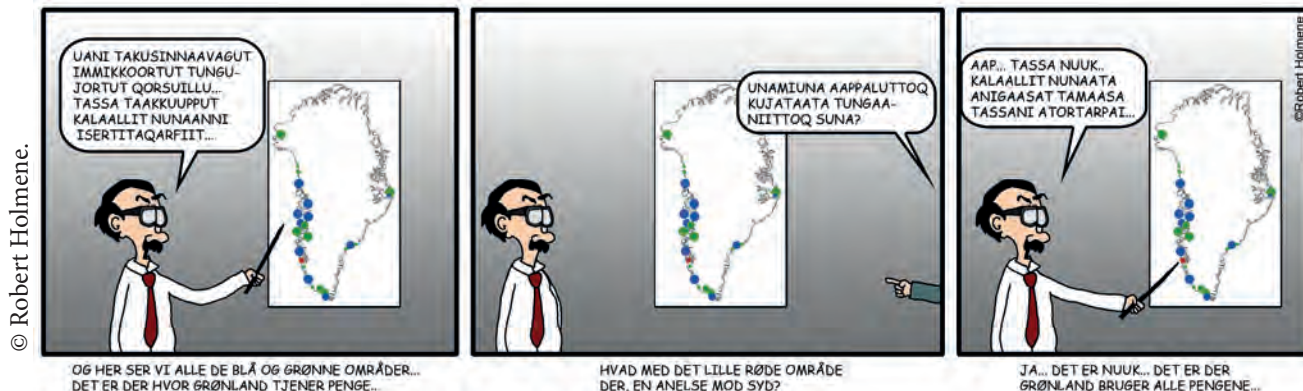
Der er på nuværende tidspunkt således ikke noget overblik over, hvorledes kommunerne har indrettet sig med hensyn dels til sko-lestrukturen, hvilket vil sige, om elever fra mindre enheder på et tidspunkt overgår til større skoler, eksempelvis fra ældste-trinnet eller 9. klasse, dels til forvaltningsstrukturen, hvilket vil sige, om nogle skoleledere på stør-re skoler har ansvar for mere end en skole, herunder om de har ansvar for skoler ved mindre bosteder.

En forvaltningsstruktur, hvor de ældste år-gange samles på større skoler og, hvor stør-re skoler har flere skoleenheder under sig er ellers blevet anbefalet af Skatte- og Vel-færdskommissionen.

Særligt er det vigtigt at få et samlet overblik over skolestrukturen. En afklaring heraf har nemlig direkte betydning for anlægssektor-planen for folkeskoler og skolehjem, herun-der muligheden for at overføre dette anlægs-område til kommunerne, som kommunerne har ønsket. Dette vil derfor blive søgt kortlagt nærmere i den kommende tid.

For politiet, domstolene, sundhedsvæsenet, kirken og havnemyndigheden gælder det, at de her nævnte administrative inddelinger er blevet besluttet og indarbejdet efter kom-munesammenlægningen i 2009. Der synes i disse sektorer at have været en forståelse for fordelene ved at koordinere sin egen sek-tors administrative inddeling med den basale administrative inddeling i kommuner. Dog er den kommunale inddeling ikke fulgt fuldt ud i alle sektorerne.

De forskellige beskrivelser af arbejds- og rollefordeling viser, at der altid har været en

tamanna toqqaannartumik pingaaruteqarmat, matumani tamakkuninnga sanaartornermut tunngasut kommuninut nuunneqarnissaanni tamanna periarfissaammat, kommunimmi tamanna kissaatigimmassuk. Tamannalumi piffissami aggersumi qulaajaaffigineqassaaq.

Politiinut, eqqartuussiveqarfinnut, peqqinnissaqarfimmut, oqaluffeqarfimmut kiisalu umiarsualiveqarfinnut manna atuuppoq, allaffissornikkut oqaatigineqareersutuulli aaqjissuussinerit 2009-mi kommunit kattussuutsitammatali aalajangiussaasut aaqjissuusseqqinnermut ilaatillugit. Immikkoortuni tamakkunani nammineq immikkoortorisap allaffissornikkut kommunit agguataarnerini toqqammaviumik ataqatigiissaarinerup iluaqutissartai isiginiarneqarsimagunarput. Immikkoortunili tamani kommunit agguataarnerisut aaqjissuussineq suli naammassineqarsimangilaq.

Allaffissornikkut suliassanillu agguataarineq pillugu allaaserisat assigiinngitsut takutippaat, qangalimiilli najugaqarfiusuni sulinikkut sulisutigullu agguataarinerit assigiinngissitaarsimasut. Ineriartortisinerit suliffissanillu pilersitsiniarnerni sumiissinnaaneri pillugit aalajangiisarnerni siunissami salliutitaasariaqarneranik aalajangiisarnerni, pissutsit eqqarsaatigalugit imaattariaqarpoq, inuussutisarsutitiginiakkamut atatillugu sumiiffimmi toqqammavissaqarpa, nunap ineriartortinniarnera qanoq ittussaava, kiisalu aningaasaqarneq inuttassaqarnerlu isigalugit periarfissaqarpa. Pissutsit tamakku inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut atatillugit isiginiartariaqarput, pisortammi aningaasaliissuteqartarnerat nalinginnaasumik siammarterutsigu tamanna nukinnik atuinerlunnerussammat.

Immikkoortut arlallit suli 2009-mi aaqjissuusseqqinnerup kingunerisai isiginialersimangilaat. Immikkoortut ataasimut tamaasa isigalugit akimortumik misissueqqissarnissaq pisariaqarpoq. Allaffissornikkullumi agguataarinnermut atatillugu sutigut qanorlu annertutigisumik arlalitsigut

differentieret arbejds- og rollefordeling mellem landets bosteder. Beslutninger om, hvor udviklingen og placeringen af arbejdspladser fremadrettet kan fremmes, må i sagens natur bygge på, om et erhvervsgrundlag er til stede, hvordan den generelle demografiske udvikling tegner sig, samt hvilke økonomiske og menneskelige ressourcer, der er til rådighed. Disse faktorer må herefter indgå i en samfundsøkonomisk prioritering, idet en generel spredning af de offentlige investeringer blot fører til et ineffektivt ressourcespild.

En række andre sektorer har endnu ikke taget konsekvensen af strukturreformen i 2009. Det er oplagt at få foretaget en tværgående analyse af de faktiske administrative inddelinger for alle sektorer. Dette er vigtigt blandt andet for at kunne vurdere i hvilket omfang, det vil være formålstjenligt at gennemføre flere og mere koordinerede ændringer af de administrative inddelinger.

Forventningen er, at en bedre koordineret administrativ inddeling på tværs af sektorer vil kunne skabe positive synergieffekter og dermed potentielt både være besparende og serviceforbedrende. En sådan koordinering vil sandsynligvis have en særlig positiv effekt for de mindre og de små bosteder, fordi det vil være et oplagt tiltag til at imødegå disse bosteders smådriftsulemper. Samtidig vil det være relevant at få lavet dette arbejde som led i de videre overvejelser omkring eventuel udflytning af arbejdspladser fra Nuuk, jævnfør afsnittet "Placering af offentlige arbejdspladser" (se nedenfor).

ataqatigiissaagaanerumillu allannguisoqartariaqarnera-
nik nalilersuinissami tamanna pingaaruteqarluni.

Naatsorsuutigivarpummi, allaffissornikkut immikkoortortat
akimorlugit ataqatigiissaagaanertusumik agguataarinerit,
nukissaqarfiunerulertarput taamalu ileqqaaruteqarfiune-
rusinnaalerlutillu kiffartuussinikkut pitsaanerumik tunni-
ussa qarfinngorsinnaallutik. Taamatut ataqatigiissaarinea
qularnanngitsumik najugaqarfinni minnerusuni iluaquta-
asumik pitsaasumillu kinguneqarsinnaavoq, taamaalior-
nikkummi ingerlatsivinni najugaqarfinnilu minnerusuni
akornutaasinnaasuugaluartunut iluaqutsiisinnaassamat.
Tamannalumi aamma Nuummiit suliffeqarfinnik nuutsinis-
samik eqqarsaatersornermi atorluarsinnaassaaq, takuuk
immikkoortoq "Pisortat suliffeqarfiutaanik inissiinea" (ataa-
ni takuuk).

Qaasuitsup Kommuniata aggualussinnaanera

2009-mi aaqqissuusseqqinneq ilaatigut ima isumaqarpoq,
kommunit arfineq pingasuusut Qaasuitsup Kommunianut
ataatsimoortinneqartut. Kujataani Kangaatsiamiit avan-
namut Qaanaamut isorartutigaluni Qaasuitsup Kommunia
initussutsimigut nunarsuarmi kommunitut annerpaanngor-
poq. 2016-mi januaarip aallaqqaataani 17.008-t kommuni-
mi najugaqartuupput.

Qaasuitsup Kommuniata ukiuni siullerni kommunip mar-
lunnut pingasunulluunniit avinneqarnissaanik kissaat qaf-
fakkiartuaartinneqarsimavoq. Tamanna tunngavigalugu
Qaasuitsup Kommunia 2014-mi marsip 25-ani paasis-
sutissiisumik innuttaasunik taasisitsivoq, Qaasuistup Kom-
muniata avinneqarnissaa inuuttaasunit qanoq kissaatigi-
neqartiginersoq paaserusullugu. Paasisutissiisummik
taasisitsinerup inernerivaa, taasinermi taasisut 79,4 pro-
centiisa kommunip avinneqarnissaa kissaatigigaat, taa-
sisullu 18,7 procentii kommunip avinneqarnissaanut naag-
gaartut. Taasisut sinneruttut taasiviunngillat atorsinnaana-
tilluunniit. Taasisut taamaallaat 51,2 procentiupput.

Politikkikkut Ataqatigiissaarisooqatigiit 2015-mi oktobarimi
ataatsimiinneranni paasisutissiisutigineqarpoq, Naalak-
kersuisut naliliisut, kommunit avinneqarnissaminnik qin-
nuteqartut, tamanna namminneq aningaasatigut nammat-
tassagaat, aningaasartuutimmi aningaasanut inatsisikkut
nunap sinneranut nammagassiisutaasariaqanngimmata.
Taamatutaaq Politikikkut Ataqatigiissaarisooqatigiit 2016-
mi februaarimi ataatsimiinnerminni aalajangiupput, ilaatigut

Eventuel deling af Qaasuitsup Kommunia

Strukturreformen i 2009 betød blandt andet, at otte kommuner blev samlet i Qaasuitsup Kommunia. Med sin udstrækning fra Kangaatsiaq i syd til Qaanaaq i nord blev Qaasuitsup Kommunia arealmæssigt verdens største kommune. Den 1. januar 2016 boede der 17.008 personer i kommunen.

Gennem de første år med Qaasuitsup Kommunia kom der et gradvist voksende ønske om at undersøge muligheden for at dele kommunen i to eller tre kommuner. På den baggrund gennemførte Qaasuitsup Kommunia den 25. marts 2014 en vejledende folkeafstemning for at undersøge hvor stort ønsket om en deling af Qaasuitsup Kommunia var i befolkningen. Resultatet af den vejledende folkeafstemning var, at 79,4 % af de afgivne stemmer sagde ja til en deling af kommunen, og 18,7 % af de afgivne stemmer sagde nej til en deling af kommunen. De resterende stemmer var blanke eller ugyldige. Stemmeprocenten lå kun på 51,2 %.

På Den Politiske Koordinationsgruppes møde i oktober 2015 blev det oplyst, at det er Naalakkersuisuts vurdering, at kommuner, der søger om at blive delt, selv må finansiere delingen, idet omkostningerne hertil ikke bør pålægges resten af landet via finansloven. Endvidere besluttede Den Politiske Koordinationsgruppe på sit møde i februar 2016 at fastholde, dels de foreslåede mål, principper og grundsætninger i Strukturudvalgets betænkning, dels budgetsamarbejdsaftalens hovedelementer, som grundlag for det videre arbejde omkring indretningen af den offentlige sektor.

Aaqqissuusseqqinnermik Ataatsimiititaliap isumaliutissiis-sutaani anguniakkatut, periusissatut toqqammavissatullu siunnersuutaasimasut, ilaatigullu missingersuusiortarnermi suleqatigiinnissamik isumaqatigiissutip pingaarnersai atuutsinneqaannassasut, tassa pisortat aaqqissuunneqarneranni iluarsartuunnerinilu ingerlaqqeriarmissami toqqammaviussasut.

Paasissutissaq 2.2

2014-mi Qaasuitsup Kommuniata avinneqarnissaa pillugu paasissutissiissutitut innuttaasunik taasisitsineq

Taasisitsinerup ullua: Marlunngorneq 25. marts 2014

Taasisinnaatitaasut: inuit 12.628

Taasinermi procenti: 51,2 %

Taasisut 6.467

Taasinngitsut: 86

Taasisut atorsinnaanngitsut: 36

Taasisitsinerup inernerma imaappoq:

Angertut: 5.135 = taasisunit 79,4 %.

Naaggaartut: 1.210 = taasisunit 18,7 %.

Aallerfik: Qaasuitsup Kommunia

Tamanna tunngavigalugu Politikikkut Ataqtigiissaa-riisoqtigiit toqqarpaat, Qaasuitsup Kommuniata avinneqarnissaata kingunerisinnaasai eqqarsaatigalugit illup avataaneersunik misissuisitsisoqassasoq. Kalaallit Nunaanni siunnersuisarfiup BDO-p 2016-mi juunimi nalunaaruseriarfik tunniuppaat, tassani kommunip avinneqarnerata kingunerisinnaasaasa misissoqgissaarnerat. Misissueqqissaarnermi inerniliussat makkuupput:

- Kommuninut marlunnut pingasunulluunniit avitsisoqaraluarpat, kommunit nutaassat massakkumut kommuniumik akisunerussapput.
- Kommunit minnerit pilersinnerini ingerlannerinilu aningaasartuutissat annertusingaatsiassapput.
- Kommuninut pingasunut avitsinerimi, kiffartuussinerlu massakkutut iinnartillugu, innuttaasumut ataatsimut 5.267 koruunimik akileraaruteqarnerulersitsissaaq. Kommunimili innuttaasut amerlasuut akileraartanngimmata, akileraartartunut akiliinerunissaq annerungaatsiassaaq. Nutaanik minnerusunik kommuninik pilersitsinikkut, kommunimi ingerlatsivinni sulisut suliamikkut ataatsimoorsinnaanerit minnerulertussaavoq.
- Kommunit minnerit ilimagisariaqarpaat, aatsaat taamak sulisussanik suliasatigut pikkorissusilinnik pissarsiniar-nissap ajornakusoortigilernissaa.

Info Box 2.2

Vejledende folkeafstemning i 2014 om deling af Qaasuitsup Kommunia

Afstemningsdato: Tirsdag den 25. marts 2014

Stemmeberettigede: 12.628 personer

Stemmepercent: 51,2 %

Afgivne stemmer: 6.467 stemmer

Blanke stemmer: 86 stemmer

Ugyldige stemmer: 36 stemmer

Resultatet af afstemningen blev:

Ja: 5.135 stemmer = 79,4 % af de afgivne stemmer.

Nej: 1.210 stemmer = 18,7 % af de afgivne stemmer.

Kilde: Qaasuitsup Kommunia

Den Politiske Koordinationsgruppe valgte på den baggrund, at igangsætte en ekstern analyse af konsekvenserne ved en deling af Qaasuitsup Kommunia. Konsulentfirmaet BDO Grønland leverede i juni 2016 en rapport med analyser af konsekvenser ved en deling af kommunen. Konklusionerne af analysen er:

- Uanset om der måtte ske en deling i to eller tre kommuner, vil de nye kommuner være dyrere end den nuværende kommune.
- Der vil være væsentlige merudgifter ved etablering og drift af nye, mindre kommuner.
- Ved en deling i tre kommuner og fastholdelse af samme serviceniveau som nu vil hver borger i gennemsnit skulle betale mindst 5.267 kr. mere i skat om året. Da en stor andel af kommunens borgere ikke betaler skat, vil merudgiften for de egentlige skattebetalere dog ligge væsentlige højere.
- Etablering af nye, mindre kommuner vil reducere muligheden for at kunne etablere faglige fællesskaber i den kommunale forvaltning.
- De mindre kommuner må imødesee, at det bliver endnu vanskeligere end nu at rekruttere personale med de fornødne kvalifikationer.
- En samlet vurdering indikerer, at de nye, mindre kommuner ikke kan forvente at det vil være muligt at etablere et bæredygtigt socioøkonomisk fundament for forvaltningen.

- Ataatsimut naliliinerup paasinarsisippaa, kommunit nutaat minnerusut naatsorsuutigisinnaangikkaat, inuiaqatigiit aningaasaqarnerisigut atuilluarfiusumik ingerlatsivimik pilersitsisinnaanissaat.

Tamatuma saniatigut nunatsinni allaffissornikkut aaqqisuussinerni, massakkumut suli aaqqitaangitsoqarpoq. Assersuutigalugu Namminersorlutik Oqartussaniit kommuninut nuutassat eqqarsaatigalugit, Qaasuitsup Kommuniata avinneqarnissaanik sunnerneqarsinnaapput. Tamatumani peqqutaalluni, suliassa qarfiit kommuninut nuunnissaanni kisitsimmik ataatsimoorussamik agguasoqartarnissaanik aallaaveqarnissaq. Tamanna imaappoq, kommunip ataasiinnaalluunniit akisussaaffik kivissinnaangippagu, taava kommunit arlaanaalluunniit akisussaaffimmik tunniussivigineqassanngilaq.

2016-mi juunip 29-ni Qaasuitsup Kommuniani kommunalbestyrelsi immikkut ittumik ataatsimiippoq. Ataatsimiinnermi kommunalbestyrelsi isumaqatigiilluni aalajangiivoq, kommunalbestyrelsip massakkut kommuniusup marlunnut avinneqarnissaa kisaatigigaa imatut isikkulerlugit:

1: Ilulissat, Uummannaq, Upernavik aamma Qaanaaq.

2: Kangaatsiaq, Aasiaat, Qasigiannugit aamma Qeqertarsuaq.

Kommunalbestyrelsip allajangiinerani takuneqarsinnaavoq, kommunalbestyrelsip naatsorsuutigimmagu, Namminersorlutik Oqartussat aningaasartuutissatigut nammaqataajumaartut.

Politikkikkut Ataqtigiissaarisooqatigiit 2015-mi oktobariimi ataatsimiinnerminni oqaatigivaat, kommunit avinneqarnissaminnik qinnuteqartut, avinneqarnissartik namminneq aningaasartuutigissagaat, tassa tamatumuuna aningaasartuutit nunap sinneranut aningaasartuutinngortinneqartariaqanngimmata.

Matuma kingorna Naalakkersuisut Qaasuitsup Kommuniat avinneqarnissaanik apeqqut suliassarissavaat. Avinneqarnissaallu inatsisiliorikkut pisussanngortussaassaaq, taannalu Inatsisartuni akuerineqartussaalluni. Qaasuitsup Kommunia kommuninut marlunnut avinneqassagaluarpat massakkumut aamma suli ilisimaneqanngilaq, tamatuma politiit, eqqartuussiveqarfiit, peqqinnissaqarfiit, oqaluffeqarfiit umiarsualiveqarfiillu allaffisornikkut aaqqissuussarnerisigut qanoq kinguneqarumaarnersoq.

Derudover er der en række forhold omkring den nationale administrative organisering, som er uafklarede på nuværende tidspunkt. Eksempelvis kan de planlagte overførsler af ansvarsområder fra Selvstyret til kommunerne blive påvirket af en deling af Qaasuitsup Kommunia. Det skyldes, at udlægning af opgaver til kommunerne følger princippet om laveste fællesnævner. Det vil sige, at hvis blot en kommune ikke kan løfte et bestemt ansvarsområde, så vil ingen kommune få overført ansvaret for det pågældende område.

Den 29. juni 2016 afholdt kommunalbestyrelsen i Qaasuitsup Kommunia et ekstraordinært møde. På mødet besluttede kommunalbestyrelsen i enighed, at den ønsker den nuværende kommune delt i følgende to kommuner:

1: Ilulissat, Uummannaq, Upernavik og Qaanaaq.

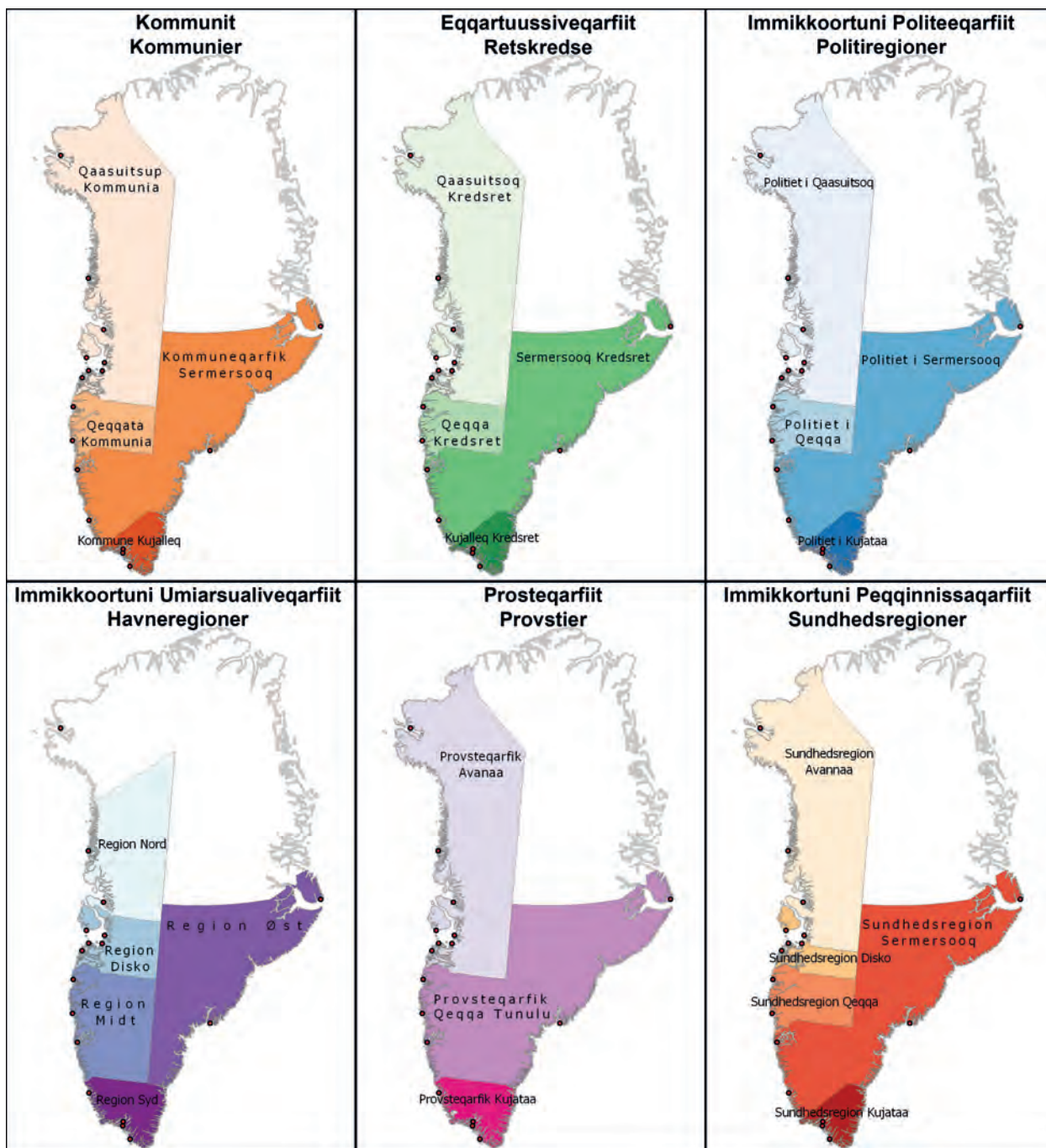
2: Kangaatsiaq, Aasiaat, Qasigiannugit og Qeqertarsuaq.

Den Politiske Koordinationsgruppe har dog i oktober 2015 sagt, at kommuner, der søger om at blive delt, selv må finansiere delingen, idet omkostningerne hertil ikke bør pålægges resten af landet.

Herefter er det op til Naalakkersuisut at behandle spørgsmålet om deling af Qaasuitsup Kommunia. Delingen vil i givet fald skulle gennemføres ved lov, som skal vedtages i Inatsisartut.

Det er på nuværende tidspunkt desuden uklart hvilken betydning, det vil få for de nuværende administrative inddelinger hos eksempelvis politiet, domstolene, sundhedsvæsenet, kirken og havnemyndigheden, hvis der gennemføres en deling af Qaasuitsup Kommunia i to nye kommuner.

Titartagaq 2.16. Assilissap pisortat suliffeqarfiini arlalinni allaffissorneq takutipppaa.

Figur 2.16. Kortene viser den administrative for en række af de offentlige instanser.

Pisortat suliffeqarfiinik inissiineq

Pisortaqarfeqarneq nunami maani nunanut allanut sanilliulluta annertooujussuuvoq. Matumani namminersorlutik oqartussat suliaqarfiini piginneqatigiiffiutaanilu suliffis-saqangaatsiarpoq.

2016-milu februaarimi ajornartorsiut tamanna kingumut eqqartorneqarluni. Oqallisissiami”siunissaq naligiiffiusoq” Kommune Kujallermi, Qeqqata Kommuniani Qaasuitsullu Kommuniani borgmesterit saqqummiuppaat, namminersorlutik oqartussat suliffeqarfiutaat arlallit Nuup avatanut inissinneqartariaqaraluartut. Tamatuma kinguneranik oqallittoqangaatsiarpoq, ilaatigut namminersorlutik oqartussat suliffeqarfiisa qanoq suullu tunngavigalugit inissinneqartarnissaat eqqartugaallutik.

Apeqqut akissutissarsiniarlugu matuma kinguliani inuit 1.000-ugaangata namminersorlutik oqartussani suliffiit takussutissiorpagut (takuuk Titartakkat 2.17-2.20). Naatsorsuinerit tamarmik 2014-mi nalunaarsukkanit aallaaveqarput, borgmesterit aallaavigisaattulli. Suliffissat nalunaarsuutit Kalaallit Nunaata Naatsorsueqqissaartarfianit suliarineqarput. Assigiinngitsunik sisamanik naatsorsuusiortoqarpoq.

Titartakkami 2.17-imi aammalu Titartakkami 2.18-imi namminersorlutik oqartussat suliffeqarfiutaasa 2009-mi aaqjissusseqqinneq sioqqullugu qassiuneri nalunaarsugaapput, Titartagaq 2.19 aammalu Titartagaq 2.20 ullumikkut kommunit aaqjissugaanerit aallaavigalugu suliaallutik. Aappaattut suliat imaapput, Titartakkami 2.17-imi aamma Titartakkami 2.19-imi namminersorlutik oqartussani sulisut atorfiit aallaaviginagit nalunaarsugaallutik. Tamatumani naalakkersuisoqarfiit, aqutsisoqarfiit il.il. pineqarlutik, iluanaarutitaqanngitsumik suliffeqarfiit, piginneqatigiiffiit namminersorlutik oqartussanit pigineqartut, kiisalu piginneqatigiiffiit ataanni piginneqatigiiffiit. Titartakkamili 2.18-imi aammalu Titartakkami 2.20-imi namminersorlutik oqartussaqarfinniinaq sulisut. Tamatumani naalakkersuisoqarfiit aqutsisoqarfiit il.il. ilaallutik.

Borgmesterit oqallisissiaanni namminersorlutik oqartussat suliffeqarfiutaanni suliffissat 600-t Nuummiit kommunini sisamaasunut najugaqarfinnut taasanut nuunniakkat pineqarput. ”agguataarereernerup KINGORNA” inissitat eqitsisini takuneqarsinnaapput, eqitsisinilu takuneqarsinnaalluni, suliffissat 600-t tamakkerlugit oqallisissiaq naapertorlugu qanoq agguanneqarsimanersut.

Placeringen af offentlige arbejdspladser

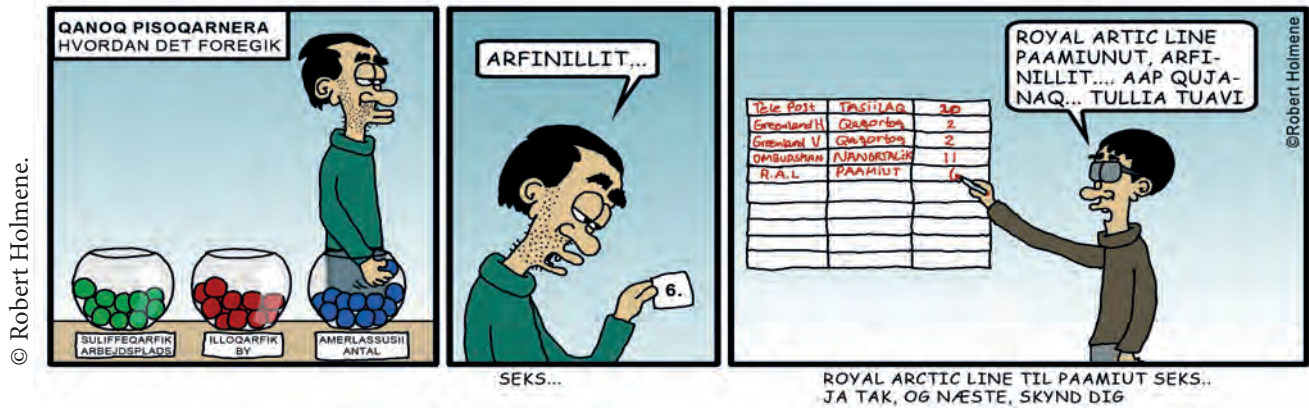
Den offentlige sektor er særdeles stor her i landet, når vi sammenligner os med andre lande. Herunder er der mange arbejdspladser knyttet til selvstyrets aktiviteter og til selskaber, der er ejet af selvstyret.

Denne problemstilling blev der taget fornyet hul på i februar 2016. I et debatoplæg ”En ligeværdig fremtid” fra borgmestrene i Kommune Kujalleq, Qeqqata Kommunia og Qaasuitsup Kommunia blev der slået til lyd for, at flere af selvstyrets arbejdspladser burde placeres uden for Nuuk. Det førte til en større debat blandt andet om, hvordan placering af selvstyrets arbejdspladser skal være og ud fra hvilke principper.

For at belyse spørgsmålet er der udarbejdet nedenstående oversigter over antal selvstyre-arbejdspladser per 1.000 indbyggere (se Figur 2.17-2.20). Alle beregningerne er baseret på opgørelser fra 2014, som også var borgmestrenes udgangspunkt. Opgørelserne af antallet af arbejdspladser er blevet foretaget af Grønlands Statistik. Der er foretaget fire forskellige beregninger.

Figur 2.17 og Figur 2.18 viser opgørelser af antal selvstyre-arbejdspladser ud fra kommunestrukturen før 2009, mens Figur 2.19 og Figur 2.20 er baseret på den nuværende kommunestruktur. En anden opdeling er, at Figur 2.17 og Figur 2.19 omfatter alle kategorier af ansatte i selvstyret. Dette inkluderer departementer, styrelser, m.m., nettostyrede virksomheder, selvstyrejede selskaber og datterselskaber. Figur 2.18 og Figur 2.20 derimod blot ansatte i selve selvstyret. Dette inkluderer departementer, styrelser m.m.

Debatoplægget fra borgmestrene opererer med omfordeling af 600 selvstyre-arbejdspladser, som skal flyttes fra Nuuk til andre navngivne bosteder i alle fire kommuner. ”EFTER omfordeling” i tabellerne viser en fordeling, hvor samtlige 600 arbejdspladser er omfordelt i henhold til debatoplægget.

Namminersorlutik Oqartussat suliffeqarfiutaat (tamam ilanngullugit) kommunikkaartumik naatsorsorlugit najugallit 1.000-ngata, 2009 sioqqullugu isikkui Antal selvstyre-arbejdspladser (alle kategorier) per 1.000 indbyggere opgjort for kommunerne, som de var før 2009

SULI agguataarinani FØR omfordeling		Agguataareernerup KINGORNA EFTER omfordeling	
211,0	Qasigiannuit	211,0	Qasigiannuit
176,7	Uummannaq	188,6	Paamiut
175,1	Nuuk	180,3	Uummannaq
151,1	Sisimiut	170,2	Sisimiut
142,5	Narsaq	158,0	Narsaq
136,4	Paamiut	144,1	Qaqortoq
129,2	Upernavik	139,9	Nuuk
122,9	Qeqertarsuaq	134,8	Aasiaat
119,5	Qaanaaq	133,9	Upernavik
116,6	Qaqortoq	132,0	Ilulissat
113,4	Maniitsoq	122,9	Qeqertarsuaq
113,1	Tasiilaq	121,9	Maniitsoq
112,5	Aasiaat	120,4	Tasiilaq
109,4	Kangaatsiaq	119,5	Qaanaaq
109,1	Ittoqqortoormiit	109,4	Kangaatsiaq
107,9	Ilulissat	109,1	Ittoqqortoormiit
81,1	Nanortalik	87,0	Nanortalik

Titartagaq 2.17. Kisitsisini pineqarput namminersorlutik oqartussanit atorfiit tamarmik. Tamatumani naalakkersuisoqarfiit, aqutsisoqarfiit il.il. pineqarput, iluanaaruteqarfiunngitsumik suliffeqarfiit, piginneqatigiiffiit namminersorlutik oqartussanit pigineqarput, kiisalu piginneqatigiiffiit ataanni piginneqatigiiffiit.

Figur 2.17. Tallene omfatter alle kategorier af ansatte i selvstyret. Dette inkluderer departementer, styrelser, m.m., nettostyrede virksomheder, selvstyrejede selskaber og datterselskaber.

Namminersorlutik Oqartussat suliffeqarfiutaat (namminersorlutik oqartussaanaat) kommunikkaartumik naatsorsorlugit najugallit 1.000-ngata, 2009 sioqqullugu isikkui Antal selvstyre-arbejdspladser (kun selve selvstyret) per 1.000 indbyggere opgjort for kommunerne, som de var før 2009			
SULI agguataarinani FØR omfordeling		Agguataareernerup KINGORNA EFTER omfordeling	
110,9	Nuuk	100,8	Qaqortoq
73,4	Qaqortoq	91,6	Paamiut
55,2	Aasiaat	77,4	Aasiaat
50,6	Sisimiut	75,7	Nuuk
46,4	Ilulissat	70,5	Ilulissat
43,7	Tasiilaq	69,8	Sisimiut
43,1	Uummannaq	56,5	Narsaq
41,0	Narsaq	51,0	Tasiilaq
39,4	Paamiut	47,6	Maniitsoq
39,1	Maniitsoq	46,8	Uummannaq
30,4	Qeqertarsuaq	31,7	Nanortalik
25,8	Nanortalik	30,4	Qeqertarsuaq
24,7	Qaanaaq	27,8	Upernavik
23,2	Upernavik	24,7	Qaanaaq
22,3	Ittoqqortoormiit	22,3	Ittoqqortoormiit
20,8	Qasigiannuit	20,8	Qasigiannuit
16,6	Kangaatsiaq	16,6	Kangaatsiaq

Titartagaq 2.18. Kisitsisini namminersorlutik oqartussani sulisut pineqarput. Tamatumani naalakkersuisoqarfiit, aqutsisoqarfiit il.il. pineqarlutik.

Figur 2.18. Tallene omfatter ansatte i selve selvstyret. Dette inkluderer departementer, styrelser m.m.

Namminersorlutik Oqartussat suliffeqarfiutaat (tammat ilanngullugit) kommunikkaartumik naatsorsorlugit najugallit 1.000-ngata, ullumikkut isikkui Antal selvstyre-arbejdspladser (alle kategorier) per 1.000 indbyggere opgjort for kommunerne, som de er nu			
SULI agguataarinani FØR omfordeling		Agguataareernerup KINGORNA EFTER omfordeling	
162,4	Sermersooq	154,0	Qeqqata
138,4	Qeqqata	140,3	Sermersooq
113,9	Kujalleq	132,6	Kujalleq
110,4	Qaasuitsup	120,8	Qaasuitsup

Titartagaq 2.19. kisitsisini namminersorlutik oqartussani sulisut atorfiit apeqquaatinnagit pineqarput. Tamatumani naalackersuisoqarfiit, aqutsisoqarfiit il.il. pineqarlutik, iluanaaruteqarfiunngitsumik suliffeqarfiit, piginneqatigiiffiit namminersorlutik oqartussanit piginneqartut, kiisalu piginneqatigiiffiit ataanni piginneqatigiiffiit.

Figur 2.19. Tallene omfatter alle kategorier af ansatte i selvstyret. Dette inkluderer departementer, styrelser, m.m., nettostyrede virksomheder, selvstyrejede selskaber og datterselskaber.

Namminersorlutik Oqartussat suliffeqarfiutaat (namminersorlutik oqartussaanaat) kommunikkaartumik naatsorsorlugit najugallit 1.000-ngata, ullumikkut isikkui Antal selvstyre-arbejdspladser (kun selve selvstyret) per 1.000 indbyggere opgjort for kommunerne, som de er nu			
SULI agguataarinani FØR omfordeling		Agguataareernerup KINGORNA EFTER omfordeling	
94,6	Sermersooq	72,4	Sermersooq
52,6	Kujalleq	71,4	Kujalleq
46,7	Qeqqata	62,3	Qeqqata
32,5	Qaasuitsup	42,9	Qaasuitsup

Titartagaq 2.20. Kisitsisini namminersorlutik oqartussaqaarfinni sulisut pineqarput. Tamatumani naalackersuisoqarfiit, aqutsisoqarfiit il.il. pineqarlutik.

Figur 2.20. Tallene omfatter ansatte i selve selvstyret. Dette inkluderer departementer, styrelser m.m.

Titartakkami 2.17-imi aammalu Titartakkami 2.18-imi takuneqarsinnaasut namminersorlutik oqartussat suliffeqarfiutaasa amerlassusii kommunit 2009 sioqqullugu aaqqissuussaani naapertorlugit agguaassigaanni assigiinngitsorujussuupput. Titartakkami 2.19-imi aammalu Titartakkami 2.20-imi takuneqarsinnaapput, aamma ullumikkut kommuninut assigiinngissuseqartuusut.

Kisitsisit kisiisa isiginiaraanni apeqqutigineqarsinnaavoq, tamakkiisiumik siammarsaaniarnermi najugaqarfiit tamar-mik namminersorlutik oqartussat suliffeqarfiutaannik pissarsitaassanersut, imaluunniit allatorluinnaq eqqarsar-toqassanersoq, tassalu namminersorlutik oqartussat suliffeqarfiutaat pineqartut tamakkerlugit inatsisiliortunut qanillillugit inissinneqassanersut, tassa tamakkiisumik qitiusumut inissiineq toqqammaviliullugu.

Sumiluunniit inuiaqatigiit, Kalaallit Nunaannut assersuunneqarsinnaasut, agguaassinertigut assigiimmik pissarsiaqarfiuneq ajorput, qitiusumik allaffeqarfiusut amerlanersaat inatsisiliortunut (Inatsisartut) qanillillugit qitiusumik allaffeqarfinnut (Naalakkersuisut) inissinneqartaramik. Nunalli akornanni assigiinngitsumik periu-seqartoqartarpoq, tassa nalagaaffiup suliffeqarfiutaasa agguataarneri eqqarsaatigalugit, ilaatigut allaffissor-nikkut aaqqeriuksitigut isummertoqartarmat tamatumani politikkikkut siunertaasut aallaavigineqartarlutik, ilaatigullu najugaqariaatsit, suliartornissami atugassarititaasut pissutaallutik, aaqqissuuseriaaseq pisuullu-ni piginnaasaqarluartunillu sulisoqarnissaq apeqqutaasarlunittaq,

Agguaasseriaatsip allanngortinnissaanik eqqarsaate-qarnermi naliliiniarnermilu, taamatullu namminersorlutik oqartussat suliffeqarfiutaanik inissiiniarnermi toqqamma-viginiaqqat piomasaaqatillu qanoq ittuunerisa toqqamma-viginissaat ajornartorsiutip qiterissavai. Tamakku paasine-qariarpata nuussiniarnermilu sukumiisumik nalilersuiner-mi toqqammavissatut periarfissaqarfiulluarpat, taava suliffi-nik ilumut nuussisoqartariaqarnerseq aalajangiiffigineqar-sinnaalissaq.

Taamaammat 2016-mi juunimi politikkikkut ataqatigiis-saarisut ataatsimiinneranni suleqatigiissitaliornissaq aalajangiunneqarpoq, taassumalu namminersorlutik oqartussat suliffeqarfiutaannik nuussisoqassanersoq qi-merluuataassallugu. Politikkikkut Ataqatigiissaarisoaqatigiit toqqammavilimmik suliakkerneqassapput, 2016-mi juu-lip naannginnerani toqqammavissanik piomasaaqatinillu akuerisassanngorlugit.

Som et fremgår af Figur 2.17 og Figur 2.18, er der stor forskel på antal selvstyre-arbejds-pladser, når opdelingen ser på den kommu-nestruktur, som eksisterede før 2009. Figur 2.19 og Figur 2.20 viser, at der også er for-skel inden for de nuværende kommuner.

Ses der alene på tallene kan man spørge, om alle bosteder bør have lige stor tildeling af selvstyre-arbejdspladser som et udtryk for absolut decentralisering eller i den anden ende af skalaen, om samtlige selvstyre-ar-bejdspladser være placeret tættest muligt på den lovgivende forsamling som et udtryk for en absolut centralisering.

Alle samfund, som Grønland kan sammenlig-ne sig med, har en vis grad af ulige fordeling, med de fleste af centraladministrationens ar-bejdspladser placeret tæt på det lovgivende parlament (Inatsisartut) og den lovudøvende regering (Naalakkersuisut). Der er imidlertid forskel landene imellem på, hvordan statsli-ge arbejdspladser er fordelt, dels på grund af forskellige forvaltningstraditioner og politiske mål herfor, dels på grund af forskellige forud-sætninger med hensyn til bosætningsmøn-ster, pendlingsmuligheder, logistik og adgang til kompetent arbejdskraft.

Den centrale problemstilling for vurderingen af, om der bør ændres på fordelingen og lo-kaliseringen af selvstyre-arbejdspladser er hvilke principper og kriterier, der skal liges til grund herfor.

Først når dette er afklaret og brugt som grundlag for at nærmere vurdering af de po-tentielle kandidater til en udflytning, bør der træffes større afgørelser om eventuel udflyt-ning af arbejdspladser.

På det politiske koordinationsgruppemøde i juni 2016 blev det således besluttet at ned-sætte en arbejdsgruppe, der skal se nærmere på muligheden for at flytte nogle af selvsty-rets arbejdspladser.

Taamaalillunilu suliakkiussissutaasussat tunaartalimmik ingerlariaqqiffissiisussanngussallutik.

Nunani allani periutsit isiginiaraanni, illoqarfiit pingaarnersaaniit naalagaaffiit suliffeqarfiutaannik nuussiniarnerni nalilersuinerne ilaatigut periutsit tullinnguuttut nalilersuinerne atorneqartarput, tamatumalu malitsigisaanik nalilersuisoqartarluni:

- Aaqqissuussinernut tunngasut, matumani innuttaasunik kiffartuussinerni sulianik sivikinnerusumik sivisunerusumilluunniillu suleqatit eqqarsaatigalugit naammassinninnaanerit ilanngullugit, taamatullu qitiusumik suliffeqarfiup sinneranik (taamaattoqarpat) suleqatiginninnaaneq, sumiiffimmi innuttaasunik peqatiginninnaaneq suleqatigiillu iluanni pissutsit.
- Najugaqarfik tiguisusaaq, matumani periarfissarititaasut qanoq ippat suliffissanillu nutaanik tigusinissamat piareersimappat, matumani kommunimi tiguisussami
  - o najugassaqaartitsisoqarpa, taamaalilluni nuunnikkut najugassanik sanaartornissaraluaq annikillisillugu
  - o suliasatigut pikkorissunik atorfeqaartitsisoqarpa atorfinitsitsisoqarniarpaluunniit, paaqqinnittarfiit pitsaassusaat, taamatullu meeqqat atuarfiata pitsaassunissa qulakkeerlugu.
- Kingunerisassai, matumani ilanngullugit
  - o Nuummiit namminersorlutik oqartussat suliffeqarfiutaasa nuunnerisa kinguneranik kommunini sumiiffimmilluunniit ineriartortitsinikkut, inuiaqatigiinnik ineriartortitsinikkut, suliffissaqaartitsiniarnikkut, taamatullu aningaasaqarnikkut nuussineq namminersorlutik suliffeqarfiutilinnut pisortanullu tunngasutigut kinguneqarpa,
  - o nuuttoqassagaluarpat ataasiartumik aningaasartuutit suuppat, taamatullu ataavartumik ingerlatsinermi aningaasartuutit qanoq atsigippat.
  - o pisortat immikkoortortaannut pisortat aningaasartuutaat ataatsimut katillugit qanoq annertutigippat, ilaatigut kommunit innuttaasumut ataatsimut taamatullu innuttaasut amerliartornerat naapertorlugu qitiusumik uuttuutit atorlugit oqimaaqatigiissitsineranni.
  - o nuuttoqassagaluarpat inuiaqatigiit ataatsimut isigalugit nioqqutissiatigut ajunaaruteqartoqassanersoq iluanaaruteqartoqassanersorluunniit.

Konkret skal Den politiske Koordinationsgruppe have et udkast til kommissorium med principper og kriterier til godkendelse inden udgangen af juli 2016. Kommissoriet vil således blive retningsgivende for det videre arbejde.

Ses på tilsvarende overvejelser i andre lande har blandt andet følgende elementer indgået i vurderingen forud for eventuel udflytning af statslige arbejdspladser fra hovedstaden og efterfølgende ved evalueringer deraf:

- Organisatoriske forhold, herunder evnen til opgaveløsning med hensyn til betjening af borgere og samarbejdspartnere i en kortere eller længere periode, samarbejdsvilkår med resten af centraladministrationen (hvor dette er relevant), samspil med lokalområdet og medarbejdermæssige forhold.
- Modtagerbostedet, herunder hvad dette i praksis har af mulighed for eller har gjort for at forberede ankomsten af de nye arbejdspladser, herunder om en tiltænkt modtagerkommune
  - o kan bidrage til at finde egnede lokaler og dermed nedbringe et eventuelt anlægsbehov som følge af en flytning
  - o har planer om og kan bidrage med hensyn til at fremme ansættelsen af kompetent arbejdskraft, sikre gode pasningsmuligheder og en velfungerende folkeskole.
- Effekterne, herunder
  - o hvordan en eventuel udflytning af selvstyrearbejdspladser fra Nuuk kan bidrage til den kommunale eller lokale udvikling andre steder i landet med hensyn til vækst, demografisk udvikling, beskæftigelse og økonomiske konsekvenser i henholdsvis den private og offentlige sektor,
  - o hvilke engangsomkostninger, der er, og størrelsen af de løbende driftsomkostninger, der er ved en given flytning.
  - o hvad de samlede indvirkninger er dels på de offentlige omkostninger til den offentlige sektor, dels på balancen mellem kommunerne på centrale parametre som indkomstgrundlag pr. borger

2.3.2 Najugaqariaaseq

Paasissutissaq 2.3

Najugaqariaatsitnikerarteratoqaluttuarisaanikkut isigalugu

Ukiuumoortumik aasiviit siusinnerusukkut najugarineqarallartamerit, najugaqarfiusartuni annerusuni assersuutissaq qittuuvoq. Untritillit arlerlugit sapaatip akunnialuini ulappunnerup nalaani najugaqatigiittoqarsinnaasarsimavoq, tassa aasiviup najornerani. Nunap timaani aasilluni najugarisartagaq, ukiuunerani illu issummik sanallugu najugarisartagaq, aasivillu assigiinngitsunik siunertalimmik atugaasarpot. Inuiaqatigiinnut siunertatigut assigiinngitsutigut pingaaruteqartuullutik.

Taamatuttaa q ullumikkut najugaqariaaseq assigiinngitsuuvoq. Najugaqarfeqarpoq annerusunik, minnerusunillu. Nunasiaataanerup nalaani 1950'ikkut tikillugit taaguut nunasiaat, nunaqarfik najugaqarfillu atugaappot. 1950'ikkunni nutaanngorsaanerup nalaani, Kalaallit Nunaanni oqartussat taaguutitoqqat atorunnaarlugit illoqarfik nunaqarfillu atulerneqassasut aalajangiippot. Akunnaatsuuvorlu kommunini tamani pingaarnertut najugaqarfeqarnissaa. Najugaqarfik pingaarneq illoqarfiussaaq, tassanilu kommuni allaffeqarfeqassalluni. Najugaqarfiup sinnera nunaqarfimmi taallugu. Kommunini tamani illoqarfeqarnissamik allaasutuaalluni Kangaatsiaq Kommune, Kangaatsiarmi aatsaat 1986-mi illoqarfittut taaguuteqalerpoq.

1830'ikkunnili nunasiaqarfippaalussuit, asimioqarfiit, illoqarfiit, nunaqarfiit aalisarfeqarfiit il.il. atorunnaartitaappot. Qullissat illoqarfittut tusaamasaanerpaajugunarpoq, matuneqarnikuusooq. Qullissat 1972-mi matusaammata, aamma Vaigat Kommune, Qullissat najugaqarfittut pingaarnersaaffiat, matuneqarpoq. Najugaqarfiit Kangillinnguit, Ivittuut kingullit ilagivaat, tassa matuneqartut pilersinneqarlutilluunniit. 1900'kkut aallartinneriniilli ataatsimut katillugit najugaqarfiit untritillinit amerlanerit matuneqarnikuupput.

Qaqugukkulluunniit najugaqarfiit annerusut minnerusulluunniit atugaasarsimappot. Paasissutissami 2.3-mi allaaserineqartuullu, siusinnerusukkut najugaqarfiusartut najugaqarfugallartuusarsimappot. Taamatuttaa q illutik aamma najugaqarfiit annerit.

2009-mi kommunit kattussuutsitaanerini qulliunerusoqar- tamera 1950-kkunni eqqunneqartoq atuukkunnaarpoq. Illoqarfittut-nunaqarfittut qulliutitsisarnertit pisariaqartutut atuutsitaanikuuvoq,

og befolkningsudvikling. o hvorvidt der kan forventes tab eller gevinster i den samlede produktivitet i samfundet, som følge af en given flytning.

2.3.2 Bostedhierarki

Info Box 2.3

Skiftende bostedhierarkier i historisk lys

De årlige aasiviit er et godt eksempel på tidligere tiders midlertidige, større bosteder. Der kunne være flere hundrede 'indbyggere' i de få og hektiske uger, en aasivik var befolket. En indlands-sommerboplads, en tørvehus-vinterboplads og en aasivik havde forskellige formål. De var alle vigtige for samfundet, men på forskellig vis.

Tilsvarende er der også forskel på bosteder nu til dags. Der er større bosteder, og der er mindre bosteder. I kolonitiden frem til 1950 blev betegnelserne koloni, udsted og boplads benyttet. I forbindelse med moderniseringen i 1950 besluttede administratorerne af Grønland i stedet for de gamle betegnelser at begynde at benytte betegnelserne by og bygd. Rationalet var, at der skulle være et hovedbosted i hver kommune. Hovedbostedet skulle være en by, og der lå den kommunale administration. Resten af bostederne fik betegnelsen bygd. Den eneste undtagelse fra en by i hver kommune var Kangaatsiaq Kommune, for Kangaatsiaq fik først status af by i 1986.

Siden 1830-erne er der blevet anlagt og nedlagt et stort antal kolonisteder, udsteder, byer, bygder, fiskeristationer m.m. Qullissat er nok den mest berømte by, som er blevet nedlagt. Da Qullissat i 1972 blev lukket, blev også Vaigat Kommune, hvor Qullissat var hovedbosted, nedlagt. Bostederne Kangillinnguit, Ivittuut er blandt de seneste, som er blevet besluttet enten nedlagt eller etableret. Siden begyndelsen af 1900-tallet er der alt i alt nedlagt flere end 100 bosteder.

Til alle tider har der været både større og mindre bosteder. Som beskrevet i Info Box 2.3 var bostederne i tidligere tider udpræget af midlertidig karakter. Det gjaldt også de større bosteder.

tassalu illoqarfik kommunimi najugaqarfittut pingaarnertut allaffissornikkut susassaqtartitaammat. Taamaammat kommunimi ataasiinnarmik illoqarfeqarsinnaalluni. Massakkut kommunini imaappoq – qangaanerusoq taaguutit eqqarsaatigalugit – kommunimi illoqarfeqarluni arlalinik, tamannalu imatut paasineqassaaq, aaqqissuusseqqaarnermi eqqarsaataalluortoq ullumikkut atuukkunnarnikuusoq.

Kommunini pilersaarusionerup atuutilernerata nalaani, kommunini 2009-mi suliarineqartussaasalersoq, kommunini najugaqarfinnik kommunimilu sumiiffik aallaavigalugu pingaarnertutitseriaatsit assigiinngitsutigut takussutis-saqarput. Kommuninilu pilersaarusionerup ingerlaloreer-neratigut taamatut nutaamik eqqarsariartaaseq takussa-junnaarnerulersutut isikkoqalerpoq.

2.3.3 Najugarisanik taaguusersuineq

Massakkut kommuniusuni najugaqarfinnik aaqqeeriaatsik-kut najugarisanik taaguusersuineri qanganitsat qimak-kuminaatsinneqarnerat patsisit ilagivaat. Naak ullumikkut illoqarfik nunaqarfillu kisiisa atussallugit naammaginarun-naaraluaq, sulii taaguutit taakku atugaasorujussuupput.

2005-imi Aaqqissuusseqqinnissamik ataatsimiititaliap nalunaarusiamini maluginiaqqullugu oqaatigivaa, naju-gaqarfiusut tamarmik inoqarfinnik taagorneqassasut. Kommunimmi kattunnerisigut illoqarfik nunaqarfillu tul-luukkunnarnikummata.

Taaguutitoqqaat atuutsinneqaannassappata, taava 'nunaqarfiit' annerit 'illoqarfinnik' innuttakinnerulissapput. Tamanna eqqarsarluarnerunngilaq atorsinnaananilu. Tamannaannarlu toqqammavigalugu najugaqarfinnik taa-guusersuineq nutaamik isummerfigisariaqarpoq. Ullu-mikkut Kangerlussuaq (499-nik innuttalik) aamma Kul-lorsuaq (453-nik innuttalik) nunaqarfittut taaguuteqar-tinneqarput, taakkuli Illoqqortoormiit (381-nik innuttalik) sulii illoqarfimmik taagorneqartumit innuttaqarnerupput.

Titartakkami 2.21-mi nutaamik taaguusersueriaasis-satut siunnersuuteqarpoq, ilaatigut najugaqarfiit im-mikkut allaffissornikkut susassaqarfiusut, ilaatigul-lu sinneri isigalugit innuttaqassusiat aallaavigalugit.

Med kommunesammenlægningen i 2009 ophørte den hierarki-logik, som blev indført i 1950. Hierarkiseringen i by-bygd var en funktions-hierarkisering, hvor by (illoqarfik) havde funktionen at være administrativt hovedbosted for den pågældende kommune. Derfor kunne der kun være en by i hver kommune. I de nuværende kommuner er der – i forhold til den gamle betegnelse – flere byer i hver kommune, og det betyder, at logikken bag den oprindelige inddeling ikke er til stede længere.

I den første generation af kommuneplan-strategier, som kommunerne har skullet lave siden 2009, har der været flere forskellige principper for kommunernes hierarkisering af den enkelte kommunes bosteder og inddeling af kommunen i forskellige geografier, der afspejler dette. I anden generation af kommuneplanstrategierne synes dette aspekt ikke at være særligt fremtrædende.

2.3.3 Bostedsterminologi

Noget af det, som har hæmmet en tidssva-rende anvendelse af bostedhierarkiet i den nuværende kommunestruktur, er en forældet bostedsterminologi. På trods af, at det i dag ikke er tilstrækkeligt kun at operere med de to betegnelser by (illoqarfik) og bygd (nunaqar-fik), så bruges de to betegnelser fortsat me-get.

Strukturudvalget slog i sin betænkning i 2005 til lyd for, at alle beboede steder skal have betegnelsen bosted (inoqarfik). Rationalet var, at by (illoqarfik) og bygd (nunaqarfik) ikke længere vil være dækkende med sammen-lægning af kommuner.

Hvis de gamle betegnelser skulle fastholdes, så vil de største 'bygder' have flere indbyg-gere, end de mindste 'byer'. Det er en ulogisk og derfor en uholdbar situation. Alene af den grund er det nødvendigt at beslutte en ny bostedsterminologi. På nuværende tidspunkt kaldes Kangerlussuaq (499 indbygge re) og

Kullorsuaq (453 indbyggere) for bygd, men de har flere indbyggere end Ittoqqortoormiit (381 indbyggere), som fortsat kaldes for by.

Qallunaatut taaguut Dansk betegnelse	Kalaallisut taaguut Grønlandsk betegnelse	Susassaqafiunera angissusialuunniit aallavigalugu Defineret ud fra funktion eller størrelse
Hovedstad	Inoqarfiit pingaarnersaat	Nunatsinni illoqarfiit pingaarnersaat Landets hovedstad
Hovedbosteder	Inoqarfiit pingaarnerit	Kommunimi najugaqarfiit pingaarnersaat Kommunalt hovedbosted
Større bosteder	Inoqarfiit annerit	> 700 innuttalik > 700 indbyggere
Bosteder	Inoqarfiit	200-699 innuttalik 200-699 indbyggere
Mindre bosteder	Inoqarfiit minnerit	50-199 innuttalik 50-199 indbyggere
Mindste bosteder	Inoqarfiit minnerpaat	< 50 innuttalik < 50 indbyggere

Titartagaq 2.21. Najugaqarfinnik nutaamik taagueriaasisatut takussutissiaq. 'Inoqarfiit annerit' 'Inoqarfiit'-llu immikkoorutaat nunaqarfinni isorliunerusunilu inissialiornisamik pilersaarummut ataqtigijissitaavoq.

Figur 2.21. Skitse til mulig ny terminologi for bosteder. Grænsen mellem 'større bosted' og 'bosted' er koordineret med boligprogram for bygder og yderdistrikter.

Nutaanik taaguusersuinissamik siunnersuummi qanoq atornera angissusialu agguataarinissami piumasaqaatitut ilaatinniarnearput, aammalu najugaqarfinnik taaguutit Kalaallit Nunaanniinnaq atugassiaallutik. Taamaallutik illoqarfiit pingaarnersaat kommuninilu najugaqarfiit pingaarnersaat inuiaqtigiinni qanoq inissisimanerat aallaavigalugu taaguusiinnerupput. Najugaqarfiit sinnerini ingissusii toqqammavigineqarlutik. Angisuseq aallaavigalugu najugarfiit sisamanut immikkoortitaapput.

Forslaget til ny terminologi inddrager både funktion og størrelse som inddelingskriterium og gælder kun som betegnelser for bosteder i Grønland. Hovedstad og kommunalt hovedbosted er således definerede ud fra deres funktion i samfundet. De resterende bosteder er definerede ud fra deres størrelse. Der er fire kategorier af bosteder ud fra størrelse.

Takuneqarsinnaasutut 'Inoqarfiit annerit' eqqarsaatigalugit, illoqarfik 'Inoqarfiit annerit' ilaat innuttaqarnikkut 'Inoqarfiit pingaarnerit'-mit innuttaqortunerisnaavoq. Ullumikkut kommuninik aaqqissuussineq eqqarsaatigalugu taamaattoqarsinnaanani, 'Inoqarfiit pingaarnerit'-mi makuupput: Ilulissat, Sisimiut aamma Qaqortoq (Nuullu, Inoqarfiit pingaarnersaatut inissitaasoq). Qaasuitsup Kommunian avinneqassagalarpat imaalluarsinnaavoq, inoqarfiit pingaarnerit ataasiunngikkuni marluusut, naak 'inoqarfiit annerit'-unngikkaluarlutik.

Som det fremgår, så kan et 'større bosted' principielt godt have flere indbyggere end et 'hovedbosted'. Dette er ikke tilfældet med den nuværende kommunestruktur, hvor hovedbostederne er: Ilulissat, Sisimiut og Qaqortoq (samt Nuuk, der er kategoriseret som hovedstad). Ved en mulig deling af Qaasuitsup Kommunian vil der forventeligt komme en eller to nye hovedbosteder, som ikke nødvendigvis er de største blandt de nuværende 'større bosteder'.

Taaguutip 'illoqarfik' qimanneqarnissaa siusinnerusukkut akerlerineqarnikuugaluarpoq. Taammaamat taaguum-mik 'Inoqarfiit' immaqaana 'illoqarfik'-mik taarsiinna- qarsiinnaassasoq. Taamaattoqassappat arlaannut taaguut qanganisaaq ataaseq, inunnik najugaqarfigineqartoq (il- loqarfik), taaguutillu aappaa 'nunaqarfik' atorunnaarsil- lugu.

Qanorluunniit ittumik najugarisamik taaguusersuinissaaq nutaaq naammassineqaraluarpat, tamatuma malitsigisaa- nik inatsisini taagutini atuinermi taaguutitut nutaanut naleqqussaasoqartariaqassaaq. Tamatuma saniatigut aamma oqaatsini (ordbogini) aaqiisoqartariaqassalluni. Assersuutigalugu 'illoqarfiit pingaarnersaat' oqaatsini/ord- bogini illoqarfiit pingaarnersaannut aalajangersimasumik atugaavoq. Oqaasileriffik suleqatigalugu misissuinerit aal- lartinneqareerput. Suliaq taanna naammassippat kingu- sinnerusukkut nuna tamakkerlugu pilersaarusiarnut nas- suaasiortoqarpat inerneru saqqummiunneqarumaarpoq.

Arlaatigut pitsaasumik toqqammaveqarpoq, inuiaqatigiit aaqjissuunneqarnerannut atatillugu najugarisat taaguute- qartariaqartut. Najugaqarfinnik ulluinnarni nalorninaats- umik atugaasinnaasunik taaguuteqartitsinikkut, najugaqar- figut pillugit oqariutuutit qanoq attuumassuteqarnerat nalorninaannerulertussaamat.

Matumani najugaqarfinnut arfinilinnut agguataarinissamik siunnersuut, immikkoortuni pilersaarusiornermi nalorni- naatsumik atorneqarsinnaassapput, tamatumani naju- gaqarfiit qanoq ittueneri angissusiilu toqqammavigalugit immikkoortikkuminarnerussammata. Sulinermi najugaqar- finni agguataarineq kiffartuussinermilu nikeraatit pineqar- pata, najugaqarfinnik assigiinni assigiimmik taaguute- qartitsineq iluaqutaanngatsiassaqaq. Immikkoortuni tulluuttuni najugaqarfinnik/inoqarfinnik taaguutigitinniakkat assigiinngissutaat eqqartorneqarnerussaaq.

2.3.4 Kiffartuussinikkut nikeraatit

Najugaqarfinni kiffartuussinikkut nikeraatit ersarinner- paajusarput. Nikeraatit atuuttuarnikuupput. Qangaaner- usooq najugaqarfiit akornanni tamanna ukiup ingerlanerani toqqammaviusarpoq. Aasiviit tamatuma toqqammaviatut ersarinnerpaapput, najugaqarfinnimi taamaattuni neqeroo- rutitigut kiffartuussineq immikkuullarissooq takussaamat, aasiviit qimanneqaraangata takussaajunnaartartoq.

Det har tidligere mødt en vis modstand at skulle gå helt væk fra betegnelsen 'by' ('il- loqarfik'). Betegnelsen 'bosted' ('inoqarfik') kunne derfor eventuelt udskiftes med be- tegnelsen 'by' ('illoqarfik'). I så fald fasthol- des den en af de gamle betegnelser for et sted, hvor der bor mennesker (by / illoqarfik), hvorimod den anden betegnelse helt udfases (bygd / nunaqarfik).

Uanset hvordan en ny bostedterminologi vil ende med at blive, vil det efterfølgende blive nødvendigt at tilpasse blandt andet formu- leringer i lovgivningen til de nye betegnel- ser. Desuden vil det kunne blive nødvendigt også at justere ordbøgerne. Eksempelvis er 'illoqarfiit pingaarnersaat' en fast leksikalise- ret betegnelse for hovedstad. Der er igang- sat et udredningsarbejde i samarbejde med Sprogsekretariatet. Resultatet af dette udred- ningsarbejde vil blive præsenteret i en sene- re landsplanredegørelse.

Der er nogle meget praktiske årsager til, at det er vigtigt, at vi har en bostedtermino- gi, der passer til den gældende samfunds- struktur. Ved at have nogle benævnelser for grupper af bosteder, som det giver mening at anvende i dagligdagen, bliver det meget let- tere at kommunikere et konkret og forståeligt budskab vedrørende vore bosteder.

Den her foreslåede opdeling med i alt seks betegnelser for bosteder vil kunne have prak- tisk anvendelse i mange sektorplaner, hvor der er behov for at skelne mellem de for- skellige typer og størrelser af bosteder. Når der er tale om arbejdsdeling og servicediffe- rentiering mellem bosteder, så er det en stor hjælp, at der er forskellige benævnelser for forskellige grupper af bosteder. De følgende afsnit vil komme nærmere ind på nogle af de forskelle, der er mellem de forskellige grup- per af bosteder.

Najugaqarfinnik taaguut nunasiaat, asimioqarfik, kiisalu najugaqarfik aammalu illoqarfik, kiisalu nunaqarfik kiffartuussinikkut neqeroorutit nikerartuunerinik ersarissisitsisarput. 2015-mut Nuna tamakkerlugu Pilersaarusiamut nassuiaammi kiffartuussinikkut neqeroorutit nikerartuunerat, neqeroorutit sumi qanoq ittuunerinik ersersitsiviuvooq, soorlu attaveqaatitigut takussutissaqartoq, peqqinnissaqarfikkut, kiisalu nioqquteqarfinni. Assersuutit tamakku ilaatigut ersersippaat, nikeraatit arlariiginnartigut illoqarfik nunaqarfik ingerlasuunngimmat.

Tamatuma takutiinnarpaa, inuiaqatigiinni aaqqissuussinerup assigiinngitsumik katitigaanerutillugu, najugaqarfinnik taaguutit arlaliinnaagaluarpataluunniit najugaqarfinni kiffartuussineq nikerartuummat tulluartinneq ajornakusullertartut. Najugaqarfinnik taaguutit arlaqanngitsuunissat anguniagaangilaq, kiffartuussinermik ataatsimoortumik ingerlatsiviusussat. Ullumikkut najugaqarfinni aalajangersimasuni qanoq katitigaasumik kiffartuussinikkut tunniusaqartarnissarput paasisariaqarlerparput.

Najugaqarfinnik taaguusersuinikkut pisortat kiffartuussinerini killissarititaasunik tikkuussisinnaassappat, taaguutit sumiiffinnilu pissutsit imminnut ataqatigiissaarnissat pisariaqarpoq, tassalu kiffartuussinikkut najugaqarfiup angissusia aallaavigalugu killissarititaasut.

2.3.4 Servicedifferentiering

En af de mest synlige forskelle mellem bosteder er servicedifferentiering. Der har altid været servicedifferentiering. I helt gamle dage var det hele essensen i de skiftende bostedtyper gennem året. Særligt var grundlaget for aasiviit, at der ved disse bosteder kunne tilbydes et helt særlig serviceudbud, som ikke eksisterede tilsvarende, når der ikke var aasivik.

Bostedbetegnelserne koloni, udsted og bo-plads samt by og bygd udsprang i høj grad af, at der var et behov for at tydeliggøre, at der ikke var det samme serviceudbud ved alle bosteder. I Landsplanredegørelse 2015 blev servicedifferentieringen illustreret med de forskellige niveauer af serviceudbud, som vi ser ved telesektoren, sundhedssektoren og detailsektoren. De eksempler illustrerede blandt andet, at differentieringen går langt ud over blot en todeling i by og bygd.

Tamatumani soorlu peqqinnissaqarfik Pilersuisorlu eqqarsaatigalugit. Peqatigitillugu najugaqarfiit minnerpa-affilertariaqarlutik, kiffartuussinikkut pisortat susassaqarfittut akisussaaffigissappatigit. Taamatut minnerpaaffiliineq innuttaasunut 25-nut inuit allattorsimaffiat aqutigalugu tassani najugalittut allaqqasariaqarsinnaapput.

Tamatuma saniatigut apeqqutaalissaaq, najugaqarfinnik tullerriaarinissat taava ingerlanneqassapput. Taaguutit illoqarfiit pingaarnersaat inoqarfiillu pingaarnersaat taaguutitut atorluarsinnaasuupput, taamalu taaguutit taakku allangortinnissaat imminik aaqqissaaq, najugaqarfimmi pissutsit allangorpata. Najugaqarfinni sinneruttuni taaguutit najugaqarfiup angissusianut aaqqitaapput. Najugaqarfiit ukiut ingerlanerini angissutsimik nikittarput, taamaammallu allangoraneq naapertorlugu taaguutip imminik allangorsinnaanissaa pisariaqarpoq. Taamatullu periarfissaasinnaalluni, najugaqarfimmi innuttaasut ukiuni kingullerni pingasuni taaguutip kisitsisitaanit anneruppat minneruppalluunniit, taava taaguutaa innuttaasut amerlassusiannut naapertuuttunngorlugu aaqqinneqassaaq.

2.3.5 Sumiiffinni kiffartuussinikkut ataatsimoorfiit

Najugaqarfiit pillugit kiffartuussinikkut nikeraatit pillugit allasserisamut atatillugu maluginiartariaavoq, najugaqarfimmi kiffartuussinikkut neqeroorutai iluaqutaalluartumik suliaasatigit akisussaaffik annikitsukkuutaanngorlugu inissinneqarsinnaammat, taamaliornikkullu innuttaasunik kiffartuussinikkut iluaqusiullugu, soorlu annertumik ataatsimoorussatigullu taamaaliortoqarsinnaasoq. Kiffartuussinikkut innuttaasunut ataasiakkaanut pitsanngoriaatsip saniatigut, innuttaasut inatsisitigut illersugaasutut taamatullumi qanittumik sullitaasutut misigisimalissapput.

2009-mi kommuninut sisamanut kattussuutitsineq aqutigalugu, innuttaasut ataasiakkaarlutik inatsisitigut illersugaanerat isumannaannerulerpoq, tassa kommunini ingerlatsiviit suliamikkut nukittorsagaaneruleramik assi-giissaarnerusumillu naammassinnissinnaalerlutik. Illua-tungaatigullu innuttaasut ilaqarunarlutik annerusumik minnerusumilluunniit isumalinnik, kommunini ingerlatsivinnik politikkerinillu attaveqarniarneq ajornakusoornerulersoq. Tamanna imatut paasineqassaaq, innuttaasut ilaasa qanittumik sullinneqarneq (aamma taaneqartartoq sumiiffimmi sullinneqarneq) appariaateqartoq. Innuttaasut ilaasa taamatut misigisimanerat taamaappoq, naak kommunit

Det viser blot, at jo mere kompleks samfundsstrukturen bliver, jo vanskeligere bliver det at fastholde ganske få betegnelser for bosteder med forskelligt niveau af service. Målet er ikke længere at have ganske få bostedbetegnelser for hvert samlet niveau af service. Der er i dag behov for en mere kompleks form for tilkendegivelse af hvilket serviceniveau, et konkret bosted kan tilbyde.

I det omfang bostedterminologi skal kunne henviser til bestemte niveauer af offentlig service, er det nødvendigt at sikre bedre koordinering mellem betegnelserne og de områder, som opererer med konkrete niveauer af service ud fra bostedstørrelse. Det gælder blandt andre sundhedsvæsenet og Pilersuisoq. Desuden skal der fastættes en nedre grænse for bostedstørrelse, før det offentlige ansvar for serviceudbud aktiveres. En sådan nedre grænse kunne eksempelvis være 25 borgere med folkeregisteradresse i det pågældende bosted.

Desuden melder sig spørgsmålet om, hvor dan grænserne mellem betegnelserne i bostedhierarkiet skal administreres. Betegnelserne hovedstad og hovedby er funktionelle betegnelser, så ændringer i disse betegnelser sker helt automatisk, hvis et bosted skifter funktion. Betegnelserne for de resterende bosteder er defineret ud fra det enkelte bosteds størrelse. Bosteder skifter størrelser over tid, og det er derfor nødvendigt at have en dynamisk tilgang til betegnelsen for et bosted. En mulig tilgang kan være, at hvis befolkningstallet i et bosted i tre år er større eller lavere end det, som betegnelsen refererer til, så ændres betegnelsen i henhold til det gældende befolkningstal.

2.3.5 Lokale servicecentre

I tæt tilknytning til en nærmere beskrivelse af servicedifferentieringen mellem bosteder er der fokus på, at et bosteds serviceudbud med stor fordel vil kunne lægge opgaveansvar sammen i færre enheder og dermed

sumiiffinni siunnersortinik pilersitsinissaq sulissutigaluaaraat.

Innuttaasut sunnuteqarsinnaanerminnik annaasaqartutut misigisimasut eqqarsaatigalugit ajornartorsiut Aaqqisusseqqinnissamik ataatsimiititaliap ilisimaarisimavaa. 2005-imi Aaqqisusseqqinnissamik ataatsimiititaliap nalunaarusaani pingaarnertut innersuussutaasut ilagivat, sumiiffinni kiffartuussivinnik pilersitsisoqarnissaa. Sumiiffinni kiffartuussiviit ataatsimoortutut sullisinnermikkut, najugaqarfinni ataasiakkaani pisortaqaqarfinnut isaavittut ataatsitut inissinniartussaallutik. Kiffartuussineq kiffartuussiviit innuttaasunut tunniutassaataanna, sumik tunngaveqaraluarnersumik pitaassutsimigut assigiinngissitaaqaaq.

Innuttaasut isaavittut quppersagaat *"sullissivik.gl"* imatut nassuiaatitalik *"Illit allaffeqaqarfinnut iserfissat"* aallaqaataaniilli kiffartuussinikkut innuttaasunut sakkussatut eqqarsaataagalarpoq, innuttaasunut ataasiakkaanut pisortanut ajornaannerusumik iserfissiaalluni. Atuisunik misissuinikkut paasinarsivoq, inuppassuarnut aamma taamatut iluaqutaasoq. Iserfissamilli aaqqiineq suli pitsa-nerulersinneqarsinnaagalarpoq, taamatullumi aamma sullissivik.gl suli amerlanerusunit atorneqalersinneqarsinnaagalarluni, allallumi pisortanik attaveqarniarnermi qarasaasiakkut aaqqissuutat eqqarsaatigalugit. Ammanerulernissaq tunaartaralugu qarasaasiakkut aaqqissuutat pisortanit atorluarneqarnerusinnaapput, taamatullu innuttaasut sunnuteqarsinnaanerat aamma pitsanngorsarniarlugu.

Aaqqisusseqqinnissamik ataatsimiititaliap innersuussutaa alla tassaavoq, sumiiffinni aqutseriaatsinik pilersitsisoqarnissaa, kiisalu sumiiffinni atuisunut siulersuisoqalernissaa, taamaaliornikkut innuttaasut qanimut suleqatigineqassammata. Innersuussut tamanna taamaallaat killilimmik atuutsilerneqarsimavoq.

Sumiiffinni atuisunut siulersuisoqalernissaa sumiiffinnilu siunnersorteqalernissaa aalajangiisartunit isumaqarfigineqarsimavoq, aaqqissuussinerit taamaattut taamaallaat akissarsiaqartitsinikkut ingerlasinnaasut, taamalu piviusunngortinneqarnissaraluarat kinguarsarneqarsimalluni. Taamatut kajumissutsimik suliaqarnissamik aaqqisusseqqinnissamik ataatsimiititaliap innersuussutaa ajuusaarnaraluartumik piviusunngortinnissaa soqutigineqarsimanngilaq.

høste en borgerservicefordel på linje med stordriftsfordele og klyngefordele. Ud over at det vil forbedre servicen over for den enkelte borger vil det også kunne bidrage til, at borgerne oplever bedre retssikkerhed og mere nærdemokrati.

Med sammenlægningen i 2009 til fire kommuner er retssikkerheden for den enkelte borger blevet styrket i og med, at den kommunale forvaltning er blevet fagligt styrket og mere ensartet. Derimod er der en mere eller mindre udbredt følelse blandt nogle borgere af, at det er blevet vanskeligere at have tæt kontakt med den kommunale forvaltning samt de kommunale politikere. Det vil sige, at nogle borgere oplever, at nærdemokratiet (også kaldet lokaledemokratiet) er blevet svækket. Denne oplevelse har nogle borgere uagtet, at kommunerne har igangsat flere tiltag med henblik på blandt andet oprettelse af lokalråd.

Problemstillingen omkring en mulig oplevelse i befolkningen af tab af indflydelse var Strukturudvalget meget opmærksom på. I Strukturudvalgets rapport fra 2005 er en af de centrale anbefalinger, at der oprettes lokale servicecentre. De lokale servicecentre skulle fungere som én samlet indgang til det offentlige for borgerne på de enkelte bosteder. Kommunerne har i princippet etableret servicecentre i alle bosteder. Den service, som disse servicecentre leverer overfor borgerne, er dog af flere grunde af varierende standard.

Borgerportalen *"sullissivik.gl"* med undertitlen *"Din indgang til det offentlige"* har fra start af været tænkt som et redskab til at styrke servicen overfor borgerne og lette adgangen til det offentlige for den enkelte borger. Brugerundersøgelser viser, at sådan fungerer det i praksis også for mange mennesker. Der kan dog gøres mere for at videreudvikle portal-løsningen, ligesom der kan gøres noget for at få flere borgere til at anvende sullissivik.gl og andre digitale løsninger til at komme med i kontakt med det offentlige.

Tamanna tamat oqartussaaqataanitta innarlerneqarsinnaaneraniq kinguneqarsinnaavoq, tassa innuttaasut aatsaat akilerneqarlutik tamat oqartussaaqataanerat timitalersorniassappassuk.

Sumiiffinni kiffartuussivinnik pilersitsinissat, taamatullu atuisunut siunnersorteqalernissat – sumiiffinni siunnersortit, sumiiffinni siulersuisut, kiisalu nunaqarfinni aqutsisut akisussusaaffeqarnerusut – suli pisariaqartitsinermik matussutaalluarsinnaasutut naliliiffigineqarput, innuttaasummi amerlasuut sumiiffinni kommunimi ingerlatsivinnut attaveqarnissamikku tamanna pisariaqartippaat. Sumiiffinni taamatut iliuseqarnissat qaffassarneqarsinnaapput siunnersortit siulersuisullu ullumikkumiit akisussusaaffeqarnerulersinnerisigut. Tamatumunnga atatillugu pingaaruteqarluinnarpoq, inatsisitigut illersorneqarnermi upalungaarfisassat sillimaffiginiarnerisigut.

Tamatumunnga atatillugu qulakkeerniarlugulu aqutsinikku inatsisip allanngortinneqarnissaa pisariaqarsinnaavoq, ullumikkummi najugaqarfii 'nunaqarfinnik' taagorneqartut sumiiffinni taamatut inatsisitigut toqqammavilimmik aaqqissuussiffigineqarsinnaammata. Siusinnerusukku kommunit najugaqarfii pingaarnerit (Narsaq, Paamiut, Maniitsoq, Aasiaat Uummannaq, Tasiilaq il.il.) inatsisitigut taamatut pisinnaatitaaffeqanngillat.

Digitale løsninger bør bruges mere af det offentlige til at skabe større transparens samt til at give borgerne bedre mulighed for at kunne gøre sin indflydelse gældende.

En anden anbefaling fra Strukturudvalget er etablering af nye lokale styreformers og oprettelse af lokale brugerbestyrelser, som skal bringe den daglige drift tættere på borgerne. Denne anbefaling er kun blevet realiseret i begrænset omfang.

Oprettelsen af lokale brugerbestyrelser og lokalråd har generelt været hæmmet af en generel opfattelse blandt beslutningstagerne om, at sådanne organer alene kan fungere, såfremt der tilbydes et honorar eller vederlag for arbejdet. Der har desværre ikke været større interesse for at realisere strukturudvalgets anbefaling om, at sådanne organer i videst muligt omfang skulle fungere via en frivillig indsats. Det kan give anledning til bekymring for vores demokratis almindelige sundhed, såfremt borgerne alene ønsker at bidrage reelt til demokratiet, hvis de modtager kontant betaling for det.

Sumiiffinni kiffartuussivinnik aaqjissuussinerit qitiusumit akisussaaffigineqarput, tassa pisortaqarfiit innuttaasullu attaveqaqatigiinnissaat qulakkearniarlugu. Sumiiffinni kiffartuussiviit ataatsimoortumik aaqjiinertut isigini-agassaapput. Tamanna imatut paasillugu, sumiiffinni kiffartuussiviit najugaqarfinni kommunit allaffeqarfinni atortuutit atorsinnaallugillu allaffeqarfissaqartinneqartussaallutik. Taamaammat sapinngisamik siammasissumik eqqarsaatersortoqarsinnaavoq.

Najugaqarfinni minnerusuni (amerlanertigut nunaqarfinnik taaguutilinni illoqarfinnilu minnerusuni) sumiiffinni kiffartuussiviit ilaatigut Pilersuisup pisiniarfiinut allanulluunniit suliffeqarfinnut pioreersunut atatillugit eqqarsaatigineqarsinnaapput. Allatut iliuuseqarluni sumiiffinni kiffartuussiviit sumiiffinni atuarfinnut atatillugit pilersinneqarsinnaapput, atuarfimmil sulisunit isumagineqartussanngorlugit, tassa atuaritserernerup avataagut. Eqqaaneqartoq kingulleq ajornaannerusutut isikkoqarpoq, tamatumanimi kommuni atuarfinni sulisunut kiffartuussivinnilu sulisunut sulisitsisuuvoq.

Kiffartuussivinnik pilersitsiniarnermi ajornartorsiut politikikkut suliarineqareerpoq. *"Namminersorlutik Oqartussat kommunillu akornanni suleqatigiinnissamik isumaqatigiissut pillugu nassuiaat"*-mi 2013-meersumi tulliuuttut allaqqapput:

"Pisortat ataatsimorussaminnik suleqatigiinnerat.

Illoqarfiit nunaqarfillu tamarluinnangajammik pisortanit sullissivinnik arlalinnik neqerooruteqarfiupput, tamarmik immikkut allaffissornikkut aningaasartuuteqarfiusunik. Illoqarfinnut annerusunut tamaaatoqarnera isumaqarluarsinnaaneruvoq, taakkunanani innuttaasut tunngavigineqartut amerlanerusarmata, taamaattumillu pisortanit sullinneqarnissamik pisariaqartitsineq angisoorujussuusarluni. Illoqarfinnili minnerni nunaqarfinnilu, aaqjissuussinerit assigusut ingerlatiinnarneqarput, naak pisariaqartitsineq allaanerungaluaqisoq. Taamaasiorneq annertuumik anin-gaasartuuteqarfiusarpoq suleriaaserlu naammaginnartuusarani.

Nukissiorfiit, KNI A/S, peqqinnissaqarfik, INI A/S, GLV aamma kommunit amerlasoorpassuarni tamarmik immikkut allaffeqartitserput, innuttaasunut sullisinermut atortorissaaruteqarlutik immikkut aamma namminerisaminnik IT-kut atortorissaaruteqarlutik, video atorlugu ataatsimiinnissamat, telemedicinimut il.il. periarfissaqarlutik.

Etableringen af lokale servicecentre samt lokale brugerbestyrelser – lokalråd, lokalbestyrelser og bygdebestyrelser med mere kompetence – vurderes dog fortsat at kunne imødekomme en stor del af det angivelige behov, som mange borgere har for at have en mere lokal forankret adgang til den kommunale forvaltning.

En sådan forankring vil også kunne styrkes ved at give de forskellige lokalråd og lokalbestyrelser mere kompetence end i dag. Det er i den forbindelse af afgørende betydning at iagttage det nødvendige hensyn til vigtige retssikkerhedsmæssige aspekter. Der kan i den forbindelse være behov for ændringer i styrelsesloven for at sikre dette, alene fordi det i dag kun er de bosteder, der benævnes 'bygder', som har et retskrav på at have et lokalt organ. De tidligere kommunale hovedbosteder (Narsaq, Paamiut, Maniitsoq, Aasiaat Uummanaq, Tasiilaq m.fl.) har ikke det samme retskrav.

Opbygning af lokale servicecentre er desuden et centralt element i sikring af en bedre kobling mellem det offentlige og borgerne. Lokale servicecentre skal tænkes som en helhedsløsning. Det betyder, at de lokale servicecentre skal tænkes sammen med de faciliteter, der allerede eksisterer i kommunens lokale kontorer ved de enkelte bosteder. Der kan derfor med fordel tænkes så bredt som muligt.

I de mindre bosteder (ofte benævnt bygder og mindre byer) kan det lokale servicecenter eventuelt tænkes sammen med Pilersuisoq-butikken eller andre enheder, der allerede eksisterer. Alternativt kunne det lokale servicecenter oprettes i regi af den lokale skole, og betjenes af skolens personale i de timer, hvor der ikke foregår undervisning. Sidstnævnte løsning forekommer lettere, idet kommunen er arbejdsgiver for såvel skolens som servicecentrets personale.

Pisortatigoortunik atortorissaarfiit tamakku tamarmik ataa-siinnarmik siunertaqarmata, tassalu sumiiffimmi innuttaasunik sullissinissamik, qulajarneqartariaqarpoq periarfissaqarnersoq atortorissaarutit tamakku nunaqarfimmi illoqarfimmiluunniit ataatsimoortilerlugit inissinneqarnissaat, sapinngisamillu ikilisarlugit. Allaffissornikkut nukiit ataatsimoortillugit atorneqarnissaannut periarfissaqarnera matumani siunertaassaaq. Ingerlatsinikkut sipaarfiussaaq, ilutigalugulu qulakkeerneqassaaq pisortat sullissiviini tamani sulisussarsisinaanissaq.

Kommunit sisamaasut ilaata ataatsip misilikkaluarsimavaa pisortat suliffiutaannik allanik oqaloqateqarneq, nunaqarfimmi suleqatigiittoqarsinnaaneranut periusissamik suliaqarnissaq siunertaralugu. Misiliinerli uniinartariaqarsimavoq, suliap ingerlariaqqinnissaanut nukiit amigaataasut ilaatigut peqqutigalugit, aamma suleqatigiinniartuni ileqqutoqqat malillugit eqqarsartariaaseq annertuallaarsimammat.

Sipaarutissat periarfissat ikigiinnagassaannngitsut, aamma pisortat aningaasaliissutigisartagaannik atorluanerunnissaq, takuneqarsinnaapput, pisortat suliffeqarfiutaat ataatsimoortinneqaleraluarpata imaluunniit aningaasaliisarnertigut ingerlatsinertigullu nunaqarfimmi illoqarfimnilu ataqatigiisitsisoqarneruleraluarpat. Illoqarfiit annerusut pineqartillugit ilinniarluarsimasunik tunuliaquteqarnissaq pingaaruteqarpoq. Minninernili sumiiffimmit aallaaveqarnissaq pingaaruteqartuuvoq, suliap tunniunneqartussap suunera apeqqutaatillugu, matumanili aamma periarfissaqarsinnaasariaqarpoq aaqqissuussamik suleqatigiillernissamut.

❖ *Innersuussutigineqarpoq atorfilittat ataqatigiissaarisut qularnaassagaat attuumassuteqarlutik suleqatigiissussat pisortat ataatsimoorussanik sullissinikkut atortulersorneqarnissaannut piviusorpalaartumik siunnersuusiornissaq.*

(Aallerfik: Namminersorlutik Oqartussat kommunillu akornani suleqatigiinnissamik isumaqatigiissut pillugu nas-suiaat” 2013,49).

Sumiiffimmi kiffartuussivik najugaqarfimmi mikisuni taluusin-naagaluarpoq, piffissani aalajangersimasuni qarasaasiak-kut kommunip allaffeqarfianut attaveqarsinnaasoq. Pissut-sit arlariit piumasaqaataaginnarput:

Problemstillingen omkring etablering af servicecentre har allerede været behandlet politisk. I ”Redegørelse for samarbejdsaftale mellem Selvstyret og kommunerne” fra 2013 er der anført følgende:

”Fællesoffentligt samarbejde.

Stort set alle byer og bygder har en række offentlige servicetilbud, med hver deres administrative omkostninger. Det kan give mening i de største byer, hvor befolkningsgrundlaget og dermed efterspørgslen på det offentlige service er stor. Men i mange mindre byer og i bygderne, bevares den samme organisation, uanset efterspørgslen. Der er således opbygget en række parallelle administrationer, bemandet med forholdsvis få medarbejdere. Det er omkostningstungt og ikke effektivt.

Nukissiorfiit, KNI A/S, sundhedsvæsenet, INI A/S, GLV og kommunerne har mange steder hver deres kontorfaciliteter, servicefaciliteter til borgerne og egne IT systemer, med mulighed for videokonference, telemedicin, etc. Da alle disse offentlige funktioner har et fælles mål, at servicere borgerne det pågældende sted, bør det afdækkes om det giver mening at samle dem på så få steder som muligt i en bygd eller by. Med det formål at udnytte det samlede potentiale i form af de administrative ressourcer. Det giver driftsbesparelser og sikrer samtidigt at der er dækning i form af personale til den samlede offentlige service.

I en af de 4 kommuner har det været forsøgt at indlede en dialog med andre offentlige instanser, med henblik på at udarbejde en model for samarbejde i bygderne. Forsøget er imidlertid strandet, dels på grund af manglende ressourcer til at få fremdrift i projektet, dels på grund af den traditionelle vanetænkning i de involverede parter organisationer.

Der ses et væsentligt besparelspotentiale og en bedre udnyttelse af de offentlige ressourcer, såfremt alle offentlige enheder enten sammenlagde eller havde en bedre koordination omkring investeringer og drift af deres enheder i mindre byer og bygder.

1. Sumiiffimmi kommunip ammanerani attaveqaatissap ikinnissaani qaminnissaani isumaginnittussaq. Pineqartullu innuttaasut teknikkikkut iluamik ilisimasaqanngitsut ikiorsinnaassallugit.

2. Kommunimi oqaloqatiginnittussamik aalajangersimamsumik toqqaasoqassaaq, taamaalilluni kommunip isiginnaarutaani tamatigut kiffartuussisussamik piareersimasoqassalluni, sumiiffimmi kiffartuussiviup ammanerata nalaani. Tamanna pisariaqarlunnartuuvoq, sumiiffinni kiffartuussinerit iluatsissinnaaqullugit. Kiffartuussivimmi sulisup innuttaasup saaffiginnissutaa tigussavaa, siulermillu qulakkiissallugulu kommunimi qitiusumillu nuna tamakkerlugu ingerlatsivimmi sullissisumut eqqortumut ingerlateqqinnissaa. Innuttaasumik oqaloqatiginninnerit ingerlaqqinnissaat, saaffiginnissutip suuneranik aallaaveqalissaaq.

Når der er tale om større byer, kan det give mening af have et fagligt bagland. Lokalt forankret, afhængigt af den ydelse der leveres, men også her bør der være muligheder for et formaliseret samarbejde.

❖ *Det anbefales at den administrative koordineringsgruppe sikrer at de relevante parter udarbejder konkrete oplæg til fællesoffentlige servicefunktioner.*

(Kilde: Redegørelse for samarbejdsaftale mellem Selvstyret og kommunerne 2013,41).

Et lokalt servicecenter kan i små bosteder eventuelt blot være en skærm, hvor der på bestemte tidspunkter er etableret en elektronisk online forbindelse til den kommunale administration. Det kræver to forhold:

1. Der skal være en person, som lokalt har ansvar for at tænde og etablere kontakten til kommunen på de tidspunkter, hvor der er åbningstid. Vedkommende skal også gerne kunne bistå borgere, som ikke er fortrolig med teknikken.

2. I kommunen skal der udpeges en fast medarbejderstab til at bemane modtagersiden, så der altid er en servicemedarbejder til stede på kommunens side af skærmen, når der er åben i de lokale servicecentre. Dette er en meget central faktor for at få det til at fungere i de lokale servicecentre. Servicemedarbejderen, som tager imod henvendelsen fra borgeren, skal i første omgang alene at tage imod henvendelserne og sikre, at de bliver ekspederet videre til rette sagsbehandlende enhed i den kommunale eller den nationale administration. Den videre dialog med borgeren, som har henvendt sig, vil efterfølgende ligge hos den myndighed, som henvendelsen vedrører.

Titartagaq 2.22. Kiffartuussivimmi suliaassat sorpassuusin-naapput.

Figur 2.22. Et servicecenter kan rumme mange forskellige funktioner.

Paasissutissaq 2.3

Namminersorlutik suliffiutillit kiisalu pisortat sullissinerannik ataatsimoortitsinernit misilittakkat allat

Sumiiffinni kiffartuussiveqarnissamik isumassarsiaq nunatsinni nutaajungilaq. 1990'ikkut naajartorneranni Pilersuisoq minnerni minnerusunilu najugaqarfui-suni tamani pisiniarfeqartoq, minnerni minnerusunilu najugaqarfinni kiffartuussinini pitsanngorsarniarlugit aallartippoq. Pilersaarussiaq taaguuserneqarluni "Pisiniarfissanngorpoq". Tamatuma isumassarsiap imarisaasa uummateqqinnissaat sumiiffinni kiffartuussiveqarnertigut pingaarutilimmik iluaqutaasinnaavoq, tamatumuunalu minnerusunik ingerlatsinikkut ajornartorsiutaasut, minnerni minnerusunilu najugaqarfinni ersiutaasartut, anigorlugit.

Nunani Avannarlerni allani aamma ukiorpaalunggortuni, sumiiffinni inunnik najugaqarfiorpianningsuni namminersorlutik suliffiutillit pisortallu kiffartuussiniarnerisa ajornartorsiutaasarnerat, isiginiarneqarsimavoq. Assersuutigalugu Norgemi pilersaarutit "Pisiniarfik tamatigoortoq" ingerlanneqarsimalluni. Namminersorlutik suliffiutillit pisortallu kiffartuussinikkut neqeroortaasa ilaat, ataatsimoortinneqarsimasut tassaapput allakkanik pajuttuisarneq, takunnarissanik paasissutissiiveqarneq, atuakkanik atorniartarfeqarneq, kommunit kiffartuussineri, kiisalu internetcafé.

Imaassinnaavorlu pisiniarfik, aammami illu tamatigoortoq atuarfilluunniit, sumiiffinni najukkani minnerni minnerusunilu tamatigoortumik kiffartuussinikkut aallaaviusoq. Periarfissarpaaluuppummi suli misilinneqanngitsut, pilersinneqarsinaasussallu. Tamatumalu iluatsinnissaani iluatsinngitsoomissaaluunniit, sumiiffinni namminersorlutik suliffiutillit pisortallu kiffartuussininerinik pisariaqartitanik atorfissaqartitsisoqarnerani kajumissuseq apeqqutaajumaarluni.

Info Box 2.3

Andre erfaringer med sammenlægning af privat og offentlig service

Ideen med at etablere lokale servicecentre er for så vidt ikke ny her i landet. I slutningen af 1990'erne gik Pilersuisoq, som har butikker i alle de mindre og små bosteder i spidsen for at sikre bedre ydelser til befolkningen i de mindre og små bosteder. Projektet hed "Tid til at handle". En revitalisering af ideerne bag dette interessante projekt vil kunne være et særdeles vigtigt bidrag til arbejdet med lokale servicecentre og imødegåelse af smådriftsulemperne, som kendetegner de mindre og små bosteder.

Også andre steder i Norden har der gennem flere år været fokus på, hvordan den private og offentlige service kan opretholdes i de tyndt befolkede områder. Eksempelvis har der i Norge været projekter med "Den multifunktionelle nærbutik". Nogle af de private og offentlige serviceudbud, som er blevet samlet er postservice, turistinformation, biblioteksudlån, kommunal service, og internetcafé.

Det kan være butikken, men det kan også være multifunktionshuset eller skolen, som er rammen for den multifunktionelle serviceudbud i mindre og små bosteder. Der er mange uafprøvede muligheder, som bør kunne etableres. Her vil en afgørende faktor for succes eller ej være, om der er et reelt lokalt engagement i at få etableret en ny ramme for de private og offentlige serviceydelser, som man måtte kunne ønske sig adgang til lokalt.

2.3.6 Suliffissat

Nalinginnaasumik nunat immikkoortuini ineriartortitsineq 2015-mi Nuna tamakkerlugu Pilersaarusiarnut nassuiaammi sukumiisumik allaaserineqarpoq. Inerniliussallu ilagivaat, Kalaallit Nunaat nunarsuup sinneratuulli nunarsuarmi ineriartortitsinerimi illoqarfinnut katersuuffinngorsimasoq, tassa innuttaasut namminneq kajumissutsiminnik najugaqarfinnit minnerusuniit annerusunut nuuttarlutik.

Taamatut nuttarnert Naalackersuisut nassuerutigigaluarlugit, nunatta kommunini sisamaasuni tamani ineriartortsinnissaata pisariaqartinneqarnera Naalackersuisut aalajangiusimaannarpaat. Taamatulli uparuassallugu pingaaruteqartigivoq, Kalaallit Nunaata pingaarnertut illoqarfeqartariaqarnera. Suliffissat sulisullu agguataarnissaat Naalackersuisunut aallaavittut imatut isummorsorfigivaat, agguaatassavut annertusarnerusariaqarpavut, nunatta suatungaaniinnissaa apeqqutaatinnerunagu. Pisortat suliffeqarfiutaasa sumiiffimmiit sumiiffimmut nuunnersigut nalinginnaasumik tunngaviusumik aningaasaqarneq qaffakkiartortitsisoqarnaviangilaq.

Attassisinnaanermut siuariartornermullu pilersaarutip naqissuserpaa, suliffissanik nutaanik namminersorlutik suliffiutillit iluanni pilersitsiortornikkut, siunissami suliffissaqartitsiniarneq aaqqiivigineqarsinnaasoq. Namminersorlutik suliffiutilinni suliffissat nutaat – soorunalimi – inuussutissarsiutigut periarfissaqarfiusuni pilersinneqassapput. Matumanilu pingaaruteqarlunnartuulluni, tamakkunatigut sulisinnaasut pingineqarnissaat.

2.4 Eqikkaaneq

Kapitalimi pingaarnertut pineqartut imaapput, nunatta inummigut pigisamigullu killissarititai/pigisai ingerlaavartumik allanngorartuusut. Tamatigulli taamaattuartuupput. Europamiunit tikinneqanngikkallarattali allanngorartuupput, europamiilli 1700'ikkunnili nunasiaatinngorattali ullumikkumut allanngorartuupput.

Taamaammat aaqqissuussaannitta pioreersut nikikkiartunnginnera unittoqqanerallu siunissami periarfissaanngillat. Atorfissaqartitat nutaat taamalu nutaaliornissaq kissaatit takkuttuaannarlutik.

2.3.6 Arbejdsmarked

Den demografiske udvikling generelt er grundigt beskrevet i Landsplanredegørelse 2015. En af konklusionerne er, at Grønland i lighed med resten af verden er underlagt den globale urbaniseringstrend, hvor befolkningen af egen drift flytter fra mindre bosteder til større bosteder.

Samtidig med, at Naalackersuisut anerkender, at urbanisering er et faktum, holder Naalackersuisut fast i, at vort land har brug for udvikling i alle de fire kommuner. Lige så vigtigt er det at påpege, at Grønland har brug for en stærk hovedstad. For Naalackersuisut handler arbejds- og rollefordeling ved beskæftigelse som udgangspunkt mere om at gøre samfundets økonomiske kage større, end om hvilken del af landet, der får det største stykke af kagen. Der skabes som udgangspunkt ingen generel økonomisk vækst ved at flytte offentlige arbejdspladser fra et sted i landet til et andet.

Holdbarheds- og vækstplanen slår fast, at etablering af mange nye arbejdspladser inden for den private sektor er en forudsætning for at sikre et fremtidigt, stabilt arbejdsmarked. Nye arbejdspladser i den private sektor vil – i sagens natur – blive skabt de steder, hvor der er et erhvervsgrundlag. Her er en af de centrale forudsætninger, at der er den nødvendige, relevante arbejdskraft til rådighed.

2.4 Opsamling

Den røde tråd gennem hele kapitlet er, at vort lands human-geografiske rammer hele tiden er under forandring. Det har de altid været. Det skete før kontakt med europæerne, og det er sket lige siden den europæiske kolonisering startede i 1700-tallet og op til vore dage.

Stilstand i og fastfrysning af de gældende strukturer er derfor heller ikke fremover en

Oqartussaaqataanitsinnilu imaalersimavoq, amerlanerpaartavut aaqqissuussaanitsinni allannguissamik aalajangiinissami peqataarusuttugut. Tamatumuuna qulakkeerneqassammat, aalajangiiniarnermi amerlasuut isumaat saqqummernissaat, aalajangiisoqannginnerani. Tamannalumi aamma isumaqarluni, aalajangiiniarnermi piffissaq atugassaq sivilisunerusariaqassasoq. Inuiaqatigiinni moderniusuni pissutsit taamaapput.

Maani allaaserineqartut tamarmik inuiaqatigiinni ataatsimoorussamik sinaakkutissaapput ullumikkut atuuttut. Tamakkununga ilaavoq, aaqqissuussat assigiinngitsorpasuit il.il. imminnut tamatigut tulluunneq ajornerat. Ataqatigiisitsinermi amigaataasoq, arlaatigut takusinnaasagarput, namminersornerup eqqunneqarneraniilli ataatsimoortumik allaaserinninnertigut saqqumiunneqarnikuunngilaq. Pissutsit assigiinngitsut ataasiakaat ataatsimoortumik ataqatigiissaagaanerusumillu allaaserinissaat pisariaqarpoq,

allanit saqqummiunneqannginnerini uagullu iluarsisutis-sanik tulleriarinitsinni.

Peqatigitillugulu pisariaqavilluni eqqaamassallugu, aaqqissuutat ullumikkut nalunngisatta arlaannaalluunniit,

mulighed. Nye behov og dermed nye ønsker til forandringer opstår hele tiden.

Det demokratiske system gør samtidig, at langt flere i dag kan og skal inddrages i beslutninger om ændringer af vores fælles samfundsstruktur. Det er med til at sikre, at flere synspunkter kommer med i de samlede overvejelser, før beslutningerne tages. Det betyder også, at der nogle gange kan være en længere beslutningsproces. Det er en styrke ved vores moderne samfundsstruktur.

Alle de her beskrevne elementer udgør den samlede ramme for samfundet, som det er i dag. Hertil kommer, at de mange forskellige fysiske strukturer m.m. ikke altid passer lige godt sammen. Den mangel på sammenhæng, som kan ses nogle steder, har ikke siden hjemmestyrets start været italesat i en samlet beskrivelse. Den samlede beskrivelse og den bedre kobling mellem de enkelte elementer er nødvendig, når vi skal til at prioritere nogle løsningsmuligheder frem for andre.

ukiuni arlalinni atuunnikuunngimmat. Tamarmillu inuiaqatigiinni pilersitaapput, piffissallumi ilaatigut arlaatigut atu-gaasimallutik. Pissutsilli allanngorartuupput, taamaamat aaqqissuussinerit aamma ingerlaavartumik allanngortittariaqartarlutik.

Aaqqissuussinerilli allangortarnerat akuttoqatigiimmik pineq ajorpoq. Attaveqaatitigut sanaartukkat angisuut, soorlu umiarsualiviit, mittarfiit erngullu nukinganik nukissiorfiit, imaliinnarlugit nuunneqarsinnaanngillat. Tamakkuupput annertooujussuarmik aningaasaliiffiit, amerlasuutitigut untritillinik arlalinnik, sanaartukkallumi tamakku ilaatigut ukiut 50-t angullugit piusinnaasarlutik. Illuatungaatigullu politikkit allaffissormermik aaqqissuussinerit pilersitaasut, soorlu kommunit killingi allaffissornikkullu agguataarinerit, piler-tortumik allanngortinneqarsinnaasarput, tamanna pisa-riaqartinneqarpat politikikkullu amerlanerusut piumasa-rippassuk.

Sanaartukkat annertuut politikikkulluunniit allaffissornik-kut aaqqissuutaasut pineqaraluarpataluunniit, inuiaqati-giinni moderniusumik oqartussaaqataanikkut ingerlatsi-viusumi pingaaruteqarpoq, aalajangiinerit sapinngisamik ersarinnerpaamik toqqammavissalimmik aalajangiinar-nermilu ammasumik susassaqaqataasut soqutigisaqaaqatigiillu peqataatillugit ingerlanneqartariaqartassapput.

Allanngoriantortanerit ingerlaavartumik pitsaanerusumillu allaaserineqarsimatillugit, allanngortitsiniarnissami peqa-taataasut tamarmik soqutiginninnerullutik peqataasas-sapput. Pingaaruteqarpormi maluginiassallugu, anner-tuutitigut attaveqaatitigut sanaartukkatigut, imaluunniit po-litikikkut allaffissornikkullu aaqqissuutatigut aalajangiini-ssami piffissangaatsiarsuaq ingerlasariaqartarmat, ta-amaammallu tamatumani imaattoqalersinnaalluni, pissu-tsitigut allannguinissamik aalajangiinissaraluit unittoortut imaluunniit taamaatiinnarneqartut. Pissuseq tamanna ta-kuneqarsinnaavoq, Maniitsumi alumiiniummik aatsiteriffilior-niarnermi. Taamali sivisutigisumik aalajangiinialuarneq Maniit-sup ineriartortitaaneranut pitsaanngitsumik kingune-qarsinnaasimagunaralarpoq. Tamatumunnga assingup-put assersuutigalugit London Mining aamma GME pillugit aalajangiinialuarnerit.

Sanaartukkani pioreersuni nutaamik aningaasaliissute-garniarnerit imaattoqarpoq, umiarsualiviit mittarfeqar-fiillu eqqarsaatigalugit aalajangiiniarnerit annertuut pif-fissangaatsiaq atorlugu aalajangiunneqarsimmata.

Samtidig er det særdeles vigtigt at holde sig for øje, at stort set ingen af de strukturer, som vi kender dem i dag, har eksisteret i ret mange år. De er alle sammen samfundsskabte og de har alle sammen en funktion på et givet tidspunkt. Men funktioner ændrer sig, og derfor må også strukturer ændre sig i en løbende proces.

Det er dog ikke alle strukturer, der kan ændre sig lige hurtigt. De store, fysiske infrastrukturanlæg, så som havne, lufthavne og vandkraftværker, kan man ikke bare lige flytte. Der er tale om meget omkostningstunge investeringer, ofte på flere hundrede millioner kroner, og disse anlæg har typisk en levetid på mere end 50 år.

Derimod kan de politiske, administrative strukturer, så som kommunegrænser og administrative inddelinger, meget hurtigere ændres, hvis der måtte opstå et behov for det, og der er et politisk flertal for dette. Uanset om der er tale om store, fysiske infrastrukturanlæg eller politiske, administrative strukturer, så der det med vores moderne demokratiske system meget vigtigt, at beslutninger bliver taget på et oplyst grundlag og på baggrund af størst mulig gennemskuelse i beslutningsprocessen, inddragelse af de relevante aktører samt interessenter, at beskrivelserne sikrer.

Jo tidligere og bedre denne løbende forandringsproces er beskrevet, jo bedre kan alle involverede indgå aktivt i beslutningsprocessen omkring forandringerne. Det er vigtigt at være opmærksom på, at hvis en beslutningsproces vedrørende store, fysiske infrastrukturanlæg eller politiske, administrative strukturer trækker i langdrag, så vil det det kunne få den effekt, at beslutninger om forhold, som har direkte eller indirekte relation til de store ændringer, går i stå eller helt opgives. Den effekt kunne iagttages i forbindelse med den langstrakte beslutningsproces om igangsættelse af byggeriet af en aluminiumsmelter ved Maniitsoq. Den lange beslutningsproces kan

Taamaattorli pisuni sanaartornikkut pilersaarutitigut naleq-qussaanissat pisariaqarsinnaassapput. Illuatungaatigulli nukissiorfiit eqqarsaatigalugit sulii taamatut siuarsimati-gisoqanngilaq.

Nukissiorfiit eqqarsaatigalugit naatsorsuutigineqarpoq, 2016-p ukiaanut immikkoortunut pilersaarut saqqummiun-neqassasoq.

Qulaaniit isigaluni ersarippoq, alimasissumut atorluar-sinnaasumik aningaasaqarnikkut ineriartornerup qulak-keersimanissaa pisariaqartoq, tassalu inuiaqatigiit imatut aaqqiiffiusariaqarmata, ataasiakkaanut atatillugu aningaasartuutikillisaasoqassasoq, taamaalilluni anner-tunngitsunik ingerlatsiviit ajornartorsiutaat annikillisar-neqarsinnaassammata, kiisalu suliasatigut pikkorif-fiit nukittorsarneqarlutik, ilaatigut ataatsimoorussinerit aqputigalugit. Tamanna qarasaasiat atorluarnerisigut tul-luarsaallunilu aaqqiinertigut pisinnaavoq, taamatullu ataa-tsimoorullugu kiffartuussiveqarnertigut, kiisalu angala-tittakkanik pilersitsinerit imatut aaqqinneqarsinnaallutik, najugarfiit minnerusut naammaginartumik kiffartuunneqar-nissaat qulakkeerlugu.

Attaveqaatitigut annertuunik aningaasaliissuteqarnerit, pisortat suliffeqarfiisa aqqissuunneri, kiisalu namminer-sorlutik oqartussat suliffeqarfiutaasa inissitsiternerini assi-giinngitsutigut imminut naapiffeqanngitsunik naammattuu-gassaqarpoq. Pingaanerusariaqassaarli innuttaasut su-liffeqarfiillu pitsaasumik sullinnissaasa qulakkeernissaat, taamatullumi aamma kommunit immikkoortullu suleqati-giilluarnissaat eqqarsaatigalugu.

Ukiuni aggersuni kommunit agguataarneqarnerini al-lannguuteqartoqarsinnaavoq, taamatullu aamma nammi-nersorlutik oqartussat suliffeqarfiutaannik inissiiinertigut aalajangiinissamik saqqumiussassat suliarinerini politik-kikkullu suliarineqarnerinut atatillugu.

Piffissami aggersumi aalajangiinissat ersarissumik toqqammaveqarnerisaat pingaaruteqarpoq, taamaalillutik pisortat susassaqarfiinik ajornarulersitsinatilluunniit akisu-nerulersitsissanngippata. Taammaattoqassagaluarunimi aningaasaqarnikkut nammineernerulernissamik anguni-akkamut naapertuunnavianngilaq, tamannalumi tunngavi-usumik aningaasaliiffiusuniit nuussinerit pisariaqalissam-mata.

have haft negativ betydning for Maniitsoqs udvikling i øvrigt. Noget lignende har kunnet iagttages ved processerne med eksempelvis London Mining og GME.

For de aktuelle investeringer i nye og eksisterende infrastrukturanlæg gælder det, at de store beslutninger langt hen ad vejen reelt er taget på havne- og lufthavnsområdet. Dog kan der fortsat ske en vis tilpasning i kommende anlægssektorplaner på områderne. Derimod er man på energiområdet endnu ikke kommet så langt. For energisektoren forventes der fremlagt sektorplan i efteråret 2016.

Overordnet set er det klart, at behovet for at sikre en langsigtet holdbar økonomisk udvikling gør det nødvendigt, at samfundet i stigende grad indrettes, så enhedsomkostningerne kan nedbringes, så smådriftsulemper reduceres og der skabes stærke faglige enheder, blandt andet via klyngedannelse. Dette kan med en systematisk og hensigtsmæssig brug af digitale løsninger, fælles servicecentre og brug af rejsehold godt ske på en måde, der samtidig sikrer en tilfredsstillende servicering af mindre bosteder. Ved større infrastrukturinvesteringer, indretningen af den offentlige sektor og placeringen af selvstyrets arbejdspladser er der flere forskellige modsatrettede hensyn, der gør sig gældende. Vigtigst må det dog være at sikre en god og effektiv betjening af borgere og virksomheder, ligesom der skal tages hensyn til at der kan skabes en rimelig balance mellem landets kommuner og regioner.

Der vil i de kommende år kunne komme til at ske ændringer af den kommunale inddeling og i placering af nogle selvstyrearbejdspladser i forlængelse af udarbejdelsen af nærmere beslutningsoplæg og den politiske behandling heraf.

Det er vigtigt, at kommende beslutninger sker på et velbelyst grundlag og ikke indebærer

Tamakkunuuna aalajangiinissami immikkoortuni piler-saarutit ilanngullugit isiginiagassaapput. Kapitalimi tulliut-tumi immikkoortuni pilersaarutitigut killiffik imarisaalu nas-suiarneqassapput.

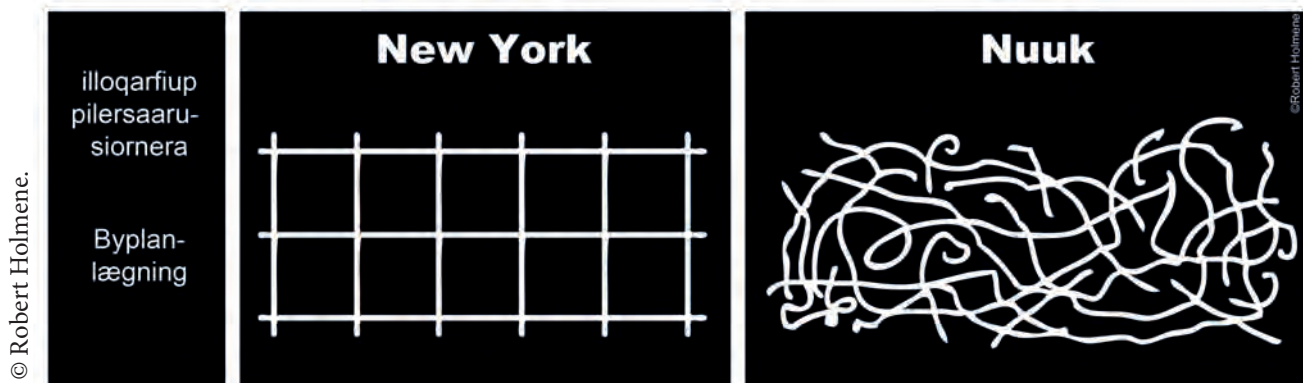
en dårligere eller markant dyrere offentlig sektor. Noget sådant ville være i strid med de overordnede målsætninger om at skabe en mere selv bærende økonomi, og det ville kræve omprioritering af midler fra kerneydelser såsom uddannelse og sundhed.

Beslutningerne herom hænger sammen med og skal understøttes af de forskellige sektorplaner. I det næste kapitel skal status for samt indhold af de enkelte sektorplaner gennemgås.

Kapitali 3 Kommunini nunalu tamakkerlugu pilersaarusionerq

3.1 Immikkoortuni pilersaarutit killiffiat

Inatsisartut 2015-mi decembarip aappaanni mittarfeqarfiit aaqqissuunneqarneri pillugit aalajangerput, oqaaseqarlutillu:

- Ilulissat: nunat tamat akornanni mittarfeqarfittulli tallineqassaaq.
- Nuuk: nunat tamat akornanni mittarfeqarfittulli tallineqassaaq.
- Kangerlussuaq: Pitsaassusia inisseqqinneqassaaq, taamatullu mittarfeqarfimmuut il.il. aningaasaliissuteqaqqinnissamik pisariaqartitsineq naliliiffigeqqinneqassaaq.
- Qaqortoq: Nunat Avannarliit mittarfiata assinganik sanaartortoqassaaq.
- Tasiilaq: Nunat Avannarliit mittarfiata assinganik sanaartortoqassaaq.
- Ittoqqortoormiit: Immikkortumi mittarfimmik sanaartortoqassaaq.

Tamakku saniatigut ataatsimoortumik mittarfeqarfitsigut aaqqiissutissatut suluusalinnut sioqqanik mittarfiit (650 m) ilaapput, makkunani: Qeqertarsuaq, Qasigianguit, Kangaatsiaq, Narsaq aamma Nanortalik. Qulimiguullit mittarfiisa tamatut immikkoortuni mittarfittut qaffassarerat annertuumik sipaaruteqaateqarfiulersussaavoq, qulimiguullimmi ingerlatsinikkut akisuujummata, tamatumalu kinguneranik aamma kiffartuussinikkut isumaqatigiissuti-taat eqqarsaatigalugit.

Inatsisartut aalajangeerineranni pilersaarutinut aningaasaliinerit pineqarput. Imatut oqaatigineqartumik: "Pilersaarutinut ataatsiakkaartunut imaappoq, aningaasaqarnikkut paasissutissat pineqarpata, ingerlateqqinneqassanersut

Kapitel 3 Kommunal og national planlægning

3.1 Status for sektorplaner

Inatsisartut traf den 2. december 2015 beslutning om en lufthavnsstruktur, og nævner:

- Ilulissat: Forlængelse af landingsbane til international lufthavn.
- Nuuk: Forlængelse af landingsbane til international lufthavn.
- Kangerlussuaq: Yderligere kvalificering og perspektivering af reinvesteringsbehovet i lufthavn mv.
- Qaqortoq: Anlæggelse af nordatlantisk lufthavn.
- Tasiilaq: Anlæggelse af nordatlantisk lufthavn.
- Ittoqqortoormiit: Anlæggelse regional lufthavn.

Derudover indgår grusbaner (650 m) for fastvingede fly i Qeqertarsuaq, Qasigianguit, Kangaatsiaq, Narsaq og Nanortalik i en samlet lufthavnsstruktur. Denne opgradering af visse heliporte og helipads til regionale lufthavne kunne medføre markante besparelser, da helikoptere har høje driftsomkostninger og dermed en udstrakt sammenhæng med behov for dyre servicekontrakter

Inatsisartuts beslutning gælder projekteringsbevilling. Det siges, at: "[f]or de enkelte projekter gælder, at når de økonomiske data foreligger, skal der tages en politisk beslutning, om de skal gennemføres og i hvilken

politikkikkut aalajangiisoqarumaarpoq, qanoq ittuunissaat suullu piumasaqaatitaralugit ilanngullugit. Aningaasaliisuteqarnissamik marloqiusamik piumasaqaatit toqqamavigalugit, sammisat ataasiakkaarlugit Inatsisartut Aningaasaqarnermut Akileraaruteqarnermullu Ataatsimii-titaliaanut pisinissamik suliatulli, taamatuttaarlu nunap tamakkerluni ataatsimootumik ataqatigiissumik attaveqaateqarnissaa eqqarsaatigalugu saqqummiunneqartassapput. Ilulissani, Nuummi Qaqortumilu mittarfeqarfiit sanaartornissaat eqqarsaatigalugu namminersorlutik oqartussat piginneqatigiiffiliussapput, mittarfeqarfissalli allat sanaartornissaat eqqarsaatigalugu Ineqarnermut, Sanaartornermut Attaveqaatigiinnermullu Naalakkersuisoqarfiup tamanna isumagissallugu. Pisortat Namminersortullu Piginneqatigiillutik mittarfeqarfiit angisuut isumagissavaat, tamatumani pensionisiassat aningaasateqarfii il.il. soqutiginnipput.”

Mittarfeqarfinnik sanaartornissakkut immikkoortuni pilersaarutit kallarneqangaatsiassapput. Aalajangiinissami toqqammavioq siunnersuutaavoq ”Nunap iluani takornarissat pillugit pilersaarut”, tamatumani uparuarneqarluni, Kalaallit Nunaanni pitsaanerusequmik ataatsimootumik, taamatullu akikinnerusequmik Kalaallit Nunaanni angalasinnaanissakkut aatsaat takornarissat amerlisinnaasut. Tamatuma assersuutitut takutippaa, Namminersorlutik Oqartussat immikkoortuni aningaasaliisuutaat naammangitsut, pisariaqarpummi naammaginatilli. Takornarissat mittarfiit pillugit takornariaqarneq ajorput, misigisasarsioruullutilli. Mittarfeqarfiit unnuisarfitaqartariaqarput, misigisassanik neqerooruteqarfiullutik, kiffartuussinerup iluani ilinniagaqarneq, takornarissanut katersuuffiit il.il, taamatuttaarlumi innuttaasut pisariaqartitanik pikkoriffillit tamaaniittariaqarlutik. Mittarfeqarfinnut atatillugu kommunip pilersaaruteqanngippata namminersorlutillu suliffiutillit aningaasaliisuteqanngippata, inuiaqatigiit iluanaarutis-saqanngillat.

Nunap immikkoortuini pilersaarutit nuna tamakkerlugu immikkoortukkaani pilersaarutaapput. Namminersorlutik Oqartussat sumiiffinni anguniagaannik akuerisaasunik imaqarput, paasissutissaqarfik, kiisalu Key Performance Indicators (KPI) sumiiffinni ineriartortitsinikkut malinnaanermi atorniakkat. Nunap immikkoortuani pilersaarutit ilaat, sanaartorfioersut, sanaartornissamik pilersaaruteqarfiuvoq sanaartornermi aningaasaliisuteqarfiulluni. Imatut paasillugu: 1) sanaartugassatut pilersaarut, 2) sanaartugassamik pilersaarusiorkfik (aningaasaliisuteqar-

form og under hvilke betingelser. Jf. det 2-delte bevillingsprincip vil hver enkelt aktivitet blive fremlagt for Inatsisartuts Finans- og Skatteudvalg i form af en konkret businesscase præsenteret i overensstemmelse med

Gælds- og Investeringsstrategien såvel som i forhold til landets samlede og sammenhængende infrastruktur.

Der vil blive etableret et selvstyrejet aktieselskab til at stå få anlæggelsen af lufthavnene i Ilulissat, Nuuk og Qaqortoq, mens anlæggelsen af de øvrige lufthavne sker i regi af Departement for Bolig, Byggeri og Infrastruktur. Der vil blive arbejdet med Offentlig Privat Partnerskab omkring de store lufthavne, hvor der har været interesse fra pensionsfonde m.v.”

Anlæg af lufthavne vil være en faktor, der ændrer grundlaget for de øvrige sektorplaner væsentligt. Et grundlag for beslutningen var et forslag til ”National sektorplan for turisme”, hvor der blev peget på at en bedre, samlet infrastruktur og billigere rejser til Grønland var en nødvendig forudsætning for en vækst i antallet af turister. Det er imidlertid også et eksempel på, at Selvstyrets investeringer i en sektor ikke kan stå alene, de er nok nødvendige, men ikke tilstrækkelige forudsætninger. Turister rejser ikke efter lufthavne, men efter oplevelser. Lufthavne skal følges af hotelkapacitet, oplevelsestilbud, uddannelse inden service, visitorcentre m.v., og der skal være et befolkningsgrundlag med de rette kompetencer til stede. Uden en kommunal planlægning og private investeringer, der følger op på lufthavnsinvesteringerne, vil samfundet ikke kunne høste gevinsterne.

Nationale sektorplaner dækker hele landet for deres sektor. De rummer Selvstyrets vedtagne målsætninger på området, et data grundlag, og de Key Performance Indicators (KPI) man vil bruge til at følge udviklingen på området med. En del af en national sektorplan, for de sektorer der har anlæg, er en **anlægssektorplan** med **anlægsbudget**. Det vil sige:

nissamik piumasaqaatit marluusut siulliat) kiisalu sanaartorneq, aningaasaliissuteqarnissamik piumasaqaatip aappaanik kiisalu inaarutaasumik Inatsisartut inatsisaatigut aningaasaliiffiusimasoq.

Sanaartugassanut aningaasaliissutit, Namminersorlutik Oqartussat sanaartortitassarippatigut, Sanaartornermut Nutarterinermullu Aningaasaateqarfimmut ingerlatinneqassapput. Tamatumani pineqarlutik 2) sanaartugassatut pilersaarusiukkat, taamatullu sulisussarsiuunneqareersimasut sanaartornissaannullu akuersissutaareersimasut. Kommuni sanaartortitsisuuppat, aningaasaliissutit kommuninut ataatsimoortumik tapiissutit aqqutigalugit (sanaartornermi tapiissutitut) kommunimut nuusisoqassaaq. Taamatut iliutsini arlariinni pilersaarutit ingerlanneqartut immikkoortuni pilersaarummiissapput, pilersaarusionermimi siunertat ilagimmassuk, sumiiffinni ataasiakkaani ingalaassisoqannginnissaa.

Matuma ataani Namminersorlutik Oqartussat naalackersuisoqarfiani immikkoortuni pilersaarusionermi takusutissiami takuneqarsinnaavoq, tassa naalackersuisoqarfiit kommunillu akornanni akimortumik suleqatigiissitat suliaasa 18-it isumaqatigiissutaasut killiffiat. Aappaluttumi suliami annertunerusutigut nikeriartoqarsimanani. Sungaartumi anguniagassarpaaluit pilersinneqareersimapput, paasissutissatigut toqqammavissat, kiisalu Key Performance Indicatorit malinnaaffigisassat. Tassalu immikkoortuni pilersaarutit naalackersuisoqarfiit allat minnerunngitsumillu kommunit pilersaarusionerminni atorluarsinnaasaat. Qorsuk isumaqarpoq, Naalackersuisuni akuersissuteqartoqareersimasoq.

1) anlæg man overvejer, 2) anlæg under projektering (første bevilling i den todelte bevillingsproces) og anlæg, der har fået anden og endelig finanslovsbevilling.

Bevillinger til anlægsprojekter vil, for så vidt det er Selvstyret der står for anlægget, overgå til Anlægs- og Renoveringsfonden. Dette gælder for 2) anlæg under projektering, samt anlæg hvor der foreligger licitationsresultat, og der er godkendt udmønning til udførelse. Er det en kommune, der står for anlægget, vil bevillingen via det kommunale bloktilskud (som anlægstilskud) blive overført til en kommune.

I begge tilfælde skal igangværende projekter fremgå af sektorplanen, fordi et af formålene med planlægningen er at undgå overophedning og på de enkelte lokaliteter.

Nedenfor ses en oversigt over hvor langt Selvstyrets departementer er nået med sektorplaner, på de 18 områder der er aftalt mellem departementer og kommuner i det tværoffentlige samarbejde. Rødt angiver, at der ikke har været synlige resultater af arbejdet. Gult angiver at der allerede foreligger en del målsætninger, et datagrundlag og Key Performance Indicators man vil følge op på. Altså en sektorplan som de øvrige departementer og ikke mindst kommunerne vil kunne bruge i deres planlægning. Grønt betyder, at der også er sket en godkendelse i Naalackersuisut.

Erhvervssektorer, med begrænsede anlæg, men grundlag for planlægningen			
Sektor	Anlæg BO 2017	Departement	Status august 2016
Turisme	Fire visitorcentre	ISNN	Der foreligger for så vidt en godkendt sektorplan med en del målsætninger. Der mangler dog en anlægs-sektorplan for de fire visitorcentre.
Råstof		AIN	Strategien adskiller sig i sagens natur fra de øvrige sektorplaner. Råstofudvindingen kan ikke på forhånd lokaliseres og omfanget må være særdeles skønsmæssigt.
Fiskeri		APNN	Arbejdet med sektorplaner skal påbegyndes.
Fangst		APNN	Arbejdet med sektorplaner skal påbegyndes.
Landbrug		APNN	Opfølgning på Landbrugs-kommissionens betænkning. Sektorplaner skal påbegyndes.

Infrastruktur og boliger			
Sektor	Anlæg BO 2017	Departement	Status august 2016
Luftfart	Lufthavne Heliporte	ISAN	Forslag til sektorplan vil blive forelagt Naalakkersuisut i efteråret 2016. Derefter månedlig afrapportering om udviklingen.
Havne	Havne Havneanlæg	ISAN	2015-2025, udkast. Ny plan forelægges Naalakkersuisut i efteråret 2016.
Tele	Teleanlæg Søkabel	ISAN	ISAN udarbejder en sektorplan, med Selvstyrets målsætninger, data og KPI'er, herunder også Digitaliseringstyrelsens. TELEs virksomhedsstrategi afstemmes med sektorplanen, ejerens strategi.
Boliger	Boliger	ISAN	Der udarbejdes lokale sektorplaner for Selvstyrets boliger i alle bosteder. De forventes færdige i 2017. De lokale sektorplaner skal koordineres med de kommunale boligoversigter. De danner grundlag for overdragelse til kommunerne. Midler til udvikling af bygder overdrages.
Affald	Dumpe, modtagefaciliteter, natrenovations- og forbrændingsanlæg	PAIAN	Kommunerne har fået overdraget området. Der mangler afklaring i forhold til den nationale sektorplans mål og de mål, kommunerne skal opstille i deres sektorplaner.
Energi	Vandkraftværker, elværker, varme- forsyningsanlæg	PAIAN	En sektorplan forventes præsenteret i 2017. Der foreligger blandt andet målsætninger og Key Performance Indicators omkring brugen af vedvarende energi ud fra en kortlægning af landets vandkraftressourcer.
Drikkevand	Vandforsynings-, behandlings- og indvindingsanlæg, spærre- og beskyttelseszoner	PAIAN	Arbejdet med en sektorplan er påbegyndt.

Uddannelse og velfærd			
Sektor	Anlæg BO 2017	Departement	Status august 2016
Uddannelse	Daginstitutioner	IKIIN	Uddannelsesplan II rummer en stor del af de målsætninger, data og KPI, der skal være i en sektorplan. Der mangler endnu en konkretisering i forhold til tilstandsrapporter for eksisterende bygninger m.v. som grundlag for overdragelse af anlæg til kommunerne. Der mangler en anlægssektorplan for området, hvor bl.a. lovgivning om erhvervspraktik kan stille krav om endog meget store investeringer i kollegier.
	Folkeskoler		
	Kollegier, skolehjem		
	Erhvervsuddannelse, gymnasier, universitet		
Kultur og kirke	Kirker, idrætsanlæg, kulturhuse, biblioteker, Nationalmuseum, Nationalteater	IKIIN	Arbejdet med sektorplaner skal påbegyndes. Der vil blive udarbejdet tilstandsvurderinger af idrætshaller m.v., før overdragelse til kommunerne.
Sundhed	Hospitaler, sundhedscentre, tandlægeklinikker, bygdesundhed	PN	Deloitte undersøgelse er i høring. Den vil give input til sektorplan der forventes i 2016.
Ældre	Plejehjem	ININ	Det indledende arbejde med henblik på at skaffe tilstandsrapporter på ældreinstitutionerne er i gang, men udarbejdelsen af disse er ikke startet endnu.
Døgninstitutioner	Børn- og ungeinstitutioner	ININ	Deloitte er i gang med en udbuds- og efterspørgselsanalyse, men de er ikke færdig endnu.
Handicap	Handicapinstitutioner	ININ	Deloitte er i gang med en udbuds- og efterspørgselsanalyse, men de er ikke færdig endnu.

Figur 3.1. Trafiklys anno 2016 for status for departementernes sektorplanarbejde.

Inuussutissarsiutinut tunngasut, annikitsunik sanaartorfiusut, pilersaarusiornissamulli toqqammaviusinnaasut			
Immikkoortoq	Sanaartugaq UM 2017	Naalakker-suisoqarfik	2016-mi aggustimi killiffik
Takornariaqarneq	Katersuuttarfissat sisamat	ISNN	Immikkoortumi akuerisaasumik pilersaarusiaqarpoq, ataasiakkaatigut anguniagassartalik. Katersuuffissalli sisamaasut suli sanaartugassatut-immikkoortumi pilersaarusiugaanatik.
Aatsitassat		AIN	Immikkoortunili pilersaarusialli allat assigalugit suli iliuusissaqarfiunngilaq. Aatsitassanik piiaanissami atorussiasat sumiinneri ilisimaneqanngillat, taamatullu annertussusiat naliliiffiqineqaannarsinnaasuulluni.
Aalisarneq		APNN	Immikkoortuni pilersaarusiorneq aallartinneqassaaq.
Piniarneq		APNN	Immikkoortuni pilersaarusiorneq aallartinneqassaaq.
Nunalerineq		APNN	Nunalerinermi-kommissionip nalunaarussiaa malinnaaffiqineqassaaq. Immikkoortuni pilersaarut aallartinneqassaaq.

Attaveqaatit inissiallu			
Immikkoortoq	Sanaartugaq UM 2017	Naalakkersuisoqarfik	2016-mi aggustimi killiffik
Silaannakkut angallanneq	Mittarfiit Qulimiguulinnut mit.	ISAN	Immikkoortunut pilersaarut 2016-p ukiaanut Naalakkersuisunut saqqummiunneqassaaq. Tamatuma kingorna ineriartorneq qaammatikkaartumik.
Umiarsualiviit	Umiarsualiviit	ISAN	2015-2025 siunnersuut. Nutaamik pilersaarussiaq 2016-p ukiaanut Naalakkersuisunut saqqummiunneqassaaq.
Attaveqaatit	Sanaartugassat Immap naqqatigut kabeli	ISAN	ISAN-p immikkoortuni pilersaarussiaq suliarissavaa, Namminersorlutik Oqartussat anguniagaat ilanngullugit, paasisutissat, kiisalu KPI'-t, matumani Digitaliseringimi aqutsisut. TELE-p pilersaarutaa immikkoortuni pilersaarummut naleqqussarneqassaaq, piginnittup iliuusissai.
Inissiat	Inissiat	ISAN	Najugaqarfinni tamani Namminersorlutik Oqartussat immikkoortuni pilersaarutaat suliarineqassapput. 2017-mi naammassisassat. Immikkoortuni pilersaarutit kommunit allattugaannut ataqatigiissaagaassapput. Taakku kommuninut nuusisissamat tunngaviussapput. Nunaqarfiit ineriartortinnissaannut aningaasaliissutit tunniunneqassapput.
Eqqakkat	Eqqaavissuit, tigooraaviit, anartarfilerineq ikuaallaaviillu	PAIAN	Pineqartut kommuninut tunniunneqarnikuupput. Nuna tamakkerlugu Pilersaarutitigut anguniakkat, kommunillu anguniagassatut immikkoortuni pilersaarummi ilanngutassat amigaataapput.
Nukissiorneq	Ergup nukinga, innaallagissiorfiit, kiammik tunioraaviit	PAIAN	2017-mi septembarimi immikkoortumut pilersaarut saqqummiunneqassasoq naatsorsuutaavoq. Ilaatigut anguniakkat, kiisalu nukit piujuartut atornerini Key Performance Indicatorit paasisutissat, ergup nukissiteqarnermi paasisutissat aallaavigalugit.
Imeq	Imeqarneq, tigooraavinni suliarinninneq, killeqarfiit illersorsinnaasumillu killissat	PAIAN	Immikkoortuni pilersaarut aallartinneqareerpoq.

Ilinniartitaaneq atugarissaarnerlu			
Immikkoortoq	Sanaartugaq UM 2017	Naalakkersuisoqarfik	2016-mi aggustimi killiffik
Ilinniartitaaneq	Meeqqueriviit	IKIIN	Ilinniartitaanermi pilersaarut II-p anguniakkat, paasissutissat KPI-lu ilarpaalussui imarivai, immikkoortortumi pilersaarummiittussat. Illuutilli pioreersut il.il. pillugit qanoq is-susiinik nalunaarussiaq suli amigaataavoq, tassa kommuninut sanaartukkanik tunniussinissami atugas-sat. Pineqartumi immikkoortuni pilersaarut amigaataavoq, ilaatigut ilinniartut sungiusarfeqarnissaat pillugu inatsisikkut atuartut inaannik sanaartugassarpaalussuit kalluarlugit piumasaqaatit alersuinnaasoq.
	Meeqqat atuarfii		
	Atuartut inaat		
	Inuussutissarsiutinik ilinniakkat, ilinniarnertuunngorniarfiit, ilisimatusarfik		
Kulturi oqaluffiillu	Oqaluffiit, timersortarfiit, kulturikkut illut, atuakkanik atorniartarfiit, Nationalmuseum, Nationalteater	IKIIN	Immikkoortuni pilersaarut aallartinneqassaaq. Timersortarfiit il.il. qanoq issusii pillugit nalunaarusiortoqassaaq, kommuninut tunniussinnginnermi.
Peqqinnissaqarfik	Napparsimmaviit, peqqinnissaqarfiit, kigutileriffiit, nunaqarfinni peqqissuseq	PN	Deloitte-kkut misissuinerat tusarniutaavoq. Immikkoortuni pilersaarummut tunniussaqaassaaq, taannalu 2016-mi naatsorsuutigineqarpoq.
Utoqqaat	Paaqqinnittarfiit	ININ	Utoqqarnut inissiat pillugit qanoq issusaannik nalunaarsuusiomerit aallartinneqarput, isikkulersuinerilli suli aallartinneqaratik.
Ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit	Meeqqanut inuusuttunillu paaqqinnittarfiit	ININ	Deloitte-kkut neqeroorutteqarnissamik soqutiginninnermillu misissuipput, sulili naammassisaqanngillat.
Innarluutillit	Innarluutilinnut paaqqinnittarfiit	ININ	Deloitte-kkut neqeroorutteqarnissamik soqutiginninnermillu misissuipput, sulili naammassisaqanngillat.

Titartagaq 3.1. 2016-mi Naalakkersuisoqarfiit immikkoortuni pilersaarutaasa killiffianik takussutissiaq.

Immikkoortuni pilersaarutit allanngorartarmata erseqqis-sarneqassaaq. Nunamik pilersaarusionerit aningaasaqar-nermut atalluinnartuupput, taamaammallu immikkoortuni pilersaarutit aningaasanut inatsimmut malinnaasuullutik. Aammattaaq Namminersorlutik Oqartussat kommunillu sanaartornikkut aningaasaliissutaannut ataqatigiissaa-ru-taallutik. Taamaammat nalinginnaasumik ukiunut tallimaniit qulinoortuusarput, kisiannili kommunit pilersaarutaattulli, ataavartumik naleqqussagaajuartarlutik. Sanaartornermi pilersaarutit naammassineqassapput, allanilli tunngavillit (soorlu aatsitassanut pilersaarutit) allanngorsinnaasar-lutik, politikikkullumi anguniakkatigut nutaat takkussin-naasarlutik. Tamakkulu ingerlaavartumik immikkoortuni pilersaarutini iluarsiiissutaasariaqartarlutik.

Namminersorlutik Oqartussat naalackersuisoqarfii kom-munillu 2016-mi februaarimi isumasioqatigiipput, tama-tumanilu tunngaviummik paasinarsilluni immikkoortuni pilersaarusionerit pisariaqartinneqarmata. Naalackersu-isoqarfiit ataasiakkaat immikkoortuni pilersaarusioner-mi angummaniarsaripput. Kommunillumi aamma sulias-saqarput, kommunit immikkoortunut pilersaarusionerit Namminersorlutik Oqartussaniit tigugunikkit sanaartugas-satigut pilersaarusionissaminni.

Det skal understreges at sektorplanerne er rullende. Den fysiske planlægning hænger nøje sammen med den økonomiske, og sek-torplanerne følger således finansloven. De er også et bindeled mellem Selvstyrets an-lægsbevillinger og den kommunale planlæg-ning. Derfor vil de typisk have en 5-10 årig tidshorizont, men vil, som kommuneplaner, løbende skulle revideres. Anlægsprojekter vil blive færdiggjort, ydre forhold (for eksempel råstofprojekter) vil kunne ændre sig og der kan komme nye, politiske målsætninger. Det-te vil løbende skulle indarbejdes i den enkelte sektorplan.

Selvstyrets departementer og kommuner holdt et seminar i februar 2016, hvor der viste sig en grundlæggende forståelse for behovet for sektorplanlægning. Enkelte departemen-ter mangler stadig at komme på omgangshøj-de med sektorplanlægningen. Kommunerne vil ligeledes stå overfor en indsats, når kom-munale sektorplaner skal udarbejdes som grundlag for overtagelse af anlægsopgaver fra Selvstyret.

Pisortat sanaartornermut aningsaliissutaat Offentlige anlægsbevillinger	AI FL 2015	AI FL 2016	AIS FFL 2017	UM BO 2018	UM BO 2019	UM BO 2020
Takornariaqarneq Turisme	-	7,5	9,0	9,5	9,5	9,5
Timmisartukkut angallanneq Luffart	10,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0
Umiarsualiviit Havne	21,1	28,7	28,2	27,7	27,7	27,7
Inissiat Boliger	30,0	36,5	36,5	36,5	36,5	36,5
Inissiat attartortittakkat Boliger udlån	154,0	170,0	179,3	171,5	171,5	171,5
Eqqagassat Affald	14,4	14,3	14,3	14,4	14,4	14,4
Nukiit attartortittakkat Energi udlån	100,0	178,0	212,0	140,0	140,0	140,0
Ilinniartitaaneq Uddannelse	191,7	105,0	118,0	154,0	136,3	136,2
Kulturi oqaloffeqamerlu Kultur og kirke	21,0	15,0	12,0	5,0	5,0	5,0
Peqqinnissaq Sundhed	11,4	62,8	43,5	53,5	89,5	91,5
Utoqqaat Ældre	6,1	22,6	20,5	20,8	15,8	15,8
Ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit innarluutillillu Døgninstitutioner og handicap	10,4	31,4	15,4	36,0	31,7	20,8

Titartagaq 3.2. Sanaartornermut aningsaliissutit AIS2017-imi ilaasut. Kisitsisit suli politikikkut inissitsiterlugit suliarineqanngillat, taamaammallu tusarniaanermi atugassami takutinneqarsinnaanatik.

Figur 3.2. Oversigt over de anlægsbevillinger, som indgår i FFL2017. Tallene er ikke politisk forhandlet på plads endnu, så de kan ikke vises i høringsversionen.

3.2 Kommunini iliusissatut pilersaarutit

Kommunini immikkoortuni pilersaarutit suli nuna tamakerlugu immikkoortuni pilersaarussianut ataqatigiissaa-gaangillat. Ataqatigiissaarineq massakut imatut ingerlanneqarpoq, kommunit sanaartugassatut kissaatiminnik aningaasanut inatsisissamut nassiussisarlutik. 2016-imi Nuna tamakkerlugu Pilersaarummut nassuiaammi takutin-neqarpoq, kommunit kissaataat kommunit akornanni as-sigiinngitsorujussuusut. AIS 2017-imut kissaatit kommunit akornanni akimortumik naligiikanersumik agguataagaap-put. Kissaatigisallu Namminersorlutik Oqartussat sanaar-tugassatigut missingersuutaasa marloriaatingajagalugit.

3.2 De kommunale planstrategier

De kommunale sektorplaner er endnu ikke koordineret med de nationale sektorplaner. Koordineringen sker i øjeblikket ved, at kom-munerne indgiver anlægsønsker til finans-loven. I Landsplanredøgørelsen for 2016 vistes, at kommunernes ønsker var meget ujævnt fordelt mellem kommunerne. Ønsker-ne til FFL 2017 viser en mere jævn fordeling på tværs af kommuner. Og ønskerne er nået op på et niveau på knap det dobbelte af Selv-styrets anlægsbudget.

Tamannali ajornartorsiutitaqanngilaq. Sanaartugassat pilersaarutini isumaqatigiissutaasuni, qanoq angusaqarsinnaaneq apequtaaginnarpat. Ajornartorsiut uaniippoq, kommunit Namminersorlutillu Oqartussat pilersaarutaat ataqatigiissaagaanngivimmata, taamalu allatuiffiit assi-giinngitsut atugaallutik. Suleriaatsillu atuuttup kingunera-nik missingersuutitigut annertunaarisarnersuaq atuullu-ni. Kommunit isumaqartarput kissaateqarluarnermikkut missingersuutunik ilangiinerusinnaassallutik, tassami sapinngisamik sanaartugassanik amerlasuunik sanaar-tugassatut kissatiminnik saqqumiussigunik neriutigisar-massuk Namminersorlutik Oqartussat sanaartugassanut aningaasaliissutaanit pissarsingaatsiarnissartik.

Kommunini immikkoortuni pilersaarutit. Kommunit si-samaasut iliuusissatut pilersaarusiorneri immikkoortunul-lu pilersaarusiorneri, Namminersorlutik Oqartussat im-mikkoortuni pilersaarusiaanni 18-ini ilaapput, allannerinili naqinnerit angissusii allaallutik. Sanaartugassat kommu-ninut tunniunneqarpata isumaqatigiissutaasariaqarpoq, immikkoortumi pineqartumi qanoq annertutigisut atorne-qassasut, suut anguniagaassasut, kiisalu ineriartornerani uuttuutit qanoq ittut atorneqassasut. Tamatumani kommu-nit, sanaartugassanik tigusinnginnerminni, immikkoortuni pilersaarusiornersinnaapput, Namminersorlutik Oqartussat pilersaarusiaat assiillugu. Piumasaqaatit arlalissuit naam-massineqarsimassapput, immikkoortuni sanaartugassat kommuninut tunniunneqannginnerini:

- Aallavittut immikkoortut tunniunneqannginnerini qanoq issusii nalunaarusiorneqassapput.
- Tamatumunnga ilassutitut aserfallatsaaliinikkut kinguaat-toorutaasut isummorsorfigineqassapput, matumani taa-maattoqarpat tamanna aningaasaliissutitigut nuussinermilu agguataarinermi qanoq sunniuteqassanersooq ila-nngullugu.
- Kinguuttooruteqarnermi pequtaasinnaapput, makku...
- Taamatut ajornartorsiummik nalaatsinermi aningaasaliis-sutinik nuussinissamut atatillugu immikkut agguaanermi kisitsit atugassaq isumaqatigiissutaassaaq, ajornartorsiut iluarsiiiffiniarlugu, agguaaassinermilu atugassat aala-jaannerusut ataavartussallu atuutsilinnginnerini,
- Imaattariaqanngitsoq kommuninut tamanut sanaartugas-sat nuutassat suuneri aalajangersimasut piffissaq ataa-seq tamanut nuunneqassasut, kiisalu
- Piffissap ilaani aserfallatsaaliineq iluarsartuussinerillu eqqarsaatigalugit tulleriiarinissaq sanaartornissaralua-mut taarsiullugu pisariaqarsinnaasoq, nuussinissamik isumaqatigiissuteqarnermi.
- Nuutassami aalajangersimasumi nuna tamakkerlugu

Det er for så vidt helt uproblematisk. Hvis det blot var et spørgsmål om hvor langt man kunne nå, på en liste over anlægsprojekter man i øvrigt var enige om. Problemet er, at kommunernes og Selvstyrets ønsker er helt ukoordinerede, så det i et meget vidt omfang er to forskellige lister man opererer med. Derudover giver den eksisterende proces anledning til en høj grad af budgetmaksimering. Kommunerne kommer let til at anse det som et kapløb om bevillinger, ud fra en betragtning om, at jo flere anlægsønsker de kommer med, jo større sandsynlighed er der for at få del i Selvstyrets anlægsmidler. Kommunale sektorplaner. De fire kommuner har i deres planstrategier og kommuneplaner planlægning, der omfatter samme områder som Selvstyrets 18 sektorplaner, men de er ikke skrevet i samme format. Når anlæg overføres til kommunerne, forudsætter det en enighed om, hvor meget der skal bruges i den givne sektor, om målsætninger og om hvilke indikatorer man vil bruge til at følge udviklingen. Dette kan gøres ved at kommunerne, før overtagelse af anlægsområder, udarbejder kommunale sektorplaner, svarende til Selvstyrets sektorer. En række principper skal være opfyldt, før overdragelse af anlæg i en sektor til kommunerne:

- Der skal i udgangspunktet foreligge en til standsvurdering på et område forud for overdragelse af et område.
- I forlængelse heraf skal der tages stilling til håndteringen af et eventuelt vedligeholdelsesefterløb, herunder hvordan dette i givet fald skal spille ind på bevillingernes størrelse og fordeling ved en overførsel.
- Et vedligeholdelsesefterløb kan betyde, at ...
  - der for en forud aftalt periode skal aftales en særlig fordelingsnøgle for en bevillingsoverførsel for at afhjælpe en sådan problemstilling, inden en mere robust og permanent fordelingsmetode kan tages i anvendelse,
  - der ikke nødvendigvis skal ske en samtidig overførsel af anlæg til alle kommuner på et givent område, og
  - der i en periode kan blive behov for at

kommunimilu immikkoortumi pilersaarusiortoqassasooq, kommuninut sanaartornissami aningaasaliissutinik nuussinissami toqqammaviummik piumasaqaataassaaq.

- Nuussinissamut atatillugu imaattoqassaaq, kommuninut nuutanut aalajangersimasunut aningaasaliissutit akisussaaffiup nuunneratigut ingerlatsinermut atorpeqassanngitsut, peqatigitillugulu qulakkeerneqassasooq, kommunit naammaginatmik aserfallatsaaliinissamut aningaasaliissuteqassasut, taamaaliornikkut aserfallatsaaliinikkut kinguaattoorsinnaanerit pinaveersaarniarlugit. Tamannalu kommuninut tapiissutit isumaqatigiinniutigisarnnerisa ingerlatsinermut aningaasaliissutit sanaartugasannullu aningaasaliissutit immikkoortinnerisigut naammaginatmik iluarsiiffiqineqarsinnaassaaq. Taamatut nuussinissamik isumaqatigiisutissap piareersarnerani aamma manna ilannguttariaqarpoq, missingersuutinut naatsorsuutinullu inatsisissamik siunnersuusionermit ilanngunneqarniarimat, kommunini missingersuutini minnerpaamik 7 procentit sanaartugassanut aserfallatsaaliinermullu atugassatut naqissuserlugit ilanngunneqassasut.

Immikkoortut tunniunneqarnissaat qanillisoq.

Nunaqarfinni isorliunerusunilu inissialiortiterneq, utoqqarnullu tunngasutigut sullissiviit assigiinngitsut 2017-mi tunniunneqarsinnaassapput. 2018-mi atuartunut inissiatigut atuarfitsigullu sanaartugassatigut aningaasaliissutit nuunneqarsinnaalissapput. Ineqarnermut Attaveqatigiinnernermullu Naalakkersuisoqarfik 2016-ip 2017-illu ingerlanerini sumiiffinni Namminersorlutik Oqartussat pigisaanni najugaqarfinni ataasiakkaani immikkoortuni pilersaarusiortitsissaaq. Taakku sumiiffinni immikkoortuni pilersaarutit kommuninut nuussinissamut atatillugu isumaqatigiinniarnermi toqqammaviumssapput.

3.3. Sanaartugassatigut aningaasaliissutit marloqiusamillu aningaasaliissuteqartarnermi periuseq

Missingersuusionermit inatsisissatut siunnersuutip nasuiaataani allaqqavoq, 2016-mi upernaakkut ataatsimiinnermi saqqummiussaq:

"Immikkoortunut pilersaarusiortarnermi siunertaavoq pisortat missingersuutaannik piffissamut ungasinnerusumut pingaarnersiuinermit tunngatillugu pisortat ataatsimoorlutik ukkataqarnissaasa isumaqatigiinnissaasalu qulakkeerneqarnissaat, aamma missingersuutit qanoq tigussaasumik timalimillu pilersaarusionermit ilaatin-

prioritere vedligehold og renovering på bekostning af nyanlæg på et område som led i en aftale om overdragelse.

- Udarbejdelse af nationale og kommunale sektorplaner på et givent område vil grundlæggende være en forudsætning for at overføre anlægsmidler til kommunerne.

- Det skal som led i en overdragelse indgå, at midler overført til kommunerne ved at flytte ansvaret for anlæg på et givent område ikke må flyttes til almindelig drift og samtidig sikres, at kommunerne afsætter passende midler til vedligehold, så der ikke opbygges nye vedligeholdelses efterslæb. Dette vil antageligt mest passende kunne ske ved at dele bloktilskuds aftalen op i en del, der omhandler henholdsvis midler til drift og midler til anlægsformål. Ved forberedelsen af sådanne overførselsaftaler indgår også det forhold, at der i det aktuelle forslag til ny budget- og regnskabslov er lagt op til, at min. 7 % af de kommunale budgetter skal øremærkes til anlæg og vedligeholdelse af disse.

Sektorer tæt på overdragelse. Allerede i 2017 ville boligprogram for bygder og yderdistrikter og nogle institutionstyper på ældreområdet kunne overdrages. I 2018 ville det være muligt at overdrage anlægsbevillingerne til skolehjem og folkeskoler Departement for Boliger og Infrastruktur får i løbet af 2016 og 2017 udarbejdet lokale sektorplaner for de boliger, der ejes af Selvstyret, i de enkelte bosteder. Disse lokale sektorplaner danner grundlag for forhandlinger med kommunerne om overdragelsen.

3.3. Anlægsbevillinger og den todelte bevillingsproces

Det hedder i bemærkningerne til forslaget om budgetlov, fremsat på forårssamlingen 2016: *"Formålet med sektorplanerne er at sikre et fællesoffentligt fokus og enighed omkring den langsigtede prioritering af de offentli-*

neqarnissaat eqqarsaatigalugu. Aamma piffissamut unga-sissumut pilersaarusiortarneq tamanna EU-p suleqatigiin-nissamik isumaqatigiissuteqarnermut atatillugu ugartortar-paa. Aqutsiveqarfiit immikkoortunut pilersaarusiortarfiusussat Naalakkersuisut aalajangersaaffigissavaat. Sumiiffimmi sanaartornissamut aningaasaliissuteqarniaraanni aallaavi-atigut piumasaqaataavoq immikkoortunut pilersaaruteqar-toqarnissaa, tassa assersuutigalugu oqoqartoqarnerata as-sigisaasaluunniit malitsigisaanik naatsorsuutigingisamik taartissanik inissialiortoqarnissaanik pisariaqartitsisoqartil-lugu tunngavik tamanna avaqunneqarsinnaammat. Immikkoortunut pilersaarutit Namminersorlutik Oqartus-sat nittartagaatigut tamanut saqqummiunneqartassapput, minnerpaamillu ukiumut ataasiarluni iluarsaanneqartassal-lutik.”

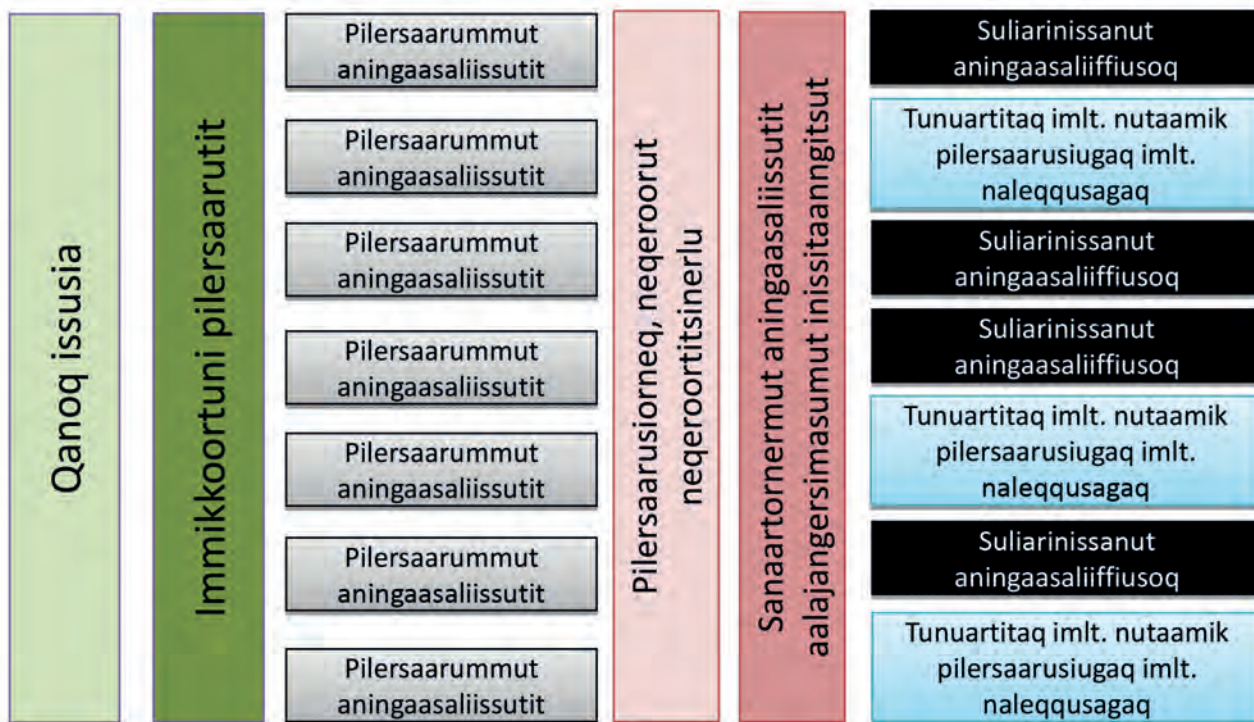
Immikkoortuni pilersaarutit makkuninnga takussutissaqar-tassapput:

- 1) pilersaarutit suut, suli eqqarsaatersuutaasut,
- 2) pilersaarutit suut, pilersaarusiornissaanut siullermeertu-mik aningaasaliiffiusut,
- 3) pilersaarutit suut, aappassaanik akuerineqarsimanersut,
- 4) pilersaarutit suut, suliarinissaanut aningaasaliissutit kommunitunut sanaartornermut tapiissutitut tunniunneqarsi-masut.

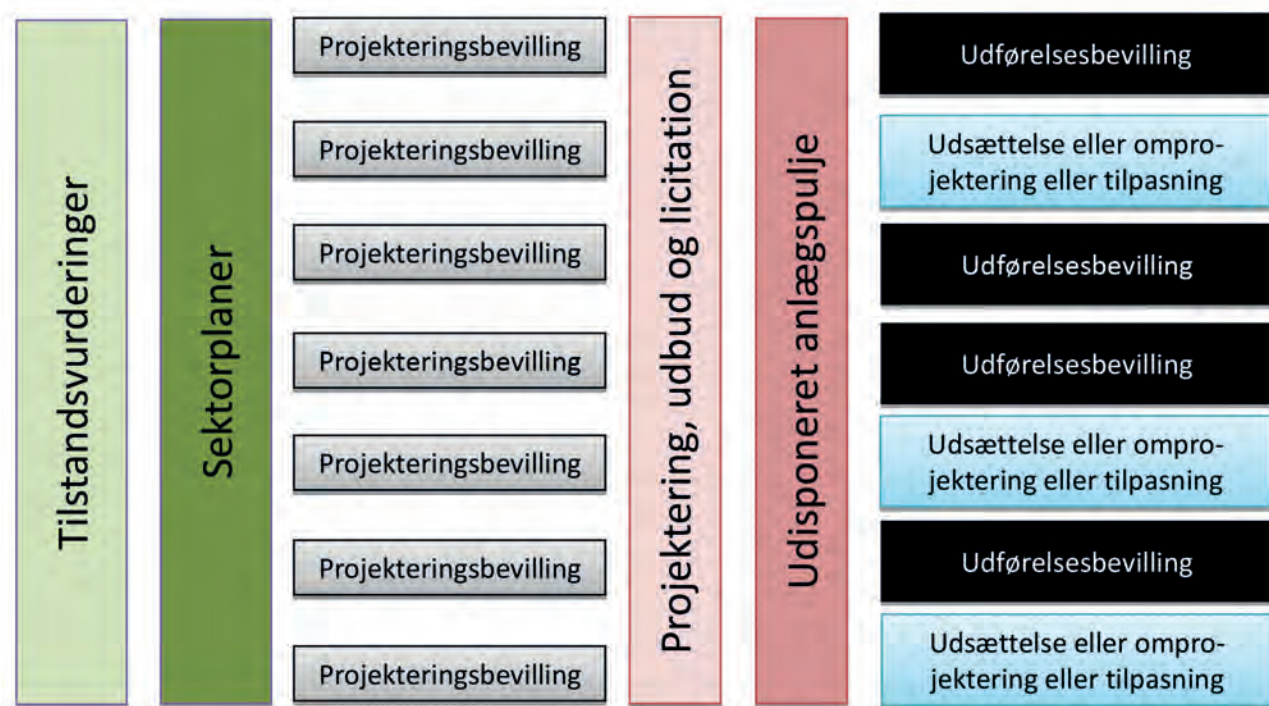
ge budgetter, og hvordan disse udmøntes i konkret, fysisk planlægning. Denne langsig-tede planlægning efterspørges endvidere af EU i forbindelse med partnerskabsaftalen. Naalakkersuisut fastlægger de forvaltnings-områder for hvilke, der skal udarbejdes rul-lende sektorplaner. Det er i udgangspunktet en forudsætning for en anlægsbevilling på et område, at den er indeholdt i en sektorplan, idet dette princip dog skal kunne fraviges, ek-sempelvis i sager hvor der opstår et uforud-set behov for erstatningsbyggeri som følge af skimmelsvampeangreb eller lignende. De rullende sektorplaner gøres offentligt tilgæn-gelige på Grønlands Selvstyres hjemmeside og justeres minimum én gang årligt.”

Sektorplanerne skal rumme et overblik over:

- 1) hvilke projekter, der endnu blot er idéer,
- 2) hvilke projekter, der har fået en første be-villing til projektering,
- 3) hvilke projekter, der har fået en anden be-villing til udførelse,
- 4) hvilke projekter, der har fået udmøntet ud-førelsesbevilling som anlægsbloktilskud til kommunerne.

Titartagaq 3.3. Ukiunut 3-5-inut aningaasaliissutit ingerlanerat. Assersuummi, matumani ta-kuneqarsinnaasumi, pilersaarutit aningaasaliiffiusunit arfineq-marluusunit pingasut tunuarti-taapput imaluunniit nutaamik pilersaarusiugaallutik naleqqussagaallutilluunniit, sisamaannaallu suliarinissaanut aningaasaliiffiullutik.

Figur 3.3. Tidsforløb over 3-5 bevillingsår. I det eksempel, som er illustreret her, resulterer syv projektbevillinger i tre udsættelser eller omprojekteringer eller tilpasninger og kun udførelsesbevillinger til fire anlægsprojekter.

Pilersaarutitut aningaasaliissuterpaaluit neqeroorutitut neqeroortitsinermullu ingerlaqqittunut atorneqartarput. Tamatumalu kingorna neqeroortitsinermi naammassiat nalilersorneqartarlutik, kiisalu suliarinissaanut aningaasaliiffiussanersut imaluunniit pilersaarut tunuartikkallarlugu naleqqussarneqassanersoq isummersorfigalugu. Marloqiusamik aningaasaliissuteqarnissamik suliarinnittarneq, 2015-imi Nuna tamakkerlugu Pilersaarusiarnut nasuiaammi sukumiinerusumik allaaserineqarpoq.

Matuma kinguliani eqitsimmi (skema) ilaapput ammut tulle-riaani "Sanaartugassatut pilersaarut" aamma "aningaasaliissuteqarnissami periuseq". Eqitsimmi takutinniarneqarsinnaavoq, sanaartugassat aningaasaliinissamilu periutsit saniatigut, pilersaarutini annerni periutsit allaassasut. Tamatumani pineqarlutik inuiaqatigiit aningaasaqarneranut (VSB) atatillugu atuilluarterussanersoq, allaaserineqartut "Inuiaqatigiit aningaasaqarnerisigut sunniutaasinnaasunik nalilersuinissami iiltsersuut, Aningaasaqarnermut Naalackersuisoqarfik, januar 2014" (Aatsitassanullu tunngatillugu, "Inuiaqatigiit Aningaasaqarnerisigut Atuilluarteruunissamik Nalilersuineq, Aningaasaqarnermut Naalackersuisoqarfik, (november 2009). Tamatuma saniatigut suliarineqarajullutik kommunimi pilersaarummut tapiliussaq imaluunniit nuna tamakkerlugu pilersaarusiornermi malitarsassaq, taakku marluullutik pilersaarusiornermi inatsit naapertorlugu. Kommunimi pilersaarummut tapiliussaq kommunalbestyrelsimit akuerineqassaaq, tamanut tusar- niutaareerpat.

Der udmøntes en række projekteringsbevillinger, der føres frem til udbud og licitation. Herefter tages stilling licitationsresultatet og om der skal tildeles udførelsesbevilling eller om projektet skal udsættes eller omprojekteres eller tilpasses. Den todelte bevillingsproces er nærmere beskrevet i Landplanredegørelsen for 2015.

I skemaet nedenfor udgør den kolonnerne "Anlægsprojekt" og "Bevillingsproces". Skemaet illustrerer, at udover anlægs- og bevillingsprocessen, vil der for større projekter være andre processer i projektførelsen. Det gælder en vurdering af samfundsøkonomisk bæredygtighed (VSB) beskrevet i "Vejledning i fremstilling af samfundsøkonomiske konsekvensvurderinger, Finansdepartementet, januar 2014" (og specielt for Råstofprojekter, "Retningslinjer for Vurdering af Samfundsmæssig Bæredygtighed, Råstoffdirektoratet, (november 2009). Derudover vil der ofte skulle udarbejdes enten et kommuneplantillæg eller et landsplandirektiv, begge dele efter planloven. Kommuneplantillægget vedtages af en kommunalbestyrelse, efter en offentlig høring.

Nuna tamakkerlugu malittarisassa q tusarniutaasaria-qanngilaq, piunasaqaat pinngitsuugassanngitsoq, piunasaqaatituaavorli Naalakkersuisunit akuerisaassammat. Taamaalilluni nuna tamakkerlugu malittarisassa sukka-summik akuerineqarsinnaavoq, imaluunniit nunap soqutigisaatut akuerineqarsinnaalluni, sumiiffimmi kommunip soqutigisanik aallaaveqanngippat.

Et landsplandirektiv kræver ikke høring, det eneste formelle krav er, at det vedtages af Naalakkersuisut. Dermed kan landsplandirektivet vedtages hurtigere, eller det kan vedtages hvis der er en national interesse, der ikke falder sammen med den lokale interesse i den pågældende kommune.

Periarfissat marluk	Sanaartugassat	Aningaasaliisuteqariaaseq	Inuiaqatigiit aningaasaqarnerisigut naliliineq	VVM	Kommunini pilersaarutit	Nuna tamakkerlugu pilersaarutitugut malittarisassa
		Nuna tamakkerlugu pilersaarummi sanaartugassatut pilersaarut sanaartornissamilu piffissaliussat				
1. fase						
½ - 1½ år	Teknikkikkut misissueqqaarnerit, nunap assinga toqqammavigisaq	Aningaasaliisuteqaaqaarnissamut pilersaarut	Terms of Reference	Terms of Reference	Kommunimi pilersaarummut tapiliussa	Siunnersuusiorneq
	Piffissaliussatut siunnersuutit	C-tut siunnersuut	Nalunaarsiorneq	Nalunaarsiassatut siunnersuut	Siunnersuutip kommunalbestyrelsimut saqqummiunna	
½ - 1 år	Pilersaarutitut siunnersuut	B-tut siunnersuut		Tusarniaaneq	Tusarniaaneq	
	Sanaartugassap pilersaarutitavia	B-tut siunnersuut iluarsisaq		VVM	Kommunalbestyrelsimi akuersissuteqarneq	Naalakkersuisut aalajangiinerat
3 md - ½ år	Neqeroortitsineq					
2. fase						
1 md	Neqeroortitsinerup naammassinera	Aningaasaliisuteqarnissap aappassaa-neenera				
		Naalakkersuisut A-tut siunnersuut toqqammavigalugu aalajangiinerat			Nunaminertamik atugassiineq	
1 - 3 år	Suliarinera	Pilersaarutip suliarinissani aningaasaliissutit				
I alt 2½ - 6 år	Atulemera					

To faser	Anlægsprojekt	Bevillingsproces	Samfundsøkonomisk vurdering	VVM	Kommuneplan	Landsplandirektiv
		Projektidé i sektorplan og byggeprogram				
1. fase	Tekniske forundersøgelser, kortgrundlag	1. bevilling Projektering	Terms of Reference	Terms of Reference	Kommuneplantillæg	Forslag udarbejdes
½ - 1½ år	Dispositionsforslag	C-overslag	Udarbejdelse af rapport	Udkast til rapport	Forslag i kommunalbestyrelse	
	Projektforslag	B-overslag		Høring	Høring	
½ - 1 år	Hovedprojekt	Revideret B-overslag		VVM	Vedtagelse i kommunalbestyrelse	Naalakkersuisut beslutning
3 md - ½ år	Udbud					
2. fase	Licitations resultat	2. bevilling Udførelse				
1 md		Naalakkersuisut beslutning ud fra A-overslag			Arealtildeling	
1 - 3 år	Udførelse	Midler til udførelse af projektet				
I alt 2½ - 6 år	Ibrugtagning					

Titartagaq 3.4. Sanaartugassatut pilersaarutini periutsit. Maluginiaruk ammukaartuni "Sanaartugassatut pilersaarut" aamma "Aningaasaliisutit" pilersaarutini tamani atuummata. Inuiaqatigiinni aningaasaqarnikuut naliliineq, VVM, kommunini pilersaarummut tapiliusaaq nunaluunniit tamakkerlugu malittarisassaaq arlaatigut tamatiguujunngitsorli pisariaqartuupput.

Periuseq siulleq isigigaanni, Namminersorlutik Oqartussat immikkortuni pilersaarutaanni 18-iusunni kommunimilu pilersaarummi pilersaarut ilaassaaq.

Figur 3.4. Processer ved et anlægsprojekt. Bemærk at kun kolonnerne "Anlægsprojekt" og "Bevilling" er nødvendige for ethvert projekt. Samfundsøkonomisk vurdering, VVM, kommuneplantillæg eller landsplandirektiv vil være nødvendige i nogle, men ikke alle tilfælde.

Ser man på første fase, forudsættes at projektet indgår i en af Selvstyrets 18 sektorplaner og i den kommunale planlægning. I anlægsprojektet indgår tekniske

Sanaartugassatut pilersaarutini teknikkikkut misissueqqaarnerit assigiinngitsutigut ilaasarput, ilaatigut tunngaviusumik atugassaq titartagaq nutaaq ilaasarluni, kiisalu nunap iluanik annertuumik misissueqqissaarnerit pisariaqartinneqassallutik, ilaatigut pisariaqartinneqartaratik. Taamatutaaq inuiaqatigiinni aningaasaqarnikkut nalilersuinerit, avatangiisitigut nalilersuinerit, kommunimi pilersaarummut tapiliussat imaluunniit nuna tamakkerlugu pilersaarummi malittarisassat nikerarsinaasarlutik, pilersaarutip suunera apeqqutaatillugu. Assersuutigalugu atuartunut inissialiortoqarniarpoq, nunaminertami siuner-tamut atugassiisutaareersumi, tamatumani taamaallaat sanaartornermi aningaasaliinermilu periutsit kisimik malineqassapput. Nutaamik imarpik qulaallugu mittarfiliorniar-nermili annertunerisutigut periutsit atugassaassallutik.

VVM eqqarsaatigalugu maluginiagassaavoq, piffissaq ator-neqartussaq pilersaarummit imminermik peqquteqartussaamat. VVM-t ilaasa akuersissutaasarneranni sumiiffimmi misissuinissat pisariaqartinneqartarput, allalli allaffissornikkut naammassineqarsinnaasarlutik. Pilersaarut sumiiffimmi misissuinissamik pisariaqartitsisuup-pat, tamakku aasaanerani suliaasaasarput, nunap naggorissusia uumasooqassusialu qimerloorneqarsinnaasarlutik. Taamaattoqartillugulu ukiup affaanik nikittoqartarpoq, tas-sa VVM-mik misissuinerit aasaq sioqullugu kingoqqul-luguluunniit pisimatillugit. Tamatumuuna tulleriiarinissap pingaaruteqassusia erserpoq, misissuinerimmi pisariaqar-titaasut piffissaagallartillugu pilersaarutaalerneraniit piaar-tumik ingerlanneqartariaqartassammata.

Sanaartugassat suut avatangiisitigut nalilersuinertaqartus-saappat? Atortut ilaasa avatangiisinut sunniutaannik nali-lersuineq aamma avatangiisinik nakkutilliinermut akiliutit pillugit Namminersorlutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 5, 2013-mi marsip 27-neersoq ilanngussartaqarpoq, sanaar-tugassat suut Espoo-konventioni malillugu VVM atorlugu nalilersuiffiusassanersut pillugit. Ilanngussamik sanaar-tugassat taaneqartut imaattuupput, pissusaat nunatsinni naammattuugassaarpiarunarani, soorlu atomi atorlugu nukissiorfiit, qimuttuitsut ungasissuliartaatit aqquaat il.il. Ataasiakkaalli nalaatassaallutik, soorlu mittarfeqarfiit minnerpaamik 2.100 meteriusut. Nalunaarutip ilanngus-sartaata aappaani sanaartugassat allattoqapput, tamak-kunuuna Naalakkersuisut naliliisussaallutik, VVM-mik nalilersuisooqassanersooq. Makkuuppullu soorlu a) Mittarfiit miffissartaqarlutillu qangattarfissartallit, b) Qulimiguulinnut mittarfiit, c) Umiarsualivinni talittarfiit, d) Aqqusinniornerit

forundersøgelser i meget varierende omfang, i nogle tilfælde vil nyt kortgrundlag og omfat-tende undersøgelser af undergrunden være nødvendige, i andre tilfælde ikke. På samme møde vil behovet for samfundsøkonomiske vurderinger, miljømæssig vurdering, kommu-neplantillæg eller landsplandirektiv variere, efter projektets karakter. Et kollegie skal må-ske bygges på et areal, der allerede er udlagt til formålet, der vil så kun være behov for pro-cesserne omkring anlæg og bevilling. En ny atlantlufthavn vil derimod typisk kræve flere processer.

Mht. VVM skal det bemærkes, at tidsforbru-get er projektafhængigt. Nogle VVM godken-delser vil kræve feltstudier, andre vil kunne klares fra skrivebordet. Hvis et projekt kræ-ver feltstudier, skal disse foretages om som-meren hvor fauna og dyreliv kan iagttages. I disse tilfælde gør det et halvt års forskel, om VVM undersøgelsen sættes i gang før eller efter sommeren. Dette understreger nødven-digheden af en koordineret prioritering, så-ledes at de nødvendige undersøgelser kan sættes i gang på et tidligt tidspunkt i proces-sen.

Hvilke anlæg kræver miljøvurdering? Selv-styrets bekendtgørelse nr. 5 af 27. marts 2013 om vurdering af visse anlægs virknin-ger på miljøet og betaling for miljøtilsyn har ét bilag, der oplister anlæg hvor man efter Espoo-konventionen er forpligtet til at fore-tage VVM. Anlæg nævnt i dette bilag er af en karakter, der formentlig sjældent vil være aktuelle her i landet, f.eks. atomkraftanlæg, jernbaner til fjerntrafik m.v. Enkelte er dog relevante, f.eks. lufthavne med start- og lan-dingsbane på mindst 2.100 m. Bekendtgørel-sens bilag 2 oplister de anlæg, hvor Naalak-kersuisut vurderer, om der er behov for en VVM. Det gælder f.eks. a) Lufthavne med start- og landingsbane, b) Faste landings-pladser til helikopter, c) Faste havneanlæg, d) Anlæg af veje med en påtænkt linjeføring gennem det åbne land med en samlet læng-de på over 2000 m, Samt en lang række an-dre anlæg, de nævnte er blot relevante ek-sempler i forhold til infrastruktur.

nunaannakut aqqusinertallit, 2000 meterinillu katillugit takissusillit, taamatullu sanaartugassarpaalussuit, taaneqartummi attaveqarnemut atatillugit assersuutaannartut taaneqarmata.

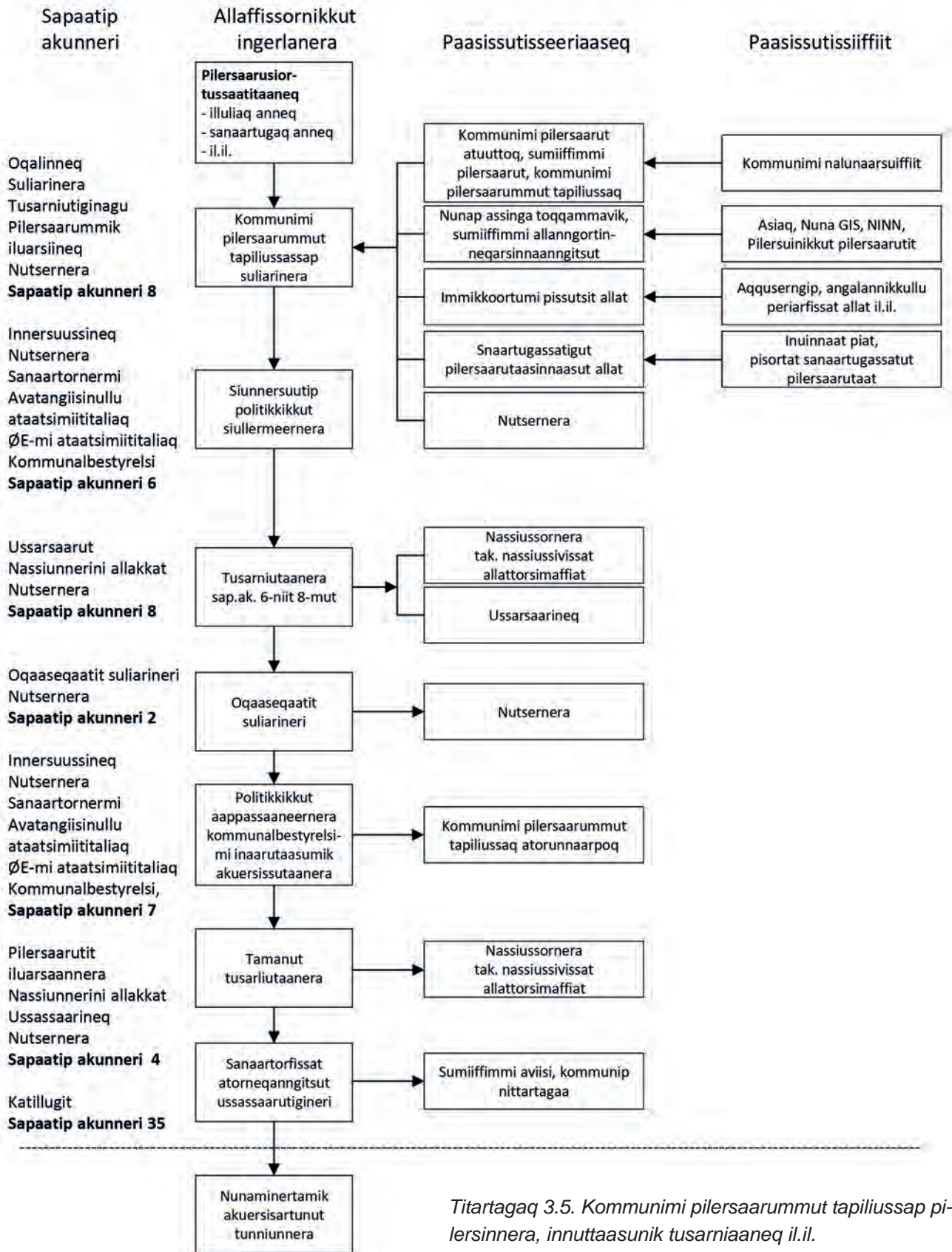
Pilersaarutini annertunerusuni suleqatigiissitaliornissaq iluaqutaasarpoq, kommunit, Namminersorlutik Oqartus-sat suliffeqarfiutai naalakkersuisoqarfiilu peqataatillugit. Tamatumani taaneqarsinnaalluni Nuummi umiarsualiviorneq, taamatullu Kommuni Kujallermi Qorlortorsuarmi erngup nukissiorfiup allilerneru. Suleqatigiissitat pisortanit assigiinngitsunit suliami ataqatigiissaarisuupput, tamar-millu immikkut inuiaqatigiinni aningaasaqarniarneq pillugu nalunaarusiussallutik, VVM-iliussallutik, kommunimi pilersaarummut tapiliussassamik suliaqassallutik imaluunniit nuna tamakkerlugu malittarisassiussallutik, minnerunngitsumillu sanaartorneq nakkutigissallugu. Misilittakkali takutippaat, ataqatigiissaarisooqangippat taava suliat siunnesortinut arlalinnut misissortinneqassasut. Ajoneruserorli aana, innuttaasunit pineqartoq arlaleriarlugu tusakuluutigineqarsinnaammat, soorlu VVM pillugu tusarniut, aamma kommunimi pilersaarummut tapiliusaaq pillugu tusarniutaasooq. Innuttaasut VVM pillugu tusarniummut isumme-reersimagunik, kommunimi qaammat qaangiutiinnartooq tapiliusaaq pillugu tusarniummi pineqartoq naammattooq-qikkunikku. Taamalilluni eqqarsapilunnarsinnaalluni pisortat innuttaasut siullermik qanoq oqaaseqarsimarerannik paasisaqavissimanngitsut – taamaammallu aappasaanernerani aamma paasisaqarnaviannngitsut. Peqatigitillugulu immikkut soqutiginnittut peqataatinnissaat naleqquttuusinnaavoq, soorlu Aatsitassanut Ikummatissanullu Naalakkersuisoqarfik, sanaartorfissaaq nunami misissueqqissaarnissamik akuersissuteqarfiusumi inissimappat.

Ved større projekter har det vist sig hensigtsmæssigt at nedsætte en arbejdsgruppe, med inddragelse af den relevante kommune, Selvstyrevirksomheder og departementer.

Det gælder anlægget af havnen i Nuuk og udvidelsen af vandkraftværket ved Qorlortorsuaq i Kommune Kujalleq. Arbejdsgruppen koordinerer arbejdet fra de forskellige myndigheder, der hver især skal udarbejde samfundsøkonomisk vurdering, VVM, kommuneplantillæg eller landsplandirektiv, og ikke mindst, selve anlægsprojektet. Ellers, viser erfaringen, får man undersøgt de samme ting flere gange af forskellige konsulenter. Og, mere uheldigt, man kan komme til at høre borgerne om den samme ting to gange, f.eks. først en høring af VVM og så høring af kommuneplantillæg. Hvis borgerne først forholder sig til en VVM høring, kan de undre sig over at blive spurgt om det samme måned efter ved høringen af et kommuneplantillæg. Det efterlader et indtryk af at myndighederne ikke hørte på, hvad borgerne sagde første gang – og derfor heller ikke vil gøre det anden gang. Endelig kan det være hensigtsmæssigt at inddrage særlige interessenter, f.eks. Råstofdepartementet, hvis et anlægsprojekt ligger i et område, hvor der er givet efterforskningstilladelser.

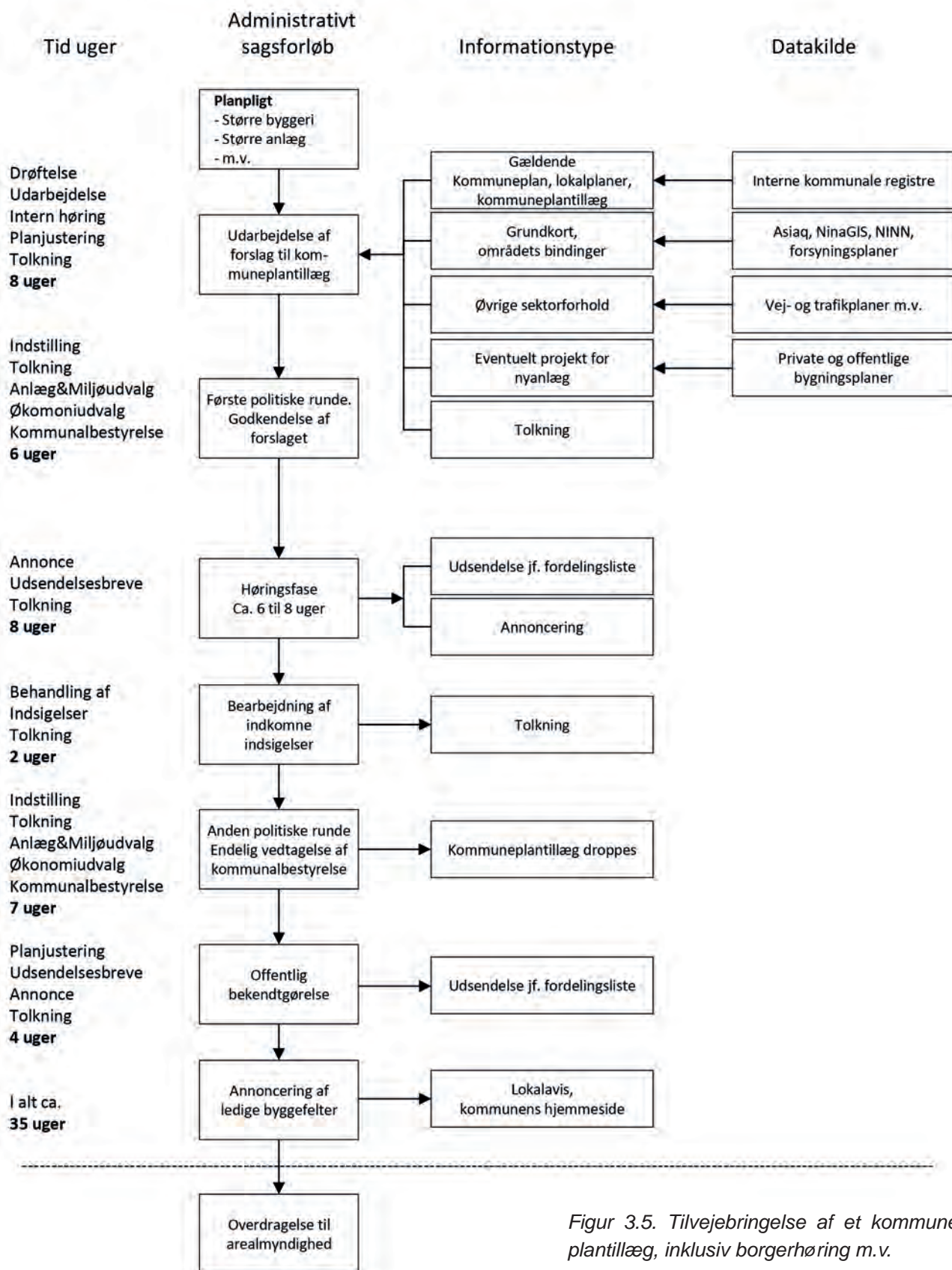

**Kommunimi pilersaarusiarnut tapiliussaliornerup
Pingaarnertut ingerlanneqariaasaa (siornatigut Sumiiffimmi Pilersaarut)**

*Titartagaq 3.5. Kommunimi pilersaarummut tapiliussap pilersinnera, innuttaasunik tusarniaaneq il.il.
Aallerfik: Kommuneqarfik Sermersooq*

Overordnet proces for udarbejdelse af Kommuneplantillæg (tidligere lokalplaner)

Figur 3.5. Tilvejebringelse af et kommuneplantillæg, inklusiv borgerhøring m.v.
Kilde: Kommuneqarfik Sermersooq

Sanaartugassatut pilersaarut kommunimi pilersaarummut akuerisaasumut naapertuutinnigippat, nutaamik kommunimut pilersaarummut tapiliusseq akueritineqassaaq. Kommunimi pilersaarummut tapiliussassatut siunner-suutip suliarinerani, kommunip namminersorlutik oqartussat soqutigisaat mianerissavai, tassalu ilaatigut sumiiffinni immikkut piumasaqaatitallit soorlu mittarfeqarfiit, qaarterutissaasiveqarfiit, imeqarfiit, illuutit eriagisassat, kiisalu illoqarfiup ilua, il.il. Nunap timaani sumiiffiit avatangiisinik illersuinerumut tunngasuusinnaapput, sumiiffiit aatsitasanik misissueqqissaarnissamik akuersissuteqarfiit il.il. Soqutigisat tamakku tamarmik pisortanit akisussaasunit nalunaarutaasussaapput, taamaalillutik NunaGIS-imi takuneqarsinnaassallutik. Ilarpassui NunaGIS-imut nalunaarutigineqartarput, amerlasuullumi aamma "Namminersorlutik Oqartussat" soqutigisaanni ersillutik, kingullermik taanna 2010-mi saqqummersinneqarpoq. Titartakkami 3.5 kommunimi pilersaarummut tapiliusseqartarnermi kommunini periutsit ersersinneqarput.

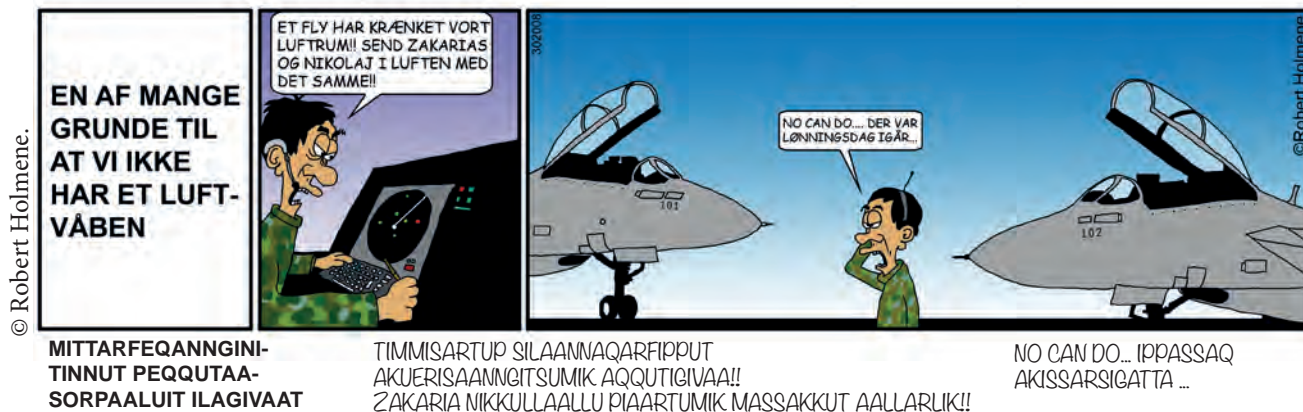
Immikkoortuni pilersaarusionerni periutsit allaaserinerat, sanaartornissamik suliap qanoq sivisutigisumik ingerlasinnaanerat ersersinneqarpoq. Marlussuit erseqqissartariaqarput: Ullumikkutut pilersaarusionariaaseq sukkanerulersinnaanngilaq, periutsit iluamik ataqatigiissaagaatinnagit. Soorunalimi sukkanerusumik ingerlatsisinnaanissaq periarfissaqarpoq, sorlu missingersuusionermininatsisip oqaaseqaatitaani allaqqasoq, pinartoqartillugu. Pilersaarusiugassanik imikkoortuni pilersaarusionerumut ilaatinneqarsinnaasunik, nukiit pilersinneqassapput, nuna tamakkerlugu pilersaarutit ataasiakkaatut pinartoqartillugu suliassatut ingerlatittaleraanni.

Hvis et anlægsprojekt ikke passer ind i den vedtagne kommuneplan, skal der vedtages et nyt kommuneplantillæg. Ved udarbejdelsen af et forslag til kommuneplantillæg, skal kommunen tage hensyn til selvstyrets interesser, dvs. en lang række regler om bl.a. klausulerede zoner omkring lufthavne, sprængstofdepoter, vandressourcer, bevaringsværdige bygninger og byområder, m.v. I det åbne land kan det være naturbeskyttelsesområder, områder hvor der er givet råstofefterforskningslicenser m.v. Alle disse interesser skal indberettes af de ansvarlige myndigheder, så de kan ses i NunaGIS. Mange af dem bliver indberettet til NunaGIS, og mange af dem fremgår af "Selvstyrets interesser", senest udgivet i 2010. I Figur 3.5 er gengivet den kommunale proces ved udarbejdelsen af et kommuneplantillæg.

Beskrivelsen af processerne omkring sektorplanlægning kan give et billede af en meget omfattende og tidskrævende behandling af anlægsprojekter. To ting skal bør erindres: Det går ikke hurtigere uden planlægning, som i dag, hvor processerne er mindre koordinerede. Og det er selvfølgelig stadig muligt, som beskrevet i bemærkningerne til budgetloven, at handle hurtigt, hvis der opstår en akut situation. Det, at have de projekter, man kan planlægge, på plads i sektorplanlægningen, frigør netop ressourcer, i forhold til hvis alle landets anlægsprojekter behandles som enkeltstående, akutte projekter.

Kapitali 4 Ilinniartitaanerup qaffasissusia, suliffissanut attuumassuteqarneq, kiisalu pilersuisussaaneq

Kapitel 4 Uddannelsesgrad, arbejdsmar- kedstilknytning og forsørgerbyrde

Inuiaqtigiit suliffissaqartitsiniarnermikkut imminnut isumagisut nalilersuiffigissagaanni Iliuusissarpaaluit pingaarutilit aqquasaagassaapput. Matumani iliuutsit pingasut misissuqqissaarneqassapput:

- Ilinniagaqarnerup qaffasissusia.
- Suliffissanut attuumassuteqarneq.
- Pilersuisussaaneq.

Misissueqqissaarnerit Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup suliffissaqartitsiniarnermi misissuineri toqqamavigineqarput, taannalu paasissutissani takuneqarsinnaavoq. Suliffissaqartitsiniarnermi misissueqqissaarneq, massakkumut 2010-miit 2014-mut ukiut pineqarput.

Misissueqqissaarnermi agguataarisarneq qanganisaq atugaavoq, 2009-p tungaanut illoqarfinni nunaqarfinnilu atuuttusoq. Kapitali 2-mi najugaqarfinni taaguutit pillugit siunnersuutitulli ivissuunngilaq, allamilli atugassaqarsimangilavut.

4.1 Ilinniartitaanerup qaffasissusia

Innuttaasut ilinniartitaanerisa qaffakkiartuaartinnissaat Naalakersuisunit soqutigineqarluinnartuavoq. Ilinniagaqarnikkut immitsinnut pilersornerput annertusiartuaartitartariaqarparput. Sulisussarpaalugut arlaannut ingerlatillugit suliarfortiinnarsinnaannginnatsigit, ilinniagaqarnikkut immitsinnut pilersornissamik piumasaqaat najugaq qimannagu immersorsinnaanissaani aamma atuuppoq. Ilinniartitaanikkut immitut pilersorsinnaanissap kingunerissavaa, sumiiffinni ilinniarsimasut pisariaqartitat pigineqarnissat. Tamanna faget tamaasa eqqarsaatigalugit naammassineqarsinnaanngilaq.

Der er mange faktorer, som er væsentlige, når man skal vurdere et samfunds selvberenhed på arbejdsmarkedet. Her analyseres tre faktorer:

- Uddannelsesgrad.
- Arbejdsmarkedstilknytning.
- Forsørgerbyrde.

Analyserne er baserede på Grønlands Statistiks arbejdsmarkedsstatistik, som den kan ses i databanken. Arbejdsmarkedsstatistikken dækker på nuværende tidspunkt blot årene 2010-2014.

I statistikken benyttes den gamle opdeling, som var aktuel frem til 2009, mellem by og bygd. Det er ikke helt i tråd med det, som i kapitel 2 fremføres som forslag til ny bostedterminologi, men det er det, som umiddelbart har været muligt.

4.1 Uddannelsesgrad

En øget grad af uddannelse i befolkningen er en af de vigtigste målsætninger for Naalakersuisut. Vi skal arbejde hen imod større uddannelsesmæssig selvforsyning. Da vi ikke har mulighed for, at en stor del af arbejdsstyrken kan pendle, skal kravet om uddannelsesmæssig selvforsyning også gælde generelt på lokalt niveau. At være uddannelsesmæssigt selvforsynet vil indebære, at der lokalt er alle de uddannede personer, som lokalsam-

Taamaammat sumiiffinni ilinniagalinnik imminut pilersorsinnaanissami inuiaqatigiinni pisariaqartitanuinaq tunn-gasususariaqarpoq. Sumiiffinni immikkut ilisimasalinnik sutigit tamatigit imminnut pilersorsinnaanissaq angunia-gaangilaq.

Inuiaqatigiit qaqugukkut inuiaqatigiinni ilinniagalinnik naammaginatunik amerlassusilinnik peqalertarnersut kisitsisitigit killilerneqarsinnaangillat. Uagut eqqarsaati-galuta politikikkut akuerisaasumik tunaartassatut aalajan-gersaasoqarnikuuvoq *"Ilinniartitaaneq – Siunissatsinnut matuersaat Naalakkersuisut 2015-mut ilinniartitaanermut perusissiaat"*, ilaatigit ima allaqqasoq:

"Ilinniartitsinermi qulliunerusumik anguniakkat tassaap-put: **Ukioqatigiinnit 2015-mit meeqqat atuarfianni naammassisunit 70 %-it 35-nik ukioqalertinnatik i-nuussutissarsiutaalersinnaasumik ilinniarsimas-sapput.**"

Inuiaqatigiit moderniusut imatut aaqqissuussaapput, su-miiffinni inuiaqatigiinni suliassat isumagisassat amer-liartortillugit, inuiaqatigiinnilu ilisimasaqassutsimik piu-masaqaatitalit suliffissat amerliartortillugit, ilinniarsimasut aatsaat taamak atorfissaqartinneqalertarput. Matumani ilinniakkat imatut paasineqassallutik, inuiaqatigiit iluanni ilinniagassatut aaqqissuussanik atuakkersorluni ilinnia-gaqarnek. Inuiaqatigiinni tamani unamminartuujuarpoq qulakkeerniassallugu, ilinniagallit katiternerat sumiiffimmi pisariaqartitanut sammisuunissaa. Sumiiffinni ilinniagas-sat pisariaqartitanut tulluarsagaanissaat sumiiffinni inut-takinnerusuni ajornakusoorneruleriartortarpoq. Matumani isiginiagassatut pingaaruteqarluni, inuit inunnguutsimik-kut – ilinniagaqanngikkaluarlutik – pikkoriffeqartut aamma sumiiffimmi taperseeqataasariaqarmata. Tamatumuuna meeqqat atuarfiat pitsaasoq, ingerlalluarterlu avaqqunne-qarsinnaangilaq.

Kommunit sisamaasut akornanni meeqqat atuarfiata avataatigit ilinniagaqassuseq assigiinngissuseqalaar-poq. Matuma kinguliani naatsorsuutit toqqammavissaat-tut, Nuna tamakkerlugu Pilersaarusiasmut nassuaammi 2015-imeersumi (qupperneq 24) titartakkami 1.7-mi kisitsit atorneqarput. Nuna tamakkerlugu Pilersaarusiasmut nas-suaammi takuneqarsinnaavoq, nalinginnaasumik ilinnia-gaqartut amerliartuinnartuusut.

fundet har behov for til at kunne fungere. Det-te er ikke muligt inden for alle fagområder. Målet om uddannelsesmæssig selvforsyning på lokalt niveau skal derfor kun være gæl-dende inden for de nødvendige samfunds-mæssige basisfunktioner. Det er ikke målet, at lokalsamfund skal være helt selvforsynet inden for specialist funktioner.

Der er ikke nogen entydig grænse for, hvor-når et lokalsamfund har tilstrækkelig mange uddannede til, at lokalsamfundet kan være selvforsynet. For vores vedkommende er en retningslinje blevet politisk vedtaget med "Ud-dannelse – Nøglen til vores fremtid Naalak-kersuisuts Uddannelsesstrategi 2015", hvor der blandt andet står:

"Det overordnede mål for uddannelsesom-rådet er:

Af årgangene, som afslutter folkeskolen fra 2015, skal 70 % opnå en erhvervs-kompetencegivende uddannelse, inden de fylder 35 år."

Det moderne samfund er indrettet således, at jo flere samfundsopgaver, et lokalsamfund selv varetager, og jo flere viden-baserede ar-bejdspladser, der er i lokalsamfundet, desto flere uddannede personer er der behov for. Her skal uddannelse forstås som en formel uddannelse inden for det i samfundet etab-lerede uddannelsessystem. Det er i alle lo-kalsamfund en udfordring at sikre, at sam-mensætningen af personer med uddannelse passer til det, der er behov for lokalt. Match-ningen mellem lokale, uddannede personer og det lokale behov for uddannelse bliver gradvist vanskeligere jo mindre lokalsamfun-det er. Her er det meget vigtigt at have fokus på, at også personer med realkompetencer – uden en formel uddannelse – også kan og bør bidrage lokalt. Det ændrer ikke ved, at det er afgørende, at vi har en folkeskole, der fungerer godt.

Graden af uddannede ud over folkeskolen svinger lidt mellem de fire kommuner. Som grundlaget for de nedenstående beregninger af uddannelsesgrad er brugt de tal, som

ligger bag Figur 1.7 i Landsplanredegørelse 2015 (side 24). Af Landsplanredegørelse 2015 fremgår det, at der generelt er flere og flere, som tager en uddannelse.

	Arnat Kvinder	Angutit Mænd	Katillugit I alt
Kommune Kujalleq	25,5 %	24,5 %	25,0 %
Kommuneqarfik Sermersooq	34,9 %	34,6 %	34,7 %
Qeqqata Kommunia	26,4 %	25,1 %	25,7 %
Qaasuitsup Kommunia	19,8 %	16,8 %	18,2 %
Nuna tamakkerlugu Hele landet	27,6 %	26,2 %	26,9 %

Titartagaq 4.1. Kommunini sisamaasuni nunalu tamakkerlugu 2014-mi innuttaasut meeqqat atuarsiata avataatigut atuakkersorluni ilinniagallit procenttingorlugit.

Immikkoortoq 2.3.1-mi allaaserisatuulli, Qaasuitsup Kommuniata avinneqarnissaa isummorsorfiuvoq. Agguataari-neq assilissanut pingasunut inissitaavoq:

Assiliaq 1 – kommunit pingasut:

- 1) Uummannaq-Upernavik-Qaanaaq (naalisarneqassaaq: UUQ).
- 2) Ilulissat-Qeqertarsuaq (naalisarneqassaaq: IQ).
- 3) Aasiaat-Qasigiannuguit-Kangaatsiaq (naalisarneqassaaq: AQK).

Assiliaq 2 – kommunit marluk:

- 1) Uummannaq-Upernavik-Qaanaaq (naalisarneqassaaq: UUQ).
- 2) Aasiaat-Qasigiannuguit-Kangaatsiaq-Ilulissat-Qeqertarsuaq (naalisarneqassaaq: AQKIQ).

Assiliaq 3 – kommunit marluk:

- 1) Ilulissat-Uummannaq-Upernavik-Qaanaaq (naalisarneqassaaq: IUUQ).
- 2) Aasiaat-Qasigiannuguit-Kangaatsiaq-Qeqertarsuaq (naalisarneqassaaq: AKQQ).

Qaasuitsup Kommunianut soqutiginnassaaq takussallugu, ilinniarsimasut qanoq assilissani assigiinngitsuni agguartaarsimanerat. Matuma kinguliani 2014-mi meeqqat atuarsiata avataatigut ilinniarsimasut takussutissiisutaapput.

Figur 4.1. Tabel over den procentvise andel af befolkningen i 2014, som havde en formel uddannelse ud over folkeskolen, for de fire kommuner samt for hele landet.

Som beskrevet i afsnit 2.3.1, så er der overvejelser i gang om deling af Qaasuitsup Kommunia. Der er tre scenarier for delingen: Scenarium 1 – tre kommuner:

- 1) Uummannaq-Upernavik-Qaanaaq (forkortes: UUQ).
- 2) Ilulissat-Qeqertarsuaq (forkortes: IQ).
- 3) Aasiaat-Qasigiannuguit-Kangaatsiaq (forkortes: AQK).

Scenarium 2 – to kommuner:

- 1) Uummannaq-Upernavik-Qaanaaq (forkortes: UUQ).
- 2) Aasiaat-Qasigiannuguit-Kangaatsiaq-Ilulissat-Qeqertarsuaq (forkortes: AQKIQ).

Scenarium 3 – to kommuner:

- 1) Ilulissat-Uummannaq-Upernavik-Qaanaaq (forkortes: IUUQ).
- 2) Aasiaat-Qasigiannuguit-Kangaatsiaq-Qeqertarsuaq (forkortes: AKQQ).

For Qaasuitsup Kommunia er det interessant at se, hvordan graden af uddannelse fordeler til i de forskellige scenarier for deling. Nedenfor er vist graden af uddannede ud over folkeskolen i 2014 for de tre scenarier.

Assiliaq 1

Scenarium 1

	Arnat Kvinder	Angutit Mænd	Katillugit I alt
S1UUQ	17,1 %	15,1 %	16,0 %
S1IQ	28,7 %	21,9 %	24,1 %
S1AQK	19,9 %	19,3 %	19,6 %

Titartagaq 4.2. 2014-mi inuiaqatigiit procentiisa amerlasusaat, meeqqat atuariata avataatigut atuakkersullutik ilinniagaqarsimanerinin takussutissiatut eqitsit, Assiliaq 1-mi kommuninut pingasunut agguataarinikkut.

Figur 4.2. Tabel over den procentvise andel af befolkningen i 2014, som havde en formel uddannelse ud over folkeskolen, i Scenarium 1's opdeling i tre kommuner.

Assiliaq 2

Scenarium 2

	Arnat Kvinder	Angutit Mænd	Katillugit I alt
S2UUQ	17,1 %	15,1 %	16,0 %
S2AKIQQ	23,6 %	20,2 %	21,9 %

Titartagaq 4.3. 2014-mi inuiaqatigiit procentiisa amerlasusaat, meeqqat atuariata avataatigut atuakkersullutik ilinniagaqarsimanerinin takussutissiatut eqitsit, Assiliaq 2-mi kommuninut marluutillugit agguataarinikkut.

Figur 4.3. Tabel over den procentvise andel af befolkningen i 2014, som havde en formel uddannelse ud over folkeskolen, i Scenarium 2's opdeling i to kommuner.

Assiliaq 3

Scenarium 3

	Arnat Kvinder	Angutit Mænd	Katillugit I alt
S3IUUQ	22,4 %	18,2 %	20,2 %
S3AKQQ	19,9 %	19,0 %	19,4 %

Titartagaq 4.4. 2014-mi inuiaqatigiit procentiisa amerlasusaat, meeqqat atuariata avataatigut atuakkersullutik ilinniagaqarsimanerinin takussutissiatut eqitsit, Assiliaq 3-mi kommuninut marluutillugit agguataarinikkut.

Figur 4.4. Tabel over den procentvise andel af befolkningen i 2014, som havde en formel uddannelse ud over folkeskolen, i Scenarium 3's opdeling i to kommuner.

2015-imut Nuna tamakkerlugu Pilersaarusionermut nassuiaat naatsumik ilinniartitaaneq pillugu immikkortoqarpoq. Nassuiaammi titartagaq 1.5 (qupperneq 22) takuneqarsinnaavoq, massakkut komuniunit sisamaasunit Qaasuitsup Kommunian komuniunit, innuttarisamini ilinniagaqartoqannginnerpaajusoq.

Landsplanredegørelse 2015 har et kort afsnit om uddannelse. Redegørelsens Figur 1.5 (side 22) viser, at af de fire nuværende kommuner er Qaasuitsup Kommunian den kommune, som har den laveste uddannelsesgrad blandt kommunens indbyggere.

Matuma siuliini eqitsisini pingasuusuni (Titartagaq 4.2, Titartagaq 4.3 aamma Titartagaq 4.4) takuneqarsinnaavoq, Qaasuitsup Kommuniata agguataarnissaatut periarfissaasuni ilinniagaqassutsip agguataarneri assigiingitsuummata. UUQ ilinniagaqartoqarfiunnginnerpaavoq 16,04 procentimiiginnarluni. Peqatigitillugu UUQ-mi ineriartornerup takutippaa immikkoortut kisiartatut, ilinniagallit amerliartortuusut. Tamanna ilaati-gut 2015-imut Nuna tamakkerlugu Pilersaarusi-amut nassuiaammi Titartagaq 1.6-mi (qupperneq 22).

Agguataarinerni tamani innuttaasut akornanni ilinniagaqarnerup appassisuunera takuneqarsinnaavoq. Qaasuitsup Komunianut tamanna massakkumut isumaqarpoq, ilinniagalinnik avataaneersunik annertuumik atorfissaqartitsisoqarnissaa, taamaaliornikkut inuiaqati-giinni suliassat pisariaqartitat naammassineqassappata.

Qaasuitsup Kommuniata avinneqarneratigut, inuiaqati-giinni suliassat isumaginissaanni sulisussanik atorfinitsisoqartariaqarnissaa pisariaqassasoq. Tamatumani pat-sisaavoq, kommunini qitiusumik ingerlatsivissat nutaat ataaseq marlulluunniit pilersinneqartariaqassammata. Suliassat sularinissaanni atuakkersorluni ilinniagallit pisa-riaqartinneqassapput. Tamannalu isumaqarluni, avatitsin-neersunik ilinniagalinnik tikisitsinissaq suli annerusumik pisariaqartsinneqalissasoq. Tamatumanittaaq ilaavoq, tassa avatitsinnersuunik sulisussanik tikisitsinissami, im-mikkoortut nutaassat allatut ajornaraluartumik ullumik-kumut kommunimi immikkoortunit minnerulernissaat, ta-matumalu kingunerisaanik sulisussanik pisariaqartitanik ilinniagalinnillu kajumiginninneq killeqalersinnaammat.

Qaasuitsup Kommunia ataatsimut, kommuninullu agguar-taarlugu periarfissaasut isiginiarnerani, ilinniarsimasunik innuttaqarniarnissami periarfissat appassisuujussuupput. Ukiorpalus-suarnilu aggersuni ilinniarsimasunik pisariaqar-titanik nammineq pilersuilersinnaanissaq ajornakusoor-torujussuusussaassalluni. Kommunillu taakku nutaassat ilinniarsimasunik atuilluurtuuffinngornissaat ilimanaate-qarpallaarani. Tamatumanilu avannarpasinnerpaami avi-tsinissatut periarfissaq ajornartorsiutitaqarnerpaasussatut isikkoqarluni, assilissat pingasuusut takussutissiinerattut.

De tre ovenstående tabeller (Figur 4.2, Figur 4.3 og Figur 4.4) viser, at uddannelsesgra-den er ujævnt fordelt i de potentielt nye op-delinger af Qaasuitsup Kommunia. UUQ har den laveste uddannelsesgrad på blot 16,04 %. Tilmed udviser udviklingen i netop UUQ som det eneste område ingen tegn på, at der bliver flere uddannede. Det fremgår eksem-pelvis af Figur 1.6 (side 22) i Landsplanrede-gørelse 2015.

For alle de skitserede opdelinger er der tale om en meget lav grad af uddannede indbyg-gere. For Qaasuitsup Kommunian betyder det allerede i dag, at der nødvendigvis må hen-tes megen uddannet arbejdskraft udefra, for at de nødvendige samfundsrelaterede opgaver kan blive udført.

Med en deling af Qaasuitsup Kommunia vil der skulle ansættes flere personer til at va-retage de samfundsrelaterede opgaver. Det skyldes, at der skal etableres en eller to nye kommunale administrative centralenheder. Varetagelsen af de opgaver vil kræve en form for formel uddannelse. Det vil betyde, at der vil blive et endnu større behov for at til-kalde uddannet arbejdskraft udefra. Et yder-ligere aspekt ved det, at der skal tilkaldes yderligere uddannet arbejdskraft udefra, er, at de nye kommunale enheder uundgåeligt vil blive mindre end den nuværende kommu-nale enhed, og det kan i sig selv gøre det vanskeligere at tiltrække den nødvendige, uddannede arbejdskraft.

Såvel samlet set for hele Qaasuitsup Kom-munia som for alle de skitseret opdelinger i kommuner er andelen af uddannede indbyg-gere meget lav. Det vil i mange, kommende år ikke blive muligt at blive selvforsynende med den nødvendige, uddannede arbejds-kraft. De nye kommuner kan derfor ikke sig-es at have en uddannelsesmæssig bære-dygtig udviklingstendens. Tendensen ser ud til at være mest alvorlig for den nordligste af de skitserede opdelinger, der opereres med i de tre scenarier.

4.2 Suliffissanut attuumassuteqarneq

Suliffissanut attuumassuteqarnerup naatsorsomerani pilersuisussat aallaavigneqarput. Pilersuisussat inuiaqatigiinni tassaapput, sulisut taamalu inuiaqatigiinnik tamanik pilersuisuusut.

Pilersuisussat imatut katitigaapput, 'inuit suliffillit' + 'inuit suliffeqanngitsut'.

Sulisut imatut katitigaallutik 'inuit suliffillit' + 'inuit suliffissarsiortut'.

Naatsorsuinerit 'illoqarfik'-mut aamma 'nunaqarfik'-mut agguartaarneri Titartakkami 4.5-mi aamma 4.6-mi takuneqarsinnaavoq, 2010-miit 2014-mut suliffillit 'illoqarfinni' 5 procentit missaannik 'nunaqarfinniittunit' amerlanerusut. Tamatumani saniatigut takuneqarsinnaalluni, suliffeqannginneq nalinginnaasumik 'illoqarfinni' 'nunaqarfinneersunit' appasinnerulaartoq.

4.2 Arbejdsmarkedstilknytning

Arbejdsmarkedstilknytningen beregnes ud fra forsørgergruppen. Forsørgergruppen er den del af befolkningen, der skal være på arbejdsmarkedet og dermed forsøge hele befolkningen. Forsørgergruppen er sammensat af 'personer i arbejdsstyrken' + 'personer uden for arbejdsstyrken'. Arbejdsstyrken er sammensat af 'personer i beskæftigelse' + 'personer i ledighed'.

Når beregningerne foretages med opdelingen mellem 'by' og 'bygd' ses det i Figur 4.5 og Figur 4.6, at arbejdsstyrken for årene 2010-2014 ligger omtrent 5 % point højere i 'byer' end i 'bygder'. Desuden ses det, at ledigheden generelt er en smule lavere i 'byer' end i 'bygder'.

	2010	2011	2012	2013	2014
Suliffillit I arbejdsstyrken	74,6 %	74,4 %	74,7 %	74,7 %	74,5 %
Sulisut I beskæftigelse	68,8 %	67,8 %	67,7 %	67,5 %	67,0 %
Suliffissarsiortut I ledighed	5,7 %	6,6 %	7,0 %	7,2 %	7,5 %
Suliffeqanngitsut Uden for arbejdsstyrken	25,4 %	25,6 %	25,3 %	25,3 %	25,5 %

Titartagaq 4.5. 2010-miit 2014-mut 'illoqarfinni' suliffillit.

Figur 4.5. Arbejdsmarkedstilknytning i 'byer' i 2010-2014.

	2010	2011	2012	2013	2014
Suliffillit I arbejdsstyrken	68,2 %	70,4 %	70,5 %	69,7 %	68,8 %
Sulisut I beskæftigelse	62,6 %	61,4 %	61,4 %	60,6 %	60,5 %
Suliffissarsiortut I ledighed	5,6 %	8,9 %	9,1 %	9,1 %	8,3 %
Suliffeqanngitsut Uden for arbejdsstyrken	31,8 %	29,6 %	29,5 %	30,3 %	31,2 %

Titartagaq 4.6. 2010-miit 2014-mut 'nunaqarfinni' suliffillit.

Figur 4.6. Arbejdsmarkedstilknytning i 'bygder' i 2010-2014.

Assini 4.5 aamma 4.6-mi eqitsisini kisitsisit 2015-mut suli tamarmik pigineqanngillat. Taamaammat eqitsisit 2015-mut naatsorsorneqarsinnaanngillat. Oqaatigineqarsinnaavorli 2015-mut 2016-milu piffissami siullermi atatillugu suliffissarsiortut nalinginnaasumik appariaateqarsimamata. Tamatumali allatigut qanoq ittoqarnera ersersinngialaa.

4.3 Pilersuisussaaneq

Suliffeqarneq pilersuisussaataitanermit toqqaannartumik attuumassuteqarpoq. Pilersuisussaaneq brøkkinnorlugu takussutissaliissutaavoq. Pilersuisussaaneq brøkkinnorlugu isumaqartitaavoq, sulisup ataatsip imminent pilersornermi saniatigut inuit qassit pilersugassarinerai. Pilersuisussaaneq brøkkinnorlugu 0,57-iuppat isumaqarpoq, inuup ataatsip sulisup imminent pilersornermi saniatigut inuit 0,57-it pilersugassarigai.

Pilersuisussaananermi brøkki inuiaqatigiinni atuilluartaunissaq eqqarsaatigalugu qanoq annertutigissagaluarnera soq eqqortumik oqaatiginiassallugu ajornakusoorpoq.

Endnu er ikke alle de opgørelser, som indgår i tabellerne i Figur 4.5 og 4.6 tilgængelige for 2015. Tabellerne kan derfor ikke opgøres for 2015. Det kan dog anføres, at isoleret set er ledigheden generelt faldet i 2015 og første del af 2016. Men det siger blot ikke nødvendigvis noget om de øvrige kategorier i tabellerne.

4.3 Forsørgerbyrde

Graden af arbejdsmarkedstilknytning har direkte betydning for forsørgerbyrden. Forsørgerbyrden udtrykkes her i form af en forsørgerbrøk. Forsørgerbrøken er udtryk for hvor mange personer hver person i arbejdsstyrken skal forsørge ud over sig selv. Hvis forsørgerbrøken er 0,57, så betyder det, at hver person i arbejdsstyrken skal forsørge 0,57 person ud over sig selv.

Det er vanskeligt at sige præcist hvilken stør-

Assersuutigalugu ukiukinnerusut amerlappata, imaluunniit amerlasuut ilinniarnermik ingerlatsisuuppata utoqqaaluunniit amerlappata, taava pilersuisussaanermi brøkki annerulertussaassaaq.

Tamatunnga atatillugu inuiaqatigiinni pilersuisussaanermi brøkki anneruppat inuiaqatigiinnut pitsaanerussaaq, taamaappammi ilinniagaqartut amerlanerussammata, utoqqaat amerlassusaannut sanilliullugit.

Nalinginnaasumilli pilersuisussaanermi brøkki 0,5-ip 1,0-llu akornanniippat imaassimassaaq, inuiaqatigiinni pilersuisussaasut pilersugassaasullu akornanni oqimaqatigiinneq naammaginaruusoq. Taamatut ittoqartillugulu oqartariaqarluni inuiaqatigiit atuilluartuuffiusut. Pilersuisussaanermi brøkki 1,0-i sinnerpagu, taava misissueqis-saartoqartariaqalissaaq sukumiinerusumik sumik tamanna peqquteqarnersoq paasiniarlugu, piffissarmi alimasinnerusoq isigalugu, tamanna inuiaqatigiit ineriartortitaaneranni atuilluartuuffiunngitsoq ilimanaateqarsinnaammat.

Matuma kinguliini 'pilersuisussaanermi brøkki naammaginaruotoq' aamma 'pilersuisussaanermi brøkki piviusoq' immikkoortitaapput. 'pilersuisussaanermi brøkki naammaginaruotoq' imatut ilimagisaqarluni naatsorsorneqarpoq, pilersuisussaatitat tamarmik (18-niit 64-nut ukiullit) suliffeqartuusut. 'Pilersuisussaanermi brøkki piviusoq' imatut naatsorsorneqarluni, (18-niit 64-nut ukiullit akornanni) ilaat suliffeqartuusut.

relse forsørgerbrøken bør have, for at der kan siges at være tale om et bæredygtigt niveau for det givne samfund. Hvis der eksempelvis er mange mindreårige, eller mange under uddannelse eller mange ældre, så kan det gøre forsørgerbrøken større. For et samfund vil det være bedre at have en større forsørgerbrøk på grund af, at der er mange i uddannelse, end på grund af, at der er mange ældre.

Helt generelt kan en forsørgerbrøk på mellem 0,5 og 1,0 siges at være udtryk for en rimelig balance mellem den gruppe, som skal forsørge samtlig indbyggere, og den gruppe, som skal forsørges. I den forstand vil der være tale om en bæredygtig samfundsudvikling. Hvis forsørgerbrøken kommer over 1,0 bør det generelt give anledning til, at årsagen undersøges nærmere, for det vil på længere sigt formodentligt ikke være udtryk for en bæredygtig samfundsudvikling.

Der skelnes nedenfor mellem 'ideal forsørgerbrøk' og 'real forsørgerbrøk'. 'Ideal forsørgerbrøken' er beregnet ud fra den antagelse, at alle personer i forsørgergruppen (de 18-64-årige) er aktive i arbejdsstyrken. 'Real forsørgerbrøken' er beregnet ud fra kun de, der reelt er aktive i arbejdsstyrken (blandt de 18-64 årige).

	2010	2011	2012	2013	2014
Illoqarfik By	0,52	0,51	0,51	0,50	0,50
Nunaqarfik Bygd	0,68	0,70	0,70	0,70	0,69

Titartagaq 4.7. 2010-miit 2014-mut pilersuisussaanermi brøkki naammaginaruotoq.

Figur 4.7. Ideal forsørgerbrøk i 2010-2014.

	2010	2011	2012	2013	2014
Illoqarfik By	1,21	1,23	1,23	1,23	1,24
Nunaqarfik Bygd	1,56	1,60	1,58	1,59	1,60

Titartagaq 4.8. 2010-miit 2014-mut pilersuisussaanermi brøkki piviusoq.

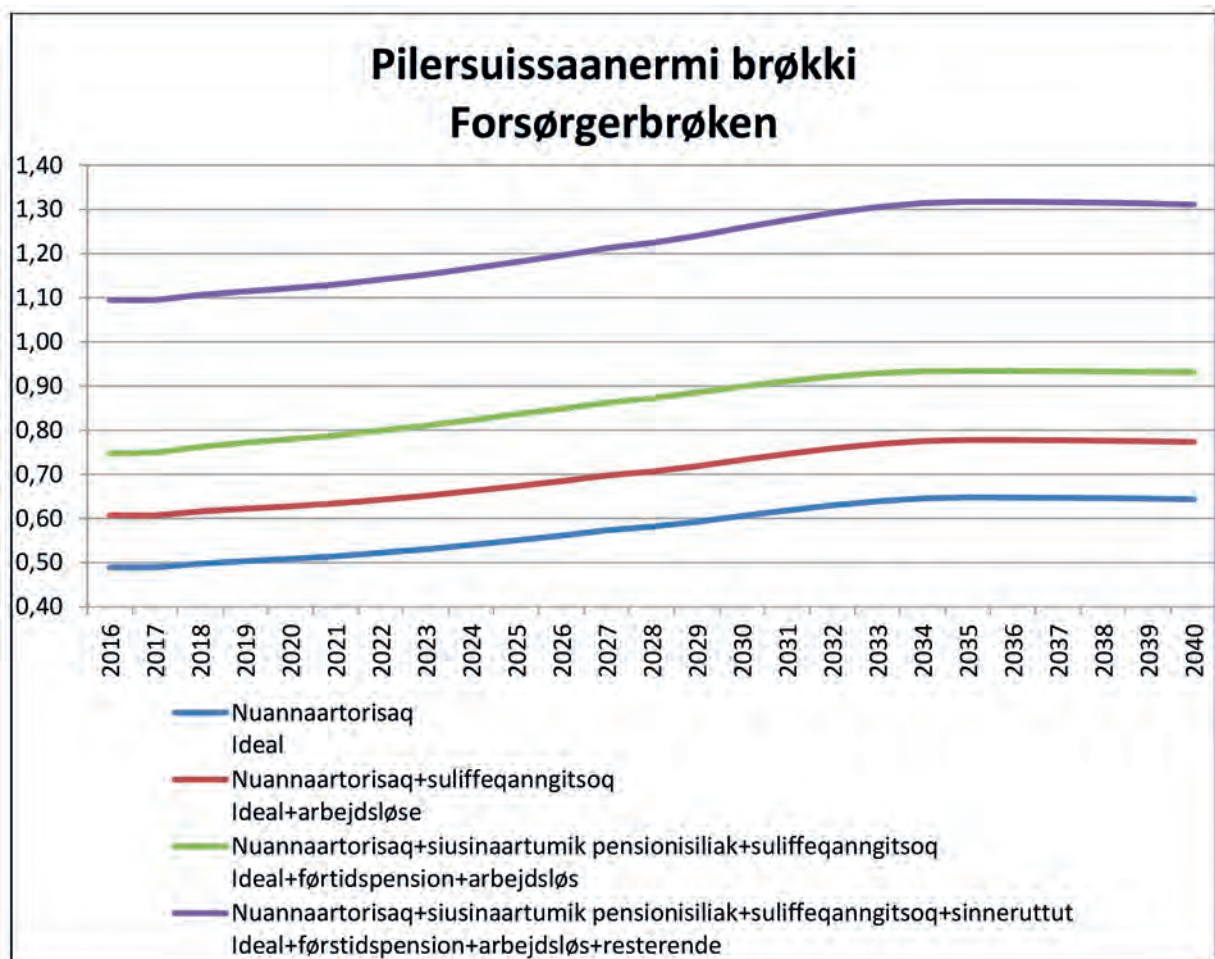
Figur 4.8. Real forsørgerbrøk i 2010-2014.

Takuneqarsinnaasutut pilersuisussaanermi brøkki piviusoq, 'illoqarfinni' 'nunaqarfinni'-luunniit aarlerinarpasinn-gilaq. 'Nunaqarfiit' pilersuisussaanermi brøkkiaat 'illoqarfinniit' anneruvoq. Tamatuma takutippaa, inuusuttut utoqqaallu 'nunaqarfinni' amerlanerusut.

Pilersuisussaanermi brøkki piviusoq isigigaanni, sooq taamaannersoq misissornissaa taava pisariaqalersimavoq, sooruna pilersuisussaanermi brøkki piviusoq taama qaffasitsigisoq. Pilersuisussaanermi brøkki piviusoq 'illoqarfinni' annerujussuvoq 'nunaqarfinnut' sanilliullugu. Tamatumanilu suliffeqarfillit ikinnerat suliffissaaleqisullu amerlanerat marluullutik qitiusumik patsisaapput.

Som det fremgår, så ser ideal forsørgerbrøken ikke bekymrende ud hverken for 'byer' eller for 'bygder'. 'Bygdernes' forsørgerbrøk er noget højere end 'byernes'. Det er udtryk for, at der er flere yngre og ældre i 'bygdene'.

Når man ser på den real forsørgerbrøken, så giver det anledning til at skulle se nærmere på årsagen til, at den reelle forsørgerbrøk er så relativ høj. Real forsørgerbrøken er væsentligt højere i 'bygder' end i 'byer'. Her er den lavere tilknytning til arbejdsstyrken og den højere arbejdsløshed de to centrale faktorer.

Titartagaq 4.9. Titartakkami pilersuisussaanermi brøkkip nuna tamakkerlugu 2040-p tungaanut siuumoortumik naatsorsornera takuneqarsinnaavoq.

Figur 4.9. Grafen viser en fremskrivning af forsørgerbrøken for hele landet frem til 2040.

Titartakkami 4.9-mi pilersuisussaannermi brøkki nuna tam-makkerlugu 2040-p tungaanut siumoortumik naatsorsor-neqarsimavoq. Tassanilu takuneqarsinnaavoq, pilersui-sussaannermi brøkki ukiuni aggersuni qaffakkiartussasoq naatsorsuutigineqartoq. Tamannalu tunngavigalugu inu-iaqatigiinni aningaasaqarnerput suli ilungersunarsinerus-sasoq.

Qaffariarnissaanut annertuumik pequtaavoq, innuttaa-sut utoqqaat amerliartornissaat naatsorsuutigineqarmat. Utoqqaalli amerlinissaat inuiaqatigiisugut akornatsinni ajornartorsiutaanerpaajusussaangilaq. Sulisinnaasulli-uku akornanni suliffeqanngitsut amerlavallaarnerat ajor-nartorsiutinik pilersitsisussaasoq.

Taamaammat pilersuisussaannermi brøkkip naammaginar-tup isiginiarnissaa pingaarnersaaq, taamalu 'innuttaa-sut suleqanngitsut' kiisalu 'inuuttaasut suliffissarsiortut' 'in-nuttaasut suliffilinnut' nuunniarnissaat pingarnerpaajusus-saassaaq.

Iliuusissat ilagisassaat, politikikkut eqqartorneqalereer-soq tassaavoq, soraarnersutisiaqalersinnaannermi uki-ut qaffatsinnissat. Tamatumuuna qulakkeerneqassaaq, amerlanertavut ukiuni amerlanerusuni pensionistinngu-nginnitsinni suliinnarsinnaasariaqalissasugut. Anner-tuutigulli iliuuseqartariaqarpugut, innuttaasunit amerlasuut ukiumikkut sulisinnaasutut isigisariaqakkat sulillutik nam-maqataalernissat qulakkeerniarlugu.

I Figur 4.9 er der foretaget en fremskrivning af forsørgerbrøken for hele landet frem til 2040. Her fremgår det, at der er en forventning om, at den reelle forsørgerbrøk vil stige i de kommende år. Det vil lægge yderligere pres på vores samfundsøkonomi.

En væsentlig årsag til stigningen er, at vi forventes at få flere ældre samfundsborgere. Men andelen af ældre er ikke den alvorligste udfordring, som vi som samfund står over for. Det er derimod den relativt store andel af forsørgergruppen, som står uden for arbejdsstyrken.

Den primære indsats for at forbedre den reelle forsørgerbrøk skal derfor fokusere på at flytte så mange personer fra gruppen af 'borgere uden for arbejdsstyrken' samt 'borgere i ledighed' over i gruppen af 'borgere i arbejdsstyrken'.

Et af de tiltag, som allerede er på den politiske dagsorden, er forhøjelse af pensionsalderen. Det vil sikre, at mange af os forbliver aktive på arbejdsmarkedet i flere år, før vi bliver pensionister. Der skal dog langt mere drastiske tiltag til, for at sikre, at en stor del af de borgere, som er i den arbejdsduelige alder også kommer til at bidrage som aktive i arbejdsstyrken.

Kapitali 5 Najugarfiit ilusaat

Kapitel 5 Bostedprofil

5.1 2015-imi najugaqarfiit ilusaat

2015-imut Nuna tamakkerlugu Pilersaarusiarnut nassuiaammi siullermeertumik najugaqarfiit ilusaat tamanut saqqummiunneqarpoq. 2015-imi najugaqarfiit ilusaannik suliaq inuiaqatigiinni uuttuutit quliinnaat aallavigalugit suliaavoq. Atalluarsinnaasup (ajoquserneqarsinnaangitsoq) attarluttullu immikkoorutaat piffissaq alimasinnerusoq isigalugu Kalaallit Nunaanni pissutsinut naleqqussagaavoq. Inuiaqatigiinni uuttuutit taakku qulusut kommunuinnaq atatillugit saqqummiunneqarput. Malitsigisaanillu najugaqarfinnut ataasiakkaanut naliliutitut atukkat apersuutigineqarlutik. Inuiaqatigiinni ajoquserneqarsinnaanermut uuttuutit, taamaammat 2015-imut Nuna tamakkerlugu Pilersaarusiarnut nassuiaammi ilanngussat Titartakkami 5.1-mi takuneqarsinnaapput.

5.1 Bostedprofil 2015

I Landsplanredegørelse 2015 blev den første version af en bostedprofil offentliggjort. 2015-versionen af bostedprofilen var alene baseret på 10 demografiske parametre. Skæringsniveauet mellem holdbar (ikke sårbar) og ikke holdbar (sårbar) på længere sigt var tilpasset grønlandske niveauer. De 10 demografiske parametre blev alene præsenteret på kommuneniveau. Efterfølgende blev de konkrete værdier for hvert enkelt bosted efterspurgt. Det demografiske sårbarhedsindeks, der indgik i Landsplanredegørelse 2015 er derfor vist i Figur 5.1.

Sårbarindeks	Bosted	Indbyggertal	Kommune
2	Tasiilaq	2.093	Sermersooq
2	Nuussuaq	202	Qaasuitsup
3	Nuuk	16.992	Sermersooq
3	Ilulissat	4.491	Qaasuitsup
3	Qaanaaq	641	Qaasuitsup
3	Kangaatsiaq	532	Qaasuitsup
3	Kullorsuaq	457	Qaasuitsup
3	Saattut	218	Qaasuitsup
3	Sermiligaaq	197	Sermersooq
3	Atammik	190	Qeqqata
3	Upernavik Kujalleq	186	Qaasuitsup

4	Sisimiut	5.572	Qeqqata
4	Uummannaq	1.246	Qaasuitsup
4	Upernavik	1.140	Qaasuitsup
4	Ittoqqortoormiit	426	Sermersooq
4	Kulusuk	242	Sermersooq
4	Aappilattoq	176	Qaasuitsup
4	Ukkusissat	151	Qaasuitsup
4	Qeqertaq	120	Qaasuitsup
4	Ikerasaarsuk	97	Qaasuitsup
4	Isortoq	79	Sermersooq
4	Illorsuit	72	Qaasuitsup
4	Naajaat	48	Qaasuitsup
4	Nutaarmiut	25	Qaasuitsup
5	Qaqortoq	3.164	Kujalleq
5	Kangerlussuaq	510	Qeqqata
5	Kuummiut	309	Sermersooq
5	Tasiusaq	236	Qaasuitsup
5	Innaarsuit	155	Qaasuitsup
5	Sarfannugit	121	Qeqqata
5	Tiniteqilaaq	113	Sermersooq
5	Itilleq	92	Qeqqata
5	Nuugaatsiaq	78	Qaasuitsup
5	Kitsissuarsuit	76	Qaasuitsup
5	Siorapaluk	46	Qaasuitsup
5	Ikerasaarsuk	6	Qaasuitsup
6	Aasiaat	3.098	Qaasuitsup
6	Narsaq	1.529	Kujalleq
6	Kangersuatsiaq	166	Qaasuitsup
6	Saqqaq	165	Qaasuitsup
6	Iginniarfik	83	Qaasuitsup
6	Ikamiut	68	Qaasuitsup
6	Kapisillit	66	Sermersooq
6	Tasiusaq	50	Kujalleq
6	Oqaatsut	38	Qaasuitsup
6	Qeqertat	27	Qaasuitsup
6	Ammassivik	25	Kujalleq
7	Nanortalik	1.261	Kujalleq
7	Qasigiannugit	1.165	Qaasuitsup
7	Kangaamiut	330	Qeqqata
7	Niaqornaarsuk	275	Qaasuitsup
7	Ikerasak	207	Qaasuitsup
7	Narsarsuaq	145	Kujalleq
7	Eqalugaarsuit	81	Kujalleq
7	Napasq	81	Qeqqata
7	Ilimanaq	52	Qaasuitsup
8	Maniitsoq	2.501	Qeqqata
8	Paamiut	1.496	Sermersooq
8	Qeqertarsuaq	871	Qaasuitsup
8	Attu	192	Qaasuitsup
8	Qaarsut	155	Qaasuitsup
8	Arsuk	95	Sermersooq

8	Narsaq Kujalleq (Narsarmijit)	86	Kujalleq
8	Niaqornat	52	Qaasuitsup
8	Savissivik	51	Qaasuitsup
8	Qassiarsuk	44	Kujalleq
8	Saarloq	34	Kujalleq
8	Igaliku	26	Kujalleq
8	Qassimiut	26	Kujalleq
8	Kangerluk	21	Qaasuitsup
9	Alluitsup Paa	233	Kujalleq
9	Qeqertarsuatsiaat	198	Sermersooq
9	Aappilattoq	113	Kujalleq
9	Akunnaaq	83	Qaasuitsup

Titartagaq 5.1. Eqitsimmi inuiaqatigiinni uuttuutini quliusuniit najugaqarfiit ataasiakkaarlutik atalluarsinnaanerit qanoq nalilerneqarsimanersoq takuneqarsinnaavoq. Kisitsisit 2015-imut Nuna tamakkerlugu Pilersaarusionsamut nasuiaammi Titartakkami 1.4-miittut atugaapput.

Inuiaqatigiit qitiusumik uuttuutit atugaanerit imaappoq, najugaqarfik piffissaq alimasinnerusoq isigalugu qanoq angusaqarsinnaassanersoq. Inuiaqatigiinnili uuttuutit kiisiisa isiginiassallugit naammanngilaq. Uuttuutit atorluarniaraanni najugaqarfiit ilusaannik siammasissumik isiginniniarnermi allanik uuttuutini ilasariaqarput. Taamaammat 2016-imut Nuna tamakkerlugu Pilersaarusionsamut nasuiaammut atatillugu uuttuutit allanik ilaneqarput, inuiaqatigiinni uuttuutit saniatigut. Suliaq taanna angusarisallu immikkoortuni tulluuttuni itisilerneqarput.

5.2 Uuttuut sunaana?

Najugaqarfiit ilusaat uuttuutit aalajangersimasut atorlugit suliaavoq. Sunaluunniit uuttuutit atussappat, piumasaaqatit arlallit naammasineqartariaqarput:

- Uuttuut paatsuugassanngitsumik toqqammaveqartariaqarpoq.
- Uuttuut ukiumut ataasiarlugu oqimaalutartariaqarpoq.
- Uuttuut najugaqarfinni tamani atugaasumik oqimalutaa-teqartariaqarpoq.
- Uuttuut inissittariaqarpoq najugaqarfinni ataasiakkaani tamani atorneqarsinnaasuussallunilu.

Inuiaqatigiinni uuttuutit, 2015-mut Nuna tamakkerlugu Pilersaarusionsamut nasuiaammi ilanngunneqartut, piumasaaqatit taaneqartut tamaasa naammassisimavaat. Paasissutissaniimmi Kalaallit Nunaanni misissueqqissaartarfik ukiumoortumik saqqummersittagaaniit tiguneqarsinnaapput.

Figur 5.1. Tabellen viser hvor mange af de 10 målte demografiske parametre hvert bosted viser sårbarhed inden for. Tallene lå til grund for Figur 1.4 i Landsplanredegørelse 2015.

Demografi er en helt central parameter for, hvordan et bosted klarer sig på længere sigt. Det er blot ikke tilstrækkeligt kun at se på demografiske parametre. Der skal inddrages flere typer af parametre for at en bostedprofil kan siges at være bredt dækkende. Til Landsplanredegørelse 2016 er der derfor blevet arbejdet på at opstille flere og andre parametre end de demografiske for hvert bosted. Dette arbejde og de opnåede resultater uddybes i de følgende afsnit.

5.2 Hvad er en parameter?

Bostedprofilen er baseret på et sæt af parametre. For at noget kan være en parameter, skal nogle kriterier være opfyldt:

- En parameter skal kunne måles entydigt.
- En parameter skal kunne måles mindst en gang årligt.
- En parameter skal kunne vægtes på en skala, der er ens for alle bosteder.
- En parameter skal kunne identificeres individuelt for hvert bosted.

De demografiske parametre, som blev inddraget i Landsplanredegørelse 2015, opfylder alle de opstillede kriterier. De kan nemlig udtrækkes af den statistik, som Grønlands Statistik årligt offentliggør.

2016-imut Nuna tamakkerlugu Pilersaarusiarnut nassuiaasiornermi uuttuutit allat atorluarsinnaasut piumasaqaatinillu taagukkanik naammassinnissinnaasut ujartorneqarnikuupput.

5.3 Sut uuttuutit aallerfigineqarsinnaappat?

Tunngaviusutut inuiaqatigiinni sutigulluunniit uuttutinik atorluarsinnaasunik aallertoqarsinnaavoq. Suliami aallaaviusutut uuttuutinik allanik piukkunnaatilinnik nassaarniarnerini, immikkoortut assigiinngitsut toqqammavigalugit allattuisoqarpoq.

- Inuiaqatigiit (ukiut, suaassuseq, nikerarsinnaaneq il.il.)
- Aningaasaqarneq (akileraarutit, nuussinerit, isertitat il.il.)
- Inuussutissarsiutit (suliffeqarfiit, aalisarneq, aatsitassat, pisortat piginneqatigiiffii, pisortaqaarfiit il.il.)
- Attaveqaatit (angallassineq, attaveqarneq, innaallagiaq, imeq, kiassarneqil.il.)
- Ineqarneq (aningaasaliissutit, pisoqaassuseq, attartukat, qanoq issuseq il.il.)
- Ilinniartitaaneq (meeqqat atuarfiat, inuussutissarsiutitugit ilinniartit il.il.)
- Sulisinnaasut (suliffeqannginneq, attuumassuteqarneq il.il.)
- Isumaginninnermut tunngasut (isumaginninnikkut ikiuutit, inissiinerit il.il.)
- Peqqinnissaqarfik (napparsimakulassuseq, unitsitaanerit il.il.)
- Silaannaq (avatangiisit, pinngortitaq, eqqaavissuit il.il.)
- Kulturi (peqatigiiffiit, nunatsinni nunattalu avataani unaminerni peqataanerit il.il.)

Allattukkat toqqammavissatut atorluarsinnaapput, uuttuutillit allanik ujarlernerneq allattugaannaat atornerqanngillat.

5.4 Uuttuutissatut siunnersuutit suut tiguneqarnikuuppat?

Uuttuutissanik allanik ujartuineq allalitsigut ingerlanneqarnikuuvoq. 2015-imi decembarimiit 2016-imi aprillimut soqutiginnittorpaaluit uuttuutissanik ujartuinerneq peqataatinneqarput. Kommunit immikkut peqataatinneqarlutik. Tamatumani saniatigut naalakkersuisoqarfiit, aqutsisoqarfiit allallu Namminersorlutik Oqartussat ataaniittut peqataatinneqarput.

Arbejdet frem til Landsplanredegørelsen 2016 har handlet meget om at identificere yderligere brugbare parametre, som kan opfylde de opstillede kriterier.

5.3 Hvilke områder kan bidrage med parametre?

Principielt kan alle områder af samfundslivet bidrage med relevante parametre. Som udgangspunkt for arbejdet med at identificere flere parametre blev en liste med forskellige sektorer opstillet.

- Demografi (alder, køn, mobilitet m.m.)
- Økonomi (skat, overførsel, indkomst m.m.)
- Erhverv (virksomheder, fiskeri, råstoffer, offentlige selskaber, offentlig sektor m.m.)
- Infrastruktur (transport, kommunikation, el, vand, varme m.m.)
- Bolig (investering, alder, lån, standard m.m.)
- Uddannelse (folkeskole, erhvervsuddannelse m.m.)
- Arbejdsstyrke (arbejdsledelse, tilknytning m.m.)
- Socialområdet (socialhjælp, anbringelser m.m.)
- Sundhed (sygdomsfrekvens, indlæggelser m.m.)
- Klima (miljø, natur, lossepladser m.m.)
- Kultur (foreninger, deltagelse i stævner nationalt og internationalt m.m.)

Listen har været god som pejlelinje, men afsøgningen efter yderligere parametre har ikke begrænset til kun at skulle holde sig inden for den opstillede liste.

5.4 Hvilke forslag er der indkommet på parametre?

Arbejdet med at identificere yderligere parametre har været flerstrengt. Fra december 2015 til april 2016 har en række interessenter været involveret i arbejdet med at identificere nye parametre. Kommunerne har været særskilt inddraget. Desuden har departementer, styrelser og andre enheder under Grønlands Selvstyre været inddraget.

Soqutigisaqaqatigiit arlallit toqqakkat inuussutissarsiutaa-tillillu sinniisaat tunniussinissaminut periarfissinneqar-nikuupput.

Tamakku saniatigut innuttaasunik arlaleriarluni ataatsimii-titsisoqarnikuulluni. Innuttaasunik Tasiilami, Qaqortumi, Nuummi, Sisimiuni Ilulissanilu ataatsimii-titsisoqarnikuuvoq. Qaqortumi innuttaasunik ataatsimii-titsinermi Nanortalik Narsarlu kommunip video atorlugu attaveqaataa-tigut peqataatinneqarput. Taakkunanili marlunni takkut-toqarnani.

Pisuni tamani pingaarnertut apeqqutaalluni: *"Najugaqar-fivut imminnut nallersuunniassagutsigit suna pingaarute-qarpa?"*. Peqataasut suliamik soqutiginnillutik peqataap-put, oqallinnerillu pitsaasut sukumiisullu ingerlanneqarlutik, ilaatigut siunnersuutit pitsaasut naleqquttullu pissarsiaal-lutik.

Oqalliffinni tamani najugarfiit piunnarnissaanni inuussutis-sarsiuteqarnikkut toqqammaveqarnissaq nalinginnasumik pingaartinneqarpoq. Uuttuullu taanna pingaartinneqar-luinnarluni. Ajorluartumik najugaqarfinni tamani inuus-sutissarsiuteqarnikkut toqqammaveqarnissaq pioreersut eqqarsaatigalugit najugaqarfiit ilusaat aallaavigalugu naammassineqarsinnaasimangilaq. Uuttuut taanna su-liareqqinneqassaaq, aningaasaqarnermi kaaviiartitat su-liarinerannut ilanngullugu.

Najugaqarfimmi inuussutissarsiuteqarnikkut toqqam-mavissaq, aamma najugaqarfimmi inuussutissarsiutitigut ineriartortitsinermit atatillugu isiginiarneqarsinnaavoq. Uuttuutit tassuma pingaarutillip ilanngunneqarnissaa arlinniit soqutigartinneqarpoq. Unaminartorluaasit unaasimavoq, uuttuutit imaaliillaannaq najugaqarfin-ni ilutsinut ikkusisoqarsinnaannginnera. Periarfissaasin-naasulli aamma aningaasaqarnermi kaaviiartitanut ilaatinneqarsinnaapput.

Uuttuutit atugassatut alla arlalinniit piukkunneqartoq tassaalluni 'inuuneq pitsaasoq' uuttussallugu, imaluunniit sumiiffimmi aalajangersimasumiinneq assigisaaniinnis-sarluunniit nuannarineqartoq, imaluunniit iluarisimaarin-ninnermik misissuinissaq. Aammattaaq uuttuut taanna ajorluartumik najugaqarfinni tamani uuttuutit nalilerlugu ikkunneqarsinnaasimangilaq. Uuttuutit suliareqqinne-qartut ilagivaat. Uuttuusersuinissarli qulakkeerneqarsi-naanngilaq. Uuttuulli imaassinnaavoq atalluarsinnaasutut kaaviffimmut ikkunneqarsinnaassasoq.

Et udvalg af interesseorganisationer og re-præsentanter fra erhvervslivet har haft mulig-hed for at give input.

Derudover har der været afholdt en række borgermøder. Der har været borgermøde i Tasiilaq, Qaqortoq, Nuuk, Sisimiut og Ilulis-sat. Ved borgermødet i Qaqortoq var både Nanortalik og Narsaq koblet på via kommu-nens videokonferencesystem. De to steder mødte der dog ingen borgere op.

I alle sammenhænge var det overordnede spørgsmål: *"Hvad er vigtigt, når vi skal sam-menligne vores bosteder?"*. De involverede gik engagerede til opgaven, og der var dels gode og grundige diskussioner, dels gode og relevante forslag til parametre.

Generelt var der i stort set alle fora fokus på, at der skal være et erhvervsgrundlag, for at et bosted kan opretholdes. Denne parameter er særdeles relevant. Desværre har det ikke været muligt at nå at opstille en parameter for det eksisterende erhvervsgrundlag for hvert bosted, som opfylder kriterierne for at kunne indgå i bostedprofilen. Denne parameter bli-ver der arbejdet videre på at kunne indarbej-de i økonomi-aksen.

Erhvervsgrundlag for et bosted kan også an-skues som potentialer for erhvervsudvikling ved et bosted. Denne vigtige parameter var der flere steder stor interesse for at få inddra-get. Igen har udfordringen været, at det ikke umiddelbart har ladet sig gøre at opstille en parameter, som kan indgå i bostedprofilen. Potentialer vil ligeledes skulle indgå i økono-mi-aksen.

Et andet udbredt ønske til en parameter var måling af 'det gode liv' eller af glæden ved at bo et bestemt sted eller tilsvarende eller tilfredshedsundersøgelse. Heller ikke denne parameter er det lykkedes at opstille værdier for ved hvert bosted. Det er også en af de parametre, der arbejdes videre med. Det er ikke sikkert, at det vil være muligt at opstille parametre. Parameteren vil i givet fald skulle indgå i sårbarhed-aksen.

Uuttuutissatut siunnersuutit, assgiinngitsutigut paasiniaa-
nertigut pissarsiaasut, pingasunut immikkoortinneqarsin-
naapput:

- A: Uuttuutit, atorneqarsinnaasut, massakkullu atorneqar-
sinnaasut.
B: Uuttuutit, atorneqarsinnaasut, massakkulli atorneqar-
sinnaanngitsut.
C: Uuttuutit, imaaliiallaannaq atorneqarsinnaanngitsut.

De forslag til parametre, som de mange kon-
sultationer har givet, kan opdeles i tre kate-
gorier:

- A: Parametre, som er mulige at bruge, og
som er ok til brug nu.
B: Parametre, som er mulige at bruge, men
som ikke er ok brug nu.
C: Parametre, som ikke er mulige at bruge.

Uuttuutit, atorneqarsinnaasut, massakkullu atorneqarsinnaasut	Uuttuutit, atorneqarsinnaasut, massakkulli atorneqarsinnaanngitsut	Uuttuutit, imaaliiallaannaq atorneqarsinnaanngitsut
Innaallagialq imerlu atorneqarsinnaasut	Suliffeqarfii nutaat amerlassusii	Allamut saassinnaanermut piareersimassuseq
Innaallagissap engullu akii	Pinerluuteqarneq	Piginnaaneq / klanit
Akilaraarutitik akiliineq	Nukiit toqqammaviit	Inuunerinneq
Inuiaqatigiit	Tikikkuminassuseq / attaveqaatit	Ilisimaarisamik nutaamik tunniussaqaarsinnaaneq
	Ineqarfiiup pitsaasusia	Sumiiffimmi sammisassat
	Aallarnisaasut	Sumiiffimmi tunuliaqutit
	Ilinniartitsisut ilinniarsimasut	
	Kulturi timersornerlu	
	Peqqissuseq	
	Utoqqaat paaqqutarinis- saannik pisariaqartitsineq	

Parametre, som er mulige at bruge, og som er klar til brug nu	Parametre, som er mulige at bruge, men som ikke er klar brug nu	Parametre, som ikke umiddelbart er mulige at bruge
El- og vandkapacitet	Antal nye virksomheder	Omstillingsparathed
El- og vandpriser	Kriminalitet	Magtstruktur / klanstruktur
Skattebetaling	Ressourcegrundlag	Det gode liv
Demografi	Tilgængelighed / infrastruktur	Evnen til at skabe ny viden
	Boligstandard	Lokale initiativer
	Iværksætter	Lokalt netværk
	Uddannede lærere	
	Kultur og sport	
	Sundhedstilstand	
	Behov for ældrepleje	

Titartagaq 5.2. Innuttaasunik ataatsimiititsinerni assigii-
nngitsunillu sammisalinnit uuttuutissatut siunnersuutit pil-
lugit eqitsit.

Figur 5.2. Skema over nogle af de parametre, som blev foreslået ved borgermøder og ved møder med forskellige aktører.

Uuttuutit arlallit atorneqarsinnaasut atorneqarsinnaanngikkallartulli, suliarineri ingerlateqqinneqarput, najugaqarfiit ilusilersornerinut ilanngunneqarsinnaassagunarmata. Uuttuutillu ilaat, imaaliallaannaq atorneqarsinnaanngikkallartut, suliarineri ingerlateqqinneqarlutik.

5.5 2016-mi najugaqarfiit ilusaat

2016-mi najugaqarfiit ilusaat Titartagaq 5.3-mi uuttuutit katillugit 15-t atorlugit suliaavoq. 2015-mi Najugaqarfiit ilusaat allanngorafeqanngitsuulluni, 2016-mili Najugaqarfiit ilusaat allanngorafeqartuulluni. Tikkuut-X ajornartorsiutit annertussusaannik tikkuussisuulluni. Tikkuut-Y aningaasaqarnerup pitsaasusaannik tikkuussisuuvoq, tassani uuttuutit najugaqarfimmi sutigut isertitaqarnermik aningaasartuuteqarnermillu takutitsisuullutik. Tikkuummi X-mi ilaapput innaallagissamik peqassuseq (uuttuut ataaseq), imermik peqassuseq (uuttuut ataaseq) inuiaqatigiinnerlu (uuttuutit qulit). Tikkuummi Y-mi ilaallutik innaallagissamut akiviit (uuttuut ataaseq), imermut akiviit (uuttuut ataaseq), isertitat ilanngaatitaqanngitsut (uuttuut ataaseq).

Titartakkami 5.3-mi najugaqarfinnut tamanut sisamanut immikkoortitsisoqarluni. Najugaqarfik ataaseq taakku sisamat arlaanni ataatsimiiginnarsinnaavoq.

Immikkoortitsissutillu ukuupput:

1. Aningaasaqarnerup pitsaasoq, ajutoorsinnaaneralu annikitsuinnaalluni. Tassaniipput najugaqarfiit 17-t. Qalipaak: Qorsuk.
2. Aningaasaqarnerup pitsaasoq, ajutoorsinnaaneralu qaffasilluni. Tassaniipput najugaqarfiit 20-t. Qalipaak: Tungujortoq.
3. Aningaasaqarnerup pitsaanngitsoq, ajutoorsinnaaneralu annikitsuinnaalluni. Tassaniipput najugaqarfiit 17-t. Qalipaak: Tungusaq.
4. Aningaasaqarnerup pitsaanngitsoq, ajutoorsinnaaneralu qaffasilluni. Tassaniipput najugaqarfiit 18-t. Qalipaak: Aappaluartaq.

Flere af de parametre, som er mulige at bruge, men som ikke er klare til brug nu, bliver der arbejdet videre med, så de eventuelt kan indgå i bostedprofilen. Også nogle af de parametre, som ikke umiddelbart er mulige at bruge, bliver der arbejdet videre med.

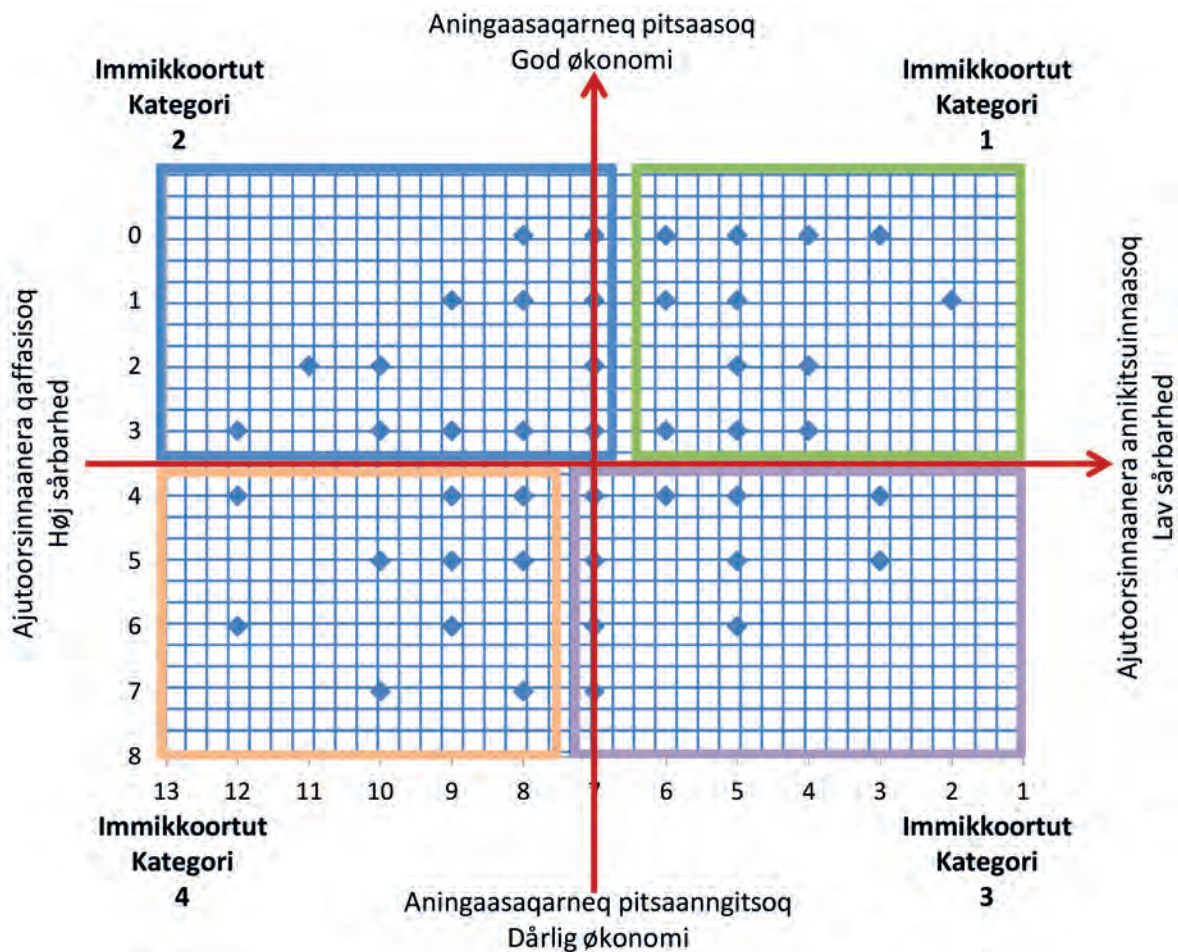
5.5 Bostedprofil 2016

Bostedprofil 2016 i Figur 5.3 er baseret på i alt 15 parametre. Bostedprofil 2015 var endimensionel, mens Bostedprofil 2016 er todimensionel. X-aksen viser graden af sårbarhed. Y-aksen viser graden af holdbar økonomi, i form af faktorer, der viser noget om eller bidrager til det enkelte bosteds indtægter og udgifter. I X-aksen indgår el-kapacitet (1 parameter), vand-kapacitet (1 parameter) og demografi (10 parameter). I Y-aksen indgår el-kostpriser (1 parameter), vand-kostpriser (1 parameter), bruttoindkomst (1 parameter).

Det giver for samtlige bosteder fire kategorier i Figur 5.3. Et bosted kan kun optræde i én af de fire kategorier.

De fire kategorier er:

1. God økonomi og lav sårbarhed. Indeholder 17 bosteder. Farvekode: Grøn.
2. God økonomi og høj sårbarhed. Indeholder 20 bosteder. Farvekode: Blå.
3. Dårlig økonomi og lav sårbarhed. Indeholder 17 bosteder. Farvekode: Lilla.
4. Dårlig økonomi og høj sårbarhed. Indeholder 18 bosteder. Farvekode: Lyserød.

Titartagaq 5.3. 2016-mi Najugaqarfiit ilusaat. Uuttuutit kallugit 156-t atugaapput. Najugaqarfiit 72-t uuttuutit assigiit atorlugit nalilersugaapput.

Figur 5.3. Bostedprofil 2016. I alt indgår 15 parametre i profilen. Samtlige 72 bosteder er blevet vurderet ud fra de samme kriterier.

Najugaqarfiit 72-t Titartakkami 5.3-mi ilaapput. Najugaqarfiit arlallit naligiimmik inissisimapput, taamaammallu qaleriillutik ikkusimallutik. Najugaqarfiit taaguutaat najugaqarfikkaarlugit kinguliani allassimapput. Najugaqarfiit ilusaanni immikkoortut ataasiakkaarlutik qalipaammik ilisarnaasigaapput; qorsuk (1), tungujortoq (2), tunguusaq (3) aappaluaartorlu (4). Qalipaait taakku sisamat matuma kinguliini takussutissiani misissueqqissaarnernilu atugaapput.

Der indgår i alt 72 bosteder i Figur 5.3. Flere af bostederne har samme værdier, så de ligger oveni hinanden. Navnene på de enkelte bosteder i hver af de fire kategorier fremgår nedenfor. Hver kategori i bostedprofilen har sin egen farvekode; grøn (1), blå (2), lilla (3) og lyserød (4). De fire farver går igen i oversigterne og analyserne nedenfor.

Najugaqarfiit ajutoorsinnaanermikkut 7-miittut akunnattutut marlunnut ikkutaapput, immikkoortut 2 (ajutoorsinnaanerat qaffasissoq /aningaasaqarneq ajunngitsoq) kiisalu immikkoortut 3 (ajutoorsinnaanerat annikitsoq/aningaaqarneq pitsaanngitsoq).

Bosteder med en sårbarhed på 7 er taget med i de to mellem-kategorier, kategori 2 (høj sårbarhed/god økonomi) samt kategori 3 (lav sårbarhed/dårlig).

Tasiilaq	2	1
Ilulissat	3	0
Nuuk	3	0
Sisimiut	4	0
Uummannaq	4	2
Aappilattoq(Qaa)	4	3
Kangaatsiaq	4	3
Kangerlussuaq	5	0
Qaqortoq	5	0
Saattut	5	1
Kulusuk	5	2
Sarfanguit	5	3
Kuummiut	5	3
Qaanaaq	5	3
Aasiaat	6	0
Narsaq	6	1
Upernavik	6	3

Immikkoortoq 1 / Kategori 1
Aningaasaqarneq pitsaasoq,
ajutoorsinnaaneralu annikitsuinnaalluni
God økonomi og lav sårbarhed

Qasigiannuguit	7	0
Narsarsuaq	7	0
Saqqaq	7	1
Innaarsuit	7	2
Ikerasak	7	2
Qeqertaq	7	2
Nanortalik	7	2
Ikerasaarsuk	7	3
Maniitsoq	8	0
Paamiut	8	1
Qeqertarsuaq	8	1
Kangaamiut	8	3
Arsuk	8	3
Qeqertarsuatsiaat	9	1
Qaarsut	9	3
Akunnaaq	9	3
Niaqornaarsuk	10	2
Qassimiut	10	3
Qassiarsuk	11	2
Igaliku	12	3

Immikkoortoq 2 / Kategori 2
Aningaasaqarneq pitsaasoq,
ajutoorsinnaaneralu qaffasissuq
God økonomi og høj sårbarhed

Titartagaq 5.4. Najugaqarfiit 72-t misissuiffiginerini taagutaat ajutoorsinnaanermullu uuttuutit. Matumani najugaqarfiit immikkoortunut sisamanut immikkortitaapput, Titartakkami 5.3-tuulli.

Ittoqqortoormiit	3	4
Nuussuaq	3	5
Kullorsuaq	3	5
Atammik	5	4
Tasiusaq (Qaa)	5	4
Upernavik Kujalleq	5	4
Sermiligaaq	5	5
Tiniteqilaaq	5	5
Isortoq	5	6
Illorsuit	6	4
Nuugaatsiaq	6	4
Naajaat	7	4
Eqalugaarsuit	7	4
Ukkusissat	7	4
Nutaarmiut	7	5
Kitsissuarsuit	7	6
Tasiusaq (Kuj)	7	7

Immikkoortoq 3 / Kategori 3
Aningaasaqarneq pitsaanngitsoq,
ajutoorsinnaaneralu annikitsuinnaalluni
Dårlig økonomi og lav sårbarhed

Ikamiuty	8	4
Itilleq	8	4
Attu	8	4
Kapisillit	8	5
Kangersuatsiaq	8	5
Ilimanaq	8	5
Iginniarfik	8	7
Kangerluk	9	4
Alluitsup Paa	9	4
Narsaq Kujalleq	9	5
Oqaatsut	9	6
Napasuq	9	6
Siorapaluk	9	6
Niaqornat	10	5
Ammassivik	10	7
Aappilattoq (Kuj)	12	4
Savissivik	12	6
Saarloq	12	6

Immikkoortoq 4 / Kategori 4
Aningaasaqarneq pitsaanngotsoq,
ajutoorsinnaaneralu qaffasissuq
Dårlig økonomi og høj sårbarhed

Figur 5.4. Navne og sårbarhedsværdier for samtlige 72 analyserede bosteder. Her er bostederne opdelt i forhold til de fire kategorier, som fremgår af Figur 5.3.

Titartakkami 5.4-mi najugaqarfiit tamarmiusut 72-t taaguutaat takuneqarsinnaapput, 2016-mi Najugaqarfiit ilusaanni ilaasut. Najugaqarfiit tamarmik immikkoortunut inissitaallutik 2016-mi Najugaqarfiit ilusaanni sumiittusaanerat naapertorlugu. Immikkoortuni sisamaasuni inissisimasut amerlaqatigiiaangajapput, naak tamanna aallaqqaataanniilli siunertaangikkaluartoq. Tamatuma takussutissippaa, uuttuutit 2016-mi Najugaqarfiit ilusaanni atukkat, najugaqarfiit agguataarneranni naapertuussimasut. Tamannalu aaqqissuussinerup nukittoqutigalugu.

Tamatuma saniatigut takuneqarsinnaavoq, 2015-mi Najugaqarfiit ilusaanniit 2016-mi Najugaqarfiit ilusaannut uuttuutit amerlinerisigut najugaqarfiit inissisimanerini allannguallattoqartoq. Tamannalu imatut ersersinneqarsinnaalluni, najugaqarfiit tallimaasut 2015-mi Najugaqarfiit ilusaanni pitsaanerpaatut ajornerpaatullu inissisimasut, 2016-mi Najugaqarfiit ilusaanni tamarmik pitsaanerpaat tallimat ajornerpaallu tallimat akornanni inissisimangimata.

I figur 5.4 ses navnene på samtlige de 72 bosteder, som indgår i Bostedprofil 2016. Alle bostederne er placeret efter hvilken af de fire kategoriøer, de tilhører i Bostedprofil 2016. Uden at det som udgangspunkt har været tilstræbt, så indeholder de fire kategorier stort set lige mange bosteder. Det indikerer, at de parametre, som indgår i Bostedprofil 2016, giver en jævn fordeling af bostederne. Det vurderes som en styrke ved opstillingen.

Det ses desuden, at udbygningen med flere parametre fra Bostedprofil 2015 til Bostedprofil 2016 har nuanceret de enkelte bosteders placering. Det kan illustreres ved, at de fem bosteder, som klarede sig henholdsvis bedst og dårligst i Bostedprofil 2015 ikke alle ligger i henholdsvis top-5 og bund-5 i Bostedprofil 2016.

Kommune Kujalleq	Kommuneqarfik Sermersooq	Qeqqata Kommunia
Nanortalik	Kangia / Øst	Manitsoq
- Aappilattoq	Ittoqqortoormiit	- Kangaamiut
- Tasiusaq	Tasiilaq	- Atammik
- Narsarmijit	- Isertoq	- Napasoq
Qaqortoq	- Kulusuk	Sisimiut
- Alluitsup Paa	- Kuummiut	- Kangerlussuaq
- Eqalugaarsuit	- Sermiligaaq	- Sarfannguit
- Saarloq	- Tiilerilaaq	- Itilleq
Narsaq		
- Narsarsuaq	Kommuneqarfik Sermersooq	
- Qassiarsuk	Kitaa / Vest	
- Qassimiut	Nuuk	
- Igaliku	- Kapisillit	
	- Qeqertarsuatsiaat	
	Paamiut	
	- Arsuk	

Titartagaq 5.5. Najugaqarfiit kommuniannut inissillugit. Matumani kommuninit pingasut takussutissiutaapput: Kommune Kujalleq, Kommuneqarfik Sermersooq aamma Qeqqata Kommunia. Najugaqarfiit Titartagaq 5.3-mi qalipaataat atorneqarpoq.

Titartakkami 5.5 (kiisalu Titartakkami 5.6 aamma Titartakkami 5.7) najugaqarfiit tamarmik kommuneqarfimminut inissitaapput. Titartakkami 5.5-mi kommuninit pingasut takussutissiutaapput. Tassalu Kommune Kujalleq, Kommuneqarfik Sermersooq, kiisalu Qeqqata Kommunia. Kommuneqarfik Sermersooq Kangianut Kitaanullu immikkoortitaalluni.

Takussutissiami takuneqarsinnaavoq, kommunit pingasusut tamarmik 2016-mi Najugaqarfiit ilusaannut immikkoortiterinermit assigiinngissutsit tamaasa atorlugit najugaqarfeqartuusut. Taamatut immikkoortiterinerit kommunit akornanni siammarsimanagerat aamma takussutisseeqataavoq, 2016-mi Najugaqarfiit ilusaat siammassisumik allanngoraatuusumillu inissisimanagerinik.

Figur 5.5. Bostederne opdelt på kommune. Her er vist tre af kommunerne: Kommune Kujalleq, Kommuneqarfik Sermersooq og Qeqqata Kommunia. Bostederne har farve i henhold til den kategori, hvori bostedet er placeret i Figur 5.3.

I Figur 5.5 (samt i Figur 5.6 og Figur 5.7) er samtlige bosteder grupperede efter den kommune, de ligger i. I Figur 5.5 er tre af kommunerne vist. Det gælder Kommune Kujalleq, Kommuneqarfik Sermersooq samt Qeqqata Kommunia. Kommuneqarfik Sermersooq er desuden opdelt i Øst og Vest.

Oversigten viser, at alle de tre kommuner har bosteder fra alle de fire kategorier, som indgår i Bostedprofil 2016. Denne spredning af de fire kategorier mellem kommunerne er også med til at indikere, at Bostedprofil 2016 giver et bredt og nuanceret billede af tilstanden for samtlige bosteder i landet.

Qaasuitsup Kommunia (Assiliaq 1) (Scenarium 1)		
S1UUQ	S1IQ	S1AKQ
Uummanaq	Ilulissat	Kangaatsiaq
- Ikerasak	- Ilimanaq	- Attu
- Illorsuit	- Oqaatsut	- Iginniarfik
- Niaqornat	- Qeqertaq	- Ikerasaarsuk
- Nuugaatsiaq	- Saqqaq	- Niaqornaarsuk
- Qaarsut	Qeqertarsuaq	Aasiaat
- Saattut	- Kangerluk	- Akunnaaq
- Ukkusissat		- Ikamiut
Upernavik		- Kitsissuarsuit
- Aappilattoq		Qasigiannuit
- Innaarsuit		
- Kangersuatsiaq		
- Kullorsuaq		
- Naajaat		
- Nutaarmiut		
- Ikerasarsuk		
- Nuussuaq		
- Tasiusaq		
- Upernavik Kujalleq		
Qaanaaq		
- Savissivik		
- Siorapaluk		
- Qeqertat ?		

Titartagaq 5.6. Najugaqarfiit kommuniinut inissillugit. Matumani Qaasuitsup Kommuniata qanoq avinneqarsinnaanera Assersuut 1-mi takussutissiissutaavoq. Najugaqarfiit Titartagaq 5.3-mi qalipaataat atornerqarpoq.

Titartakkami 5.6-mi aamma Titartakkami 5.7-mi Qaasuitsup Kommunia takussutissiissutaavoq. Qaasuitsup Kommuniata immikoorutigivaa, Matumani assersuutitut pingasunut agguataarisooqarmat, kommunip avinneqarsinnaaneranik politikkikkut eqqarsaatersuutit naapertorlugit.

Titartakkat marluk takutippaat, kommunip avinneqarnissaani assersuut sorlerluunniit toqqarneqaraluarpat, taava kommuningortussat tamarmik aamma immikooritani sissamaasuniit najugaqarfittaqartussaasoq, 2016-mi Najugaqarfiit ilusaanniittunik.

Qeqertat Titartakkami 5.6-mi aamma Titartakkami 5.7-mi ilanngunneqarput, Qeqertalli uuttuutit atornerqartut atorlugit nalilersuiffiuminaalluni. Tamatumani peqqutaalluni, Qeqertat paasissutissani 2016-mi Najugaqarfiit ilusaanni atuuttuni tamani ilanngunneqarsimanginnerat.

Figur 5.6. Bostederne opdelt på kommune. Her er vist Scenarium 1 for deling af Qaasuitsup Kommunia. Bostederne har farve i henhold til den kategori, hvori bostedet er placeret i Figur 5.3.

Figur 5.6 og Figur 5.7 viser Qaasuitsup Kommunia. Det særlige ved Qaasuitsup Kommunia er, at her er foretaget en opdeling i henhold til de tre scenarier, der politisk opereres med for kommunens mulige deling.

De to figurer viser, at uanset hvilket scenarium for deling af kommunen, som måtte blive realiseret, så vil de eventuelle nye kommuner også alle omfatte bosteder fra alle de fire kategorier, der indgår i Bostedprofil 2016

Qeqertat er taget med i Figur 5.6. og Figur 5.7, men det har ikke været muligt at vurdere Qeqertat ud fra de valgte parametre. Det skyldes, at Qeqertat ikke er registreret i alle de datasæt, som ligger til grund til Bostedprofil 2016.

Qaasuitsup Kommunia (Assiliaq 2) (Scenarium 2)	
S2UUQ	S2AQKIQ
Uummannaq	Kangaatsiaq
- Ikerasak	- Attu
- Illorsuit	- Iginniarfik
- Niaqornat	- Ikerasaarsuk
- Nuugaatsiaq	- Niaqornaarsuk
- Qaarsut	Aasiaat
- Saattut	- Akunnaaq
- Ukkusissat	- Ikamiut
Upernavik	- Kitsissuarsuit
- Aappilattoq	Qasigiannugit
- Innaarsuit	Ilulissat
- Kangarsuatsiaq	- Ilimanaq
- Kullorsuaq	- Oqaatsut
- Naajaat	- Qeqertaq
- Nutaarmiut	- Saqqaq
- Ikerasarsuk	Qeqertarsuaq
- Nuussuaq	- Kangerluk
- Tasiusaq	
- Upernavik Kujalleq	
Qaanaaq	
- Savissivik	
- Siorapaluk	
- Qeqertat ?	

Qaasuitsup Kommunia (Assiliaq 3) (Scenarium 3)	
S3IUUQ	S3AKQQ
Ilulissat	Kangaatsiaq
- Ilimanaq	- Attu
- Oqaatsut	- Iginniarfik
- Qeqertaq	- Ikerasaarsuk
- Saqqaq	- Niaqornaarsuk
Uummannaq	Aasiaat
- Ikerasak	- Akunnaaq
- Illorsuit	- Ikamiut
- Niaqornat	- Kitsissuarsuit
- Nuugaatsiaq	Qasigiannugit
- Qaarsut	Qeqertarsuaq
- Saattut	- Kangerluk
- Ukkusissat	
Upernavik	
- Aappilattoq	
- Innaarsuit	
- Kangarsuatsiaq	
- Kullorsuaq	
- Naajaat	
- Nutaarmiut	
- Ikerasarsuk	
- Nuussuaq	
- Tasiusaq	
- Upernavik Kujalleq	
Qaanaaq	
- Savissivik	
- Siorapaluk	
- Qeqertat ?	

Titartagaq 5.7. Najugaqarfiit kommuniinut inissillugit. Matumani Qaasuitsup Kommuniata avinnissaani assersuut 2 aamma assersuut 3 takussutissiissutigineqarput. Najugaqarfiit najugaqarfiup Titartakkami 5.3-mi qalipaataa atorlugu qalipaasigaapput. Qaasuitsup Kommunia 2016-mi juunip 28-ni immikkut ittumik ataatsimiinnermini Naalakkarsuisunut kissatertik ingerlatinniarlugu aalajangiivoq, tassalu Qaasuitsup Kommunia Assilissami 3-mi takuneqarsinnaasutut avinneqassasoq.

Figur 5.7. Bostederne opdelt på kommune. Her er vist Scenarium 2 og Scenarium 3 for deling af Qaasuitsup Kommunia. Bostederne har farve i henhold til den kategori, hvori bostedet er placeret i Figur 5.3. På sit ekstraordinære møde den 28. juni 2016 besluttede kommunalbestyrelsen i Qaasuitsup Kommunia at fremsende ønske til Naalakkarsuisut om, at Qaasuitsup Kommunia bliver delt som beskrevet i Scenarium 3.

5.6 2016-mi Najugarfiit ilusaasa misissueqqissaarfiginera

Titartakkami 5.3-mi takuneqarsinnaavoq, najugaqarfiit katillugit 37-t immikkortumi 1-mi immikkoortumiluunniit 2-mi inissisimasut, ataatsimullu katillugit 'Aningaasaqarneq pitsaasutut' nalliiiffiullutik. Katillugit najugaqarfiit 35-t immikkoortoq 3-mi kiisalu immikkoortoq 4-mi inissineqarsimapput, immikkoortullu taakkuullutik, 'aningaasaqarneq pitsanngitsutut' taaneqartut. Taamatut immikkoortitsinikkut najugaqarfiit tamarmik arlariinnut angeqqatigiingajattuuput.

Illimagineqarsinnaangajapporli, immikkoortuni taakkunani marluk innuttaasut aamma amerlaqatigiipajaarnissaat. Titartakkami 5.8-mi takuneqarsinnaasutuulli, innuttaqarnikkut immikkoortut taakku marluusut nikingangaatsiaqsut. Najugaqarfiit immikkoortut 37-t, najugaqarfiit ilusaanni immikkoortumi 1-mi immikkoortumilu 2-miittut, 2016-mi katillutik 51.358-nik innuttaqarput. Immikkoortuni taakkunani marluusuni innuttarisaasa agguataarneri 2016-mi januaarip aallaqqaataaneersuupput:

Immikkoortoq 1 (Nuuinnaq): 17.316 innuttat.

Immikkoortoq 1 (najugaqarfiit allat): 24.791 innuttat.

Immikkoortoq 2: 9.251 innuttat.

Innuttaasut ataatsimut katinnerisa 92,6 procentii.

Najugaqarfiit immikkoortut 35-t, immikkortoq 3-mi aamma immikkoortoq 4-mi inissisimasut, 2016-mi 4.101 innuttaqarput. 2016-milu januaarip aallaqqataani imatut agguataarsimallutik:

Immikkortoq 3: 2.601 innuttat.

Immikkoortoq 4: 1.500 innuttat.

Innuttasut ataatsimut katillugit 7,4 procentiullutik.

5.6 Analyse af Bostedprofil 2016

Af Figur 5.3 fremgår det, at i alt 37 bosteder er placeret i kategori 1 eller kategori 2, som til sammen er karakteriseret ved 'God økonomi'. I alt er 35 bosteder placeret i kategori 3 og kategori 4, der er de to kategorier, som indikerer "dårlig økonomi". Med denne opdeling er samtlige bosteder delt i to næsten lige store grupper.

Umiddelbart kunne det så forventes, at der også bor næsten lige mange borgere i de to grupper. Som det fremgår af Figur 5.8, er der meget stor forskel på andelen af borgere i de to grupper. Den gruppe på 37 bosteder, som ligger i kategori 1 og kategori 2 i bostedprofilen, huser i 2016 51.358 borgere. Fordelingen af borgere i de to kategorier var per 1. januar 2016:

Kategori 1 (kun Nuuk): 17.316 borgere.

Kategori 1 (øvrige bosteder): 24.791 borgere.

Kategori 2: 9.251 borgere.

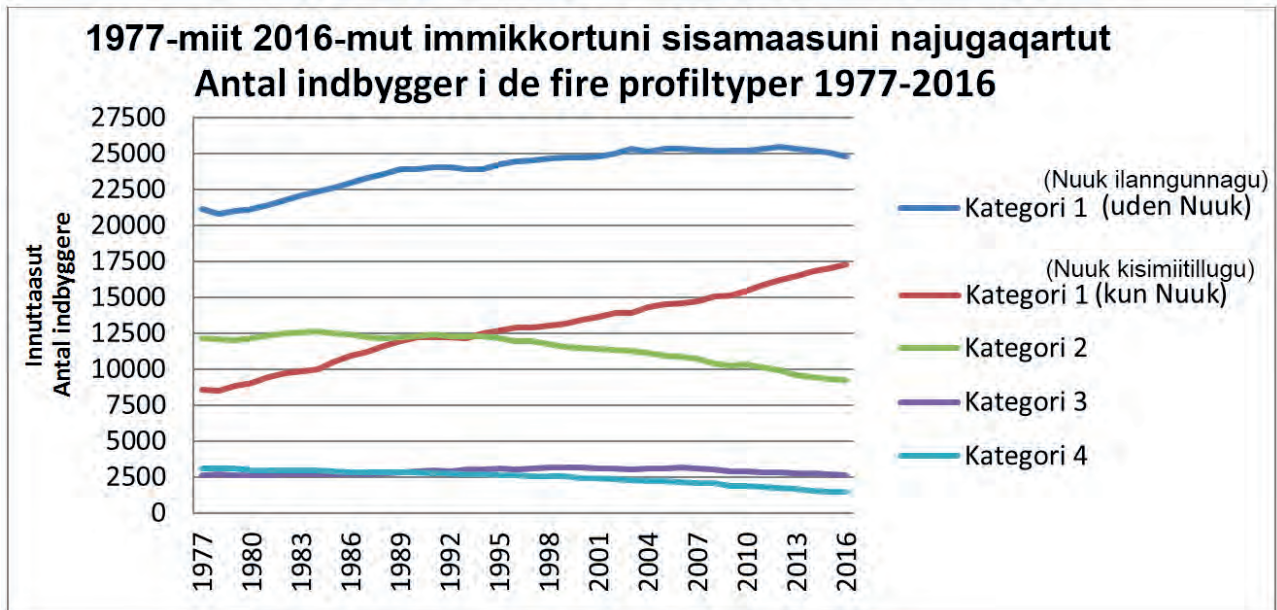
Samlet set svarer det til 92,6 % af den samlede befolkning.

Den gruppe på 35 bosteder, som ligger i kategori 3 og kategori 4, huser i 2016 4.101 borgere. Det fordelte sig per 1. januar 2016 således:

Kategori 3: 2.601 borgere.

Kategori 4: 1.500 borgere.

Samlet set svarer det til 7,4 % af befolkningen.

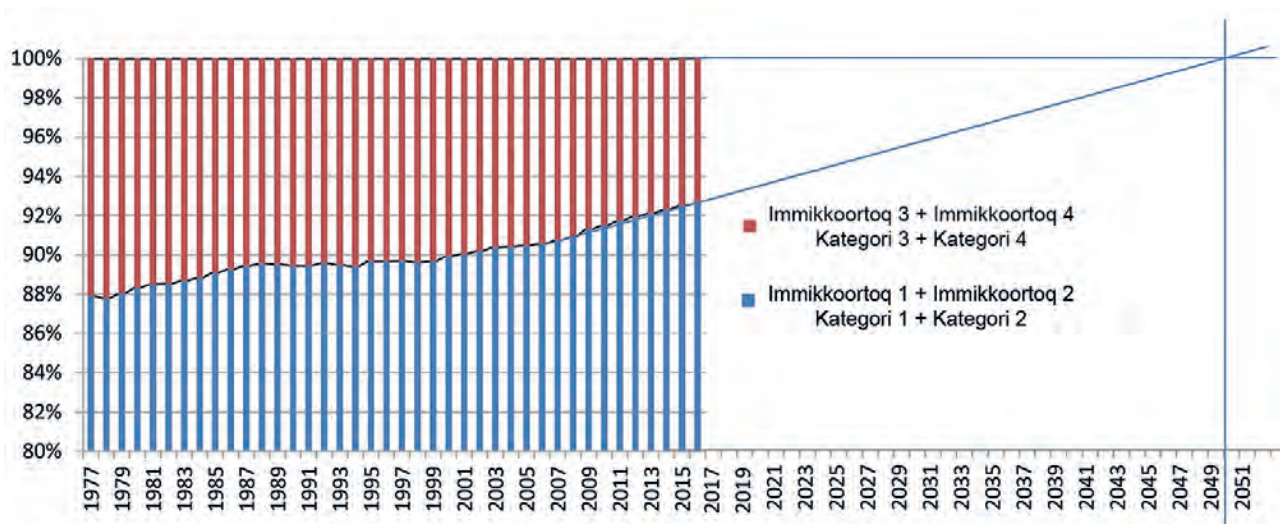
Titartagaq 5.8. Najugaqartut agguataarneri immikkoortunut sismaasunut agguataarnerat, Titartakkami 5.3-mi takuneqarsinnaasutut. Immikkoortoq 1 annerpaajuvoq, titartakkamilu matumani Nuuk immikkortillugu inissitaalluni, taamatullu immikkoortoq 1-mi najugaqarfiit aamma immikkoortitaallutik.

Figur 5.8. Fordelingen af indbyggere på de fire kategorier, som ses i Figur 5.3. Kategori 1 er langt den største, og den er i figuren her opdelt i dels Nuuk for sig selv, dels de øvrige bosteder i kategori 1.

Titartakkami 5.8-mi takuneqarsinnaasutut, immikkoortoq 2-mi, 3-mi 4-milu 2000-miit nalinginnaasumik innuttaasut ikiliartuaarsimapput. Titartakkami 5.9-mi nalinginnaasumik 2006-miit innuttaasut immikkoortoq 3-mi 4-milu ataatsimoortillugit ikiliartornerat siumut isigaluni ikkunneqarpoq. Taamatut nalinginnaasumik siumut isiginerup malunnarsitippaa, najugaqarfinni 35-usuni taakkunani innuttaasut amerlassusiat, najugaqarfiit ilusaanni immikkoortoq 3-tut immikkoortorlu 4-tut inissitaasut, 2050-mut 0-ngorsimasasut. Imaapporlu, ullumikkutut nuttarnerit innuttasullu amerlassusii ingerlatillugit, najugaqarfiit 35-usut taakku ilarpassui, immikkoortoq 3-mi immikkoortorlu 4-mi inissisimasut 2050-mi 'pissusissamisoorumik' innutarutissapput.

Som det fremgår af Figur 5.8, så har der i alt fald siden år 2000 været en generel befolkningsnedgang i kategori 2, 3 og 4. I Figur 5.9 er der foretaget en simpel lineær fremskrivning af befolkningsnedgangen for kategori 3 og 4 samlet på basis af udviklingen i befolkningstallet siden 2006. Den simple lineære fremskrivning indikerer, at befolkningstallet i de 35 bosteder, som er placeret i bostedprofilens kategori 3 og kategori 4 vil gå mod 0 omkring år 2050. Det vil sige, at med den nuværende udvikling i flyttemønster og befolkningstal, vil mange af de 35 bosteder, som er i kategori 3 og kategori 4 være affolkede på 'naturlig' vis i 2050.

Titartagaq 5.9. Najugaqarfinni taakkunani 35-usuni, najugaqarfiit ilusaanni immikkoortoq 3-tut immikkoortorlu 4-tut inissitaasuni, innuttaasunik nalinginnaasumik siumut isigaluni naatsorsuinermi, 2050-mi najugaqarfiit taakku 35-t ilarpassuisa inuerunnissaat takussutisaqarsorinalerpoq.

Figur 5.9. Ved en simpel, lineær fremskrivning af de seneste ti års befolkningsudvikling i de 35 bosteder, som er placeret i bostedprofilens kategori 3 og kategori 4, er der indikation på, at mange af de 35 bosteder vil være affolkede omkring år 2050.

Imaassinnaavorli najugaqarfartooq, 2016-mi Najugaqarfiit ilusaanni immikkoortoq 3-mi aamma immikkoortoq 4-mi, ukiuni aggersuni allatut inissittunik, taamalu aningaasaqarnikkut innutaqarnikkullu siumut aallartunik. Taamaattoqassappali inuussutissarsiornikkut periarfissanik atorluanaanissaq pisariaqarpoq. Inuussutissarsiutitigut periarfissaq sakkussaavoq, 2016-mi Najugaqarfiit ilusaanni suli ikkunneqanngitsoq. Uuttuutissatulli pingaarutilimmik taassuminnga najugaqarfinni tamani 2017-mut Najugarfiit ilusissaannut ikkusisinaanissaq neriunarsinnaavoq. Tamatumani ilaatigut Inuussutissarsiornermut, Suliffeqarnermut Niuernermullu Naalakkersuisoqarfiup nunaqarfinni isorliunerusunilu aalisakkerinermik suliffeqarnikkut misissueqqissaarnermi pigisai atorluarneqarsinnaassallutik.

Inuussutissarsiutitigut periarfissatigut uuttuummik qularnanngitsumik najugaqarfiit marluk iluatsisisinaanissat, ilimanarsinnaavoq, tassalu Oqaatsut aamma Ilimanaq. Najugarfiit taakku marluk Ilulissanut 18 kilometerinik aamma 15 kilometerinik ungasitsigisumiipput, ullumikkut takornariaqarnikkut siuarsimasumiillutik. Massakkorpiaq najugaqarfiit mikisut taakku marluk immikkoortoq 4-pput, inuussutissarsiutitigulli ineriartortitsinissaminni periarfissanik atorluaagunik, Ilulissanut takornarissat eqqarsaatigalugit, taava Oqaatsut aamma Ilimanaq aningaasaqarnikkut pitsannguuteqarsinnaapput, taamalillutillu immikkoortoq 2-mut immikkoortoq 1-mulluunniit inississinnaalissallutik.

Najugaqarfinni marlunni takornarissanut tunngasutigut suliaqarnertik aallartereernikuuaat. Sumiiffinni taamaattuni suliaqarnerit sunniutaat uuttorneqarsinnaassapput, uuttuutitit atorluarsinnaasunik pilersitsisoqartariaqassaaq, najugaqarfinni suliaqassuseq maluginiarneqarnissaanut, immaqa qaammataasat aqutugalugit najugaqarfimmut annermut attaveqaasiinikkut. Taamatut sumiiffinni uuttortaanissami sunniutaasinnaasut taamalu najugaqarfinni minnerusunil pisunik ersernerlutitsilersinnaasut ilagisinaanavaat, najugaqarfiit annerit minnerillu akornanni suli-sartut, kiisalu aningaasaqarnikkut suliffeqarfinni pissut suliffeqarfinni inuussutissarsiuteqarfinniluunniit najugaqarfimmi allamiittuni najugarisami nalunaarsorneqarpata, naak pisup annersaa najugaqarfimmi minnermi pigaluartoq.

Inuussutissarsiutitigulli periarfissaq atorneqalissappat pi-umasaqataavoq, tassunga inuit nukii atugassat aamma tassaniinnissaat, soorlu periarfissanik takunnissinnaasoq sanaartugassanik suliassinneqartartoq (entreprenør),

Der vil muligvis være bosteder, som i Bostedprofil 2016 er placeret i kategori 3 og kategori 4, som i de kommende år vil skille sig ud og klare sig godt med fremgang for økonomi og befolkning. En afgørende faktor vil i så fald være evnen til at udnytte et erhvervspotentiale.

Erhvervspotentiale er en faktor, som det ikke er lykkedes at indarbejde i Bostedprofil 2016. Det vil forhåbentlig lykkes at få skabt en parameterværdi for samtlige bosteder på dette vigtige felt til Bostedprofil 2017. Her kan eventuelt materiale såsom Departementet for Erhverv, Arbejdsmarked og Handels analyse af beskæftigelsen i fiskerierhvervet i bygder og yderdistrikter.

To bosteder, som muligvis vil kunne vise en god og positiv score på parameteren erhvervspotentiale, kunne være Oqaatsut og Ilimanaq. Disse to bosteder ligger henholdsvis 18 km og 15 km fra Ilulissat, som allerede er landets væsentligste turistområde. Lige nu ligger disse to små bosteder i kategori 4, men hvis de formår at udnytte det erhvervsudviklingspotentiale, som Ilulissats turister må siges at være, så burde både Oqaatsut og Ilimanaq kunne sikre sig en mere sund økonomi og dermed have udsigt til at kunne bevæge sig op i kategori 2 eller kategori 1.

Der er i de to bosteder allerede igangsat turismerelaterede aktiviteter. Hvis den lokale effekt af sådanne aktiviteter skal kunne måles, er det vigtigt, at der kan opstilles målbare parametre, som kan opfange den reelle aktivitet i bosteder, hvor der etableres satellit-aktiviteter til et større bosted. Faktorer, som spiller ind på, om aktiviteterne kan måles lokale, og som kan sløre de mindre bosteders aktiviteter, vil være, hvis der er tale om arbejdskraft, som pendler mellem et større og et mindre bosted, og hvis den økonomiske aktivitet registreres i virksomheder eller hos erhvervsfolk, som har adresse i et større bosted, selvom en del af aktiviteten foregår i et mindre bosted.

aallartitsinissami aningaasaliinissami ajutooratarsinnaanissamik tiguserusuttoq, tamatumalu kingorna ingerlaannarsinnaasoq, suliarlu iluatsissappat tamatumunnga nukinnik atuerusuttoq. Siusinnerusukkut inuussutissarsiu-titigut iliuuserisartakkat ersarissumik takutippaat, pilersaarutit taamaattut iluatsissappata, sumiiffinni iliuuseqar-tarneq akisussaaqataanerlu pingaaruteqarluinnartuusut.

5.7 Sulianik ingerlatseqqinneq

2016-mi Najugaqarfiit ilusaat ineriartortsinneqassasoq pilersaarutaavoq, 2017-milu Nuna tamakkerlugu Pilersaar-usiamut nassuiaasiornissamut alutornarsarlugu. Matuma siuliini soorlu takussutissinneqartoq, najugaqarfinni ilut-sit pillugit uuttuutini atorluarsinnaasunik pissarsiniarneq imaannaassimangitsoq. Uuttuutiniq pissarsiniarnermi tamaniit soqutiginnittorpassuit ikiuukkusussimaqaat. Naatsorsuutigineqarsinnagunarlu, nassuiaammi matumani uuttuutitigut piumasaqaatit takussutissinneqarmata, taava peqataasut arlallit siunissami taamatut uuttuutitigut nutaa-tigut sillimmartaarsinnaalissasut paasissutissat pisariaqar-tut eqqarsaatigalugit.

Tamatumalu sanitigut pilersaarutaalluni, Kalaallit Nunaan-ni Naatsorsueqqissaartarfimmit toqqakkanik suleqatigiin-nissaq pillugu oqaloqateqarnissaq, taamalu uuttuutit toqqakkanut toqqamaviusut ukiumoortumik paasissutissa-tigut pissarsiaasutigut ingerlaavartumik nutarterneqarsin-naaqqullugit.

Taamaalillutik pilersaarusiortartut pisortallumi, najugaqar-finni ilutsit tamatigut nutaarsiassartaat pissarsiarisinnaalis-samatigut. Taamatut iliuusissaq suli aallartinneqanngilaq. Tamanna 2017-imut Nuna tamakkerlugu Pilersaar-usiamut nassuiaasiornissamut aaqqinneqareersimassaaq.

Hver gang et erhvervspotentiale skal kunne udnyttes, kræver det dog, at der er et den fornødne menneskelige ressource til stede i form af en entreprenør, der kan se mulig-hederne, kan skaffe sig den nødvendige ri-sikovillige etableringskapital og derefter kan holde ved og lægge det engagement i pro-jektet, som det vil kræve, hvis det skal lykkes. Erfaringerne fra tidligere erhvervstiltag viser klart, at lokalt engagement og medansvar er helt afgørende, hvis sådanne projekter skal kunne lykkes.

5.7 Det videre arbejde

Det er planen, at Bostedprofil 2016 vil blive udviklet og raffineret videre til Landsplanre-degørelse 2017. Som indikeret ovenfor, så har det været vanskeligt at fremskaffe brug-bare parametre til at indgå i bostedprofilen. Der har fra mange sider været interesse for at bidrage med brugbare parametre. Det er derfor forventningen, at nu, hvor kriterierne for brugbare parametre er blevet synliggjort med redegørelsen her, så vil flere aktører mere målrettet kunne opstille rutiner for frem-adrettet at kunne fremskaffe de nødvendige informationer på nye parametre.

Det er desuden planen at indlede en konkret dialog med Grønlands Statistik om i samar-bejde med relevante aktører at etablere en automatisk, årlig opdatering af de informati-oner, der ligger til grund for de valgte para-metre.

Derved vil planlæggere og offentligheden i øvrigt konstant kunne tilgå den nyeste ver-sion af bostedprofilen. Det konkrete arbejde er ikke igangsat endnu. Det vil ske frem mod fremlæggelsen af Landsplanredegørelse 2017.

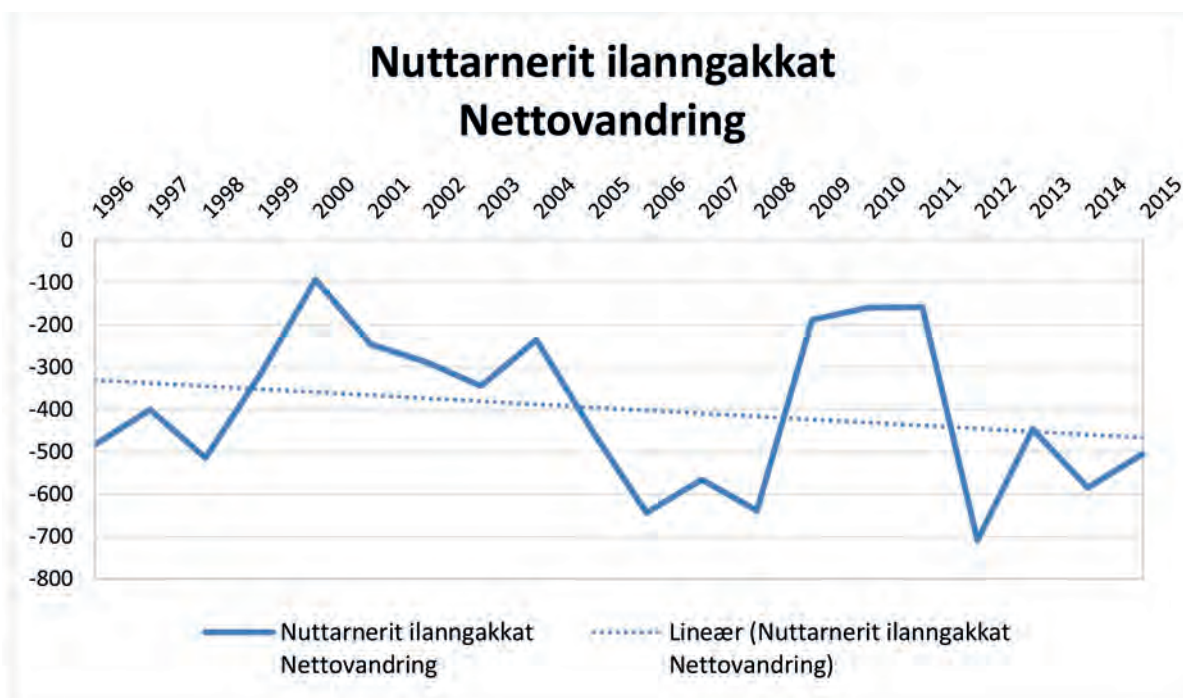

6.1 Nuttarnerit ilanngakkat

2015-mi Nuna tanakkerlugu Pilersaarusiarnut nassuiaami inuiaqatigiit pingaartillugit sammineqarput. Taamaallaallu Nassuiaatip ilanngussartaani 2-mi nuttarnerit anikitsuinnarmik allaaserineqarlutik. Oqaaseq nuunneq atorneqartarpoq, taamaallat inuk Kalaallit Nunaata iluani allamut nuuppat. Oqaaseq nuttarneq atorneqartarluni, inuk nunanit allaniit (Danmarki ilanngullugu) Kalaallit Nunaannut nuuppat, imaluunniit Kalaallit Nunaanniit nunamut allamut nuuppat. Oqaaseq nuttarsinnaaneq atorneqartarpoq, nunap iluani nunanullu allamut/-miit ataatsimoortillugit atorneqartarluni, tassalu sumiit sumullu inuk nuukkaluarpat.

6.1 Nettovandring

Landsplanredegørelse 2015 havde fokus på demografi. Kun i redegørelsens Bilag 2 blev flytning og vandring kort beskrevet. Betegnelsen flytning bruges, når en person skifter bopæl fra et sted i Grønland til et andet sted i Grønland. Betegnelsen vandring bruges, når en person skifter bopæl fra udlandet (herunder Danmark) til Grønland eller fra Grønland til udlandet. Betegnelsen mobilitet bruges samlet om både flytning og vandring, altså uanset hvortil og hvorfra en person skifter bopæl.

Titartagaq 6.1. 1996-miit 2015-mut nuttarnerit ilanngakkat.

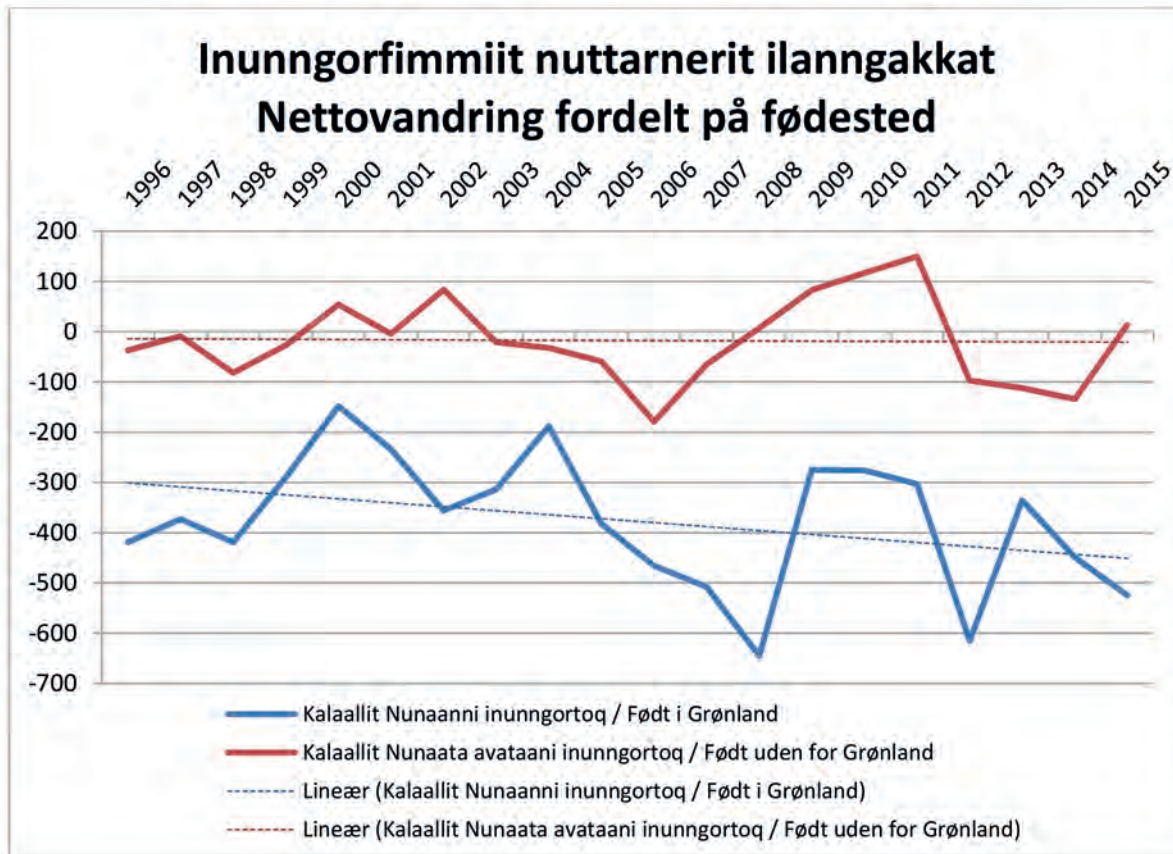
Figur 6.1. Nettovandring 1996-2015.

Titartagaq 6.1-i takutinneqarpoq, nuttarnerit ilanngakkat 1996-miilli ukiut tamaasa ammut ingerlasut. Tamanna imak paasisariaqarpoq, ukiuni 20-ni kingullerni ukiut tamaasa nunatsinniit avammut nuuttartut nunatsinnut nuuttartuniit amerlanerusut. 2009-miit 2011-mut avammut nuuttut ilanngareerlugit, ukiunut siuliinut kinguliinullu sanilliullugit, annertusimangillat. Tamatuma takutippaa, nuttarnerit aningaasaqarnermut attuumassuteqartut, ukiunimi 2009-miit 2011-mut Danmarkki aningaasarliornermik malunnaateqarluartumik eqqugaammat, tamatumalu kingunerisimagaa, ukiuni taakkunani, Kalaallit Nunaanniit avammut nuuttut maanga nuuttuniit ikinnerusimammata.

Toortarneeqqanik titarnerup takutippaa, 2009-miit 2011-mut avammut nuuttarnerni sivikitsuinnarmik unikaallat-toqaraluaq, piffissaq ukiut 20-t tamakkerlugit isigigaanni, ilanngareerlugit Kalaallit Nunaata qimanneqartarnera ersarimmat. Tamanna ukiuni kingullerni 20-ni imaappoq, Kalaallit Nunaat qimallugu inuit 7.976-t avammut nuussimasut, maanga nuuttunut sanilliullugit. Imaapporlu, ukiut kingullit 20-t ukiut tamaasa agguaqatigiissillugu inuit 399-t avammut nuuttartunut sanilliullugit, kisitsisillu taanna qaf-fakkiartortutut isikkoqarluni.

Figur 6.1 viser, at siden 1996 har nettovandringen hvert år været negativ. Det betyder, at der hvert år i de seneste 20 år er udvandret flere personer end der er indvandret. I 2009-2011 var nettoudvandringen ikke så kraftig, som årene før og efter. Det indikerer, at vandringer er meget påvirket af konjunkturer, for lige i årene 2009-2011 var Danmark særligt mærket af den økonomiske krise, og det har tilsyneladende betydet, at i de år, var der netto færre, som udvandrede fra Grønland.

Den stiplede linje viser, at på trods af den momentane opbremsning i nettoudvandringen i 2009-2011, så er for hele perioden på 20 år alligevel en klar tendens til, at flere og flere netto forlader Grønland. For de seneste 20 år betyder det, at der samlet set er 7.976 personer flere, som er udvandret fra Grønland, end der er indvandret. Det vil sige, at der hvert år de seneste 20 år i gennemsnit er 399 personer flere, som er udvandret, end der er indvandret, og det tal ser ud til at være stigende.

Titartagaq 6.2. 1996-miit 2015-mut inunngorfimmiit nuttarnerit ilanngakkat.

Figur 6.2. Nettovandring 1996-2015 opdelt på fødested.

Titartagaq 6.2-mi nuttarnerit ilanngakkat takussutissiis-sutaapput, tamatumani Kalaallit Nunaanni avataaniluunniit ingunngorsimaneq naapertorlugu. Takuneqarsinnaasutut, Kalaallit Nunaanni inunngorsimasut eqaarsaatigalugit, taakkuninnga nunatsinnut avammut nunatsinnulluunniit nuuttut taamaaqatigiinnangajapput. Taakku eqqarsaatigalugit nuuttut ilanngakkat ukiuni kingullerni 20-ni taamaallat inuit 18-iusimapput, pissuserlu taanna qaffakkiartoranilu appariartornani. Imaapporlu, Kalaallit Nunaata avataani inunngorsimasut avammut nuuttut ilanngakkaniit 4,5 procentinnaasut. Ukiuni kingullerni 20-ni avammut nuuttunit ilanngakkaniit sinneruttut 95,5 procentit Kalaallit Nunaanni inunngortuupput. Tamatuma saniatigut takuneqarsinnaavoq, pineqartunut taakkununngaannaq, avammut nuuttartut qaffakkiartormata.

6.2 2006-miit 2016-mut nuttarnerit

Nunatsinniit avammut nuttarnerujussuaq qaffakkiartuinartorlu, inuttaqarniarnitta aalajaassusianut ulorianartorsiortitsivoq. Tamanna pillugu Naalakkersuisut tamatuma allanngortinniarnissaa pingaartilluinnarpaat, amerlanerujartuinnartummi nunarput qimattalermassuk. Tunngaviusumimmi amerlasuut Kalallit Nunaanniit nuuttarnerat ajornartorsiutaavoq, naak nunatta iluani nuttarneq pillugu tamatut oqartoqarsinnaanngikkaluartoq. Nunattali iluani nuttarneq immikkoortuni unamminalersinnaavoq, imaluunniit nunap immikkoortuini aningaasaqarnikkut ajornartorsiortoqarneranik tikkuussisinnaalluni, taamaallilluni immikkortuni kommunit suliffeqarfinnullu qimatamut unaminartunngorsinnaammat, illuatungaaticullu nuuffiusumut iluaqtaasinnaalluni.

Nuttarnerit ilanngakkat allanngortinniarlugit iliuuseqarnisami aalajangiisoqarsinnaaqullugu, ilisimaarisariaqarparput nuttarnitta qanoq isikkoqarnera.

Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik paasissutisaasivimmiit assigiinngitsunik aallernikuuvoq. Kisitsisit 2006-miit 2016-mut nuttarnarput takussutissippaat. Matuma kinguliani assersuutit arlallit takuneqarsinnaapput, tassa najugaqarfinni arfinilinni nuttarnarup qanoq isikkoqasusianik. Najugaqarfiit taakku arfinillit toqqagaapput, taamaallilluni Titartakkami 2.21-mi najugarfinit allaasereineqartunit tamaniit tigusaqartoqarsimalluni. Tamatuma saniatigut immikkoortunit Titartakkami 5.3-mi pineqartut tamaasa tigusiffiqarsimallutik. Kommunit sisamaasut tamarmik najugaqarfimmik ataatsimik marlunnilluunniit tigusiffiupput. Titartakkat 6.3-miit 6.8-mut takutippaat,

I Figur 6.2 er nettovandring opdelt på, om man er født i Grønland eller er født uden for landet. Som det fremgår, så er der næsten ligevægt mellem indvandring og udvandring for personer, der er født uden for Grønland. Den gennemsnitlige nettoudvandring for den gruppe har de seneste 20 år været på blot 18 personer, og tendensen er hverken stigende eller faldende. Det vil sige, at gruppen af personer, som er født uden for Grønland kun udgør 4,5 % af nettoudvandringen. De resterende 95,5 % af nettoudvandringen de seneste 20 år består af personer, som er født i Grønland. Desuden ses det, at det alene er for den gruppe af personer, at den gradvise stigning i nettoudvandringen kan tilskrives.

6.2 Mobilitet 2006-2016

Denne alvorligt store og stigende nettoudvandring fra landet er en konkret trussel mod vores befolkningsmæssige stabilitet. På den baggrund har Naalakkersuisut et højt prioriteret fokus på at forsøge at ændre den bekymrende tendens til, at flere og flere forlader landet. Helt principielt er det et problem, at mange flytter fra Grønland, mens det samme ikke kan siges om den interne flytning i landet. De interne flytninger kan derimod give regionale udfordringer eller være udtryk for regionaløkonomiske problemer og derved være en udfordring for kommuner og virksomheder i regioner, hvor der er fraflytning, mens andre regioner kan have nytte af en modsvarende tilflytning.

For at kunne beslutte tiltag, som gerne skulle resultere i en ændret tendens i nettovandringen, er det nødvendigt at have bedre kendskab til, hvordan vores flyttemønster ser ud.

Grønlands Statistik har foretaget nogle udtræk fra sin statistikbank. Tallene viser vores mobilitet fra 2006 til 2016. Nedenfor er vist nogle eksempler på, hvordan dette flyttemønster ser ud for seks bosteder. De seks bosteder er udvalgt, så der er ét bosted fra hver af de seks bostedbetegnelser, der er beskrevet i Figur 2.21.

najugaqarfimmi aalajangersimasumi 2006-miit 2016-mut ukiut tamaasa inuit 2006-mi najugarisaminniit nuttarsimarerat.

D = Inuit, Kalaallit Nunaanniit avammut nuussimasut.

C = Inuit, 2006-mi najugarisaminniit najugaqarfimmi annerusumi najugallit.

A = Inuit, 2006-mi najugarisimasaminni najugallit.

B = Inuit, 2006-mi najugaqarfimminniit najugaqarfimmut minnerusumi najugallit.

E = Inuit, 2006-mit toqukkut qimagussimasut.

Desuden er der bosteder fra hver af de fire kategorier, som er opstillet i Figur 5.3. Alle fire kommuner er repræsenteret med et eller to bosteder. Figurerne 6.3-6.8 viser flyttemønsteret for det bestemte bosted for hvert år fra 2006 og frem til 2016 for de personer, som i 2006 boede i det pågældende bosted.

D = Personer, som er udvandret fra Grønland.

C = Personer, som bor i et større bosted, end de boede i i 2006.

A = Personer, som bor i det samme bosted, som de boede i i 2006.

B = Personer, som bor i et mindre bosted, end de boede i i 2006.

E = Personer, som er afgået ved døden siden 2006.

Nuuk (Sermersooq)

Illoqarfiit pingaarnersaat (Tak.Titart. 2.21)

Immikk. 1 (Takuuk Titartagaq 5.3)

D: 23,8 % innuttaniit.

C: 0,00 % innuttaniit.

A: 61,0 % innuttaniit.

B: 9,9 % innuttaniit.

E: 5,3 % innuttaniit.

Nuuk (Sermersooq)

Hovedstad (Se Figur 2.21)

Kategori 1 (Se Figur 5.3)

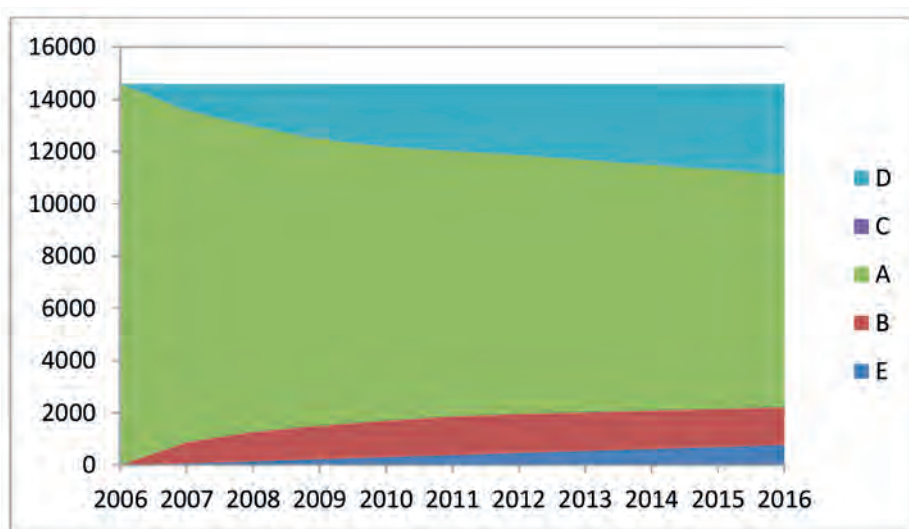
D: 23,8 % af befolkningen.

C: 0,0 % af befolkningen.

A: 61,0 % af befolkningen.

B: 9,9 % af befolkningen.

E: 5,3 % af befolkningen.

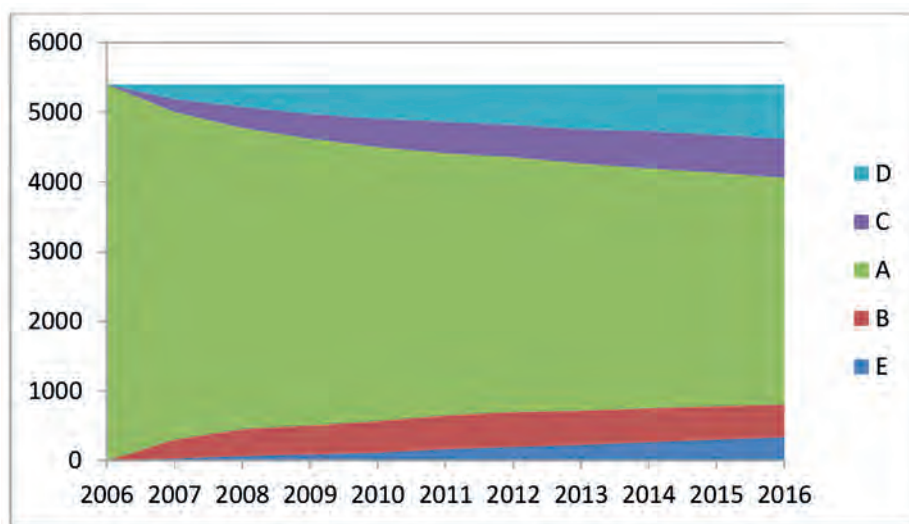

Titartagaq 6.3. 2006-miit 2016-mut Nuummi nuttarnarit.

Figur 6.3. Flyttemønster for Nuuk 2006-2016.

Sisimiut (Qeqqata)
 Illoqarfik pingaarneq (Tak. Titart. 2.21)
 Immikk. 1 (Takuuk Titart. 5.3)
 D: 14,4 % innuttaniit.
 C: 10,4 % innuttaniit.
 A: 60,3 % innuttaniit.
 B: 8,7 % innuttaniit.
 E: 6,2 % innuttaniit.

Sisimiut (Qeqqata)
 Hovedbosted (Se Figur 2.21)
 Kategori 1 (Se Figur 5.3)
 D: 14,4 % af befolkningen.
 C: 10,4 % af befolkningen.
 A: 60,3 % af befolkningen.
 B: 8,7 % af befolkningen.
 E: 6,2 % af befolkningen.

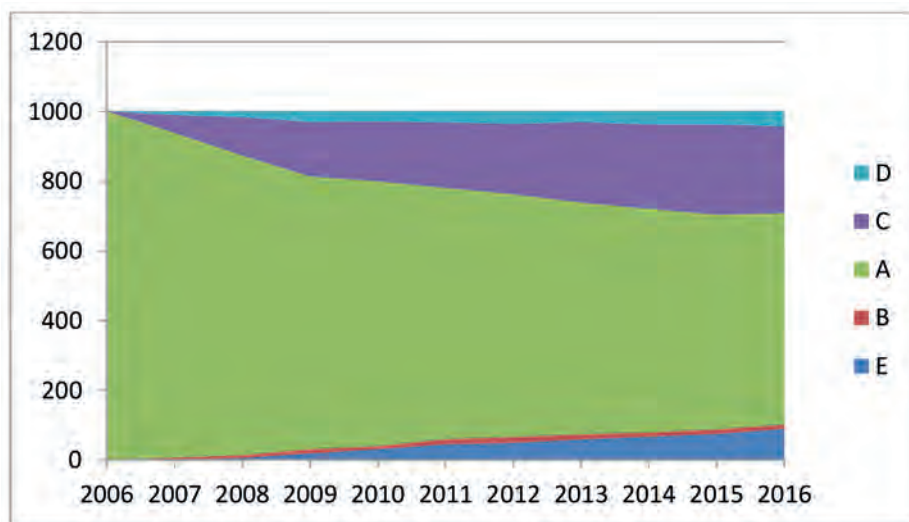

Titartagaq 6.4. 2006-miit 2016-mut Sisimiuniit nuttarnerit.

Figur 6.4. Flyttemønstre for Sisimiut 2006-2016.

Qeqertarsuaq (Qaasuitsup)
 Najugaqarfik aneq (Tak. Titart, 2.21)
 Immikk. 2 (Takuuk Titar. 5.3)
 D: 4,3 % innuttaniit.
 C: 24,9 % innuttaniit.
 A: 60,6 % innuttaniit.
 B: 1,3 % innuttaniit.
 E: 8,9 % innuttaniit.

Qeqertarsuaq (Qaasuitsup)
 Større bosted (Se Figur 2.21)
 Kategori 2 (Se Figur 5.3)
 D: 4,3 % af befolkningen.
 C: 24,9 % af befolkningen.
 A: 60,6 % af befolkningen.
 B: 1,3 % af befolkningen.
 E: 8,9 % af befolkningen.

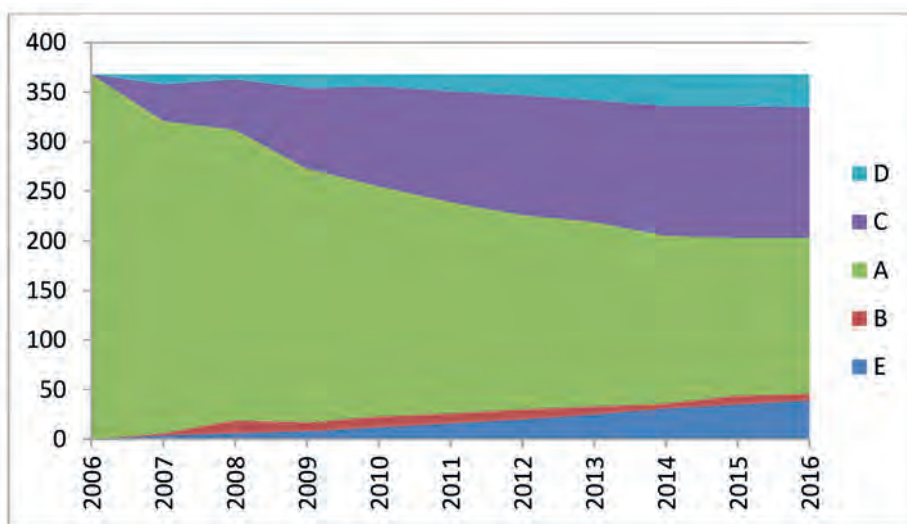

Titartagaq 6.5. 2006-miit 2016-mut Qeqertarsuarmi nuttarnerit.

Figur 6.5. Flyttemønstre for Qeqertarsuaq 2006-2016.

Alluitsup Paa (Kujalleq)
 Najugaqarfik (Tak. Titart. 2.21)
 Immikk. 4 (Takuuk Titart. 5.3)
 D: 9,0 % innuttaniit.
 C: 35,9 % innuttaniit.
 A: 42,6 % innuttaniit.
 B: 1,9 % innuttaniit.
 E: 10,6 % innuttaniit.

Alluitsup Paa (Kujalleq)
 Bosted (Se Figur 2.21)
 Kategori 4 (Se Figur 5.3)
 D: 9,0 % af befolkningen.
 C: 35,9 % af befolkningen.
 A: 42,6 % af befolkningen.
 B: 1,9 % af befolkningen.
 E: 10,6 % af befolkningen.

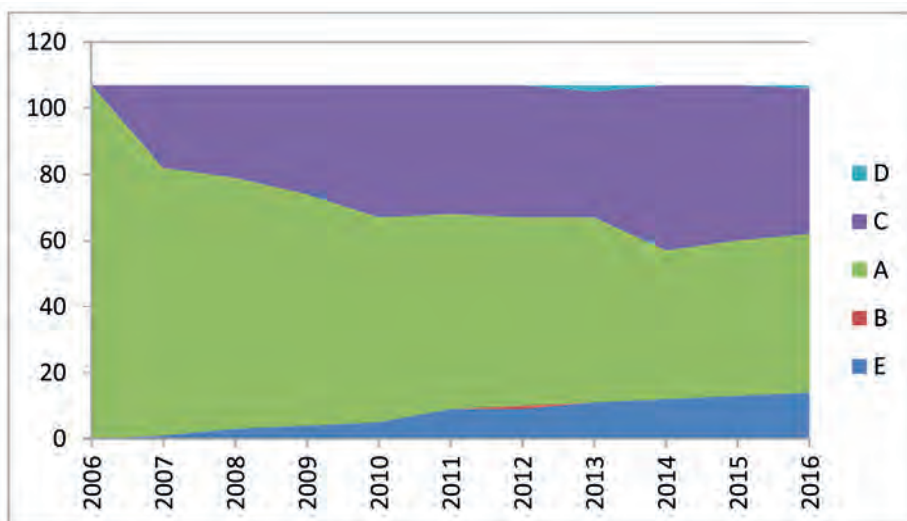

Titartagaq 6.6. 2006-miit 2016-mut Alluitsup Paani nuttarneq.

Figur 6.6. Flyttemønster for Alluitsup Paa 2006-2016.

Isortoq (Sermersooq)
 Najugaqarfik minneq (Tak. Titart. 2.21)
 Immikk. 3 (Takuuk Titart. 5.3)
 D: 0,9 % innuttaniit.
 C: 41,1 % innuttaniit.
 A: 44,9 % innuttaniit.
 B: 0,0 % innuttaniit.
 E: 13,1 % innuttaniit.

Isortoq (Sermersooq)
 Mindre bosted (Se Figur 2.21)
 Kategori 3 (Se Figur 5.3)
 D: 0,9 % af befolkningen.
 C: 41,1 % af befolkningen.
 A: 44,9 % af befolkningen.
 B: 0,0 % af befolkningen.
 E: 13,1 % af befolkningen.

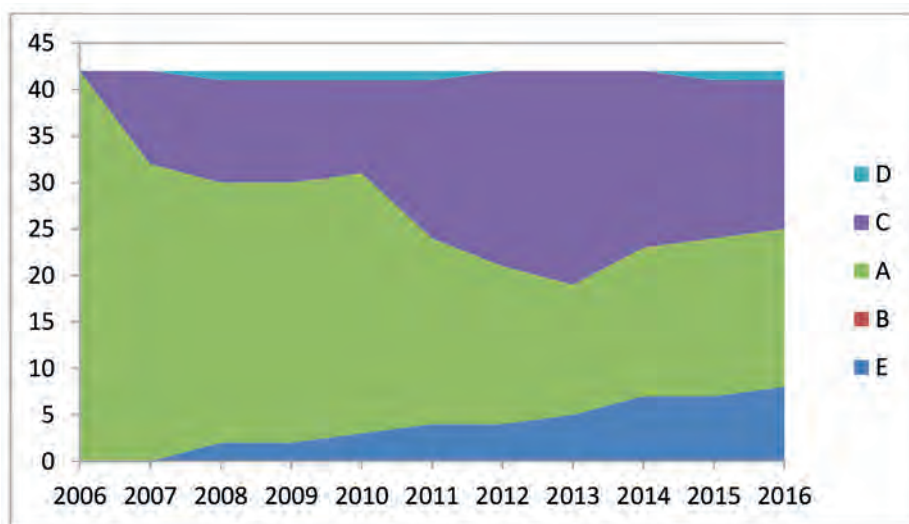

Titartagaq 6.7. 2006-miit 2016-mut Isortumi nuttarneq.

Figur 6.7. Flyttemønster for Isortoq 2006-2016.

Qassimiut (Kujalleq)
 Najugaqarfik mikisoq (Tak. Titart. 2.21)
 Immikk. 2 (Takuuk Titart. 5.3)
 D: 2,4 % innuttaniit.
 C: 38,1 % innuttaniit.
 A: 40,5 % innuttaniit.
 B: 0,0 % innuttaniit.
 E: 19,0 % innuttaniit.

Qassimiut (Kujalleq)
 Lille bosted (Se Figur 2.21)
 Kategori 2 (Se Figur 5.3)
 D: 2,4 % af befolkningen.
 C: 38,1 % af befolkningen.
 A: 40,5 % af befolkningen.
 B: 0,0 % af befolkningen.
 E: 19,0 % af befolkningen.

Titartagaq 6.8. 2006-miit 2016-mut Qassimiuniit nuttarneq.

Figur 6.8. Flyttemønstre for Qassimiut 2006-2016.

Taamatut ilillugit najugaqarfinni tamani nuttarnerup takusassiarineqarsinnaapput. Maani takusassiat toqqakkat ilaatigut takutippaat, najugaqarfiit angissusii aallaavigalugit nuttarnerit assigiinngitsuusut. Inuit sooq nuttarnerisut misissuiffiginarutsigit paasisutissatut tamanna pingaaruteqartuuvoq. Misissueqqissaarnerit aatsaat aallarertorput. 2016-ip ukiaaneranut suliame atortut misissoqissaqqinneqaaqqissapput, misissueqqissaarnerullu inernerit 2017-imut Nuna tamakkerlugu Pilersaarusiamut nasuiaasiornissami atornerqassallutik.

Denne form for visualisering af flyttemønstret kan vises for hvert af vore bosteder. De her udvalgte eksempler er med til at illustrere, at der er forskelle i flyttemønstrene alt efter hvilken størrelse bosted, der er tale om. Det er en vigtig information at have, når det skal undersøges, hvorfor folk flytter. Analyserne er endnu kun i en indledende fase. I løbet af efteråret 2016 vil materialet blive analyseret yderligere, og resultaterne af analyserne vil blive brugt i det arbejde, som planlægges af skulle indgå i Landsplanredegørelse 2017.

Najugaqarfiit taakku maani takuneqarsinnaasut arfinillit, immikkoortunit arfiniliusunit tamaniit najugaqarfittaqarnissaa pillugu toqqagaapput, takuuk Titartagaq 2.19. Tamama saniatigut najugaqarfiit toqqagaallutik, immikkoortunit sisamaasunit tamaniit najugaqarfittaqarnissaa pillugu toqqagaallutik, takuuk Titartagaq 5.3.

De seks bosteder, som er vist her, er valgt så der er et bosted fra hver af de seks kategorier af bosteder, som er vist i Figur 2.19. Desuden er bostederne valgt, så der er bosteder fra hver af de fire kategorier, der er vist i bostedprofilen i Figur 5.3.

Assersuutinit taakkuninngaaniit assigiinngissutaat ersarisumik takuneqarsinnaallutik. Titartagaq 6.7-mi takuneqarsinnaavoq, najugaqarfiit annerujartortillugit ataavartumik najugallit amerliartortartut, piffissaq 2006-miit 2016-mut isigigaanni. 2006-mi Nuummi najugallit 60 procentii misissuiffiusup iluani tamarmik Nuummi najugaqaannarsi-

Alene ud fra eksemplerne her ses der nogle tydelige tendenser. I Figur 6.7 ses det, at der er en meget klar tendens til, at jo større et bosted er, jo flere fastboende er der, når man

mapput, illuatungaaticullu Qassimiuni 2006-mi najugallit 40 procentii misissuiffiup iluani tamarmik Qassimiuni najugaqaannarsimasut. Taamatuttaaq illuni 2006-mi Nuummi najugallit 24 procentii misissuiffiup iluani nunamut allamut nuussimallutik, illuatungaaticullu 2006-mi Qassimiuni najugallit 2,4 procentiinnaat nunamut allamut nuussimasut. Killulli tungerluinnaaniillutik toqukkut qimagussimasut isigigaanni. Tassa Nuummi 5 procentit misissuiffiup iluani toqukkut qimagussimasut, sisamararterutingajavissui, tassalu 19 procentit Qassimiuni misissuiffiup iluani toqukkut qimagussimasut.

Tamatuma saniatigut imaappasippoq, najugaqarfiit immikkoortoq 4-miittut qimallugit nutserfiunerusut. Tamanna Ttartakkami 6.9-mi Alluitsup Paani takussutissaqarsorinarpoq.

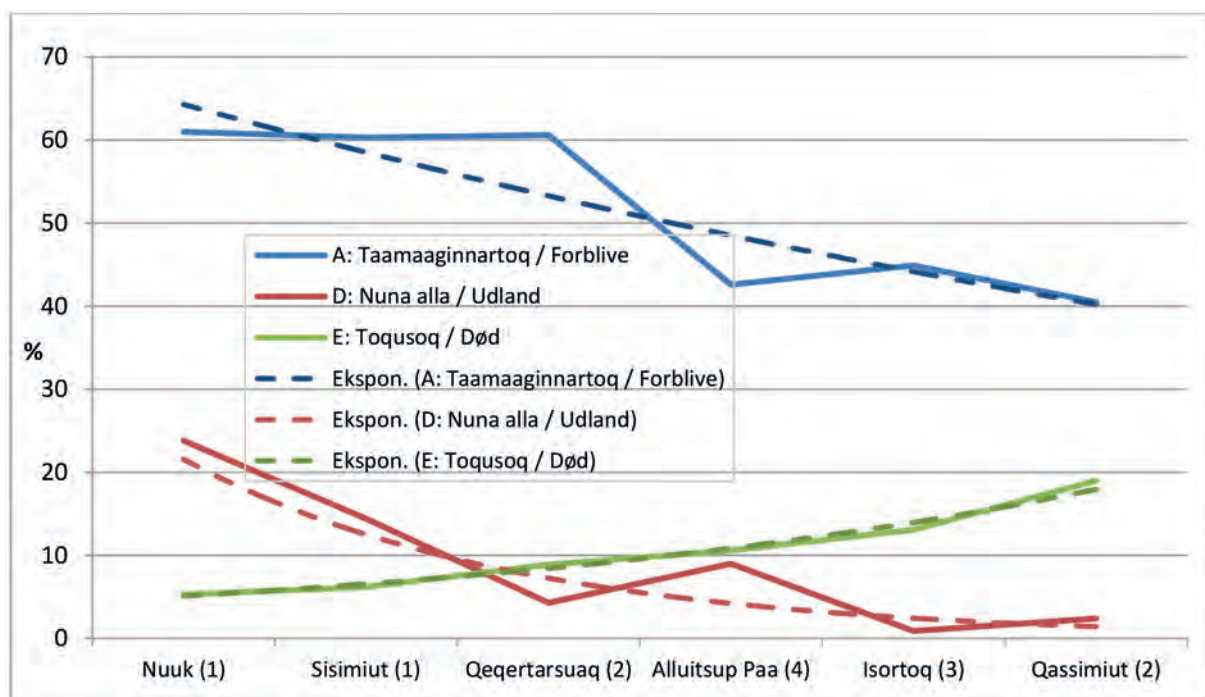
ser på perioden 2006-2016. Mere end 60 % af de personer, som boede i Nuuk i 2006 har boet der i hele den undersøgte periode, mens blot 40 % af de personer, som boede i Qassimiut i 2006, har boet der i perioden. Tilsvarende er det lige ved 24 % af de, som boede i Nuuk i 2006, flyttet til udlandet i den undersøgte periode, mens det kun er 2,4 % af befolkningen, som boede i Qassimiut i 2006, der er flyttet til udlandet. Lige omvendt er det med antallet af døde.

Blot 5 % af befolkningen i Nuuk døde i undersøgelsesperioden, mens næsten fire gange så mange nemlig 19 % af befolkningen i Qassimiut døde i undersøgelsesperioden.

Det ser desuden ud til, at bosteder, som ligger i kategori 4 har en forstærket tendens til fraflytning. Det kunne tallene i Figur 6.9 fra Alluitsup Paa i alt fald tyde på.

Titartagaq 6.9. Najugaqarfiit allaaserinerini assigiinngisut-sinut tunngasutillit.

Figur 6.9. Demografiske tendenser er forskellige i forhold til bostedstørrelse.

6.3 Apersuilluni misissuineq

Aalajangiinissat pisariaqartillugit, aamma soq inuit nuna-gisaq qimallugu nuuttarnersut ilisimaarissallugu pisaria-qartuuvoq, tassa avammut nuttarnarit ilanngakkat allann-gortinniarnissaat eqqarsaatigigaanni. Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup inuit najugartik qimallugu soq nuttarnersut pillugit kisitsisaatai pingaarutilliinik paasis-sutissaateqarput, kisitsisilli oqaluttuussinnanngilaativut, inuup soq najukkani qimakkusuttarneraa.

Taamaammat immikkut misissuineq pisariaqartarpoq, tamatumaniilu soq nuuttarneq sukumiisumik nassuiarne-qarsinnaalluni. 2007-imiit 2010-mut soq nuttarneq pillugu misissuineq annertoq tutsuiginartorlu ingerlanneqarpoq. Misissuinerup takussutissinnaavativut, suut peqquti-galugit inuit nuuttarnersut, kisiannili nuttarnarit pillugit mi-sissuinerup pingaarnertut misissorniarneqarpoq, inuit Maniitsumut nuukkusussanersut, tasanilu alumiiniumik aatsiterivissami sulilerusussanersut, tassa Alcoa taama-ni pilersissallugu eqqarsaatigisaani.

Sooq nuttarnarit pillugit annertuumik tutsuiginar-tumillu misissuinerit eqqarsaatigalugit, piffissaq pi-areersarfiusassaq sivirusussaavoq. Piareersar-nerit 2016-p aallartinnerani aallarnisarneqarput.

6.3 Voxpop-undersøgelse

For at kunne beslutte tiltag, som gerne skul-le resultere i en ændret tendens i nettovan-dringen, er det også nødvendigt at have kendskab til, hvorfor folk vælger at flytte ud af landet. Tallene fra Grønlands Statistik gi-ver vigtige oplysninger om antal personer, der skifter adresse, men tallene kan intet fortælle os om, hvorfor den enkelte person vælger at skifte bopæl.

Det er derfor nødvendigt at lave en særskilt undersøgelse, hvor begrundelser for at skifte adresse kan blive grundigt belyst.

2007-2010 blev der gennemført en omfatten-de, repræsentativ undersøgelse om mobilitet. Undersøgelsen kan give nogle indikationer på, hvad der får folk til at flytte, men mobi-litetsundersøgelsen havde primært fokus på at undersøge, om folk kunne være villige til at flytte til Maniitsoq og tage arbejde på den aluminiumsmelter som Alcoa på daværende tidspunkt havde overvejelser om at etablere.

Aallaqqaammut aallaqqaataasumik iliuusissat marluusut sammineqarput. Siullermik Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup paasissutissaasivianit tigusisoqasaaq, tulliatullu sooq nuuttoqartarnera pillugu apersuilluni misissuneq ingerlanneqarluni.

Apersuilluni misissuinerup iluaqutitarivaa, aallartinnginnermi piareersarnissaq annikitsuinnaagami. Tamannali aamma ajoqutaasinnaasarluni, paasissutissanimmis tatinginartunik misissuinerneersunik pissaqannginneq pequtaasarami. Illuatungaaticullu apersuilluni misissuineq atorluarsinnaavoq, ajornartorsiummi takuneqarluarsinnaasarami, taamatullumi atugaasarluni.

Apersuilluni misissuineq maajip 6-niit maajip 20-anut ingerlanneqarpoq. Tamatumani imatut pissuseqarluni, inuit nittartagaq <http://nuuttarneq.gl> aama <http://flytning.gl> iserfigisinnaavaat, tassanilu apersuinnermi immersugassaq immersorlugu. Tamannalu inuit katillutik 1.590-t atorpaat. Taama amerlanertigut apersuilluni misissuinnermi peqataanerinnaaticigut, annertuumik tutsuiginartumillu misissuinsap ilusilersornissaanut pingaaruteqarpoq. Atukkat 2016-p ukiaanerani misissoqqissaarneqassapput.

Misissuinnermi isiginiarneqassaaq, apersuilluni misissuinnermi akisut agguartaarnerat inuit akornanni naammaginartuunersoq. Ilaaticigut kisitsisini pingaarnerni takuneqarsinnaavoq, Titartakkami 6.10-mi takuneqarsinnaavoq. Atukkat qanoq paasineqassanersut pingaaruteqarpoq, tassa atukkat qanoq isumaqartinneqassanersut.

En stor repræsentativ undersøgelse om begrundelser for flytning kræver længere tids forberedelse. Forberedelserne blev igangsat i starten af 2016. Det drejer sig indledningsvist om to indledende tiltag. For det første vil der blive lavet særudtræk fra Grønlands Statistiks statistikbank, og for det andet er der blevet gennemført en voxpop-undersøgelse om begrundelser for flytning.

Fordelen ved en voxpop-undersøgelse er, at den kun kræver mindre forberedelse, før den kan igangsættes. En ulempe er af samme grund, at det ikke er muligt at sige noget statistisk validt ud fra voxpop-undersøgelsen. Derimod er voxpop-undersøgelsen en ideel måde, hvorpå man kan skabe sig et første overblik over et problemfelt, og det er det, som den er blevet brugt til.

Voxpop-undersøgelsen løb fra 6. maj til 20. maj 2016. Den var alene baseret på, at folk kunne gå ind på en hjemmeside <http://nuuttarneq.gl> og <http://flytning.gl> og udfylde et spørgeskema. Det var der i alt 1.590 personer, som gjorde. Alene denne store deltagelse i voxpop-undersøgelsen gør den meget værdifuld som grundlag for udformning af den større repræsentative undersøgelse. Materialet vil blive analyseret i løbet af efteråret 2016.

I analysearbejdet skal der tages højde for, at ved voxpop-undersøgelsen er fordelingen af respondenterne ikke repræsentativ for den samlede befolkning. Det ses blandt andet af de nøgletræk, der er anført i Figur 6.10. Det har stor betydning for hvordan, materialet kan tolkes.

Suiaassutsimut agguataakkat	53 % Arnat 47 % Angutit
Inuiaassuseq	48 % Kalaaliunerusut 22 % Qallunaajunerusut 26 % Kalaallit qallunaallu avillutik 4 % Allat
Najugaqarneq	65 % Kalaallit Nunaat 32 % Danmark 3 % Alla
Inunngorfik	67 % Kalaallit Nunaat 29 % Danmark 4 % Alla
Ilinniakkat qaffasinneraat	8 % Meeqqat atuarfiat 10 % Ilinniarnertuunngorniarfik 28 % Inuussutissarsiuutitigut ilinniagaq 43 % Qaffasinnerusumik ilinniagaq
Nuttarneq	44 % 2009-mi januaarip allaqqaataaniilli nuunnikuunngitsut 56 % 2009-mi januaarip allaqqaataanili nuunnikut

Kønsfordeling	53 % Kvinder 47 % Mænd
Etnicitet	48 % Mest grønlandsk 22 % Mest dansk 26 % Delt grønlandsk & dansk 4 % Andet
Bosted	65 % Grønland 32 % Danmark 3 % andet
Fødested	67 % Grønland 29 % Danmark 4 % Andet
Højeste uddannelse	8 % Folkeskole 10 % Gymnasium 28 % Erhvervsuddannelse 43 % Højere uddannelse
Mobilitet	44 % Ikke flyttet siden 1. januar 2009 56 % Flyttet siden 1. januar 2009

Titartagaq 6.10. Inuit 1.590-t apersorlugit tunngaviusumik misissuineq.

Figur 6.10. Basal statistik for de 1.590 besvarelser af voxpop-undersøgelsen.

6.4 Apersuilluni misissuinnermiit inernerit

Akissutit suli sukumiisumik misissoqqissaarneqanngilat. Ilaatigut peqataasut apeqqutinik akisinnerminni qarsaasiakkullu itisilerillutik oqaaseqaataat sivisuumik misissorneqartariaqassaapput.

Aallarnisaataasumik misissuigallarnert matumani ator-neqassaapput. Misissuigallarnermi akissutit assigiinnginner-sut pingartinneqarpoq, suiaassutsimut agguataarinermi. Apeqqutit 14, 16 aamma 19 misissuigallarnermi matumani ator-neqarput.

6.4 Resultater fra voxpop-undersøgelse

Der er endnu ikke foretaget dybere analyser af besvarelserne. Blandt andet vil det tage lang tid at analysere de mange uddybende kommentarer, som deltagerne har givet i spørgeskemaet samt på sociale medier.

En indledende delanalyse skal refereres her. Delanalysen har fokus på, om der kan identificeres forskelle i besvarelser, når der foretages en opdeling på køn. Spørgsmål 14, 16 og 19 er blevet brugt i denne delanalyse.

14. Nuunninni suna peqqutigaaq, 2009-mili januaarip aallaqqaataani nuussimaguut?				
Akissutaasinnaasut		Arnat	Angutit	%-point assi-giinngisut
Ilinniakkamik allartitsineq	14_04	22,90 %	13,75 %	9,15 %
Ilaquttat qanilliniarlugit	14_08	12,42 %	8,22 %	4,20 %
Ilinniakkamik naammassinnissimaneq	14_06	9,62 %	6,87 %	2,75 %
Nutaamik misigisaqarusunneq	14_13	15,35 %	12,67 %	2,68 %
Atuarfik ilaqutariinnut pitsaanerussammat	14_11	10,96 %	8,49 %	2,47 %
Ilinniakkamik taamaatitsineq	14_05	5,12 %	2,96 %	2,16 %
Ilaqutariinnikkut allannngortoqarnera	14_07	4,87 %	2,83 %	2,04 %
Angerlarserneq	14_03	4,87 %	3,10 %	1,77 %
Sumiiffimmik angerlarsimasutut misiginnginneq	14_16	4,38 %	4,04 %	0,34 %
Silaannaap allannngoriartornera	14_09	0,85 %	0,54 %	0,31 %
Pensionistinnorneq	14_15	0,61 %	1,21 %	-0,60 %
Suliffissatigut periarfissaqarnerunneq	14_10	7,31 %	8,22 %	-0,91 %
Inigisaq pitsaanerummat, kiffartuussineq il.il.	14_12	9,50 %	11,32 %	-1,82 %
Sulifferunneq	14_02	3,78 %	5,80 %	-2,02 %
Nutaamik suliffittaarneq	14_01	21,56 %	23,72 %	-2,16 %

Titartagaq 6.11. Apeqqut 14-mut akissutit agguataarnerat.

14. Hvilke begrundelser for flytning har du haft, når du siden 1. januar 2009 er flyttet?				
Svarmuligheder		Kvinder	Mænd	%-point forskel
Start på uddannelse	14_04	22,90 %	13,75 %	9,15 %
Tættere på familie	14_08	12,42 %	8,22 %	4,20 %
Afsluttet uddannelse	14_06	9,62 %	6,87 %	2,75 %
Opleve noget nyt	14_13	15,35 %	12,67 %	2,68 %
Bedre skole for familie	14_11	10,96 %	8,49 %	2,47 %
Afbrudt uddannelse	14_05	5,12 %	2,96 %	2,16 %
Ændrede familief forhold	14_07	4,87 %	2,83 %	2,04 %
Hjemve	14_03	4,87 %	3,10 %	1,77 %
Ikke hjemme i lokalsamfund	14_16	4,38 %	4,04 %	0,34 %
Klimaændringer	14_09	0,85 %	0,54 %	0,31 %
Pensionist	14_15	0,61 %	1,21 %	-0,60 %
Flere muligheder for arbejde	14_10	7,31 %	8,22 %	-0,91 %
Bedre bolig, service m.m.	14_12	9,50 %	11,32 %	-1,82 %
Fratrædt arbejde	14_02	3,78 %	5,80 %	-2,02 %
Nyt arbejde	14_01	21,56 %	23,72 %	-2,16 %

Figur 6.11. Fordeling af svar på spørgsmål 14.

16. Kingullermik nuunninni suna peqquutiginerpaaviuk?				
Akissutaasinnaasut		Arnat	Angutit	%-point assiginnigissut
Ilinniagassatigut periarfissarissaarneruneq.	16_02	43,45 %	53,50 %	10,05 %
Meeqqat atuarfiat pitsaanerummat.	16_07	56,55 %	62,02 %	5,47 %
Ilaqutariinneq pitsaanerussammat.	16_05	39,77 %	42,40 %	2,63 %
Meeqqanut paaqqinnittarfiit pitsaanerummata	16_06	65,91 %	67,98 %	2,08 %
Kulturikkut sunngiffimmilu periarfissaqarnerummat	16_03	36,17 %	34,98 %	-1,19 %
Attaveqaatit pitsaanerummata.	16_08	38,40 %	31,23 %	-7,17 %
Suliffiinni pissutsit pitsaanerummata.	16_01	48,19 %	40,42 %	-7,78 %
Isertitaqarnerulissagama.	16_04	45,09 %	36,51 %	-8,58 %

Titartagaq 6.12. Apeqquut 16-mi kissut "Soqutiginaateqanngilaq" procentinngorlugu annertuvoq.

16. Hvad lagde du mest vægt på før din seneste flytning?				
Svarmuligheder		Kvinder	Mænd	%-point forskel
Bedre mulighed for uddannelse.	16_02	43,45 %	53,50 %	10,05 %
Bedre folkeskole.	16_07	56,55 %	62,02 %	5,47 %
Bedre familieliv.	16_05	39,77 %	42,40 %	2,63 %
Bedre børnepasningsmuligheder.	16_06	65,91 %	67,98 %	2,08 %
Bedre kultur- og fritidstilbud.	16_03	36,17 %	34,98 %	-1,19 %
Bedre infrastruktur.	16_08	38,40 %	31,23 %	-7,17 %
Bedre arbejdsforhold.	16_01	48,19 %	40,42 %	-7,78 %
Bedre indkomst.	16_04	45,09 %	36,51 %	-8,58 %

Figur 6.12. Procentvis hyppighed i besvarelse med "Ikke relevant" ved spørgsmål 16

19. 2021-p tungaanut suut peqquutigalugit nuukkusussinnaassavit?				
Akissutaasinnaasut		Arnat	Angutit	%-point assiginnigissut
Ilaguttat qanillinissaat	19_07	26,55 %	20,22 %	6,33 %
Ilinniagaqalernissaq	19_03	18,27 %	13,61 %	4,66 %
Ilinniakkamik aallartitsinissaq taamaatitsinissarlunniit	19_04	7,92 %	5,12 %	2,80 %
Silaannaap allanngoriartornera	19_09	0,97 %	1,08 %	-0,11 %
Suliffeerunneq	19_01	13,89 %	14,56 %	-0,67 %
Nutaamik suliffitaarneq, iserteqarnerulerneq	19_02	35,44 %	36,52 %	-1,08 %
Isumaginninnikkut atugassarititaasut pitsaanerummata	19_08	7,92 %	10,38 %	-2,46 %
Pensinistinngorneq	19_05	9,50 %	11,99 %	-2,49 %
Sumiiffimmi angerlarsimasutut misiginnginneq	19_06	9,87 %	13,34 %	-3,47 %

Titartagaq 6.13. Apeqquut 19-mut akissutit agguartaarnerat.

19. Hvad vil kunne få dig til at foretage flytninger frem til 2021?				
Svarmuligheder		Kvinder	Mænd	%-point forskel
Tættere på familie	19_07	26,55 %	20,22 %	6,33 %
Starte uddannelse	19_03	18,27 %	13,61 %	4,66 %
Afslutte eller afbryde uddannelse	19_04	7,92 %	5,12 %	2,80 %
Klimaændringer	19_09	0,97 %	1,08 %	-0,11 %
Arbejdsløs	19_01	13,89 %	14,56 %	-0,67 %
Nyt arbejde, mere i løn	19_02	35,44 %	36,52 %	-1,08 %
Bedre sociale ydelser	19_08	7,92 %	10,38 %	-2,46 %
Bliver pensionist	19_05	9,50 %	11,99 %	-2,49 %
Ikke hjemme i lokalsamfund	19_06	9,87 %	13,34 %	-3,47 %

Figur 6.13. Fordeling af svar på spørgsmål 19.

Apeqquutit pingasuusut tamarmik nuunnermi peqquataasumut tunngasuupput. Soorlu Titartakkami 6.11-mi, Titartakkami 6.12-mi Titartakkamili 6.13-mi takuneqarsinnaasoq, arnat angutillu, nuunnerminni nuukkusunnerminniluunniit akissutaasa akornanni assigiinngissuteqarpoq.

Soqutiginarlorlu uaniippoq, apeqquutit pingasuusut akornanni assigiinngissutit assigiimmata. Arnat angutinut sanilliullutik nuunnerminni/nuukkusunnerminni ilinniagaqalernissaq, ilaqtutanut qanillinnissaq imaluunniit meeqqamik pitsaanerusumik atuarfeqarnissaat peqquataatinneruaat. Angtilli arnanut sanilliullutik isertitaqarnerulernissaq imaluunniit nutaamik suliffittaarnej pingaartinnerullugit.

Tamannalu nalilersuinermi suaassutsimut attuumassutilik assigiinngissut, 2010 nuttarnermut atatillugu misissuinermi aamma naammattuugassaalluni, tamannalu nunarsuarmi allani aamma naammattuugassaalluni. Nuunnermut atatillugu suaassutsit marluullutik nalilersueriaatsimikkut assigiinngissutaasa inuiaqatigiinni malitsigisinnaasai, ilungersunaateqalersinnaavoq. Imaappormi – ilaatigut Kalaallit Nunaanni – arnat nalilersueriaasiat, annertunertigut eqqumaffiginiarneqartanngitsoq, assersuutigalugu inuiaqatigiit aningaasaqassusianut toqqammavissatut inuussutissaarsiutitigut sallitutassarsionerimi. Taamaamat pingaarutilerujussuavoq, misissuigallarnermiit allaasereineqartumit inernera ilaatinneqartariaqarmat, misissuinnissaq annertoq tutsuiginartorlu isikkulersomeqalerpat.

Alle de tre spørgsmål handler om begrundelser for at flytte. Som det ses i Figur 6.11, Figur 6.12 og Figur 6.13, så er der forskelle mellem, hvad kvinder og mænd anfører som begrundelse for at være flyttet eller at ville flytte.

Det interessante er, at mellem de tre spørgsmål er forskellene ens. Kvinder vægter som begrundelser i højere grad end mænd, at de har ønske om at påbegynde uddannelse, komme tættere på familie eller sikre bedre skolegang for deres børn. Mænd vægter derimod i højere grad end kvinder blandt andet at opnå en bedre indkomst eller tiltræde et nyt arbejde.

Denne kønsbaserede forskel i prioritering kan genfindes i mobilitetsundersøgelsen fra 2010, og det er et mønster, som også er kendt andre steder i verden. De samfundsmæssige konsekvenser af, at de to køn har forskellig prioritering, når det handler om at flytte, kan være meget alvorlige. Der er nemlig en tendens – blandt andet i Grønland – til at de prioriteringer, som kvinder har, ikke i særlig vid udstrækning inddrages, når der tages større beslutninger om eksempelvis satsning på bestemte erhverv som grundlag for samfundets økonomi. Det er derfor meget vigtigt af resultatet fra lige netop den her beskrevne delundersøgelse skal inddrages,

6.5 Toqqammavigissaartumik misissueqqis-sarneq

Mississuineq toqqammavigissaartooq, 2017-imi upernaak-kut ingerlanneqartussa, pingasoqiusatut suliarineqanis-saa pilersaarutaavoq. Taamalilluni misissuineq immikkor-tunik pingasunik misissuinnikkut ataatsimoortitassaalluni. Immikkoortunik pingasunik misissuinerit taakku imatut i-ngerlanneqassapput:

1: Paasissutissanik misissuineq. 2016-mi Nuna tamak-kerlugu Pilersaarusiarnut nassuiaammili Naalakkersuisut paasissutissanik tigulaarilereerput, taamaalilluni paasis-sutissanik aallarnisaatitut misissuinerit aalajangiinissamik toqqammavissanik qulakkerinninniarnermi misissuinerup qanorpiaq isikkulerneqarnissaani tunniusseqataanias-sammata. Tamatumunnga atatillugu pissikarlunilusoq nuttarnerit toqqammavissiniassallugit pingaaruteqarpoq, taamatummi nuttarnerit Kalaallit Nunaata iluani nuuttar-nerni nalaatassaagunarmata. Taamatummi paasisaqar-sinnaanissaq sukumiisumik misissuinnissami pingaarute-qartussaavoq.

Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik qanimut su-leqatigineqassaaq. Tamatumunnga atatillugu oqaatigine-qassaaq, Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup Danmarks Statistikkimik inuiaqatigiinni kalaallit Danmarki-mi najugaqalersimasut tunngasut pillugit aningaasaqarner-mi paasissutissatigut oqaloqatigiissutigimmagu. Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup kalaallit Danmarkimi najugaqalersimasut pillugit eqitsiserpaaluit suliariniar-pai Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup paasissutis-saasivianut ikkutassat. Eqitsisit ukiumoortumik nutarterne-qartassapput. Ilaatigut eqitsisit tamakku Naalakkersuisut ataatsimoortumik sukumiisumik misissuineranni atorne-qassapput.

2: Toqqammavigissaartumik misissuineq. Tamatumani Naalakkersuisut ilaatigut 2008-miit 2010-mut nuttarnerit pillugit misissuiner-mi misilittagaalersimasut toqqammavi-gissaartumik misissuiner-mi atussavaat. Toqqammavigis-saartumik misissuinnikkut periutsit allaaserinerat misissui-nermiit nalilersuummi eqikkakkami atuarneqarsinnaavoq. Ilaatigut nuttarnermik misilittagaalersimavoq, toqqamma-vigissaartumik misissuinerit tamakkiisuunissat pinissaat qulakkeerniarlugu, paasissutissanik pisariaqartunik pissar-siniarnermi qaammatit sisamat atorneqassasut. Taamatut akissuteqarnissami piffissap kingulliup atorneqartarnera tamatigut piumasaqaateqarfiusaqaq, pissarsiarinissaallu

når den store, repræsentative undersøgelse skal udformes.

6.5 Oplæg til den repræsentative undersøgelse

Den grundige undersøgelse, som skal gennemføres i foråret 2017, er planlagt til at skulle udformes efter den metode, der kaldes tri-angulering. Undersøgelsen vil således bestå af tre sammenkoblede delundersøgelser. De tre sammenkoblede delundersøgelser skal være:

1: En statistik undersøgelse. Allerede til Landsplanredegørelse 2016 er Naalakkersuisut i gang med at foretage nogle udpluk af statistik, så disse indledende statistikundersøgelser kan være med til at sikre et bedre beslutningsgrundlag for, hvordan den grundige undersøgelse skal udformes. Der er i den sammenhæng et særligt fokus på at identificere eventuelle step-stone-flyttemønstre, som måtte forekomme i den flytning, som sker internt i Grønland. Dette vil i sig selv være en vigtig viden forud for igangsættelsen af den grundige undersøgelse.

Der vil være et tæt samarbejde med Grønlands Statistik. Det skal i den sammenhæng anføres, at Grønlands Statistik har indledt en dialog med Danmarks Statistik om adgang til en række socioøkonomiske data vedrørende grønlandere i Danmark. Grønlands Statistik har til hensigt at udarbejde en række tabeller i Grønlands Statistiks statistikbank om grønlandere i Danmark. Tabellerne vil blive opdateret årligt. Blandt andet disse tabeller kommer til at indgå i Naalakkersuisuts samlede grundige undersøgelse.

2: En repræsentativ undersøgelse. Her vil Naalakkersuisut blandt andet trække på de erfaringer, som blev indvundet, da der i 2008-2010 blev gennemført en repræsentativ spørgeundersøgelse som en integreret del af mobilitetsundersøgelsen.

unaminartoqartaqalunilu, toqqammavigissaartumilli misissuinermit tamanna pisariaqarluni.

3: Itisilerilluni misissuineq. Toqqammavigissaartumik misissuinerup ingerlanneranut peqatigitillugu, kikkut itisilerunnerungaatsiartumik oqaloqatigineqassanersut toqqarneqartussaapput. Toqqammavigissaartumik misissuineq tutsuiginartunik tunniussisinnaallunilu, itisilerilluni naammassisanik allaanerusunik inerneqassaaq. Matumani kulturimut tunngasutillit annertuumik ilaatinneqartussaapput.

Pingasoqiusamik misissuinerit taakku imminnut ataasimoorumik tunniussaarsinnaapput. Pingasoqiusamik immikkut misissuinerit taakku inernerat qanoq annertutigisumik imminnut tapitariisitsisinaanissat, imaluunniit tapitaariisinneqarsinnaasanninnersut siumut oqaatigineqarsinnaanngilaq. Inernerillu arlariillutik soqutiginaateqangaatsiartussaallutik.

En nærmere beskrivelse af den repræsentative metode kan læses i sammenfatningen fra undersøgelsen. Det er blandt andet erfaringen fra mobilitetsundersøgelsen, at for at kunne sikre den fulde repræsentativitet, vil der skulle sættes fire måneder af til at få det nødvendige antal besvarelser i hus. Det er altid den sidste del af de krævede besvarelser, som giver de største udfordringer at få fat på, men det er nødvendigt, når det skal være en repræsentativ undersøgelse.

3: En dybdegående undersøgelse. Sideløbende med, at den repræsentative undersøgelse gennemføres, vil der blive taget beslutning om hvem, der skal udtrækkes til at indgå i et meget dybere interview. Hvor den repræsentative undersøgelse kan give kvantitative og statistisk signifikante resultater, så kan den dybdegående undersøgelse give kvalitative og helt anderledes dybdegående resultater. Her vil eksempelvis den kulturelle dimension komme til at spille central rolle.

Samlet vil de tre typer af undersøgelser kunne supplere hinanden. I hvor høj grad resultaterne fra de tre delundersøgelser kommer til at understøtte hinanden eller kontrastere hinanden kan ikke på forhånd siges. Begge typer af resultater vil være af stor interesse.

7.1 Kalaallit Nunaat nukittuneq annertuumik ingerlatsinerup iluaqutissartaanik atuiffi- usoq, annikitsumillu ingerlatsinerup akor- nutissartaanik ingalassimaarfiusoq

2016-mi Nuna tamakkerlugu Pilersaarusiarnut nassuiaat imarisamit imaappoq, ukiualunnguani aggersuni anertuutigut tulleriaarisoqartariaqarnera pingaaruteqartuuvoq. Taamaammatt 2016-mi Nuna tamakkerlugu Pilersaarusiarnut nassuiaat taanneqarpoq "Tulleriaarinerup pisariaqartinneqartoq". Ingerlatsinikkut sanaartornikkullu aningaasaliissutissat, najugaqarfinnut ataasiakkaanut agguanneqarnissaanni killeqarmata politikikkut aalajangiinissami tulleriaarinissaq pingaaruteqarlunartuuvoq. Tamatumani ingerlatsineq sanaartornerlu aqutugalugit toqqaannartumik pisortat susassaqrifiinut agguassineq, taamatullu aamma toqqaannangikkaluamik kiffartuussinissamik isumaqatigiissutit aqutugalugit agguassisarneq pineqarput.

Pisortat immikkoortuni pilersaarusiarnermi tulleriaarinerini sakkoq pingaarutilik. Aaqqissuusseqqinnermi kommunillu massakutut sisamanut kattunnerini, immikkortuni pilersaarusiarnermik suliaqartarnissaq aatsat tamakqangamiit pisariaqalertigivoq. Annerpaamik tamatumani peqqutaavoq, kommunit kattunnerat aqutugalugu kommunit kommunini pilersaarusiarneq inaarutaasumik akissusaaffik tigummassuk. Kommuninut akissusaaffimmik tamatumingna tunniussineq tulluurtut assersuutissavoq, annertuumik ingerlatsineq imaassinnaammatt, pisortat ingerlataasa ilaat innuttaasunut qaninnerulerlugit inissinnersinnaasut.

7.1 Et stærkere Grønland med udnyttelse af stordriftsfordele og imødegåelse af smådriftsulemper

Landsplanredegørelse 2016 har som tema, at det er helt afgørende nødvendigt inden for de kommende få år at foretage nogle meget markante prioriteringer. Det er derfor Landsplanredegørelse 2016 har titlen "Den nødvendige prioritering". Prioritering er af helt afgørende betydning, når det politisk skal besluttes, hvordan vores begrænsede drifts- og anlægsmidler skal fordeles mellem de enkelte bosteder. Det gælder den direkte fordeling gennem drift og anlæg i den offentlige sektor, og det gælder også den indirekte fordeling ved eksempelvis udformning af servicekontrakter.

Et centralt redskab i det offentlige arbejde med prioritering er udarbejdelse af sektorplaner. Med strukturreformen og samling af kommunerne til de nuværende fire kommuner blev det at udarbejde sektorplaner mere nødvendigt, end det havde været tidligere. Den væsentligste konkrete årsag til det er, at med kommunesammenlægningen fik kommunerne overdraget det endelige beslutningsansvar for den kommunale planlægning. Overdragelsen af dette ansvar til kommunerne er et godt eksempel på, at stordrift kan føre til, at områder af den offentlige forvaltning kan flyttes nærmere borgeren.

Iliuusissatut tulleriaarinermi pingaarutilik unaavoq, anertuumik ingerlatsinermik pilersitsinerup iluaqutissartai qulakkiissallugit. Nunarsuaq tamaat isigalugu, uagutsinnit annerungaartunit nunarsuurtulli annertuumik ingerlatsineq qulakkeernaviannngilarput. Pingaaruteqarporli isiginiassalugu, annertuumik ingerlatsineq uagutsinnut naleqquttoq aamma pingaaruteqarmat, annertuumimmi ingerlatsinerup toqqaannartumik kingunerissammagit, pisortat susasaqarfiini suliatigut pikkoriffeqarnek, kommunini namminersorlutik oqartussanilu innuttaasunik kiffartuussinerup pitsaanerulernissaa, taamatullu sumiiffinni nunalu tamakkerlugu aningaasaqarnerup patajaanerulernissaa.

Suliatigut pikkoriffeqarnek, innuttaasunik kiffartuussinerup pitsaanerulernera, kiisalu aningaasaqarnerup patajaanerulernera, pisortaqarfiit annertusippata, soorlu uagut nammassinnaasatsinnik annertuumik ingerlatsinerit malitsitut takkutissapput.

Annertuumik ingerlatsineq allatigut aamma iluaqutissartaqarpoq, allatigulli iluaqutissat tamakku ilarpaaluisigut qulakkeerniarlugit tunaartalimmik sulisariaqarpugut. Soorlu aalajangiisarnertit eqqarsaatigalugit ingerlatsinikkullu ammanerulernissatsigut, taamatullu politikikkut aalajangiinissaq innuttaasunut inunnut ataasiakkaanut attuumassutilinni qanittunik pissuseqarnikkut.

7.2 Ammasuuneq

Inatsisivut aalajangersagarpaalunnik imaqarput, aalajangiisarnertigut ammasuunissamik qulakkeernittuusunik. Ammaneruneq aalajangiinnginnermi piffissaagallartillugu qulakkeerneqassaaq, aammalumi aalajangereermermi. Qulakkiissallugu pingaruteqarpoq, paasissutissat kallaasuunngitsut naammaginatullu naatsorsuutigineqarsinnaasutut tigorianaanissaat.

Inatsisit ammasuunissamik killiliussaasa saniaigut, aamma pingaaruteqarlunnartuuvoq, pisortani ingerlatsiviit inatsisip anersaava aallaavigalugu sullissinissat, inatsisip oqaasertai kisiisa tunaartarinagit. Ammasuunissap neriutaanissaa pisortat ingerlatsiviinut piumasaqaataavoq. Tamannalu aamma suliani akerleriissutini artornartunilu atuuppoq, soorlu suliami innuttasut akornanni suliami aalajangersimasumi ismaqatigiissutigisinnaanngisaanni.

Suliassaq, ammasuunissamik isuma pisortanut siamma-sissumik soqutiginaatilik tassavoq immikkoortuni pilersaarusioreq.

Et vigtigt princip i arbejdet med prioritering er sikring af netop stordrift og de fordele, der ligger i at etablere stordrift. Globalt set kommer vi aldrig i nærheden af at sikre stordrift, som det praktiseres i samfund, der er langt større end vores. Det er blot meget vigtigt at holde os for øje, at også stordrift i den skala, som er relevant for os, har stor positiv betydning, for nogle af de direkte konsekvenser ved stordrift er større faglighed i den offentlige sektor, bedre borgerservice fra kommune og selvstyre samt mere sikker økonomi såvel lokalt som nationalt.

Større faglighed, bedre borgerservice og mere sikker økonomi kommer næsten af sig selv, når de offentlige enheder opnår en vis volumen, som det ses ved den form for stordrift, som er mulig for os.

Der er også andre fordele ved stordrift, men en række af de andre fordele er vi nødt til mere målrettet at arbejde på at sikre fordelene ved. Det gælder blandt andet sikring af transparens omkring beslutningsprocesser og drift samt sikring af nærdemokrati ved politiske beslutninger, som angår den enkelte borger.

7.2 Transparens

Vores lovgivning indeholder mange bestemmelser, som er med til at sikre god transparens omkring beslutningsprocesser. Transparens skal sikres både i passende god tid, før en beslutning tages, og efter en beslutning er blevet taget. Det er vigtigt at sikre, at der er så neutral og tilstrækkelig information tilgængelig, som det med rimelighed kan forventes.

Ud over, at lovgivningen foreskriver rammer for transparens, er det også af største vigtighed, at de offentlige forvaltninger i praksis agerer efter lovgivningens ånd og ikke blot efter lovgivningens bogstav. Det er et rimeligt krav til den offentlige forvaltning, at den skal ønske transparens. Det skal også gælde i mere kontroversielle og komplekse sager, hvor der i befolkningen ikke nødvendigvis er den samme holdning til en konkret sag.

Soorlu kapitali 3-mi kommunini nunalu tamakkerlugu pilersaarusionermi takuneqarsinnaasoq, immikkoortuni ataasiakkaani immikkortuni pilersaarusionerq ineriartortillugu ingerlanneqarpoq. Ukiualuit ingerlanerini naatsorsuutigineqarsinnaassaaq, immikkoortuni pilersaarutiniq ataatsimoortunik pigisaqalernissarput, ataatsimoorlutik pisortat ingerlatsiviini pingaarutilinnik tamanik imaqartunik. Immikkoortuni pilersaarutit ataasiakkaat, ingerlaavartumik nutartigaasassapput, taamatullu aamma immikkoortuni pilersaarutit allat.

Tamatut suliaqarnermi ammassuunissaq, immikkoortuni pingaarutilinni sisamaasuni pingaaruteqartuuvoq. Siulermimmi politikkerit suliassaasinnaasuni, suliassani suliianilu ingerlatani naammaginatumik pitsaassusilimmik paasissutissartalimillu aalajangiinissaat, immikkortuni pilersaarutit qulakkiissavaat. Tulliatullu pisortat/innuttaasut pisutigut malinnaatinneqarnissartik inatsisitigut soqutigissarivaat, tassa pisortat aningaasaataat sutigut pisortat ingerlatsinerini atorneqarnersut.

Et sagsområde, hvor transparens er af bred offentlig interesse er arbejdet med sektorplaner. Som det fremgår af Kapitel 3 om kommunal og national planlægning, så er opgaven i de enkelte sektorer med udarbejdelse af sektorplaner fortsat under opbygning. Inden for de kommende få år er det forventningen, at vi har et samlet set af sektorplaner, som til sammen dækker alle væsentlige områder ved den offentlige forvaltning. De enkelte sektorplaner skal konstant holdes opdateret og i samspil med de øvrige sektorplaner.

Transparens i dette arbejde er af største betydning på i alt fald fire vigtige områder. For det første skal sektorplanerne sikre, at politikerne kan få overblik over mulige, kommende og allerede besluttede aktiviteter, så politikerne kan tage beslutninger på et tilstrækkeligt godt og oplyst grundlag.

Pingajuattullu suliffeqarfippassuit pisortat pilersaarusi-
orneranni malinnaatinneqarnissartik pisariaqartippaat,
taamaalillutik suliffeqarfimmik pilersaarusi-ornerani pi-
sortat suut pilersaarutigineraat malinnaavigissallugit pe-
riarfissaqarniassagamik. Tamanna minnerunngitsumik
attaveqaatitigut suliffeqarfiit annertuut pisortat pigisaat
eqqarsaatigalugit. Kingullertut – pingaernerpaajugunar-
tutulli – aningaasaliisartut nuna tamakkerlugu inuiaqatigiit
ukiuni tulliuuttuni, sunik suullu pingaartinnerullugit piler-
saaruteqarnerat pillugu aningaasaliisartut paasissutissanik
pissarsisinnaasariaqarput. Tamakku ilisimannikkaanni,
nuna tamakkerlugu nunarsuarmiluunniit aningaasaliisar-
tut, nunami maani aningaasaliinissaminnik alajangiisin-
naangillat.

Ammasuunissallu qulakkeernissaa pillugu nittartakka
paasissutissanik pisarialinnik imallit assersuutaasinnaap-
put. Nittartagaq taamaattoq tassaasinnavoq, nuna tamak-
kerlugu pilersaarutit pillugit pilersitaasimasooq. Uaniiporlu
<http://pilersaarusi-orneq.gl>. imlt. <http://landsplan.gl> Kom-
munit aamma qulakkeerininnissaminni pikkorissuupput,
soorlu namminneq pilersaarutitik pillugit paasissutissiis-
sutaat kommunit nittartagaanniipput. Nuna tamakkerlugu
kommuninilu pilersaarutit ataatsimoorluni iserfissamiipput,
qarasaasiaq atorlugu <http://nunagis.gl-kkut> iserfigineqar-
sinnaasoq.

Ammasuunissaq pisortaqarfinni tamanik sulissutaajuarta-
riaqarpoq, aserfallatsaalillugulu ineriartortittuarlugulu. Taa-
maaliornikkummi aatsaat innuttaasunut qanittuunissaq,

For det andet har offentligheden en legitim in-
teresse i at kunne følge med i, hvad de offent-
lige midler bruges til det offentliges forvaltning
og anlægsvirksomhed. For det tredje har man-
ge virksomheder et konkret behov for
at have indblik i det offentliges planlægning,
så de enkelte virksomheder har mulighed for
at medtænke det offentliges planlægning i
virksomhedens egen planlægning. Dette gæl-
der ikke mindst for de store, offentligt ejede,
infrastrukturvirksomheder. Sidst – men måske
vigtigst – er investorer nødt til at kunne skaffe
sig pålidelig information om både, hvilke over-
ordnede, nationale planer samfundet har for
de kommende år, og hvilke specifikke planer
de enkelte sektorer har for de kommende år.
Uden denne viden, kan hverken nationale el-
ler internationale investorer tage beslutninger
om eventuelt at lægge større investeringer her
i landet.

Et eksempel på, hvordan den nødvendige
transparens i praksis kan sikres, er etablering
og vedligeholdelse af hjemmesider med re-
levante informationer. En sådan hjemmeside
kunne være den, som er blevet etableret for
landsplanlægning. Adressen er <http://pilersaarusi-orneq.gl> eller <http://landsplan.gl>.

Kommunerne er også gode til at sikre, at in-
formationer omkring deres planlægning er til-

kikkullu tamat oqartussaaqataanerat ingerlalluartoq, pi-sortat suliffiutaasa pisariaqartumik naammassisinnaassa-vaat.

7.3 Kikkut tamat oqartussaaqataanerat

Nuna tamakkerlugu Pilersaarusiasmut nassuiaatip kapitaliini arlalinni ilanngutilattaagaavoq. Ilaatigut ima isumaqartoqartarpoq, annertuumik ingerlatsineq oqartussaaqataanerlu imminnut akerleriittuusut. Taamaattariaqanngilarli. Kikkut tamat oqartussaaqataanerat annertuumik ingerlatsiviliornermi eqqaamallugu ilanngunneqaannartussaavoq.

Tamannarpiaavorlu Aaqqissuusseqqinnermik Ataatsimiititaliap 2005-mi kommunit kattussuunnissat pillugu nalunaarusiorami iliuuserisaa. Nalunaarusiami Aaqqissuusseqqinnissamik Ataatsimiititaliap innersuussutigivaa, sumiiffinni tamani najugaqarfiusuni kiffartuussivinnik ataatsimoorfiliortoqarnissaa (2005-mi Aaqqissuusseqqinnermik Ataatsimiititaliaq). Innersuussut taanna najugaqarfisinni tamani suli atuutsilersinneqanngilaq.

Sumiiffinni ataatsimoortarfissanik aaqqissuusineq, pitsaasumik oqartussaaqartarnermik qulakkeerinninniarnermi qitiuvoq. Sumiiffinni ataatsimoortarfissat ataatsimoor-tumik aaqqiinertut isigineqartariaqarput. Tamanna imatut paasillugu, sumiiffinni ataatsimoorfissat kommunini najugaqarfinni tamani immikkoortuni allafeqarfinni atortuutitut pioreersunut ilanngullugit eqqarsaataasariaqarlutik. Najugaqarfinni minnerusuni, kommuni allafeqarfiginngisaani, sumiiffimmi ataatsimoortarfissaq atuarfimmu, Pilersuisup pisiniarfianut allamiluunniit sumiiffimmi pioreersumik inisinnissaa eqqarsaatersuutaasinnaalluni.

Kiffartuussivimmi ataatsimoorfiusumi minnerpaamik skærmiliisoqarsinnaavoq, kommunip allafeqarfianut video-kkut attavilerlugu. Sumiiffimmi ataatsimik sulisoqarnissa qulakkeerneqassaaq, atortuummik aaqqiinnaasumik, pisariaqarpallu innuttaasoq ikiorsinnaassallugu, atortuut nammineq isumagisinnaanngippagu.

Tamatuma saniatigut pingaaruteqarpoq, kommunit tamarmik kommunip allafeqarfiani sulisup, ulluinnarni sumiiffimmi kiffartuussinikkut ataatsimoortarfimmi attaveqataasup, pikkorissarnissaat isumagissavaat. Qitiusumik kiffartuussinikkut suliffik inuttaligaassaaq, taamaalilluni sulisut pisinnaasallit tamatigut sumiiffimmi kiffartuussivimmiit saaffiginnissutit tigusarniassamatigut.

gængelig på kommunerne hjemmesider. Både den nationale og den kommunale planlægning er synlig på den fælles portal med digitale kort på adressen <http://nunagis.gl>.

Transparens skal hele den offentlige sektor konstant arbejde på at vedligeholde og udbygge. Kun på den måde kan vi holde fast i en af grundstenene for den offentlige administrations nødvendige bidrag til sikring af et aktivt og velfungerende demokrati.

7.3 Nærdemokrati

Aspekter ved nærdemokrati indgår i flere kapitler i landsplanredegørelsen. Nogle gange har der været den holdning, at stordrift og nærdemokrati er to modsætninger. Sådan behøver det ikke at være. Nærdemokrati skal blot tænkes med ind, når stordrift etableres.

Det var netop, det, som Strukturudvalget gjorde i sin betænkning i 2005 om sammenlægning af kommuner. I betænkningen anbefalede Strukturudvalget, at der blev etableret lokale servicecentre i alle bosteder (Strukturudvalget 2005). Denne anbefaling er endnu ikke fuldt ud implementeret i alle vore bosteder. Opbygning af lokale servicecentre er et centralt element i sikring af et bedre demokrati. Lokale servicecentre skal tænkes som en helhedsløsning. Det betyder, at de lokale servicecentre ofte kan tænkes sammen med de faciliteter, der allerede eksisterer i kommunens lokale kontorer ved de enkelte bosteder. I de mindre bosteder, hvor kommunen ikke har et lokale kontor, kan det lokale servicecenter eventuelt tænkes sammen med skolen, Pilersuisoq-butikken eller andre enheder, der allerede eksisterer fysisk det pågældende sted.

Ved et servicecenter skal der som minimum opstilles en skærm, der har videoforbindelse med kommunens administration. Der skal sikres ansættelse af en lokal medarbejder, der skal kunne betjene skærmen og om nødvendigt hjælpe borgere, der ikke selv kan betjene systemet.

Kommunit ingerlatsiviisa ataatsimoornerisa malitsigaa, suliatigut pikkorissunik inuttaqartitaaneq, kiisalu atorfinni pikkoriffeqarneq. Tamanna ima isumaqarpoq, innuttaasunit tamanik kiffartuussinikkut assigiissaarisooqarmat. Taamaammat innuttaasut – siusinnerusukkut pisartutuulli – suliami aalajangersimasumi aalajangiinissami 'isumaqatiginninniarsinnaangilat'. Taamatut allannguuteqarneq innuttaasut ilaanniit tamat oqartussaaqataanermik innarliinertut isumaqarfigineqarsinnaavoq. Imaattoqartorliuna, assigiimmik kiffartuunneqarnissamik qulakkeerinnineq, innuttaasunut tamanut nukittorsarneqartoq.

Siusinnerusukkut imaattoqartarsimagunarluni, innuttaasut ataatsimoorutut – pingaartumik pisortani atorfilinnik politikkerinilluunniit ilisimasallit – innuttaasunut allanut, sulisunik il.il. ilisimasaqanngitsut, sanilliullugit pisortani pitsaanerumik kiffartuunneqartartut. Suliatigut pikkorinneruleneq, innuttaasunillu kiffartuussineq assigiissaarnerusup kingunerivaa, pisarsimasooq taanna naleqqutinngitsooq anikillissimammat, siunissamilumi sulisutigut ajorseriaataasinnaasut pinaveersaartinnissaat, taamatullu innuttaasut inatsisitigut illersugaanerata ajorseriaateqartinnginnissaa anguniagaasariaqarlutik.

Imaattoqarsinnaavormi, innuttaasunit oqaatigineqartutuut naammagittaannannginnerup ilaa, inuuttaasut pisortanit kiffartuunneqarnermi siornatigutulli pitsaanerumaannguaamik pineqartarnermittut pineqarunnaarsimasut oqaaserisimagaat. Naammagittaalliutit taamaattut oqaasinngortinnissaat ajornakusoortuuvoq, ilaatigullumi qularnarlutik. Pingaaruteqavipporli, ajornartorsiutit taamaattut oqaasinngortinnissaat.

7.4. inuiaqatigiit ineriartorneranni periutsit

2016-mut Nuna tamakkerlugu Pilersaarusiame toqqamavittut marluiit sukkatut inissisimapput:

1: Aningaasaliissuteqannginneratigut nukinnik pigisatsinik atunngisaqarpuvut?

Taamaattoqanngippat taava nutaamik aningaasaliissuteqarnissaaq maangaannassaaq.

2: Sapinngisamik inuiaqatigiinni amerlanerpaanut iluaqutisangorlugit aningaasaliissuteqartoqartarpoq.

Assersuutit: Umiarsualiviit, immap naqqatigut kabili, mittarfiit, erngup nukinga atorlugu nukissiorfiit.

Taamatut toqqammaviit timitalerniarneranni politikikkut allaffissornikkullu aalajangiinissami toqqammavissatut sakkussat pingaanersaraat najugaqarfiit ilusaat. 2015-miit

Desuden er det vigtigt, at alle kommuner styrker den centrale serviceenhed i den kommunale administration, som har den daglige kontakt til de lokale servicecentre. Den centrale serviceenhed skal være bemanded, så der altid er kompetente medarbejdere til at tage imod henvendelser fra de lokale servicecentre.

En konsekvens af, at den kommunale forvaltning er samlet, er at den er blevet styrket fagligt og er blevet professionaliseret. Det betyder, at der er blevet sikret en mere ensartet service af samtlige borgerne. Derfor kan borgerne ikke længere – i samme grad som tidligere – 'forhandle' sig til en bestemt afgørelse i en konkret sag. Denne ændring kan fejlagtigt opfattes af nogle borgere som en forringelse af demokratiet. Der er i virkeligheden tale om, at en ensartet retssikkerhed for alle borgere er blevet styrket.

Tidligere var der nok en tendens til, at en gruppe af borgere – typisk gennem personlige relationer til offentligt ansatte eller lokale politikere – kunne opnå lidt gunstigere behandling i det offentlige system end andre borgere, som ikke havde denne personlige kontakt. En styrket faglighed og en mere ensartede servicering af borgerne har reduceret denne meget uhenigtsmæssige tendens, og det bør fremadrettet være et mål at modvirke tiltag, der kan trække i retning mod forringet faglighed samt forringet retssikkerhed for borgerne.

Det er oplagt, at en del af den utilfredshed, som er blevet ytret fra borgere, kan komme fra borgere, som oplever, at de ikke længere har mulighed for ad den vej at opnå en lidt gunstigere behandling i det offentlige. Denne type utilfredshed er dels vanskelig at italesætte, dels vanskelig at imødegå. Det er dog meget vigtigt, at den form for problemstilling bliver italesat.

7.4 Principper for samfundsudviklingen

To af de bærende principper har gennem Landsplanredegørelse 2016 været:

2016-mut najugaqarfiit ilusaat annertuumik iliuuseqarfiu-nikuupput, taamaattorli najugaqarfiit ilusissaat aalaak-kaasuunngitsoq suli nassaarineqanngilaq. Suliassaq suli ineriartortinneqartutut oqaatigisariaqarpoq ("work in progress"). Taamaammat Namminersorlutik Oqartussat, kommunit peqatigiiffiillu ataatsimooruussaat pisariaqarpoq, ataatsimoorlutillu najugaqarfiit ilusissaannik aalajangiinissamut toqqammavissiuussillutik, najugaqarfinniami ilusilersuinissap tamanna siunertarimmagu. Najugaqarfiit ilusissaat atorluarsinnaasoq, aalajangiinissami toqqammavissaassaaq pitsaasoq, tamatumuunami qulakkeerneqassammat, tulleriiarinissat pisariaqartut assigiissaarne-rusullu toqqammavigalugit politikikkut allaffissornikkullu aalajangiinissannaasaaq. Najugaqarfiit ilusissaat inuiaqatigiinni sunniuteqaatissanik naliliinermut ilassutitut atus-saaq, aalajangiinissami inuiaqatigiinni sunniuteqaatissa-nik naliliinermik kiisalu najugaqarfiit ilusissaattut ittumik sakkussaqaanngikkaanni, aalajangiinissarpasuit tulleriiar-inissarpasuillu sattalunilutooq isummerfigineqassapput, tamannali inuiaqatigiit soqutigisarinnngilaat.

Tusarniutinut akissutit ilarpaaluini, naalackersuisoqar-fimmit tiguneqarsimasuni, najugaqarfiit ilusissaat pillugu oqaaseqartoqaaluppoq. Assigiinngitsorpaalunniit naju-gaqarfinnik ilusilersuinissami peqataarusunneq kissaati-gineqarluni. Najugaqarfinnik ilusilersuinissap ingerlateq-qinnissaani soqutiginninneq taama annertutigimmat Naalackersuisut tigulluarpaat.

Assersuutigalugu inuutissarsiutitigut periarfissatigut uut-tusersuinissaq ugartorneqarpoq. Tamatullu inuutissarsiu-titigut uuttusersuinissami annerusumik eqqarsaatigi-neqarlutik aalisarneq, takornariaqarneq, aatsitassanullu tunngasut. Aammattaaq ugartorneqarluni, inuiaqatigiinni aningaasaqarnikkut uuttuutit immikkoortut arlaqarnerusut najugaqarfinnik ilusilersuinissamut atatillugu suliarineqar-nissaat.

Tmatumunnga atatillugu qitiulluinnarpoq, uuttusiornis-samut atatillugu paasissutissat pisariaqartut ataatsimoor-ullugit pissarsiariniarnissaat. Tamatumanilu kommunit pingaarutillittut inissisimapput, paasissutissaniami pisa-riaqartitanik taakku tigumminnittuupput. Paasissutis-sat pisariaqartitat tamarmik pissarsiarineqartariaqarput, qulakkeerneqassallunilumi paasissutissat tamakku siu-nissami assigiiaarnerulernissaat akuttunngitsumillu malin-naatinneqartarnissaat.

1:Har vi uudnyttede ressourcer på grund manglende investeringer?

Hvis ikke, så vil nye investeringer være spildte.

2:Investeringer foretages, hvor flest muligt samfundsmæssigt kan få gavn af det.

Eksemplerne er: Havne, søkabel, lufthavne, vandkraft.

Et vigtigt redskab til at kunne omsætte disse bærende principper til politiske og administra-tive beslutninger er bostedprofilen. Der er sket en markant udbygning af bostedprofilen fra 2015 til 2016, men bostedprofilen har ikke fun-det sin endelige form endnu. Der er fortsat tale om et igangværende udviklingsarbejde ("work in progress"). Der er derfor et stort behov for, at Selvstyre, kommuner og organisationer sætter sig sammen og i fællesskab får udbygget bo-stedprofilen til det fælles beslutningsværktøj, som det er bostedprofilens formål at være. En brugbar bostedprofil vil være et godt beslut-ningsredskab, der skal være med til at sikre, at de nødvendige prioriteringer kan tages ud fra et faktisk og ensartet beslutningsgrundlag af politikere og deres administrationer. Bo-stedprofilen skal fungere som et supplement til den samfundsmæssige konsekvensvur-dering. Uden beslutningsredskaber som den samfundsmæssige konsekvensvurdering og bostedprofilen må mange beslutninger og pri-oriteringer tages i blinde, og det er ikke i sam-fundets interesse.

I en del af de hørings svar, som departementet har modtaget, er der netop en del kommenta-rer til bostedprofilen. Der udtrykkes fra mange sider ønske om at medvirke ved den videre ud-arbejdelse af bostedprofilen. Naalackersuisut ser positivt på den brede tilslutning til at bidra-ge til udbygning af bostedprofilen.

Eksempelvis efterlyses der parametre for er-hvervspotentialer. Det vil særligt skulle gælde erhvervspotentialer inden for fiskeri, turisme og råstoffer. Det bliver også efterlyst, at flere kategorier af socio-økonomiske parametre kommer til at indgå i de kommende versioner af bostedprofilen.

Tamatumanilu pingaaruteqarluni, paasissutissat pisariaqartitat Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfimmi ataatsimoortinnissaat, taamaalilluni najugarfiit ilusissaat ingerlaavartumik malinnaatinneqaleqqullugu.

Najugaqarfiit ilusilersornissaannik suliap ingerlateqqinniisaaani soqutiginninneq Naalakkersuisut akorluarusuppaat. Taamaammat Naalakkersuisut 2017-p aalaartinnerani ataatsimoorluni naapeqatigiinnissamut aggersaaniarput, tamatumani najugaqarfiit pisortatigoortumik ilusilersornissaat sammitinniarlugu, taamaalilluni politikikkut allafissornikkullu aalajangiisarnissani sakkutut atuutsinneqalerniassammat.

Sammissaqaqatigiinnermi peqataasut kommuninit kiisalu kattuffinnit ataasiakkaanin ineriartortitsinnissaq tikkuussinnaavaat. Periarfissatigut assit pilersinneqarsinnaassapput. Illoqarfikkaartumik ataatsimik ukkataqartarnissamut isumaliutersuutit ilanngussallugit tulluartsuusaq. Tamatumalu saniatigut ilusissaasinnaasut suliarsinneqarsinnaapput, tassa pisariaqartumik tulleriiaarinissaq assersuutigalugu kiffartuussinerup assigiinngissitaarsinnaaneratigut pisinnaalluni. Tamatumani nunarsuarmit periusaat soorlu eqiterinikkut, taamatullu nunap iluani nikerartarnikkut pisutsit pingaarutilittut uuttuutini inissisimasussaassallutik.

7.5 Tulleriiaarineq pisariaqartinneqartoq

Toqqaannartumik toqqaannangikkaluamillu nuna tamakkerlugu pilersarusiamut nassuiaat tassaavoq, tulleriiaarinissaq. Nuna tamakkelugu Pilersarusiamut nassuiaat naapertorlugu imaappoq, pilersarusiorneq pisariaqartuusoq, ilami suut tamaasa sularisnaallugit nukissaqanngilavut. Nuna tamakkerlugu Pilersarusiamut nassuiaat oqariartorpoq, pilersarusiornissaq pissusissamisuinarnarpoq, taamaaliortuartsuuvugullu.

Tulleriiaarinerit isummersuiffiusariaqartorlu taassavoq, Namminersorlutik Oqartussat kommunillu akornanni akisussaaffinnik agguataarinissaq. Imaapporlu, akisussaaffiit kommunini Namminersorlutik Oqartussaniluunniit ataatsimoortillugit katersuinnarsinnaanngilavut. Aaqquisusseqqinnermi piumasaqaatit ilagivaat, suliassat nuuttariaqartut. Peqatigitillugu aamma illuatungeriinnit nassuerutigineqarluni, suliassat ilaat iluaqutaasumik immaq kommuniniit namminersorlutik oqartussanut nuunneqarsinaagaluit, kommunit suliama naammassinninnerat naammaginngippat.

Det er i den sammenhæng helt centralt, at de nødvendige data for yderligere parametre bliver frembragt i fællesskab. Her ligger kommunerne inde med nøglen til at åbne adgang til data til en række af de relevante parametre. Alle relevante data skal tilvejebringes, og det skal sikres, at der fremadrettet vil komme til at ske en ensartet og regelmæssig opdatering af de relevante data. Det er i den forbindelse afgørende, at alle relevante data bliver samlet hos Grønlands Statistik, som vil skulle sikre tilgang til den løbende opdaterede bostedprofil.

Naalakkersuisut vil udnytte det gode og brede engagement i arbejdet med at udbygge bostedprofilen. Naalakkersuisut vil derfor i starten af 2017 invitere til et fælles seminar om udformningen af den fællesoffentlige bostedprofil, så den kan blive taget i brug som såvel et politisk som et administrativt beslutningsredskab.

På seminaret kan deltagerne fra de enkelte kommuner samt fra organisationer pege på hver kommunes udviklingspotentialer. Der kan tegnes scenarier for disse potentialer. Det vil være oplagt at lade overvejelser om regional specialisering indgå med vægt i scenarierne. Desuden kan der opstilles modeller for, hvordan den nødvendige prioritering i form af eksempelvis servicedifferentiering skal udmøntes i praksis. Her vil globale trends så som urbanisering samt den specifikke nationale mobilitet skulle indgå som vigtige parametre.

7.5 Den nødvendige prioritering

Både direkte og indirekte handler hele landsplanredegørelsen om at prioritere. Landsplanredegørelsen handler om, at det er nødvendigt at prioritere, fordi vi ikke har ressourcer til at kunne det hele. Landsplanredegørelsen handler om, at det er naturligt at skulle prioritere og, at vi altid har foretaget prioriteringer. En af de prioriteringer, som skal nyovervejes, er fordeling af ansvarsområder mellem Selvstyret og kommunerne. Igen er det ikke aktuelt at samle alle ansvarsområder enten i kommunerne eller i Selvstyret. Det var en af forudsætning-

Tamatumani peqqutaavoq, Annertusisamik Tamakkii-sumik Oqimaaqatigiissitsinermi periuseq (DUT). Suliati nuunnissaannik suliaq kigaatsumik ingerlasimavoq, suliarli massakut immikkut kaamisarneqarluni, pingaartumik sanaartorfimmi. Suliami tassani periutsit ilagivaat, ataatsimoortumik kisitsisip minnerpaatinissaa.

Tullerriiarineq alla isummorsorfik unaavoq, kommunita amerlassusiat angissusiallu. Matumanilu Qaasuitsup Kommuniani periutsit isiginiarneqarput. Imatullu naammassineqarpat, Qaasuitsup Kommunia kommuninut marlunnet pingasunulluunniit avinneqartoq, taava tamatuma kingunerisaanik immikkoortutigit arlalitsigut tamanna kinguneqartussanngussaaq.

Tullerriiarinerit pingajuat isummorsorfiisaq unaavoq, Namminersorlutik Oqartussat suliffeqarfiisa inissaqartinissaat. Periutsit suut atorlugit pisortat suliffeqarfiutaat nunami arlaannut inissinneqassappat? Tamatumani nipi unaavoq, suliffissat tamarmik Inatsisartunut qanittumut inissittariaqartut. Taamatuttaaq nipimut ilagalugu, najugaqarfiit tamarmik Namminersorlutik Oqartussat suliffeqarfiutaannik naligiimmik pissarsisariaqartut. Agguaneq taakku iluanni pisariaqarpoq. Suleqatigiissitat tullerriarinnissaq taanna sukumiinerusumik qimerloortariaqarpat. Suliassami periusissat ilaat, immikkoortoq 2.3.1-mi allaqqavoq "Allaffissornikkut immikkoortiterneq illullu iluani suliassanik agguataarineq".

Assersuutitut taaneqartuni pingasuusuni taakkunani pineqarpoq, pisortat susassaqarfiisa aaqqissuunnerini tullerriarinnissaq, taamaalilluni pisortat immikkoortuini unaminartuni takkuttussani kivitsinissamat nukissaqartoqarniassamat, innuttaasunik kiffartuussinermi moderniusumi sunniuteqarluartumilu pisinnaasutuulli.

Matumani inuiaqatigiinni inuiaqatigiillu aningaasaqarneranni allatut aaqqissuussineq tunngaviusumik peqqutaataavoq. Utoqqaasugut amerliartorpugut, tamatumanilu nammineq sivisunerusumik angerlarsimaffimmiinnarsinnaaneq pingaartinneqartariaqarluni. Amerlanerit ilinnigaqartunngornissaannik anguniagarput ilinniagalinnut inissiertalinnik sanaartornissamik, ilinniarfiillu nukittorsarnissaannik piumasaqaatitaqarpoq. Innuttaasunik kiffartuussinerup pitsaanerulernissaanik annerusumik piumasaqaleraluttuinnarpugut, tamatumani inuit ataasiakkaat inatsisitigut illersugaanerisa qulakkeernissaa ilanngullugu annertuutigut piumasaqaatitaqarput, tassa sulianik ilisimaarinnittut amerlisarneqarnissaannik, taamatullu

gerne i strukturreformen, at opgaver skal flyttes fra Selvstyret til kommunerne. Samtidig er det også erkendt af parterne, at nogle opgaver måske med fordel kan flyttes fra kommunerne til selvstyret i det omfang, den kommunale opgaveløsning ikke leverer de ønskede resultater. Dette følger af Det udvidede Totalbalanceprincip (DUT). Arbejdet med at overføre opgaver fra Selvstyret til Kommunerne har kørt langsomt, men nu er der sat ekstra skub i den proces primært på anlægsområderne. Principperne for dette arbejde omfatter blandt andet princippet om mindste fællesnævner.

En anden prioritering, som skal nyovervejes, er antallet af og størrelsen på vores kommuner. Her er opmærksomheden specifikt rettet mod den proces, som er i gang i Qaasuitsup Kommunia. Hvis det ender med, at Qaasuitsup Kommunia bliver opdelt i to eller tre kommuner, så vil det få følgekonskvenser for prioritering på en lang række andre områder.

En tredje prioritering, som skal nyovervejes, er den fysiske placering af Selvstyrets arbejdspladser. Efter hvilke principper skal de offentlige arbejdspladser placeres rundt i landet? Meget taler for, at ikke alle arbejdspladser skal være placeret tæt på parlamentet, Inatsisartut. Lige så meget taler for, at ikke alle bosteder skal have lige mange af Selvstyrets arbejdspladser. Der skal ske en fordeling, som ligger mellem de to poler. En arbejdsgruppe bør se nærmere på denne prioritering.

Nogle af de principper, som arbejdet skal bygge på, er anført i afsnit 2.3.1 om "Administrativ inddeling og intern arbejdsdeling". De tre nævnte eksempler handler om prioriteringer for indretningen af den offentlige sektor, så den offentlige sektor kan blive gearret til at håndtere de kommende udfordringer som en moderne og effektiv borgerservice giver.

Her spiller de ændrede demografiske og socioøkonomiske strukturer en helt central rolle. Vi bliver flere ældre, og her må muligheden for at blive længst muligt i eget hjem have høj prioritet. Målsætningen om, at vi skal have flere

sumiiffinni tamatumuuna malinnaatinneqarnissamik, ilaati-gut angalatittakkanik suliassanik ilisimaarinnittunik sule-qatigiinnik pilersitsinikkut qulakkeerneqarsinnaasut.

Inuit inatsisitigut akuerisaasumik pisariaqartumik qulak-kerinnissutissagaanni, ammasumik oqartussaaqataaffiu-sumillu periuseq nukittorsarneqartariaqarpoq. Tamanna qulakkeerniarlugu sakkussat ilagivaat, sumiiffinni kiffar-tuussiviit ineriartortsinnissaat. Tamatuma saniatigut kom-munalbestyrelsini sumiiffinnilu qinikkat ataatsimiinnerisa silaannakkut aallakaatitarnissaat pingaaruteqartuuvog.

Inuiaqatigiisugut nunatsinni ataatsimoorfissarput tas-saavoq, angallannikkut attaveqa-qatigiinnikkullu periar-fissavut annertuut. Peqatigitillugulu nunarsuarmi unam-millersinnaanitsinni aamma iluaqutaassallutik. Tamatuma saniatigut innuttaasut nuttarsinnaaneranni periarfissatigut qulakkeerinninnissami pingaaruteqartuupput.

Suliassanik tamakku akimoorlugit agguataarinerit tulle-riiaarinermilu, iliusissatut pi-ngaarnertut ilaatigut piu-masaqaatit inissisimapput, najugaqarfiit tamarmik angeq-qatigiinngitsut, aammalu najugaqarfiit tamarmik periarfis-saqanngillat. Taamaattumik pissusissamisorpoq, sumi tamani kiffartuussinikkut assigiimmik neqeroorteqanngin-nera. Taamaattuarsimavoq, taamaattuassallunilu. Pingaarnertut pi-masaqaatip iluani tassani, aaqqiissutis-sarpassuaqarpoq.

Siunissami aaqqiissutissatut periarfissaasinnaasut tulle-riiaarinissallu qulakkeerniarlugit, taaguteqartitsinissarput pingaaruteqarpoq, tassa immikkoortuni marluinnaangi-tsunu, aammalu ullumikkut atuuttunit taaguutinik qangani-tserimasunit eqaannerungaartunik, ullumikkummi illoqar-fik nunaqarfillu kisiisa atoratsigit. Immikkoortoq 2.3.3-mi *"Najugaqarfinni taaguutit"*-ni siunnersuuteqarpoq, naju-gaqarfinnut arfinilinnut immikkoortitigaasumik.

Matumunnga tapiliullugu 2015-mi Najugaqarfiit ilusaat, inuiaqatigiinnut uuttuutaannarnik isiginnittoq, 2016-mi Najugaqarfiit ilusaat annertunerulersimavoq, uuttuutit qi-tiusut ilassutigalugit, marloqiusanngorlugu. Taamaalluni 2016-mi Najugarfiit ilusaat najugaqarfinnut sisamanut im-mikkoortitsissutaalluni:

Immikkoortoq 1: Aningaasaqarneq pitsaasoq, ajutoorsin-naaneralu annikitsuinnaalluni. Tassaniipput najugaqarfiit 17-t.

uddannede stiller krav om udbygning med kol-legier og styrkelse af uddannelsesinstitutioner-ne. De stadig større krav til god borgerservice med fokus på sikring af den enkelte borgers retssikkerhed stiller store krav til opbygning af stærke faglige miljøer samt god geografisk dækning, som blandt andet kan sikres ved etablering af mobile, faglige teams.

For at sikre den nødvendige folkelige legitimi-tet er det nødvendigt at styrke det transparente og inddragende demokrati. Blandt redskaber-ne til at sikre dette er opbygningen af lokale servicecentre. Desuden vil streaming af møder i kommunalbestyrelser og andre lokale folke-valgte organer også være et vigtigt element.

Det, der fysisk skal binde hele vort samfund sammen, er de store linjer i vores transport- og kommunikationsinfrastruktur. Det skal samti-dig være med til at forbedre vores konkurren-ceevne på verdensmarkedet. Desuden er det et væsentligt element til at sikre, at den størst mulige del af befolkningen har gode mobilitets-muligheder.

På tværs af disse fordelinger af opgaver og pri-oriteringer ligger blandt andet det grundvilkår, at ikke alle bosteder har samme størrelse, og ikke alle bosteder har samme muligheder. Det ligger derfor i sagens natur, at ikke alle steder kan have samme udbud af service. Sådan har det altid været, og sådan vil det fortsat være. Inden for dette grundvilkår er der plads til man-ge løsningsmodeller.

For at kunne opstille fremtidssikrede løsnings-modeller og prioriteringer er det nødvendigt at have en terminologi, som har flere end blot to kategorier og dermed er langt mere nuanceret end den gældende men forældede terminolo-gi, som kun opererer med by og bygd. I afsnit 2.3.3 om *"Bostedsterminologi"* er der beskrevet et forslag, som opererer med seks kategorier af bosteder.

I forlængelse heraf er Bostedprofil 2015, som

Immikkoortoq 2: Aningaasaqarneq pitsaasoq, ajutoorsinnaaneralu qaffasilluni. Tassaniipput najugaqarfiit 20-t.

Immikkoortoq 3: Aningaasaqarneq pitsaanngitsoq, ajutoorsinnaaneralu annikitsuinnaalluni. Tassaniipput najugaqarfiit 17-t.

Immikkoortoq 4: Aningaasaqarneq pitsaanngitsoq, ajutoorsinnaaneralu qaffasilluni. Tassaniipput najugaqarfiit 18-t.

Pisariaqartumik tulleriarinissami apeqquq qitiusoq imaappoq: Immikkoortut taakku sisamaasut qanoq akunnerminni tullerriaagaassappat? Eqqortoq unaavoq, najugaqarfiit tamarmiunngitsoq immikkoortumut pitsaanerpaamat inisinnissaat tunngavissaqanngilaq illersorneqarsinnaaniluunniit. Peqatigitillugu inuiaqatigiinni ineriartortitsinermik misissueqqissaarnerit takutippaat, najugaqarfiit taakku 35-usut, immikkortoq 3-mi aamma immikkoortoq 4-mi inissimasut, 2016-mi innuttaasunit tamanit 7,4 procentusut, najugaqarfiillu taakku innuttaasigut kisitsit ukiuni kingullerni 10-ni sukkasuumik appariartortuusooq.

Immikkoortuni pilersaarutini imaappoq, tullerriaarinerit tamakku ersarissaaffiussasut. Immikkoortunilu pilersaarut qitiusumik taamatut inissisimmata, immikkoortuni pilersaarutit taakku iluanni ataqatigiissaagaanissaa,

kun så på demografiske parametre, blevet udbygget i Bostedprofil 2016, som har inddraget andre centrale parametre, og som er blevet gjort todimensionel. Bostedprofil 2016 opererer således med fire kategorier af bosteder:

Kategori 1: God økonomi og lav sårbarhed. Indeholder 17 bosteder.

Kategori 2: God økonomi og høj sårbarhed. Indeholder 20 bosteder.

Kategori 3: Dårlig økonomi og lav sårbarhed. Indeholder 17 bosteder.

Kategori 4: Dårlig økonomi og høj sårbarhed. Indeholder 18 bosteder.

Det helt centrale spørgsmål ved den nødvendige prioritering er: Hvordan skal disse fire kategorier prioriteres indbyrdes? Det er en kendsgerning, at ikke alle bostederne har grundlaget for eller kan støttes til at kunne komme i den bedste kategori. Samtidig viser analyser af den demografiske udvikling, at de 35 bosteder, som befinder sig i kategori 3 og kategori 4, i 2016 kun udgør 7,4 % af den samlede befolkning, og disse bosteders indbyggertal har de seneste 10 år været hastigt faldende.

taamatullu ingerlaavartumillu immikkoortullu iluanni immikkoortullu iluanni allani allannguuteqartoqartillugu allannguutitigut iluarsaattuagaanissaat pinngitsoorneqarsinnaanngilaq.

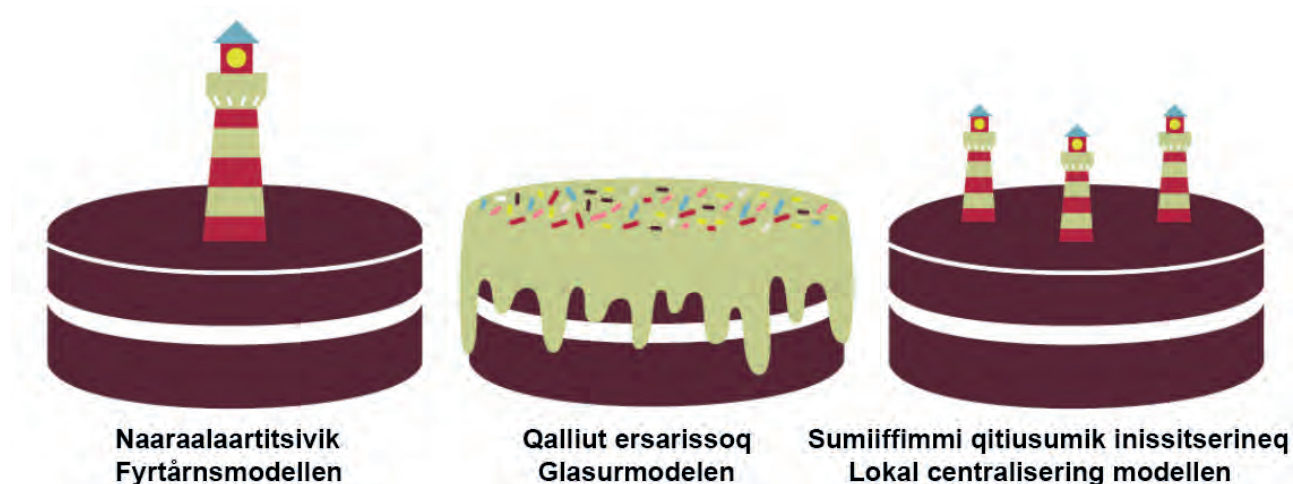
Nuna tamakkerlugu 2016-mi Pilersaarusiciumut nassuiaammi immikkortuni arlalinni oqaatigineqarpoq, tulleriiareri-aasissaq toqqarneqassasoq, tulleriiarinissamik isikkulius-sassat iluanni avallernut inissinnagit. Ilisimatuut, nuna tamakkerlugu kiisalu illoqarfikkaartumillu, ineriartortitsinikkut periutsit pingasut atortarpat:

- 1) Naaralaartitsivik (Fyrtårnsmodellen). Najugaqarfik qaffasissumut inissitaasarluni, suullu tamarmik najugaqarfimmi tassani inissinneqartarlutik.
- 2) Qalliut ersarissaq (Glasurmodellen). Najugaqarfiit tamarmik naligiittut qaffasitsitaapput, suullu tamarmik naligiimmik najugaqarfinnut tamanut agguataagaasarlutik.
- 3) Sumiiffimmi qitiusumik inissitsiterineq (Lokal centralisering). Sumiiffimmi najugarfiit arlallit qaffasitsitaapput, suullu tamarmik najugaqarfiit qaffasitsitat akornanni tullerriagaasarlutik.

Det er i sektorplanerne, at alle disse her prioriteringer skal konkretiseres. Netop fordi sektorplanerne har denne helt centrale rolle, er det så tvingende nødvendigt, at sektorplanerne både koordineres indbyrdes og reelt er rullende med løbende opdateringer og justeringer i forhold til ændringer, der måtte opstå inden for sektoren selv, og i forhold til ændringer, der måtte opstå inden for andre sektorer.

I flere afsnit gennem Landsplanredegørelse 2016 er der slået til lyd for, at der skal vælges en prioritering, som ikke ligger i en yderposition for de mulige prioriteringsmodeller. Forskere opererer med tre typer af udviklingsmodeller på både nationalt og regionalt niveau:

- 1) **Fyrtårnsmodellen**. Ét bosted prioriteres højest og alt samles i det ene bosted.
- 2) **Glasurmodellen**. Alle bosteder prioriteres ens og alt fordeles ligeligt til alle bosteder.
- 3) **Lokal centralisering**. Flere lokale, bosteder prioriteres højt, og alt fordeles mellem de højt prioriterede bosteder.

Titartagaq 7.1. Ineriartortitsinermi iliusaasartut pingasut. (Aallerfik: Statens Byggeforskningsinstitut, SBI 2014:08)

Figur 7.1. De tre udviklingsmodeller. (Kilde: Statens Byggeforskningsinstitut, SBI 2014:08)

2016-mi Nuna tamakkerlugu Pilersaarusiciumut nassuiaammi innersuussutaavoq, tunaartaqarnerulluta, erseqqissu-liamik ataqatigiissaagaasumillu ineriartortitsinitsinni tulliu-toq tunaartagissagipput, taagutilik "sumiiffinni qitiusumik inissitsiterineq" uuminnga "qalliut ersarissaq" salliutillugu "naaralaartitsivimmillu" salliullugu. Inuiaqatigiittut ineriartortitsinnut naleqqiullugu oqallinneq tamanna pingaaruteqarpoq.

Landsplanredegørelse 2016 anbefaler, at vi mere målrettet, eksplicit og koordineret følger det udviklingsprincip, der kaldes "lokal centralisering" frem for "glasurmodellen". og frem for "fyrtårnsmodellen". Dette er en vigtig diskussion i relation til vores samfundsudvikling generelt.

Kiisalu suliassaqarfiit ataasiakkaat iluanni oqallinnernut naleqqulluni. Assersuutigalugu peqqinnissaqarfimmi siuariartoqareerpoq, erseqqissuliarineqarlunilu pingaarner-siuneq pisariaqartoq aalajangiunneqarluni, innuttaasut tamarmik assigiimmik pingaartinneqassasut, kisianni piginnaasat naapertorlugit nunap immikkoortuani sorlermi innuttaasut sullinneqartassasut. Suliassaqarfiit allat pingaarner-siunermik anguniagalimmik tamatumunnga assingusumik suliqaarnikkut iluaquteqarsinnaapput. Oqallinnerni tamakkunani tulluassaaq najugaqarfiit ilusissaat ilanngutissallugu. Tamatuma saniatigut 2016-mi Nuna tamakkerlugu Pilersaarusiarnut nassuiaatip innersuusutigivaa, ataatsimiititaliaq suleqatigiissitarluunniit piginnaatitsissummik tunineqassasoq, imatut suliakkerlugu: najugaqarfinni sorlerni sumiiffinni kiffartuussiviit inissinneqassanersut siunnersuusiussasut. Taamaalilluni ataatsimiititaliaq suleqatigiissitarluunniit, piginnaatinneqassalluni najugaqarfinni sorliit qaffasissumik sorliillu appasissumik inissinneqassanersut.

Peqatigitillugulu ataatsimiititaliaq suleqatigiissitarluunniit piginnaatinneqassallunilu aningaasanillu tunineqassalluni pilersaarusiorniluni suliniuteqarnissaamut atugassanik, tassa najugaqarfiit appasissumik inissitaasut aaqqissuullua-gaasumik torersumillu matuneqarnissaannut.

Det er desuden en relevant diskussion inden for de enkelte sektorer. Eksempelvis sundhedsvæsenet er allerede kommet lang og har eksplicit forholdt sig til den nødvendige prioritering ved at slå fast, at alle borgere prioriteres ens, men at borgerne behandles geografisk der, hvor det er fagligt forsvarligt. Andre sektorer vil kunne have fordel af at gennemføre en tilsvarende målrettet prioritering. I disse diskussioner vil det være oplagt at inddrage bostedprofilen.

Desuden anbefaler Landsplanredegørelse 2016, at bemyndigelse gives til et udvalg eller en arbejdsgruppe med det kommissorium at udarbejde konkrete forslag til i hvilke bosteder, de lokale centre kan placeres. Det vil dermed blive udvalget eller arbejdsgruppen, som gives bemyndigelse til at pege på hvilke bosteder, der skal prioriteres op, og hvilke bosteder, der skal prioriteres ned.

Samtidig skal udvalget eller arbejdsgruppen have bemyndigelse og rådighed over midler til at iværksætte tiltag, som skal give de bosteder, der prioriteres ned, en velordnet planlægning for nedlukning.

